

PENKIOS MOZĖS KNYGOS

ĮVEDIMAS.

1. Pirmos penkios šv. Rašto knygos vadinasi Mozės Pentateuchu (πεντάτευχος). Tą vardą jos gavo dar Kristui negimus iš žydų ellenistų Aleksandrijoje; paskui jis buvo priimtas ir krikščionių; reiškia gi tą pat, ką ir „penkios knygos“. Nors Pentateuchas susideda iš penkių dalių, kurios skiriasi viena nuo kitos savo turiniu, vienok jos taip tarp savęs rišasi, kita kitą papildydamos, kad daro tikrai vieną veikalą. Tokiuo jis skaitėsi S. Sandoroje pas žydus, Kristus gi ir apaštalai N. Sandoroje taipogi niekuomet nekalba apie penkias Mozės knygas, bet tik apie vieną. Tos gi vienos knygos tikras vardas yra Įstatymas (lex, *thorah*), arba Įstatymo knyga (liber legis, *sefer hatthorah*), nes taip ją vadino visuomet žydai (veiz. 2 Ezdr. 8, 2. Joz. 1, 8 ir k), taip vadino Išganytojas (Mt. 12, 5 ir k.), ir tas vardas jai reikia duoti, atsižvelgiant į turinį. Įstatymas, kaip galima matyti iš žodkilmės ebraiško vardo *thorah*, reiškia čionai pamokymus ir įsakymus, kuriuos Dievas davė išpradžios per patriarkus, paskui gi per Mozę, ir kuriuos turėjo užlaikyti Viešpaties išrinktoji tauta, izraėlitai, kad taip pasilikdami atskirti nuo kitų tautų taptu vertais nešėjais išganymo visiems. Įstatymo knyga nėra vien sausų įstatų ir paliepimų rinkinys, bet jos turiniu yra taipogi Dievo apreikštoji Religija ir pasakojimas apie atsitikimus, buvusius priežastimi išrinkimo tai Religijai sergėti vienos tautos, kuriai buvo duotas atskiras kraštas, su kuria buvo padaryta iškilminga sandora ir kuriai buvo suteikti pažadėjimai apie kilsiantį iš jos pasaulio Atpirkėją, Mesiją.

2. Kiekviena iš penkių Įstatymo dalių turi savo vardus. Palestinos žydai jas vadindavo pradiniais jų teksto žodžiais; todėl pirmoji dalis pas juos gavo vardą

B're'šith (in principio, pradžioje), antra *V'lleh š'mot* (haec sunt nomina, tie yra vardai), trečia *Vaiik'ra* (et vocavit, ir pavadino), ketvirta *Vaij'dabber* (et locutus est, ir kalbėjo) ir penkta *'Elleh hadd'barim* (haec sunt verba, tie yra žodžiai). Aleksandrijiečių vertime Pentateucho knygas pavadinta vardais, nurodančiais svarbiausį jų turinį, kurie buvo priimti ir Bažnyčioje. Tiegi vardai yra: Γένεσις, Genesis, Pradžia; Ἔξοδος, Exodus, Išėjimas; Λευιτικόν (βιβλίον), Leviticus (liber), Kunigų knyga; Ἀριθμοί, Numeri, Skaitliai; Δευτερονόμιον, Deuteronomium, Atkartotas įstatymas.

Pirmoji Pentateucho knyga, Pradžia, yra lyg-kad pamatas ir prirengimas visos įstatymdavystės, randamos sekančiose knygose. Ji prasideda įžanga (1, 1—2, 3), kurioje įkvėptas autorius aprašo pasaulio sutvėrimą, parodydamas ne tik Sutvertojo visagalybę ir gerumą, bet taipogi priderėjimą visų dalykų nuo Dievo, tokiuo budu mokydamas reikalingumo buti tobulai paklusniais galingiausiam ir geriausiam Viešpačiui. Pirmoje knygos dalyje (2, 4—11, 26) autorius parodo, kaip atsitiko, kad iš pasidauginusios žmonijos Dievas išrinko tik vieną žmogų, idant jo šeimynoje užsiliktu apreikštoji Religija ir pažadėjimai. Taigi čionai randame, po trumpo paminėjimo laimingo pirmųjų žmonių stovio žemiškame rojuje, istoriją jų nupuolimo, aprašytą pirmąją brolžudystę ir pasidalinimą žmonių giminės į du skyriu, neteisingų Kaino vaikų, ir teisingųjų Sėto ainių, toliaus pagedimą taipogi paskutiniųjų ir baisią tvano bausmę, kuri ištiko žmoniją, ir nuo kurios per Dievo malonę išsigelbėjo viena Noės šeimyna; bet kadangi nei tvanas nepataisė žmonių giminės, ir jau išgelbėtoje Noės šeimynoje atsirado vienas kaltininkas, o žmonėms pasidauginus vėl pasidaugino jų nedorybės, todėl autorius išskaitęs įvairias iš Noės vaikų kilusias tautas ir paminėjęs jų puikybės nubaudimą kalbų sumaišymu, išvardija Sėmo ainius lig Tarei, kurio sunus Abraomas turėjo buti Dievo išrinktosios tautos tėvas. Antroje knygos dalyje (11, 27—50, 26) aprašyta ypatinga Dievo Apveizda, apsireiškusi išauklėjime tos išrinktosios tautos. Ton dalin įeina Abraomo pavadinimas, Dievo sandora su juomi, jam padarytieji pažadėjimai, platus aprašymas kitų aplinkybių jo gyvenimo, turėjusio buti pavyzdžiu ainiams, kuriems vienok nevisiems buvo lemta priklausyti prie išrinktosios tautos; toliaus istorija Abraomo ainių lig Jokubo ir jo sunaus Juozapo mirčiai Aigypte, į kurį Jokubo šeimyna buvo Dievo Apveizdos nuvesta, idant čia iš visos dvylikos sunų, kaipo izraėlitų tėvų, išaugtu didelė tauta.

3. Trijose sekančiose knygose randasi beveik visi Dievo duoti izraėlitams per Mozę įstatai. Tie įstatai surašyti yra maž-daug toje pačioje eilioje, kaip jie, progai pasitaikius, buvo apgarsinami; taigi, jie rišasi su svarbiausiais atsitikimais išrinktosios tautos istorijoje.

Išėjimo knyga taip pavadinta dėlto, kad žymiausis joje aprašytas atsitikimas yra izraėlitų išėjimas iš Aigypto; bet be to atsitikimo jos įžangoje (1, 1—7) randame nors labai trumpai paminėtą žydų istoriją nuo Juozapo mirties lig Mozės gimimui, o taipogi knygoje randasi aprašyta jų kelionė per tyrus pirmaisiais metais po išėjimo iš Aigypto. Taigi, pirmoje knygos dalyje (1, 8—13, 16) aprašytas

pats išėjimas, butent, kaip Dievas padarė prispaustų žydų išgelbėtoju Mozę, ką tasai draug su broliu Aaronu darė izraėlitams išliuosuoti pas Paraoną, kurio širdies sukietėjimo negalėjo įveikti devynios Dievo siųstos slogos ant viso Aigypto, kaip galop pergalėtas dešimtaja sloga, pirmgimių mirtimi, Paraonas sutiko paleisti iš-po savo valdžios žydus, kuriems to išsiliuosavimo atminimui buvo liepta švęsti kas metai Velykas. Antroje Išėjimo dalyje (13, 17—18, 27) apsakojami didi Dievo padaryti keliaujantiems žydams stebuklai, kuriais jie turėjo buti prirengti į Įstatymo priėmimą prie Sinajaus kalno; tais stebuklais buvo perėjimas Raudonosios juros, pavertimas kartaus vandens saldžiu, kurapkų atsiuntimas, mannos iš dangaus davimas, vanduo iš uolos ir Amalekitų pergalėjimas. Trečioje knygos dalyje (19, 1—40, 36) pasakojama, kaip buvo žydams apgarsinta dešimts Dievo įsakymų, kaip jie nusigandę meldė, kad Dievas padarytu Mozę tarpininku įstatų apskelbime, kaip Mozei pasiliekant per keturias dešimtis dienų ant Sinajaus, kame jis gavo pamokymus apie sandoros šėtros padarymą, žydai buvo pasidirbinę garbinimui aukso veršį, kaip juos nubausta, kaip buvo atnaujinta sandora, pastatyta ir pašvęsta sandoros šėtra.

4. Trečią Pentateucho dalį, K u n i g ų knygą, žydų rabinai vadina taipogi *thorath hakkohanim* (lex sacerdotum, kunigų įstatymas) arba *thorath haqqorbanoth* (lex sacrificiorum, aukų įstatymas). Visi tie vardai nurodo knygos turinį, kurs susideda iš pasakojimo apie tai, kaip iš Levio giminės tarpo buvo išrinktas Aaronas ir jo sunųs ir pašvęsti kunigais, toliaus iš įvairiausių įsakymų apie aukas ir apie kitus Dievo garbinimo apsireiškimus, ir apie kunigų pareigas. Kunigų knyga rišasi su Išėjimu, nurodydama, ką izraėlitai iš savo pusės turėjo padaryti, kad taptu vertais to nuolatinio Dievo pasilikimo tarp jų sandoros šėtroje, kurios padirbinimas aprašytas Išėjimo knygoje. Įvairųs yra čia randami Dievo paliepimai ir jie surašyti toje eilioje, kaip buvo duodami; bet juos visus galima padalinti į du skyriu. Taip pirmoje Kunigų knygos dalyje (1, 1—10, 20) kalbama apie įvairias aukas ir jų apeigas, kuriomis izraėlitai turėjo išreikšti savo priklausymą nuo Dievo, apie pareigas ir teises kunigų, per kuriuos aukos turėjo buti daromos ir apie pačių kunigų išrinkimą ir pašventimą. Antroje dalyje (11, 1—27, 34) randasi įsakymai apie nesuteptus ir suteptus gyvulius ir valgius, apie išviršinį ir vidujinį tyrumą, reikalaujamą iš visų izraėlitų, ypač gi iš kunigų, apie įvairių iškilmių dienas; visa gi tai užbaigia pažadėjimai už įstatymo užlaikymą bei prakeikimai už jo peržengimą, ir galop paminėjimas apžadų bei aukų, Dievui daromų liuosa valia.

5. S k a i t l i a i s vadinasi ketvirta Pentateucho knyga, dėlto kad joje paduoti yra skaitliai išrinktosios tautos, kurios visų giminių sąnariai, Dievui liepiant, buvo suskaityti. Labiaus jai vienok pritinka kaikada rabinų vartojamas vardas *bammidbar* (in deserto, tyruose), nes čionai randasi istorija viso to laiko, kada žydai keliavo per tyrus. Nevisi vienok tos istorijos atsitikimai užrašyti Skaitlių knygoje, bet tik svarbiausieji, turėjusieji artimą sąryšį su išganymu, kurs per žydus turėjo buti užlaikytas visai žmonijai. Draug su atsitikimais paduoti yra ir kaikurie nauji tuo laiku apgarsinti įstatymai.

Visa knyga gali buti padalinta į tris dalis, kurių pirmoji (1, 1—14, 15) prasideda žydų suskaitymu, padarytu antrame po iškeliavimo iš Aigypto mėnesyje; toliaus eina kaikurie nauji įstatymai, ypač reikalingi tolesnei kelionei sutvarkyti, išskaitymas dovanų, sudėtų šėtros pašventinime, pirmų Velykų apvaikščiojimas tyruose ir tolesnė kelionė, kurios metu žydai, nuvarginti kelio sunkumais ir mėsos stoka, pergąsdinti savo pasiuntinių apsakojimu apie laukiančius juos Palestinoje baisumus, taip murmėjo prieš Dievą ir Mozę, kad Viešpats nutarė atidėti jų įėjimą Žadėtojon žemėn, iki visi, kurie užaugusiais išėjo iš Aigypto, neišmirs tyruose, o Aaronas ir jo sesuo Marija buvo nubausti raupsais. Antroji knygos dalis (15, 1—19, 22) apima 39 kelionės metus, kuomet turėjo išmirti atmestoji karta; bet iš viso to laiko atsitikimų autorius mini tik nubaudimą Korės, Datano ir Abirono už pasisavinimą kunigystės ir paduoda naujus Dievo paliepimus, paliečiančius nekruvinas atnašas, subatos užlaikymą ir kunigus bei levitus. Trečioje gi knygos dalyje (20, 1—26, 13) yra kelionės istorija nuo pirmo lig vienuoliktam mėnesiui keturiosdešimtųjų metų. Tuo laiku miršta Marija, ištrykšta stebuklingai iš uolos vanduo murmantiems žydams, bet už abejojimą Dievas atima teisę įeiti Žadėtojon žemėn iš Mozės ir jo brolio Aarono, kurs neilgai trukus miršta; o vis murmantįs Izraėlitai lieka nubausti žalčiais, pergali Amorėjiečius ir užpuola Moabitus, kurie veltui šaukiasi į Balaamą, nes jis užuot prakeikti žydus jiems laimina; užtat Madianitams pasiseka įtraukti žydus į stabmeldystę. Toliaus įvyksta naujas Izraėlitų surašymas; Dievas paskiria Jozuę Mozės įpėdiniu ir papildydamas senuosius įsakymus duoda naujus; atimta iš Madianitų žemė lieka padalinta tarp giminių Rubeno, Gado ir pusės Manaso; galop eina išskaitymas tų vietų, kame žydai buvo apsistoję savo kelionėje, ir paliepimas apie Kanaano gyventojų išgalabijimą ir jų žemės pasidalinimą.

6. Penktą Pentateucho knygą žydai kaikada vadina *mišneh hatthorah*, o išversdami tą vardą graikai ir lotynai Deuteronomium, dėlto kad ji trumpai atkartoja, kas plačiaus parašyta kitose knygose; užtat Atkartotas įstatymas teisingai gali buti pavadintas Mozės veikalo užbaiga. Visa knyga susideda iš trijų pamokslų, kuriuos pasakė Mozė pirmoje dienoje 12. mėnesio 40. kelionės metais, ir istoriškos užbaigos. Pirmame pamoksle (1, 1—4, 10) Mozė perpasakoja visa, ką Dievas buvo per jį padaręs išrinktajai tautai, kad taip ją pažadintu užlaikyti padarytąją su Dievu sandorą. Antras pamokslas (5, 1—26, 19) yra tai sutrumpintas visas įstatymas, pradedant nuo dešimties Dievo įsakymų; taigi, čia randasi reikalavimas mylėti Dievą, sergėties stabmeldžių draugystės, priminimas Dievo geradarysčių, palaiminimai už paklusnumą ir prakeikimai už nepaklusnumą, įsakymai apie aukų vietą, apie vengimą stabmeldžių papročių ir jų dievaičių, apie saugojimąsi suteptų valgių, apie jubiliejaus metus ir metines šventes, apie teisėjų ir karalių pareigas, apie levitus ir pranašus, apie prieglaudos vietas, karių teises, įvairius naminio ir šeimyninio gyvenimo santikius, apie pirmuones ir dešimtines. Trečiame pamoksle (27, 1—30, 20) Mozė liepia, užėmus Palestiną, atnaujinti

ant Ebalio ir Garizimo kalnų iškilmingai sandorą, apgarsinti palaiminimus ir prakeikimus, kurie sujungti su Dievo įsakymų pildymu arba peržengimu; užbaigia gi nauju paraginimu buti ištikimais Viešpačiui. Istoriškoje užbaigoje (31, 1—34, 12) aprašyta Jozuės paskyrimas į Mozės vietą, paminėtas paliepimas apie Įstatymo knygos skaitymą ir jos laikymą sandoros skrynioje, paduota Mozės giesmė, jo paskutinis palaiminimas, suteiktas dvylikai giminių, papasakota jo mirtis, palaidojimas ir apraudojimas.

7. Lig 18. šimtmečio galui žydų ir krikščionių vienoks buvo tikėjimas apie Pentateucho atsiradimą; visi buvo įsitikrinę, kad Mozė yra jo viso autorius, gal tik atskyrus paskutinius Atkartoto Įstatymo perskyrimus ir kaikuriuos sakinius, kito rašytojo pridėtus. Bet paskesniame laike, biblijiniam racionalizmui užviešpatavus protestantų mokyklose, prasidėjo aršiausis griovimas seno įsitikrinimo ir prirodinėjimas, kad Pentateuchas atsiradęs daug vėliaus už Mozę, ir kad jis pasidaręs iš įvairių autorių raštų. Apie tokį Pentateucho atsiradimą buvo išreikšta gana daug tarp savęs nesutinkančių nuomonių, kurias visas galima padalinti į tris skyrius. Taigi, anot vienų Pentateuchas buvęs sudėtas iš keleto įvairių raštų, kurie jo redaktoriui buvę tik šaltiniais (systema documentorum), kiti matė jame visą daugybę trumpučių raštų, sutrauktų į vieną veikalą (s. fragmentorum), treti galop sakė, kad Pentateuchas pasidaręs iš vieno neperdaug ilgo veikalo, kurs keletą sykių amžių bėgyje buvęs perdirbamas, papildomas ir padidinamas, iki negavęs dabartinės išvaizdos (s. supplementorum). Tos įvairios systėmos, pramanytos Pentateucho atsiradimui išaiškinti, buvo įvairiu budu perdirbamos, ir nors neviena nepakakina pilnai pačių racionalistiškų kritikų, vienok jų dauguma šiandien pritaria pirmajai sujungdami ją su trečiaja; taigi, jie atskiria Pentateuche keletą ne vienu laiku parašytų dokumentų (dažniausiai keturis: elohistišką, jahvistišką, deuteronomistišką ir kunigų kodeksą) ir sako, kad iš jų per sujungimą ir vienų kitais papildymą pasidaręs gana vėlame laike veikalas, dabar Pentateuchu vadinamas.

8. Pats naujų nuomonių įvairumas, nesutikimas tarp savęs daugelyje dalykų kad ir vienos kurios nors nuomonės šalininkų užtektinai liudija apie silpnumą priparodymų, kuriais vaduojasi kovotojai prieš tradicijinę tėzį apie Pentateucho atsiradimą; tuotarpu kad tas senas ilgų amžių įsitikrinimas gali buti patvirtintas visai tikrais liudijimais. Suteikia gi juos šv. Raštas abiejų Įstatymų, vienodas tikėjimas žydų synagogos ir krikščionių Bažnyčios, galop ištyrimas paties Pentateucho.

Kuomet Išganytojas pradėjo apsakoti Evangeliją, pas visus žydus buvo tvirtas įsitikrinimas, kad Mozė yra Pentateucho autorius ir kad jis yra parašęs penkias Įstatymo knygas; todėl ir vadindavo paprastai Pentateuchą „Moze" arba „Įstatymu". Taip darė žydų rašytojai, Juozapas ir Filonas, ir taip kalbėjo visos žydų sektos, pariziejai ir sadukiejai. Jėzus Kristus patvirtino tą tikėjimą, pats vartodamas paprastus Pentateucho vardus.

Visame N. Įstatyme yra arti šešiųdešimtų vietų, kurios turi didesnį ar mažesnį sąryšį su Mozės Įstatymu. Ne iš visų jų galima stačiai išvesti, kad to Įstatymo rašytoju

buvo pats Mozė, nes dažniausiai jose minimi yra tik kaikurie atsitikimai iš Mozės gyvenimo, arba kalbama apie jį kaipo apie Įstatymo davėją, arba paduodama šis tas iš paties Įstatymo; tuos gi visus dalykus butu galėjęs surašyti kas kitas, o ne pats Mozė; bet daugiaus kaip dvidešimtyje vietų yra šneka apie Pentateuchą stačiai kaipo apie knygą, ir jos autoriumi vadinamas Mozė. Kada vieną sykį sadukiejai netikintįs į numirusių prisikėlimą tyčiodamies klausė Išganytoją, keno moterimi prisikėlime bus ta, kuri gyvendama ant žemės buvo ištekėjusi už septynių brolių, vieno po kito, ir primindami prie tos progos Įstatymo mokslą apie leviratą (Atk. 25, 5) sakė: „Mokytojau, M o z ė mums p a r a š ė ir tt.“, Jėzus neužginčijo, kad tą parėdymą buvo parašęs Mozė, o tik išmetinėjo jiems jų neišmanymą, sakydamas: „Ar gi ne dėlto klystate, kad nežinote Raštų, nei Dievo galybės“, ir pats patvirtinimui mokslo apie numirusių prisikėlimą šaukėsi į Mozės Įstatymo žodžius (Iš. 3, 6) ir sakė: „Apie numirusius gi, jogei prisikels, ar neskaitėte M o z ė s k n y g o j e, kaip pasakė jam Dievas prie krumo tardamas“ ir tt. (Mk. 12, 18—27). Išganytojas, minėdamas Mozę kaipo Įstatymo autorių, nė vien taikėsi prie jo laiku priimtojo pas žydus kalbėjimo budo, bet tikrai aiškiais žodžiais išreiškė, kad tas pats Mozė, ypata istoriška, per kurį buvo duotas Įstatymas, buvo ir jo rašytojas. Užginčijantiems Jėzaus dievystę žydams, taip jis sakė: „Tyrinėjate Raštus, nes jųs manote, kad juose turite amžiną gyvenimą. Ir jie tai yra, kurie duoda apie mane liudijimą... Nemanykite, kad aš skųsiu jus pas Tėvą; yra, kurs jus skundžia, Mozė, kuriame jųs turite viltį. Nes jei tikėtumėt Mozei, tikėtumėt tikrai ir man, nes apie mane j i s r a š ė. Jeigu j o r a š t a m s netikite, kaip tikėsite mano žodžiams“ (Jo. 5, 39. 45—47). Taigi, iš tų Išganytojo žodžių aiškiai pasirodo, kad Mozė ne tik kalbėjo apie Mesiją, bet ir rašė: tie jo raštai ir randamos juose pranašystės apie Mesiją buvo žinomi žydams ir buvo ne kas kita, kaip tik Pentateuchas.

9. Beveik visose Senojo Įstatymo knygose yra mažiaus ar labiaus aiškių liudijimų apie Pentateuchą, iš kurių patiriame, kad visoje žydų istorijoje nebuvo tokio laiko, kada nebutu buvęs žinomas Pentateuchas ir nebutu buvę tikėta, jog jo autoriumi yra Mozė.

Buvo žinomas Pentateuchas žydams esantiems Babylono nelaisvėje ir sugrįžusiems iš jos, o jo autoriumi skaityta Mozę, nes apie tai liudija anuo laiku parašytos knygos Makabiejų (2 Mak. 7, 6), Ekleziastiko (Prakalba; 24, 33; 45, 6), Ezdro, pranašų Malakijo, Daniėlio, Barucho, Kronikų. Taip 1 Ezdr. 3, 2. 4 skaitome, kad Jozuė ir Zorobabėlis pastatė Dievui altorių ir apvaikščiojo su žmonėmis Šėtrų šventę sulig to, „kaip parašyta Mozės, Dievo vyro, Įstatyme“; iš 2 Ezdr, 8, 1... žinome, kad Ezdras skaitė iškilmingai surinktiems žydams „Mozės Įstatymo knygą“. Malakijas sako žydams: „Atsiminkite Mozės, mano tarno, Įstatymą, kurį aš jam paliepiau ant Horebo“ (Mal. 4, 4). Daniėlis mini prakeikimus, kurie užrašyti „Mozės, Dievo tarno, knygoje“ (9, 11). Baruchas kalba apie žydų nelaimes „sulig to, kas parašyta Mozės Įstatyme... Kaip tu (Viešpatie) kalbėjai per tavo tarną Mozę dienoje, kurioje jam liepei

parašyti tavo Įstatymą Izraėlio vaikų akyvaizdoje“ (Bar. 2, 2. 28). Kronikų knygoje primenami Viešpaties žodžiai, kuriais žadama žydams pagalba, jei jie užlaikys visa, ką Dievas yra jiems liepęs „per Mozės ranką, ir visą įstatymą, ir apeigas, ir teismus“ (2 Kron. 33, 8. Plg. 1 Kron. 16, 40; 2 Kron. 23, 18; 31, 3; 34, 14; 35, 6. 12 ir kit.).

Lygiai buvo žinomas Pentateuchas ir pirm Babylono nelasvės žydams, pasidalinusiems į dvi karalysti. Izraėlio karalystėje veikusieji pranašai, Ozėas ir Amosas, mokydami, nuolat turi atmintyje Pentateucho turinį ir yra įsitikrinę, kad jis žinomas jų klausytojams (Oz. 4, 2; 6, 7; 8, 1. 12 ir kit. Am. 2, 4. 5; 5, 21-25 ir kit.). Taip-pat ir Judos karalystėje buvo žinomas Mozės Įstatymas. Taip karalius Jozapatas buvo įsakęs kunigams ir levitams mokyti žmones, apeinant Judos miestelius „su Viešpaties Įstatymo knyga“ (2 Kron. 17, 7—9); karaliaus Jozijo dienose buvo atrastas prie bažnyčios „Įstatymo knygos egzempliorius Mozės ranka“ (4 Kar. 22, 8), regimai tas pats, kurs buvo laikomas sandoros skrynioje ir kurio nors stabmeldystei pasidavusio karaliaus metu išten paimtas ir kitur padėtas; pranašų Judos karalystėje žodžius nebutų galima suprasti be Mozės Įstatymo, taip jie yra su juo sujungti ir ant jo paremti (plg. Iz. 1, 1-15 su Atk. 32, 1. 6; Prad. 32, 26; Iš. 19, 6; Kun. 26, 33 ir kit.).

Mozės Įstatymas buvo žinomas ir užlaikomas ir tuomet, kada visi žydai turėjo vieną karalių. Saliamonas savo maldoje (3 Kar. 8, 23...) mini Atkartoto Įstatymo žodžius, labai atsižvelgia į parėdymus, užrašytus Kunigų knygoje ir stato bažnyčią, kuriai paveizdu yra Išėjime aprašyta sandoros šėtra. Dovidas dėkoja Dievui (2 Kar. 7, 22—24) už pažadėtą sau amžiną karalystę Atk. Įstatymo žodžiais.—Visa, ką pasakoja Samuėlio ir Teisėjų knygos apie žydų naminį, viešą, religijinį gyvenimą, parodo, kad jis buvo paremtas ant pamokymų, užrašytų Pentateuche; o jo žodžiai dažnai atkartojami yra ano laiko žydų lupomis.

Jozuės knygoje keletą kartų paminėtas yra Mozės rašytas Įstatymas. Dievas liepia Jozuei užlaikyti pačiam ir pasirupinti, kad kiti užlaikytu Mozės Įstatymą, ir jam paveda apmąstyti to Įstatymo knygą (Joz. 1, 7. 8). Galop visa Jozuės istorija yra tik įvykdymas to, kas parašyta Pentateuche, ir be jo daug dalykų butu visai nesuprantamų toje istorijoje (plg. Joz. 24, 1...).

10. Pačiame Pentateuche yra liudijimų, kad jo autoriumi buvo Mozė. Tie liudijimai yra dvejopi: vieni sako, kad Dievas liepė Mozei surašyti kaikuriuos dalykus, iš kitų gi galima išvesti, kad visas Pentateuchas buvo Mozės parašytas. Taip, po Amalekitų pergalėjimo Dievas kalbėjo Mozei: „Parašyk tai atminimui knygoje“ (Iš. 17, 14). Tiesa, tas paliepimas apima tik vieną atsitikimą, bet žodis „knygoje“, ebraiškai „*bassefer*“, nurodo jau pradėtą rašyti veikalą, kuriame Mozė pažymėdavo atminimo vertus atsitikimus iš žydų istorijos. Toliaus kada buvo padaryta pirmą sykį su Dievu sandora, „Mozė parašė visus Viešpaties žodžius“ (Iš. 34, 4), o po atnaujintos sandoros vėl gavo paliepimą rašyti (Iš. 34, 27). Kelionei baigiantis Mozė surašė iš Dievo įsakymo visas žydų stotis tyruose (Skaitl. 33, 2). Taigi, pats Die-

vas buvo paliepęs Mozei rašyti, ir nors tas paliepimas paliete stačiai tik kaikuriuos svarbiausius atsitikimus, vienok ir visus kitus dalykus turėjo aprašyti tas pats Mozė. Kad tikrai taip buvo padaryta, paliudija kiti Pentateucho žodžiai, nes skaitome (Atk. 31, 9... 24...): „Taigi Mozė parašė visą tą Įstatymą ir pavedė jį sergėti kunigams... ir įsakė jiems, tardamas: Po septynerių metų, atleidimo metais, Šėtrų šventėje... skaitysi to Įstatymo žodžius prieš visą Izraėlį... kad girdėdami mokytusi ir bijotusi Viešpaties jusų Dievo ir sergėtu ir pildytu visus to Įstatymo žodžius..." ir truputį toliaus, „kada tat Mozė parašė to Įstatymo žodžius knygoje ir užbaigė, įsakė levitams, kurie nešė Viešpaties sandoros skrynią, tardamas: Imkite šitą knygą ir padėkite ją Viešpaties jusų Dievo sandoros skrynios šalyje, kad ten butu liudijimu prieš tave". Visuose tuose žodžiuose yra šneka ne apie vieną kokią dalį, ne vien apie Atkartotą Įstatymą, bet apie visą Pentateuchą, nes kaip pasirodo iš žydų padavimo, jie pildydami Mozės įsakymą, Šėtrų šventėje skaitė susirinkusiems žmonėms iš viso Įstatymo, o ne iš vienos kokios knygos. Iš antros gi pusės nors cituotuose žodžiuose ir butu šneka tik apie Atk. Įstatymą, tai iš to, kad jis buvo parašytas Mozės, reikia išvesti, jog ir kitos knygos buvo pirm Atk. Įst. parašytos to paties autoriaus, nes Deuteronomijos negalima suprasti be Skaitlių, Kunigų ir Išėjimo knygų, o tos paskutinės be Pradžios. Mozė Atk. Įst. pamoksluose, pasakytuose prieš patį žydų įėjimą Žadėtojon žemėn, neįsileidžia į visas smulkmenas įstatymdavystės, įvykusios per keturias dešimtis metų, bet vienus dalykus apleidžia visai, kitus vos primena, kitus vėl paaiškina ir papildo naujais įsakymais, reikalingais iš atžvilgio į veikų apėmimą Palestinos; vienok jis reikalauja, kad butu ištikimai užlaikyti visi Dievo įsakymai, ir liepia klausytojams jų jieškoti užrašytų knygoje. Jis sako: „Jei neužlaikysi ir nepildysi visų to Įstatymo žodžių, kurie užrašyti yra šitoje knygoje... Dievas padaugins tavo bausmes, bausmes dideles ir pasiliekančias, silpnybes bjauriausias ir nuolatines, ir atkreips į tave visus Aigypto prispaudimus, kurių bijojai, ir prilips prie tavęs; be to ir visas negales, kurios nėra užrašytos šitoje Įstatymo knygoje, atves ant tavęs Viešpats, iki tavęs nesutrins" (Atk. 28, 58-61). Regimai, kad ta Įstatymo knyga jau buvo tuomet parašyta, ir joje buvo ne tik visi įstatų žodžiai, bet ir Aigypto bausmės, apie kurias kalba Išėjimas. Taigi, pačiame Pentateuche gana yra liudijimų, kad jis visas buvo parašytas Mozės; ir jiems reikia tikėti taip-pat, kaip tikima kitoms istoriškoms knygoms, liudijančioms apie savo atsiradimą, kolei nėra tikrai priparodytas joje randamų liudijimų klaidingumas.

11. Seniausiame žydų padavime paremtame ant šv. Rašto žodžių, randasi liudijimai, kad visuomet tikėta, jog pats Įstatymo apgarsintojas buvo taipogi jo viso ir rašytojas. Tas žydų tikėjimas buvo žinomas net kaikuriems pagonių rašytojams, kaip Aleks. Polihistorui (1. šimtm. pirm Kr.), Eupolemui (2. šimt. pirm Kr.), Hekatėjui (4. š. pirm Kr.). Vienoks buvo tame dalyke padavimas pas visus žydus, palestiniečius, ellenistus, žydus gyvenusius Babylone, samarijiečius, parizieius, sadukiejus ir essenus. Fl. Juozapas ir Filonas sako, kad Mozė aprašęs

pranašų budu ir savo mirtį, t. y. paskutinius Pentateucho perskyrimus. Vargu butu išaiškinti tokį vienodumą išsiskirsčiusių žydų tradicijoje, jei ji nesiremtu ant seniai visiems žinomos tiesos, tuo labiaus, kad Pentateuche randasi svarbiausis žydų tikėjimo mokslas, visiems priimtinas, daug vargiai išpildomų įsakymų, o taipogi pasakojimai ir prikaišiojimai, kurie nemaž turėjo užgauti žydų savymeilę.

Ką manė žydai apie Pentateucho atsiradimą, ko mokė Jėzus Kristus ir apaštalai, tai perėjo į krikščionių Bažnyčią ir pasilieka joje iki šiai dienai. Visuseniausi Bažnyčios rašytojai, kiek kartų turėjo progą, visuomet kalbėdami apie Pentateuchą vadina jį be jokios abejonės Mozės veikalu.

12. Pats Pentateucho turinys patvirtina, kad jis buvo parašytas žmogaus, gerai apsipažinusio su Aigypto dalykais. Kada jis juos mini, tai visur kuopilniausiai sutinka su tuo, kas dabar sužinota iš senovės atrastų paminklų apie Paraonų Aigypto gyvenimą. Toks Aigyptas, koks jis įvaizdintas Juozapo istorijoje, Izraėlitams po Paraonais pasiliekant ir išeinant, buvo tikrai tik 15. šimtmetyje pirm Kr. ir anksčiaus, o ne vėliaus. Aigyptas aprašytas kaipo galinga viena karalystė, valdoma vieno karaliaus; nebebuvo gi jis toksai paskui, nes žydų karalių ir pranašų laikais buvo labai susilpnėjęs ir pasidalinęs net į kelioliką mažų valstijėlių. Aigypto kariuomenė su karės vežimais, kuriuos mini Pentateuchas, buvo tik senų Ramzėsų dienose. Išvardijami yra svarbiausieji parubežiniai miestai Ramėssė, Zoaras, ir visai nėra kalbos apie tose pačiose vietose atsiradusius paskiaus didžius miestus, kaip Migdolis, Tafnė. Visus tuos senovinius dalykus galėjo žinoti tik žmogus to paties laiko arba tik truputį paskesnio, kada jų atmintis tebebuvo gyva, o ne vėlų amžių rašytojas, kada visa buvo persimainę, o senovė užmiršta.—Priegtam žymi yra Aigypto įtekmė ant religijinių apeigų, kurios aprašytos Pentateuche. Sandoros skrynia panaši yra į Aigyptiečių „naos“; šėtros paveikslu buvo Aigyptiečių šventyklos Nilo slėnyje; tas tik yra žymiausis skirtumas, kad šėtra pritaikyta yra nešioti iš vietos į vietą. Kaikurios Mozės apeigos kvepalų atnašavime, balandžių aukojime gyvai primena Aigyptiečių papročius. Tokių pavyzdžių skaitlių butu galima dauginti be galo, o iš jų visų su pilna teise galima išvesti, kad Pentateucho autorius taip tobulai žinojo senovinio Aigypto papročius ir visas jo gyvenimo aplinkybes, jog juo negalėjo buti žmogus, gyvenęs vėliaus už žydų išėjimą iš Aigypto.

13. Pentateucho turinys liudija taipogi, kad jis buvo parašytas tuo laiku, kada žydai tebegyveno tyruose ir dar nebuvo apėmę Kanaano žemės. Aigyptas minimas nuolat, ir jo atmintis su visais jame iškentėtais prispaudimais yra gyva. Dėlei tų prispaudimų žydams dažnai įsakoma, kad jie nebegrįžtu į nelaisvės kraštą; o išėjimas dažnai nurodomas, kaipo labai svarbus atsitikimas tautos gyvenime, ir jo metinės sukaktuvės švenčiamos iškilmingai; Velykos ir pirmgimių pašventimas Viešpačiui yra tai atminimas dešimtos slogos, kuria buvo ištiktas Aigyptas, ir nuo kuriuos buvo liuosi Izraėlitai. Kada jie jaučiasi labiaus nuvargintais ir pradeda murmėti prieš Mozę, jie gailisi savo gyvenimo Aigypte, daug lengvesnio už tyrų vargus, ir

norėtu sugrįžti atgal. Mozė priešingai stengiasi atitolinti žydus nuo tos minties; jis užgina drožtus paveikslus, kad tie nebutu suvedžiojimu išrinktajai tautai, Dievo išvestai iš Aigypto; jis tarp įsakymų busiančiam žydų karaliui įdeda užgynimą vesti žydus atgal Aigyptan, iš kurio išsiliuosavimas yra galingiausia priežastis, kodėl Izraėlitai privalo užlaikyti Įstatymą, duotą Viešpaties, kurs juos išgelbėjo iš nelaisvės. Taigi, išėjimas pasirodo atsitikimu visai nesenu, visų atmintyje esančiu; nes kitaip tik jo istoriškas atminimas nebebutu galėjęs daryti didesnio įspudžio ir galop žydų gyvenančių Palestinoje nebereikėjo prikalbinėti negrįžti Aigyptan.

Pentateuche nėra jokios žymės, kad Kanaano žemė butu buvusi jo atsiradimo laiku jau užimta. Jis aprašo Izraėlitus keliaujančius į žadėtąjį kraštą, ir tuo tik rupinasi Mozė, kad jie neatsisakytu nuo jo užėmimo. Jei jie pasilieka keturias dešimtis metų tyruose, tai yra tai bausmė už murmėjimą įvykusį, sugrįžus iš Palestinos jų žvalgams. Pentateuche nėra jokio aiškesnio pažymėjimo tų aplinkybių, kuriose paskiaus gyveno žydai, atskyrus tik pranašystes, kalbančias apie ateitį.—Kunigų įstatai Išėjimo ir Kunigų knygose turi antspaudą tyrų, o jų sutvarkymas yra toks, koks kitose aplinkybėse vargiai tegalėjo buti padarytas; jis pritinka labiausiai keliaujančiai tautai; pvd. nešimui pritaikyta šėtra buvo reikalinga tik tyruose, kame nebuvo galima turėti nuolatinės šventyklos.

Iš pačios Pentateucho įstatymdavystės formos reikia išvesti, kad ji buvo Mozės padaryta. Įstatai nėra sutvarkyti ir sudėti kokion nors logiškon eilion, bet kaip jie diena po dienos buvo progai atsiradus apgarsinami, taip ir surašyti maž-daug kronologiškoje eilioje. Todėl kada randasi naujos aplinkybės, reikalaujančios naujų pamokymų, seni įstatai paaiškinami arba visai nauji pridedami. Taip atsiradusioje įstatymdavystėje yra daug taisyklių, paliečiančių religijinį gyvenimą, bet truksta reikalingųjų tautai, gyvenančiai politišku gyvenimu vienoje vietoje. Toks gi įstatymdavystės budas pritinka vien keliaujančių per tyrus žydų vadui, Mozei.

14. Nors ebraiška šv. Rašto kalba nedaug tepersimainė ilgų amžių bėgyje, taip kad iš jos vargu ką nors spėti apie tai, kuri knyga yra senesnė ir kuri vėlesnė, vienok nekalbant jau apie Aigyptiškos kilmės vardus, randamus Pentateuche, jo kalba turi tik jam nuosavias ypatybes, kurių nebėra net Jozuės knygoje. Prie tokių gi ypatybių priklauso vartojimas įvardės *hu* jis (vyr. g.) ir moteriškajai giminei išreikšti vietoje *hi* ji; taipogi daiktvardžio *naar* berniukui ir mergaitei pavadinti, nors paskiaus mergaitė visur vadinama yra *naarah*; įvardės *hael* ir *hallazeh*, šitas, šita, randasi tik Pentateuche. Yra dar jame žodžių ir išsireiškimų nesutinkamų kitose knygose ir teisingai skaitomų senoviniais; taip *abib*, varpa, arba pirmas metų mėnuo, *kibšan*, fornax, ir kiti. Tos ypatybės pačios per save nėra pertikrinančios, bet sujungtos su kitais neabejotinais Pentateucho senumo priparodymais, jos dar labiaus juos patvirtina.

15. Pradžią kritikų abejonėms apie Pentateucho atsiradimo budą davė įvairus jame vartojami Dievo vardai ir tai taip, kad vienose

vietose dažniaus sutinkamas vardas Elchim, kitose gi Jahve. Iš to pradėta manyti, kad Pentateuchas pasidaręs iš įvairių mažesnių veikalų, kuriuose buvęs vartojamas tik vienas, tas ar kitas, Dievo vardas. Be to Dievo vardo įvairumo sujieškota ir kitus priparodymus, dėlei kurių negalima esą pripažinti Pentateucho Mozės veikalu, bet reikią jame matyti darbą keleto autorių, gyvenusių paskesniais amžiais.

Taigi, vieni iš tų priparodymų turi liudyti apie vėlesnį, negu tikima, Pentateucho atsiradimą. Kritikai sako, kad pats Pentateuchas taip yra parašytas, kad jis visai neišrodo esąs Mozės veikalu, bet veikalu apie Mozę, kaipo apie trečią ypatą, kurios istoriją pasakoja, genealogiją paduoda, kurį giria tokiais žodžiais, kurių pats Mozė nebutu galėjęs apie save pasakyti. Toliaus kritikai sako, buk Pentateuche esą istoriški ir geografiški išsireiškimai, nurodantįs, kad Izraėlitai jų parašymo laiku jau buvo užėmę Kanaano žemę, ir todėl jų negalėjęs pasakyti Mozė, nes jo laiku jie butu buvę anachronizmais; išsiaiškiną gi jie labai pigiai, jei knyga buvo sudėta paskesniuose amžiuose. — Kitos kritikų sujieškotos Pentateuche žymės turi priparodyti, kad jis buvęs padarytas iš keleto atskirų autorių veikalų; o apie tai liudiją užsilikusios Pentateuche tų įvairių šaltinių pėdsakos, dvejopi ir trejopi to paties dalyko apsakojimai, keleriopas įstatymų apgarsinimas, nevienodos įvairiose vietose išreikštos nuomonės ir pažiuros, ir paties styliaus skirtumas.

16. Visi kritikų priparodymai apie vėlesnį Pentateucho atsiradimą nėra vienok taip nepajudinami, kad ištiesų reiktu abejoti, ar tikrai Mozė yra parašęs penkias Įstatymo knygas; nes vieni iš jų eina iš klaidingų pažiurų į patį tyrinėjamą veikalą, kiti gi darosi labai abejotinais ir visai nustoja savo pamato, išaiškinant gerai patį tekstą, ant kurio remiami. Pentateuchas nėra vien istoriškas veikalas, parašytas sulig dabar užlaikomų taisyklių, nėra taipogi lyg-koks dienraštis, kuriame turėjo buti pažymėti ypatiškai pasergėti kiekvienos dienos atsitikimai. Jo tikslas buvo kitoks: jo autorius norėjo pamokyti, kaip Dievas iš visos žmonijos išsirinko vieną tautą savo apreiškimui užlaikyti, ir ką yra dėlei to padaręs įvairiais laikais, o taipogi per patį Mozę. Todėl Mozė galėjo rašydamas savo veikalą praleisti istoriją visų šimtmečių, kuri nebuvo reikalinga jo tikslui, kurios jis priegtam galėjo visai nežinoti nei iš senovės dokumentų, nei iš padavimo; galėjo kalbėti apie save trečioje ypatoje, paduoti savo genealogiją, kaip daugelio kitų, ir patalpinti kaikuriuos pagyrimus apie save, kurie tečiaus niekur nėra taip didi, kad butu galima juos pavadinti tuščiais pasididžiavimais; priegtam galėjo juos įrašyti, neprieštaraujant Mozei, kas nors iš tų, kuriais jis naudojosi kaipo raštininkais. Taip-pat ir tos vietos, kurios rodosi anachronizmais Mozės lupose, galėjo buti įdėtos paskiaus į jau užbaigtą Pentateuchą, kaipo istoriški, geografiški ir archaiologiški paaiškinimai seno teksto; nors dauguma iš tų tariamų anachronizmų pasirodoištikrųjų tokiais nėsą, jei tik tekstas teisingai aiškinamas. — Reikia atminti, kad nuo žydų išvedimo iš Aigypto lig Mozės mirčiai praėjo keturios dešimtįs metų; todėl ga-

lutinas Pentateucho teksto sutvarkymas galėjo buti Mozės padarytas gana vėlai, po kaikurių minimų atsitikimų įvykimo ir pirmo jų užrašymo. Taip, kada pirmą kartą nukrito manna, Mozė galėjo neparašyti, kiek laiko ji bus žydams duodama, bet prieš savo mirtį galėjo jau pats savo tekstan įdėti žodžius: „O Izraėlio vaikai valgė manną per keturias dešimtis metų, iki atėjo į gyvenamą žemę; buvo penimi tuo valgiu, iki pasiekė Kanaano žemės ribas“ (Iš. 16, 35).

Toliaus dvejopo tų pačių dalykų apsakojimo buvimas nėra tikrai priparodytas, ir iš jo, kad ir butu, dar negalima išvesti keleto autorių. Dažniausiai yra tai panašųs atsitikimai, įvykę analogiškose aplinkybėse, su tomis pačiomis ar su kitomis ypatomis, todėl panašiai ir aprašyti. Atsikartojimai Pradžios knygoje, jei ir butu tikrai priro-dyti, liudytu tik, kad Mozė sėmė savo žinias apie anuos senovinius laikus ne iš vieno šaltinio, bet iš kelių. Priegtam jis dažnai, pradėdamas išnaujo pertrauktą rašymo darbą, turi paprotį trumpai atkartoti jau parašytus dalykus. — Tariami prieštaravimai pasakojimuose yra tik nurodymai to paties dalyko iš įvairių atžvilgių, arba jų pavadinimai kitais vardais, kurie žydų kalboje nevisuomet turi vieną apribotą prasmę; todėl juos pigiai galima sutaikyti, jei tik tekstas yra visai tikras, ištiriant gerai visas apsakojimo aplinkybes; randami gi prieštaravimai įstatymuose paeina iš to, kad jie ne visi vienu laiku buvo apgarsinti, bet vieni po kitų, ir seni naujais paaiškinami ir papildomi.

17. Jei kritikų priparodymai butu tikri, tuomet ir daromi iš jų išvedimai turėtu buti vienodi. Tuotarpu gi nieko panašaus nėra. Jei jie beveik visi sutinka tame, kad nepripažįsta Pentateucho Mozės veikalu, tai kituose dalykuose tokio sutikimo visai nėra; nes apie pavienių dokumentų turinį, iš kurių susidėjęs Pentateuchas, apie jų laiką ir autorius, apie budą, kaip jie buvę sujungti, yra išreikšta beveik tiek pat įvairių nuomonių, kiek buvo pačių kritikų. Ir kitaip buti negalėjo, kadangi kritikai, tyrinėdami Pentateucho atsiradimą, apsirinko sau labai slydų kelią. Jie visai atmeta liudijimą tame dalyke tradicijos, kurs vienok turi didžiausį svarbumą. Knygos, turinčios išvardintą autorių, parašymas yra faktas istoriškas; todėl apie jo tikrumą reikia klausties visupirma tų, kurie gyveno knygos atsiradimo laiku arba arčiausiai to laiko; jei knyga yra senovės veikalas, reikia apie jį klausties senovės, ir kada jos liudijimas yra žinomas ir tikras, reikia jam tikėti ir pripažinti, kad veikalas tikrai parašytas to autoriaus, kurio vardą jis turi. Kritikai veizdi vien į paties tyrinėjamo veikalo vidujinius priparodymus, kurie dažniausiai negali duoti jokių tikrų apie jį žinių, daugiausiai gi gali patvirtinti tradicijos suteiktą liudijimą, parodydami, kad knygos turinys nėra jam priešingas. Jei autoriaus vardas yra visai nežinomas, tuomet vidujiniai argumentai gali padėti kaikuriose aplinkybėse spėti maždaug apie knygos atsiradimo laiką, bet išvedimai tuo kelių padaryti visuomet pasiliks netikri ir nevienodi, kadangi jie labai remsis ant ypatiškų įvairių tyrinėtojų pažiurų.

18. Kritikai, nepripažindami Pentateucho Mozės veikalu, užgin-

čija jo vienybę ir stengiasi priparodyti, kad jis turėjo atsirasti kitokiuo budu ir laiku. Visupirma jie šaukiasi į žydų istoriją ir sako, buk iš jos pasirodą, kad religijinis žydų gyvenimas nebuvęs sutvarkytas pirm Babylono nelaisvės, kadangi taip vadinami Mozės įstatymai nėsą minimi pas žydų istorikus ir nebuvę užlaikomi. Bet iš įstatymų neminėjimo dar nebutu galima išvesti jų nebuvimo; tuo tarpu bent kaikurie iš tų įstatymų daugiaus ar mažiaus sykių pasirodo žinomi ir minimi visose knygose; jose yra taip-pat kalbama apie vienos ar kitos įstatymo dalies išpildymą ir dažnai yra peikiami apsileidžiantįs ir prasikalstantįs tame dalyke. Jei ne visi Mozės įsakymai visuomet buvo užlaikomi, tai reikia atsiminti, kad jie budami labai skaitlingi nevisuomet galėjo buti visiems lygiai žinomi.

19. Bet kritikai sako, kad ir svarbiausieji įstatymai, kaip apie aukų vietos vienybę, apie pačias aukas, apie šventes, apie skirtumą tarp kunigų ir levitų nebuvo žinomi, nei užlaikomi.

Visupirma kritikai tvirtina, kad šventos vietos vienybė, apie kurią yra šneka Pentateuche, nebuvusi žinoma žydams, ir aukos buvo atnašaujamos lig Samarijos išgriovimui visur, kur tik norėta; todėl tas įstatymas negalėjęs buti duotas paties Mozės, bet atsiradęs daug vėliaus. Priegtam randami trijose Pentateucho vietose (Iš. 20, 24; Kun. 17, 1-10; Atk. 12, 1-27) įstatymai apie aukų vietą, skiriasi tarp savęs, todėl jie paeiną iš trijų įvairiu laiku parašytų dokumentų. — Pas žydus užlaikytinas buvo įstatymas apie aukų vietą, užrašytas Atk. 12, 1-27. Tiesa, jame yra kalbama apie aukų vietos vienybę, kad taip geriaus butu įvykdytas vieno tikrojo Dievo garbinimas, bet įsakymas nėra toks griežtas, kad juo butu visai užginta atiduoti Dievui garbę aukomis įvairiose vietose, ir jis paliečia busiantį laiką. Juo buvo paliepta butinai išgriauti augštas vietas, kur pagonįs darydavo savo aukas; žydams gi pasiliko iki laikui liuosybė ir toliaus aukoti ten, kur Dievo buvo nurodoma. Toks aukų vietų įvairumas turėjo buti visai užgintas tik su bažnyčios pastatymu, kad išsipildė Mozės Įstatyme užrašyti žodžiai apie ramybę pas Izraėlitus iš visų pusių (Atk. 12, 10..). Todėl galėjo daryti aukas visokiose vietose ne tik pranašai, kuriems budavo Dievo duodami ypatingi Dievo įkvėpimai, bet taipogi ir kiti žydai, ir tai tuo labiaus, kad nuo teisėjo Hėlio laikų sandoros skrynia buvo atskirta nuo šėtros ir ne vienoje vietoje laikoma; tokiuo budu šėtros vieta nebeturėjo didžio svarbumo. Bet kada buvo pastatyta bažnyčia ir joje patalpinta sandoros skrynia, buvo sutvarkytas ir aukų darymas, o pranašai labiaus pradėjo kovoti prieš įvairias vietas, nors nepigu buvo išnaikinti seną papratimą, nes ir dievobaimingi žydų karaliai budavo priversti iki laikui kęsti tą dalykų stovį. — Nevienodumas gi pačiuose Pentateucho paliepimuose išsiaiškina įvairumu laiko ir aplinkybių, kuriuose jie buvo duoti. Kada žydai ką tik buvo išėję iš Aigypto ir dar neturėjo sandoros šėtros, buvo jiems leista daryti aukas įvairiose vietose, nors ne visur, bet tik ten, kame pats Dievas nurodydavo (veiz. Iš. 20, 24). Kada jau žydai turėjo šėtrą, tai prie pirmo įsakymo buvo pridėtas laikinis paliepimas (Kun. 17, 1—9)

pjauti visus gyvulius vienoje vietoje prie šėtros; tai gi turėjo ir galėjo buti užlaikoma žydams keliaujant per tyrus. Atkartotame įstatyme buvo duotas įsakymas apie vieną aukų vietą, bet tik busiančiam laikui, kada žydai turės nuolatinę bažnyčią, o tuotarpu jie turėjo taikyties prie senojo Išėjime užrašyto įsakymo.

20. Kritikai toliaus sako, kad pirm Babylono nelaisvės pas žydus nebuvusios aukų atnašavime užlaikytos apeigos, kurias įsako Mozės Įstatymas, todėl nebuvę ir paties Įstatymo. — Tiesa, istoriškos žydų knygos, minėdamos aukas, neaprašo jų apeigų, bet iš to dar visai negalima išvesti, kad apeigų nebuvę. Pranašai Amosas ir Ozėas išmetinėja žydams perdaug didį atsidavimą aukų apeigoms ir reikalauja, kad Dievas butu garbinamas tiesoje ir dvasioje; taigi čia yra aiškiausis liudijimas, kad apeigos buvo, kadangi jomis žydai ir jų kunigai net perdaug buvo užsiėmę, taip kad visai nebesirupino tuo, be ko auka ir jos apeigos nustoja savo vertybės, t. y. apie vidujinį, dorinį tobulinimąsi. Pranašas Jeremijas (8, 21-23) ne tik neužginčija buvimo įstatymo apie aukų apeigas, bet reikalauja paklusnumo Dievui ir ištikimumo sandorai, padarytai su juomi tyruose. — Taipogi žinomi buvo ir užlaikomi visi aukų skyriai, ne tik deginimo aukos *olah* ir ramybės aukos *šelem*, bet lygiai ir aukos už nusidėjimus *hattat* ir už prasikaltimus *ašam* (veiz. Joz. 8, 31. Teis. 6, 26; 13, 16 ir kit. 1 Sam. 3, 14; 6, 3. 4. Oz. 4, 8. Mich. 6, 7. Ps. 39, 7. Iz. 53, 10).

21. Ne didesnę vertybę turi kritikų tvirtinimas, buk trįs didžiosios žydų šventės išpradžios buvusios tik džiaugsmo išreiškimu, pradedant ir užbaigiant laukų darbus, o jau paskui buvę su jomis surišti atminimai išėjimo iš Aigypto; nes iš visos žydų istorijos pasirodo, jog visuomet tas pats buvęs jų tikslas, ir su tomis pačiomis apeigomis jos buvo švenčiamos. Mini jas įkvėpti žydų rašytojai, kiek kartų pasitaiko proga; o jei tokių minėjimų randame nedaug, tai visai nestebėtina, kadangi tos šventės buvo dalykas nuolatinis, paprastas, kas metai atsikartojantis. —Netiesa galop, kad pas žydus nebuvo žinomi vyriausieji kunigai lig nelaisvei, arba kad tik Ezekiėlis įvedęs skirtumą tarp kunigų ir levitų. Visos istoriškos knygos, jei tik kas nori teisingai suprasti jų žodžius, paliudija, kad visuomet žydai turėjo iš trijų skyrių susidedančią dvasiškiją, taip kaip tai randame įsakyta Mozės Įstatyme.

22. Be prirodymų, imamų iš žydų istorijos, kritikai stengdamies atskirti Pentateuche įvairius dokumentus, naudojasi filologiškais priparodymais. Jie sako, kad kiekvienas dokumentas turįs savo atskirą žodyną ir stylių. Įvairus Dievo vardai davė pradžią abejojimams apie Pentateucho vienybę, ir jais nemažai vaduojasi kritikai atskyrimui taip vadinamo Elohistiško ir Jahvistiško šaltinio. Kad ištikrųjų Pradžios knygoje kaikuriose vietose sutinkamas yra dažniaus Dievo vardos E l o h i m (ὁ Θεός, Deus), kitose gi J a h v e (ὁ Κύριος, Dominus), apie tai nėra jokių ginčų; tą dalyką pasergėjo jau šv. tėvai ir buvo užsiėmę jo išaiškinimu; bet kad iš to vardo įvairumo butu galima ir reiktu išvesti dokumentų įvairumas, taip kaip sako kritikai, su tuo sutikti negalima ir štai dėlko. Visupirma la-

bai maža tėra Pradžios ir Išėjimo knygose vietų, turinčių savo atskirą turinį, kuriose atsitiktu tik vienas Dievo vardas, visai gi jų nėra kitose Įstatymo knygose; sutinkami yra dar ir kiti Dievo vardai ir straipsniai visai be Dievo vardų. Todėl ir kritikai, skirstydami tekstą tarp įvairių dokumentų, nesutinka tarp savęs tame darbe ir priversti yra padalinti jį į smulkučius straipsnelius ir dar sakyti, kad kaikuriose vietose vienas Dievo vardas paskiaus buvo pakeistas kitu. Bei jei butu valia spėti apie vardų permainymą vienose vietose, tai butu galima sakyti tokia pat teise, kad taippat ir visur buvo padaryta.—Tolesniai iš tų vietų, kurias kritikai vadina elohistiškomis ir jahvistiškomis visai negalima sustatyti atskirų veikalų, kurie turėtu savo pilną nepertrauktą turinį ir butu suprantami vienas be kito pagalbos. Norint gi tokiuos dokumentus atrasti, reikia be jokio pamato spėti, kad tuo laiku, kuomet tie šaltiniai buvo sujungiami į vieną veikalą, jų suvienytojas nors rado kiekvienamе nuoseklų apsakojimą, bet nežinia dėlko ėmė po dalelę tai iš vieno, tai iš kito, kitas gi dalis visai apleidė.—Galop įvairių Dievo vardų vartojimas pigu išaiškinti ir be jieškojimo įvairių dokumentų. Mozė pats galėjo vienose vietose vartoti tą vardą, o kitose kitą atsižvelgdamas į jų reikšmę. Vardas Elohim paženklina Dievo didenybę ir galybę, todėl jis ir yra vartojamas, kame yra šneka apie Dievą Sutvertoją, visų dalykų tvarkytoją ir viršiausį jų Viešpatį; jis vartojamas ir netikrų dievų pavadinimui. Vardas Jahve, kaip pasirodo iš jo kilmės (ὁ ὤν, esantis) reiškia tą, kurs yra absoliutiškai esantis, neprigulmingas, todėl amžinas, neatsimainantis ir ištikimiausis savo žadėjimuose; todėl jis yra vartojamas, kame yra šneka apie Dievą, padariusį su Izraėlitais ypatingą sandorą; jis niekuomet nėra imamas dievaičių pavadinimui. Abudu vienok vardu buvo pas žydus šventu, todėl kada nebuvo ypatingos racijos vartoti vieną katrą nors iš judviejų, Mozė vartoja ir tą ir kitą, tą patį dalyką apsakodamas ir apsakojimą paįvairindamas.

23. Matydami ir kritikai, kad vienų vardų neužtenka dokumentams atskirti, sako dar, buk kiekvienas dokumentas turįs ir kitus sau ypatingus išsireiškimus, savo atskirą stylių. Tuo tikslu jie pažymi kaikuriuos karakteristiškus žodžius ir išsireiškimus ir jieško jų įvairiose vietose, kad paskui tas vietas patrauktu prie kurio nors iš tariamų dokumentų. Nors ir pasidaro tokiuo budu dokumentai su skirtingais išsireiškimais, bet tai nieko negali priparodyti, kadangi jų sakiniai tyčia ir be pamato yra parinkti; tuo labiaus kad kiekviename iš jų pasilieka visa daugybė bendrų išsireiškimų. Be to reikia atsiminti, kad ne kiekvienas išsireiškimas tinka kiekvienam dalykui apsakyti. Kitoks stylius esti pas tą patį autorių, kada jis kalba apie įstatymus, kitoks, istoriškuose pasakojimuose ir kitoks kada sako prakalbą arba pamokslą. Todėl išsireiškimai apie Dievo garbinimą įvairiomis aukomis ir apeigomis negali atsirasti istoriškose dalyse ir priešingai. Styliaus įvairumas daug pigiaus išsiaiškina, jei Mozė ne visa pats savo ranka rašė, bet rašymo darbą buvo pavedęs po savo priežiura pasiliekan-

tiems tam tikriems raštininkams. Mozė arba jo raštininkai ypač galėjo palikti styliaus įvairumą, atrastą senoviniuose dokumentuose, kuriais pasinaudojo Pradžios knygos sudėjime. Galop iš kalbos imami priparodymai visi pasilieka labai ypatiškais ir patįs per save negali turėti pertikrinančios galės.

24. Nekalbant jau apie paskutinį Atkartoto Įstatymo perskyrimą, kame yra kalbama apie Mozės mirtį, kurio tikrai jis pats negalėjo parašyti, buvo dar ir pačiame Pentateuche amžių bėgyje padarytos kaikurios permainos, taip kad šiandien jis nebėra visai toks pat, koks išėjo iš Mozės rankų. Gana palyginti Masorėtų tekstą su Samarijiečių Pentateuchu ir su Aleksandrijiečių vertimu, kad iškarto pasirodytu gana daug ir tai žymių skirtumų. Visupirma nevienoda yra juose kronologija patriarkų, gyvenusių pirm ir po tvano. Toliaus Samarijiečių Pentateuchas turi keletą priedų ir permainų, tarp kurių žymiausi yra ta, kad šventas kalnas vadinasi Garizim, tuotarpu, kad kituose tekstuose skaitome Ebal. Septyniųdešimtų vertimas palygintas su Masorėtų tekstu pasirodo turįs kaikuriuos priedus, praleidimus, perstatymus, įvairius skaitymus, kurie regimai ne visi paeina iš vertėjų kaltybės, bet iš to, kad jie turėjo truputį kitokį ebraišką tekstą. Pats Masorėtų tekstas, nors vienaip visų dabar skaitomas, tebeturi įvairius skaitymus, pažymėtus kaipo „q'ri ir k'thib“, o be to jame žymios yra ir kitos nedidelės permainos. Iš tokio trijų svarbiausių tekstų stovio reikia išvesti, kad Pentateuchan buvo įvesta ne tik perrašinėtojų klaidos, bet ir kitos permainos, kurios kad ir nepaliečia esybės, teisingai vienok yra kritikų nurodomos.

Nors visi Pentateucho aiškintojai sutinka tame, kad jo tekstas nepasiliko be kaikurių permainų, bet apie jų kiekybę ir tarp katalikų teologų ir egzegėtų yra gana įvairios nuomonės. Vieni iš senesniųjų, kaip Belarminas, Kalmėtas, atranda jų labai nedaug ir pripažįsta ne paties Mozės rašytu tik perskyrimus apie jo mirtį ir keletą paaiškinančių sakinių, įvairiose vietose tekstan įdėtų. Paskesnieji mato permainas, padarytas varduose, skaitlinėse, pridėjime ir perdirbime smulkmenų, o net nurodo ir kaikuriuos priedus įstatymuose. Kiti galop, sekdami nuomonę senesnių egzegėtų, kaip Pereiros, Bonfrerijaus, Tirino, Kornelijaus a Lapide pripažįsta Mozę Pentateucho autoriumi tik plačiojo to žodžio prasmėje; jie sako, kad penkios Įstatymo knygos jau po Mozės mirties buvo labiaus ar mažiaus pertaisomos, paaiškinamos, papildomos ir pritaikomos prie naujų aplinkybių, kuriose buvo atsiradę žydai.—Abejonės vienok nėra, kad jei ir tokios didesnės permainos Pentateucho tekste įvyko, tai jos galėjo buti padarytos tik žmonių, turėjusių Dievo įkvėpimą, tarp kurių paskutinis buvo Ezdras, kurs teisingai skaitosi paskutinių žydų gyvenimo sutvarkytoju ir atnaujintoju.

25. Kadangi paskutiniose keturiose Pentateucho knygose aprašyta, arba ką pats Mozė yra padaręs, arba kas buvo daroma su jo žinia, todėl negalima abejoti apie istorišką tų dalykų tikrumą. Už tikrumą atsako kaip pati autoriaus ypata, taip ir ta aplinkybė, kad visi aprašyti dalykai darėsi akyvaizdoje visos žydų tautos, kuri nebutu sutikusi priimti už tikrai šventą knygos, jei butu mačiusi joje netiesą, tuo-

gi mažiaus butu pasidavusi gana sunkiems jos įstatymams, jei nebutu turėjusi įsitikrinimo, kad jie visi yra taip užrašyti, kaip to Dievas norėjo.

Tikėjimo verta yra taipogi Pradžios knyga. Nors ji pasakoja dalykus labai senovinius, kurių nematė nei pats Mozė, nei jo laiku gyvenusieji žydai, bet ir joje negalėjo buti jokios netiesos. Netikrų dalykų pasakojimu nebutu buvę galima įtikrinti žydų apie reikalingumą priimti paskesniuosius įstatymus. Netiesos negalėjo rašyti Mozė, kurs juk buvo Dievo išrinktas pasiuntinys. O tiesą galėjo jis sužinoti ir apie anuos praėjusius amžius, kadangi nemaža žinių buvo užsilikę patriarkų padavime, nestigo taipogi ir rašytų šaltinių. Kad nepramanytos žinios patilpo Pradžios knygon, bet kas buvo tikrai sužinota, apie tai liudija ir pati knygos forma. Labai trumpos žinios paduotos yra apie visuseniausius laikus, dažnai užsiganėdinta vien genealogijomis, žymesni istorijos atsitikimai paminėti bent kiek plačiaus, bet vietomis praleidžiami visi šimtmečiai, ir tik tuomet darosi pasakojimas pilnesnis, kada autorius prieina prie paskesnių laikų, apie kuriuos daugiaus galėjo patirti. Taip gi nedaro pramanytojas, kuriam juk vis tiek yra, ar sakyti nebutus daiktus apie seniausius amžius, ar apie paskesnius.

Kad Pentateuchas yra tikrai neklaidingas Dievo žodis, apie tai negali buti jokios abejonės; jo įkvėpimas aiškiai pasirodo iš paties Išganytojo žodžių, o taipogi iš nuolatinio tikėjimo žydų synagogos ir Kristaus Bažnyčios.

Liber Genesis

Hebraice *Beresith*.

Pradžios knyga

Ebraiškai *B^e re'šith*.

Pasaulio sutvêrimas.

Caput I. [1] In principio creavit Deus cœlum, et terram. [2] Terra autem erat inanis et vacua, et tenebræ erant super faciem abyssi: et Spiritus Dei ferebatur super aquas.

1. perskyrimas. [1] Pradžioje Dievas sutvėrė dangų ir žemę. [2] O žemė buvo tyra ir tuščia, ir tamsybės buvo ant gelmių, ir Dievo Dvasia sklendeno ant vandenų.

Šventasis Raštas prasideda prakilnių minčių pilnu pasaulio atsiradimo aprašymu. Tame aprašyme per savo įkvėptą rašytoją Dievas pamoko, kad jis yra tikras visų dalykų Sutvertojas ir tai jis vienas be kokios nors kitos esybės pagalbos, kad jis sutvėrė pasaulį be jokio vargo vien savo visagalinčios valios išreiškimu ir sutvėrė tokį, kokį buvo nutaręs, kad visi kiti dalykai jo sutverti žmogaus dėlei, kurs užtat privalo ne kuriam nors iš jų atidavinėti dievišką garbę, bet vienui vienam savo ir jų Sutvertojui Dievui, ir kad Dievui pagarbinti paskirta ypatingu budu septintoji savaitės diena.

1, 1 - 2. Iš pat pradžios pasakoma, kad Dievas yra pasaulio Sutvertojas, trumpai aprašomas sutvertosios žemės pirmasis stovis ir nurodoma Dievo galybė pradėtąjį darbą ištobulinsianti.

(1) *Pradžioje*: pradžioje viso to, kas turi buti toliaus apsakyta, pradžioje regimų dalykų sutvėrimo (Efr.). — *Dievas.* Nors ebraiškas žodis *'Elohim* turi daugskaitlio formą, vienok juo čionai ir daugybėje kitų šv. Rašto vietų vadinamas vienas tikras Dievas. Ta svarbiausi tiesa, kad Dievas yra vienas, skelbiama nuolat visame šv. Rašte. Daugskaitlio gi Dievo vardo formoje galima matyti pirmutinę aliuziją į pilnai apreikštą tik N. Įstatyme tiesą, kad Dievas yra vienas trijose ypatose. Dievo vardo paminėjimas šitoje vietoje nurodo, kad jis buvo jau pirm pasaulio atsiradimo, kad jis yra be pradžios, todėl amžinas, visas gi pasaulis neamžinas, bet Dievo sutvertas laiko pradžioje. — *Sutvėrė.* Ebr. ž. *bara'* sakomas tiktai apie Dievo veikimą ir reiškia čionai tą pat, ką ir p a d a r ė iš n i e k o. Plg. 2 Mak. 7, 28. Dievas sutvėrė pasaulį ne dėlto, kad butu buvęs kokio reikalo priverstas, bet savo gera valia. Plg. Ps. 134, 6. Apr. 4, 11. — *Dangų ir žemę*, t. y. visą pasaulį, kurį žmonės paprastai dalina į dvi atskiri sriti: dangų, esantį viršuje musų, ir žemę po musų kojomis. Žodžiais „dangus ir žemė“ šv. Raštas paprastai išreiškia visus sutvertus dalykus, regimus ir neregimus, dvasiškus ir kuniškus; todėl daug senesniųjų aiškintojų mano, kad žodžiu: *dangų*, apimtas taipogi ir aniolų pasaulis (Job. 38, 7); bet čionai autorius rasi turėjo mintyje tiesiog tik žvaigždžių dangų, kurs, lygiai kaip ir žemė, nebuvo sutvarkytas vienu sykiu; nes Viešpats savo išmintyje visupirma sutvėrė pradinę medegą, iš kurios paskui sulig Dievo valios turėjo pasidaryti dangaus žiburiai ir žemė. Kiek laiko praslinko nuo to pirmojo sutvėrimo lig visiškam žemės sutvarkymui, šv. Raštas nieko apie tai nesako. Moksliški tyrinėjimai nurodo, kad tas laikas turėjo buti labai ilgas. — (2) *O žemė...* Įkvėptas autorius ypatingu budu užsiima žeme, ant kurios turėjo apsigyventi žmogus, ir visupirma trumpai aprašo tą jos stovį, kuriame ji buvo pirm šešių sutvėrimo dienų, kuomet žemės kamuolis dar neturėjo aiškios išvaizdos, rodėsi esąs dideliausi masa garų, vandens bei kitų tarp savęs sumišusių gaivalų. buvo paskendęs tamsybėse ir regimai dar

3 Dixitque Deus: Fiat lux. Et
facta est lux. 4 Et vidit Deus
lucem quod esset bona: et divi-
sit lucem a tenebris. 5 Appel-
lavitque lucem Diem, et tene-
bras Noctem: factumque est ves-

3 Ir Dievas tarė: Tepasidaro
šviesa! Ir pasidarė šviesa. 4 Ir
Dievas matė, kad šviesa buvo
gera, ir jis atskyrė šviesą nuo
tamsybių; 5 ir praminė šviesą
Diena, o tamsybes Naktimi; ir

negalėjo buti tinkama vieta jokiai gyvai esybei. Tas stovis ebraiškai vadinasi *thohu vabohu, tyra ir tuščia.* — *Ant gelmių.* Sausumos visai dar nebuvo, nes gilus be ribų vandenynas (ebr. jis pavadintas *th*ᵉ*hom*) dengė iš visų pusių žemės plutą. — *Dvasia.* Nors ebr. ž. *ruach*, atskirai paimtas, gali reikšti ir vėją, bet čionai kontekstas nurodo, kad juo pavadinta Dievo galybė, arba tikriaus sakant trečioji švenč. Trejybės Ypata, šv. Dvasia, įvaizdinta lyg-koks dieviškas dvelkimas, pąsilieką ant gelmių. Toji Dvasia *sklendeno*, tarsi koks paukštis plevėsavo ant vandenyno, pasiryžusi tvarkyti tą chaosą ir dėti jan gyvybės daigus. Ebr. ž. *m*ᵉ*rachefet* paprastai sakomas apie paukščius, perinčius kiaušinius, ir išreiškia ramybę, todėl visai negali buti pritaikytas prie vėjo. — Kaip ilgai žemė pasiliko tame chaoso stovyje, nepasakyta; bet galima manyti, kad labai ilgai.

3 - 32. Įkvėptas autorius, aprašydamas pasaulio sutvarkymą, skirsto tolesnius sutvėrimo darbus į šešias savaitės dienas. Tos savaitės dienos, kurias gražiai užbaigia septintoji, Dievo atilsio diena, pa dalintos į du skyriu po tris dienas ir tai taip, kad kiekvienai iš pirmųjų trijų dienų atsako išeilios trįs antrojo skyriaus dienos. Pirmojo skyriaus dienose sutvarkomos sritįs busiantiems jų gyventojams arba jų kariuomenėms, sekančiose gi dienose sutveriami patįs gyventojai arba kariuomenės. Taigi, pirmą dieną atsiranda šviesa, kaipo pirmutinė sąlyga visokios tvarkos ir gyvenimo, o ketvirtą dieną dangaus žiburiai; antra dieną darosi tvirtuma ir įvyksta vandenų atskyrimas, penktą gi dieną žemės vanduo apgyvendinamas žuvimis, o oras paukščiais; trečią dieną pasirodo sausuma iš po vandens ir apželdinama žolėmis ir medžiais, šeštą gi dieną sausuma gauna savo gyventojus, išpradžios visokius gyvulius ir galop žmogų.

(**3**) *Dievas tarė.* Nebuvo tai Dievo balso skambėjimas, panašus į tą, kurs girdimas, žmonėms ištariant žodžius, bet tiktai visagalinčios Dievo valios nutarimas. Toks išsireiškimas apie Dievą vadinasi antropomorfizmu, t. y. kalbėjimu apie Dievą žmonių budu. Antropomorfizmai vartojami šv. Rašte daugelyje vietų. — *Tepasidaro.* Ebr. ž. *j*ᵉ*hi* reiškia taipogi: t e b u n a. Dievo paliepimas išreikštas labai trumpai. Jo išpildymas apsakomas kaip šitoje vietoje, taip ir toliaus lygiai trumpais žodžiais ir tai tais pačiais, kokiais duodamas paliepimas: *ir pasidarė šviesa.* Vis tai turi pamokyti, kad Dievo valia yra tikrai visagalinti, ir kad visa tuojau taip įvyksta, kaip Dievas įsako. Šviesos sutvėrimas minimas pirmoje vietoje, nes be jos negali buti ant žemės nei tvarkos, nei gyvybės. — (**4**) *Dievas matė.* Kitas antropomorfizmas. — *Gera.* Ebr. ž. *thob* išreiškia draug gerumą ir gražumą. Sutvertoji šviesa pavadinta gera, kadangi ji buvo visai toki, kokią Dievas norėjo sutverti, ir todėl ji Dievui patiko ir gauna pagyrimą. Toks pagyrimas suteikiamas tik jau užbaigtiems dalykams, pilnai sutinkantiems su ta idėja, kuri buvo apie juos pas Dievą. Todėl nerandame pagyrimo tuščios ir tyros žemės, nes tai buvo tik laikinis jos stovis. Taip-pat žemiaus 2, 18 sakoma, kad *negera žmogui buti vienam*, nes, sutvertai esant tik vienai vyriškai lyčiai, Dievo valia apie žmogų dar nebuvo pilnai įvykusi. — *Atskyrė šviesą...* Šviesa ir tamsybės negali buti draug toje pačioje vietoje; todėl atskyrimas įvyksta ne iš atžvilgio į vietą, bet į laiką. Dievas padarė, kad šviesa ir tamsybė kita po kitos rodytusi ant žemės. — (**5**) *Praminė šviesą Diena...* Dievas davė tokią ypatybę, kad šviesa ir tamsybė galėtu vadinties dienos ir nakties vardais (Tom.). Vardo davimas dažnai kitur šv. Rašte yra viešpatavimo ženklas. Taip karaliai mainydavo vardus pavergtųjų kunigaikščių ir miestų (plg. 4 Kar. 24, 17. 2 Kron. 36, 4), o taipogi šiaip jau labiaus tinkamų ypatų (plg. Prad. 41, 45. Dan. 1, 7). Dievas maino vardus ypatų, kurias jis išrenka ypatingai savo tarnystei (Prad. 17, 19; 35, 10. 1 Kron. 22, 9. Mt. 16, 18. Lk. 1, 13. 31). Taigi, čionai ir toliaus vardo davimas reiškia viršiausį Dievo viešpatavimą ir valdžią ant

pere et mane, dies unus. 6 Dixit
quoque Deus: Fiat firmamentum
in medio aquarum: et dividat
aquas ab aquis. 7 Et fecit Deus
firmamentum, divisitque aquas,
quæ erant sub firmamento, ab
his, quæ erant super firmamen-

pasidarė vakaras ir rytas, pirmo-
ji diena. 6 Dievas taipogi tarė:
Tepasidaro tvirtuma tarp vande-
nų, ir ji teatskiria vandenis nuo
vandenų! 7 Ir Dievas padarė tvir-
tumą ir atskyrė vandenis, kurie
buvo po tvirtuma, nuo buvusių

visų sutvėrimų. — *Pasidarė vakaras...* Ebr. t.: *buvo...* Pasibaigus laikui, kurs buvo paskirtas šviesai, atėjo tamsybės, ir taip pasidarė vakaras. Kada, nakčiai praslinkus, vėl pradėjo rodyties šviesa, pasidarė antrosios dienos rytas. Taigi, diena, arba tikriaus sakant para, čionai skaitoma nuo ryto lig rytui. — *Pirmoji diena.* Ebr. t.: *viena diena.* Šviesos sutvėrimu prasidėjusi diena draug su sekančia naktimi padarė vieną ištisą dieną arba parą. Iš atžvilgio į kitas dienas, kurios aiškiai pavadintos: antroji, trečioji ir tt., ji buvo pirmoji diena. — Dievas galėjo be abejonės savo visagalinčia valia viename akymirksnyje sutverti pasaulį ir tai visai užbaigtą, bet jis velijo, kad pasaulio išsiplėtojime ir susitvarkyme butu tam tikras laipsniavimas, toks pat koks matomas prigimtyje visų pasaulio dalykų, kurie auga, tobulinasi ir vėl žusta. Tame laipsniavime ir toje tvarkoje apsireiškia lygiu budu didžiausi Dievo išmintis ir visagalybė. Pasaulio sutvarkymą laipsniais įkvėptas autorius išreiškia, kalbėdamas apie šešias sutvėrimo dienas. Bet koki buvo pirmoji ir sekančios dienos, į tą klausimą neduoda aiškaus atsakymo nei pats šv. Raštas, nei Bažnyčia, ir jau šv. Augustinas pasakė, kad tą dalyką sunku esą nutarti. Šv. Rašto aiškintojai, svarstydami tą klausimą, nuo seniausių laikų išreiškė labai daug gana įvairių nuomonių, tarp kurių žymiausios yra sekančios. Šv. tėvų dauguma ir nemaža paskesniųjų egzegėtų manė, kad pasaulio sutvėrimo dienos buvusios paprastos šešios 24 valandų paros. Kiti aiškintojai ypač vėlesniųjų laikų, atsižvelgdami labiaus į moksliškus tyrinėjimus, nurodančius, kad labai ir labai ilgi amžiai turėjo praeiti, kolei ant žemės atsirado sąlygos, tinkamos žmogui gyventi, matė šešiose sutvėrimo dienose ilgiausius laikotarpius, kuriuose sulig Dievo valios įvykęs pasaulio sutvarkymas ir kurių pradžia ir pabaiga pavadintos rytu ir vakaru. Kiti vėl aiškintojai sakė, kad šešios sutvėrimo dienos esančios tik atskiri vaizdai išreikšti Dievo vienu sykiu sutvertam pasauliui (Orig., šv. Aug., šv. Izid. ir k.), arba anot vėlesniųjų aiškintojų Dievas regėjime apreiškęs pasaulio sutvėrimą, kaipo įvykstantį šešių dienų laikotarpyje (Kurtz, Hummelauer ir k.). Paskučiausiu laiku išreikšta nuomonę (V. Zapletal), kad įkvėptas rašytojas, norėdamas pamokyti savo laiko žmones svarbiausių tiesų, jog vienatinis visų dalykų Sutvertojas yra Dievas, jog Dievo sutvertas žmogus viršesnis yra už visus kitus sutvėrimus, kurie jam privalo buti naudingi ir tarnauti, pats gi žmogus turi garbinti vien tik savo Sutvertoją Dievą, ir jog tam garbinimui paskirta ypatingu budu septintoji savaitės diena, visa tai išreiškęs suprantamu ano laiko žmonėms budu ir todėl, kalbėdamas apie pasaulio sutvėrimą, vartojęs savo laiko gyventojams žinomus žodžius, kaip gelmė, diena, tvirtuma ir kitus, o įvairius sutvėrimo darbus papasakojęs tokioje tvarkoje ir eilioje, kuri pigiai galėjo buti užlaikyta žmonių atmintyje ir geriausiai tiko jo pažymėtam tikslui pasiekti. — (6) *Tepasidaro tvirtuma...* Nors jau buvo sutverta šviesa, bet žemė dar tebebuvo apdengta vandenimis. Taigi, jų dalis, Dievui liepiant, turi pakilti augštyn, o kita pasilikti ant žemės. Padalintam vandeniui perskirti turi tarnauti Dievo sutverta antroje dienoje tvirtuma. Ta tvirtuma reiškia ne tiek žemesniąją iš visų pusių žemę apsupančią atmosferą, kurioje pasilieka debesįs, kiek regimą augštybėse mėlyną dangų, kurį senobėje žmonės sau įvaizdindavo kaip kokį kietą skliausmą, tarsi nulietą iš stiklo ar perregimo naugio, turintį duris ir langus, viršuje kurio esą vandenįs, krintantįs žemėn, kada Dievas atidaro dangaus užtvankas (plg. Prad. 7, 11; 28, 17. 4 Kar. 7, 2. 19). LXX vertime šitos eil. gale dar randami žodžiai καὶ ἐγένετο οὕτως, et factum est ita, ir taip įvyko; ebr. tekste jie nukelti 7. eil. galan, bet rasi nevisai teisingai, nes visur po Dievo paliepimo tuojau minimas jo išsipildymas (plg. 9. 11. 15. 24. eil.). — (7) *Ir Dievas...* Kaip tik buvo duotas

tum. Et factum est ita. [8] Voca-
vitque Deus firmamentum, Cœ-
lum: et factum est vespere et
mane, dies secundus. [9] Dixit ve-
ro Deus: Congregentur aquæ,
quæ sub cœlo sunt, in locum
unum: et appareat arida. Et fa-
ctum est ita. [10] Et vocavit De-
us aridam, Terram, congregatio-
nesque aquarum appellavit Ma-
ria. Et vidit Deus quod esset
bonum. [11] Et ait: Germinet ter-
ra herbam virentem, et facien-
tem semen, et lignum pomife-
rum faciens fructum juxta ge-
nus suum, cujus semen in semet-
ipso sit super terram. Et fac-
tum est ita. [12] Et protulit ter-
ra herbam virentem, et facien-
tem semen juxta genus suum,
lignumque faciens fructum, et
habens unumquodque sementem
secundum speciem suam. Et vi-
dit Deus quod esset bonum. [13]
Et factum est vespere et mane,
dies tertius. [14] Dixit autem De-

viršuje tvirtumos. Ir taip įvyko.
[8] Ir Dievas praminė tvirtumą
Dangumi; ir pasidarė vakaras ir
rytas, antroji diena. [9] Dievas vėl
tarė: Vandenįs, esantįs po dan-
gumi, tesusirenka į vieną vietą,
ir tepasidaro sausuma! Ir taip
įvyko. [10] Ir Dievas praminė sau-
sumą Žeme, o susirinkusius van-
denis praminė Juromis. Ir Die-
vas matė, kad tai buvo gera. [11]
Ir tarė: Žemė teišželdina žaliuo-
jančias žoles, ir duodančias sėk-
lą, ir vaisinius medžius, duodan-
čius vaisius pagal savo veislę,
kurių sėkla butu juose pačiuose,
ant žemės! Ir taip įvyko. [12] Ir
žemė išželdino žaliuojančią žolę,
ir duodančią sėklą pagal savo
veislę, ir medžius, duodančius
vaisius ir turinčius kiekvienas
sėklą pagal savo veislę. Ir Die-
vas matė, kad tai buvo gera. [13]
Ir pasidarė vakaras ir rytas, tre-
čioji diena. [14] Dievas vėl tarė:
Tepasidaro žiburiai dangaus tvir-

paliepimas, jis tuojau tobuliausiai išsipildo. — (8) Po žodžio: *Dangumi*, LXX vertime pridėtas dar pagyrimas: I r D i e v a s m a t ė t a i g e r a e s a n t; bet tas priedas čionai nereikalingas, kadangi vandenų sutvarkymo užbaiga padaryta buvo tik trečioje dienoje. — (9) *Vandenįs...* Trečiosios dienos darbas dvejopas: iš-po vandenų pasirodo sausa žemė; paskui sutveriami visokie augalai. — *Tesusirenka...* Autorius neįsileidžia į moksliškus tyrinėjimus, kokios buvo antrinės priežastįs to vandenų susirinkimo į vandenynus, o žemės plutos pakilimo ir pasidarymo vietomis kalnų; jis tik mini patį atsitikimą ir paženklina, kad galutina visų tų žemės kamuolyje įvykstančių permainų priežastis buvo visagalinti Dievo valia. — (10) *Žemė.* Ebr. ž. *'erec*, taip-pat kaip ir liet. žemė, nurodo tai, kas yra žemai, palyginant su dangumi, kurs matomas augštai. — (11) *Žemė teišželdina...* Antras trečiosios dienos darbas yra pasirodžiusios sausumos apdengimas visokiais augalais. Dievas įsako juos visus išželdinti žemei; pati žemė savaimi to padaryti negalėjo, bet tą galę jai čionai suteikia visagalinti Dievo valia. Ebr. tekste aiškiai paminėti trįs vardai: *deše'*, želmenįs, jaunos žolės, *'eseb*, žolynai, daržovės, javai, ir *'ec*, medžiai. Jie apima visa, kas auga iš žemės ir žemiaus skiriama maistu žmogui ir gyvuliams. Pirmas vardas yra bendras, antras gi ir trečias nurodo augalų padalinimą į du skyriu sulig to, kaip jie duoda sėklą; pirmojo skyriaus augalai duoda sėklą neapdengtą, vaisiniai gi medžiai turi sėklą, apvilktą vaisiumi. — (14) *Tepasidaro...* Autorius ima aprašinėti sutvėrimą kariuomenių, kuriomis apgyvendinamos jau esančios pasaulio sritįs. Taigi, visupirma gauna savo kariuomenę dangus. Ja yra dangaus žiburiai, saulė, mėnuo ir žvaigždės. — *Teatskiria...* Dangaus žiburiai nėra tai kokie garbintini dievaičiai, kaip manė pagonįs, bet Dievo sutvėrimai, turintįs tarnauti žemės gyventojams. Jų tikslas nurodomas trejopas. Dangaus žiburiai turi visupirma atskirti dieną nuo nakties: saulė švies dieną, mėnuo ir žvaigždės

us: Fiant luminaria in firmamen-
to cœli, et dividant diem ac noc-
tem, et sint in signa et tem-
pora, et dies et annos: [15] ut lu-
ceant in firmamento cœli, et il-
luminent terram. Et factum est
ita. [16] Fecitque Deus duo lumi-
naria magna: luminare majus,
ut præesset diei: et luminare mi-
nus, ut præesset nocti: et stel-
las. [17] Et posuit eas in firma-
mento cœli, ut lucerent super
terram, [18] et præessent diei ac
nocti, et dividerent lucem ac
tenebras. Et vidit Deus quod
esset bonum. [19] Et factum est
vespere et mane, dies quartus.
[20] Dixit etiam Deus: Producant
aquæ reptile animæ viventis, et
volatile super terram sub firma-
mento cœli. [21] Creavitque Deus
Cete grandia, et omnem animam
viventem atque motabilem, quam
produxerant aquæ in species
suas, et omne volatile secun-
dum genus suum. Et vidit De-
us quod esset bonum. [22] Bene-
dixitque eis, dicens: Crescite, et

tumoje, ir teatskiria dieną ir
naktį, ir tebuna ženklais, ir te-
pažymi laikus, ir dienas, ir me-
tus; [15] ir tegul jie žiba dangaus
tvirtumoje, kad apšviestų žemę.
Ir taip įvyko. [16] Taigi, Dievas
padarė du didžiuoju žiburiu: di-
desnįjį žiburį dienai valdyti, ir
mažesnįjį žiburį nakčiai valdyti,
taipogi ir žvaigždes. [17] Ir jis jas
patalpino dangaus tvirtumoje,
kad žibėtu viršuje žemės, [18] ir
valdytu dieną ir naktį, ir atskir-
tu šviesą nuo tamsybių. Ir Die-
vas matė, kad tai buvo gera. [19]
Ir pasidarė vakaras ir rytas, ket-
virtoji diena. [20] Dievas dar tarė:
Vandenįs teišduoda plaukančias
gyvas esybes ir sparnuotuosius
viršuje žemės po dangaus tvir-
tuma. [21] Ir Dievas sutvėrė di-
deles bangžuvis ir visokias gy-
vas ir galinčias judėti esybes,
kurias vandenįs išdavė pagal jų
veislę, ir taipogi visus sparnuo-
tuosius, kiekvieną pagal jo veis-
lę. Ir Dievas matė, kad tai bu-
vo gera. [22] Ir jis juos palaimino;

naktį. Toliaus jie turi buti *ženklais*, pagal kuriuos žmonės atskirs pasaulio šalis (rytus, vakarus ir tt.), ypač budami kelionėje; turi jie pažymėti *laikus*; taigi, metų ketvirčius (vasarą, žiemą ir tt.), metines šventes, darbymečius ir tt.; pagal juos žmonės skaitliuos *dienas* ir *metus*. — **(15)** *Ir tegul jie žiba...* Paskutinis dangaus žiburių tikslas yra suteikti reikalingą žemei šviesą ir šilumą, kad ant jos galėtu augti ir tarpti gyvi sutvėrimai. — **(16-18)** *Taigi...* Dievo paliepimas išsipildė tobulai. Saulė ir mėnuo pavadinti didžiaisiais žiburiais, nes taip žmogaus akims rodosi; pirmasis šviečia dieną, antrasis naktį. Visi tie išsireiškimai ne moksliški, tečiaus teisingi visų žmonių priimtoje prasmėje. — *Žvaigždes*: visus kitus mažesniais išrodančius žiburius, todėl ir tikrasias žvaigždes ir planėtas. — *Ir jis jas patalpino*. Ebr. t. įvardė *jas* apima ne tik žvaigždes, bet taipogi saulę ir mėnesį. — **(20)** *Dievas dar tarė*. Penktoje sutvėrimo dienoje gauna savo gyventojus antroje dienoje sutvarkytieji oras ir vanduo.— *Vandenįs...* Ebr. t. galima geriaus taip išreikšti: vandenįs tegul kibždėte kibžda nuo gyvų esybių, ir sparnuotieji tegul skraidžioja viršuje žemės... Taigi, vandenyse buvo Dievo sutverta ne tik žuvįs tikroje to žodžio prasmėje, bet visokios gyvos vandens esybės, taipogi ore ne vien paukščiai atsirado, bet visi sparnuotieji. Ebr. t. nepasakyta stačiai, kad žuvims sutverti Dievas ėmė medegą iš vandens; o žemiaus 2, 19 minima, kad paukščiai sutverti iš žemės. LXX t. eil. gale dar pridėta: Ir taip įvyko.—**(21)** *Dievas sutvėrė.* Žuvįs ir paukščiai ne patįs savaimi atsirado, bet buvo sutverti Dievo visagalybe. — *Dideles bangžuvis*. Tarp vandens gyventojų ypačiai paminėti tie, kurie daug didesni už kitus, kaip bangžuvis, krokodilas ir tt.—*Kurias vandenįs išdavė*. Ebr. t.: nuo kurių kibžda vanduo. — **(22)** *Palaimino*.

multiplicamini, et replete aquas
maris: avesque multiplicentur su-
per terram. 23 Et factum est ves-
pere et mane, dies quintus. 24
Dixit quoque Deus: Producat
terra animam viventem in ge-
nere suo, jumenta, et reptilia,
et bestias terræ secundum spe-
cies suas. Factumque est ita.
25 Et fecit Deus bestias terræ
juxta species suas, et jumenta,
et omne reptile terræ in gene-
re suo. Et vidit Deus quod es-
set bonum, 26 et ait: Faciamus
Hominem ad imaginem, et simi-
litudinem nostram: et præsit pi-
scibus maris, et volatilibus cœ-

tardamas: „Veiskitės, ir daugin-
kitės, ir pripildykite juros van-
denis; ir paukščiai tesidaugina
ant žemės. 23 Ir pasidarė vaka-
ras ir rytas, penktoji diena. 24
Dievas dar tarė: Žemė teišduo-
da gyvas esybes, kiekvieną pa-
gal jos veislę, galvijus, ir slan-
kiojančius gyvius, ir laukinius
žvėris, visus pagal jų veislę. Ir
taip įvyko. 25 Ir Dievas padarė
laukinius žvėris pagal jų veislę,
ir galvijus, ir slankiojančius že-
mės gyvius pagal jų veislę. Ir
Dievas matė, kad tai buvo ge-
ra, 26 ir tarė: Padarykime žmogų
į musų paveikslą ir musų pana-

Sutvertoms gyvoms esybėms Dievas suteikia savo palaiminimą. Jo tikslas yra tas, kad vandenų ir oro gyvunai butu vaisingi ir daugintusi skaitliumi. Tas Dievo palaiminimas paliečia taipogi visus žemės gyvunus, apie kuriuos kalbama sek. eilutėse. — (**24**) *Dievas dar tarė.* Galop šeštoje dienoje ir sausuma gauna savo gyventojus. — *Žemė teišduoda...* Iš žemės imama medega naujiems sutvėrimams, bet Sutvertoju yra pats Dievas (25. e.). Visi žemės gyvunai dalinami į tris skyrius: į *galvijus,* ebr. *b'hemah,* t. y. naminius gyvulius, kaip avįs, ožkos, jaučiai ir tt., kuriuos netrukus žmogus sau prisijaukino; toliaus į *slankiojančius gyvius,* ebr. *remeś,* prie kurių priklauso anot žydų supratimo ne tik slankiojantįs bekojai (žalčiai, kirminai ir tt.), bet taipogi turintįs labai mažas kojas, kaip driežlės, pelės, daugybė vabzdžių ir k.; ir galop į *laukinius žvėris,* palaidai gyvenančius ant laukų ir miškuose, neprijaukinamus gyvulius, ypač gi plėšriuosius žvėris. — (**25**) *Ir Dievas padarė...* Kaip augšč. taip ir čia minima, kad Dievo paliepimas tobulai išsipildė. — (**26**) *Padarykime.* Kaipo vyriausį tarp visų sutvėrimų Dievas padaro žmogų paskučiausiai. Kad jis ištikrųjų yra svarbiausi ant žemės esybė, pasirodo iš viso apsakojimo apie jo atsiradimą. Dievas, kurs iki tai vietai visa darė vien savo visagalinčios valios apreiškimu, naują darbą pradeda jo apsvarstymu: *padarykime;* tolesniai padaro žmogų į savo paveikslą, duoda jam viešpatavimą ant kitų sutvėrimų ir galop, tik jam atsiradus, pagiria sutvertuosius dalykus nebe paprastu: *buvo gero,* bet: *buvo labai gera* (31. e.). Daugskaitlyje: *padarykime,* daugumą šv. tėvų (Efr. Iren. Bazil. Grig.-Nys. Kyr.-Aleks. ir k.) ir vėlesniųjų aiškintojų mato švenč. Trejybę, besitariančią apie žmogaus sutvėrimą. Kadangi vienok S. Įst. švenč. Trejybės paslaptis nebuvo dar aiškiai apreikšta, todėl įkvėptas rašytojas, dėdamas čionai daugskaitlį, galėjo turėti kitokią mintį. Jis rasi tik norėdamas padidinti pasakojimo iškilmingumą, sutaikė veiksmažodį ir sekančią įvardę su Dievo vardu *'Elohim,* kurs turi daugskaitlio formą (veiz. augšč. 1. eil.), nors reiškia be abejonės tik vieną Dievą. — *Žmogų,* ebr. *'Adam.* Tas žodis reiškia čionai ne vieną atskirą žmogystę, ne vyriškį, bet apskritai žmogišką esybę, ir apima pirmuoju du žmogu. — *Į musų paveikslą...* Paveikslas ir panašumas nereiškia čionai dviejų atskirų idėjų, bet tik vieną; antrasis daiktvardis yra tik pirmojo sustiprinimas, lyg-kad butu pasakyta: į musų panašiausį paveikslą. Tas Dievo paveikslas įvairiai apsireiškia žmoguje. Apie jį liudija išviršinė žmogaus išvaizda, pilna didenybės, palyginant su kitais sutvėrimais; liudija suteiktas jam viešpatavimas ant gyvulių; bet ypač aiškiai apsireiškia žmogaus dušioje, kuri savo prigimtyje buvo padaryta visai dvasiška, nemari, apdovanota protu ir liuosa valia, turinti doros supratimą. Dievas suteikdamas pirmiems žmonėms viršprigimtinę malonę, davė juose išreikštam savo paveikslui tobuliausį panašumą, kurs la-

li, et bestiis, universæque ter-
ræ, omnique reptili, quod mo-
vetur in terra.
27 Et creavit Deus hominem ad imaginem suam.
Ad imaginem Dei creavit illum.
Masculum et feminam creavit eos.
28 Benedixitque illis Deus, et
ait: Crescite et multiplicamini,
et replete terram, et subjicite
eam, et dominamini piscibus ma-
ris, et volatilibus cœli, et uni-
versis animantibus, quæ moven-
tur super terram. 29 Dixitque
Deus: Ecce dedi vobis omnem
herbam afferentem semen super
terram, et universa ligna quæ
habent in semetipsis sementem
generis sui, ut sint vobis in es-
cam: 30 et cunctis animantibus
terræ, omnique volucri cœli, et
universis quæ moventur in ter-
ra, et in quibus est anima vi-
vens, ut habeant ad vescendum.
Et factum est ita. 31 Viditque

šumą, ir jis tevaldo juros žuvis,
ir dangaus paukščius, ir žvėris,
ir visą žemę, ir visus slankio-
jančius, kurie kruta ant žemės.
27 Ir Dievas sutvėrė žmogų į savo paveikslą;
Į Dievo paveikslą jį sutvėrė;
Sutvėrė juodu, vyriškį ir moteriškę.
28 Ir Dievas juodu palaimino ir
tarė: Veiskitos, ir dauginkitos,
ir pripildykita žemę, ir ją pa-
vergkita, ir viešpataukita ant
juros žuvių, ir ant dangaus paukš-
čių, ir ant visų gyvulių, kurie
kruta ant žemės. 29 Ir Dievas
tarė: Štai aš judum daviau vi-
sokią žolę ant žemės, turinčią
sėklą, ir visus medžius, turin-
čius savyje savo rųšies sėklą,
kad butu penas judum, 30 ir vi-
siems žemės gyvuliams, ir vi-
siems dangaus paukščiams, ir vi-
siems krutantiems ant žemės,
kuriuose yra gyvybės dvasia,

biausiai apsireiškia ir dar nuolat tobulinasi tikėjimo, vilties ir meilės dorybių pildymu. — *Jis tevaldo...* Žmogus turėjo buti tikras žemės karalius, viršiausis valdovas po Dievo; jo valdžioje turėjo pasilikti visi sutvėrimai, kaip nurodo tolesnis pasakojimas. — (**27**) *Dievas sutvėrė...* To sutvėrimo smulkmenos apsakytos 2. perskyr. Patėmytinas yra pirmutinis šv. Rašto poėzijos pavyzdis. Paminėjęs didžią žmogaus vertybę poėtiško įkvėpimo pagautas autorius su džiaugsmu išreiškia tą vertybę, tris sykius atkartodamas tą pačią mintį su nedideliais skirtumais sulig taip vadinamo žydų poėzijos paralelizmo taisyklių. — (**28**) *Dievas juodu palaimino.* Tas Dievo palaiminimas tuo ypač skiriasi nuo palaiminimo, augščiaus suteiktojo gyvuliams, kad su juo buvo sujungtas moterystės įstatymas (veiz. 2, 24) ir suteikimas valdžios ant visų gyvų žemės esybių — (**29**) *Štai aš judum...* Dievas nurodo taipogi peną, reikalingą žmogaus ir visų gyvulių gyvybei užlaikyti. Ne visos peno rųšįs čionai isskaitomos, ir nėra pasakyta, kad mėsiški valgiai buvo žmogui uždrausti; žmogui juk buvo suteiktas tobulas viešpatavimas ant žemės, ant gyvulių ir ant augalų. Vienok žmogus išpradžios rasi nejautė patraukimo prie mėsiško valgio, ir tik paskiaus įvyko tame dalyke permaina. Aiškus leidimas naudoties gyvulių mėsa minimas tik po tvano (veiz. 9, 2. 3). — (**30**) *Visiems žemės gyvuliams...* Toks pat maistas, kaip žmogui, skiriamas ir gyvuliams. Rasi čionai turėta mintyje tik tie žolėmis mintantįs gyvuliai, kurie buvo rojuje ir buvo tobulai pavergti žmogui. Plėšrieji žvėris regimai buvo ir pirm žmogaus nupuolimo, kadangi tasai nepermainė jų prigimties. Per žmogaus nuodėmę gamta nustojo tik to gerumo, kurį jai Dievas buvo suteikęs žmogaus dėlei; ji mažiaus betiko žmogaus reikalams; be to žmogus ir piktoji dvasia ėmė piktai naudoties gamta blogiems tikslams pasiekti, ir iš tokio pavergimo gamta, anot šv. Povilo, trokšta išsiliuosuoti (veiz. Rym. 8, 19 - 22). — (**31**) *Dievas matė...* Kiekvienos dienos darbas, atskirai paimtas, buvo pavadintas geru; bet kada jau visa buvo sutverta, kada sutvėrimo darbas buvo apvainikuotas žmogaus atsiradimu, tik tuomet jis

Deus cuncta quæ fecerat: et
erant valde bona. Et factum est
vespere et mane, dies sextus.

kad turėtu ko ėsti. Ir taip įvy-
ko. 31 Ir Dievas matė visa, ką
buvo padaręs, ir buvo labai ge-
ra. Ir pasidarė vakaras ir rytas,
šeštoji diena.

Caput II. 1 Igitur perfecti sunt
cœli et terra, et omnis ornatus
eorum. 2 Complevitque Deus die
septimo opus suum quod fece-
rat: et requievit die septimo ab
universo opere quod patrarat.
3 Et benedixit diei septimo; et
sanctificavit illum: quia in ipso
cessaverat ab omni opere suo
quod creavit Deus ut faceret.

2. perskyrimas. 1 Taip tat už-
baigta buvo dangus ir žemė, ir
visas jų pagražinimas. 2 Ir Die-
vas septintoje dienoje užbaigė
savo darbą, kurį buvo padaręs;
ir ilsėjos septintoje dienoje nuo
viso savo darbo, kurį buvo at-
likęs. 3 Ir jis palaimino septin-
tąją dieną ir ją pašventino, nes
joje ilsėjos nuo viso savo darbo,
kurį Dievas buvo sutvėręs ir pa-
daręs.

---

pasirodė vertas pilno Dievo pagyrimo: visa *buvo labai gera*; Dievo idėja apie pasaulio sutvėrimą buvo jau pilnai ir tobulai įkuninta.

2, 1-3. Užbaigęs šešių dienų darbo aprašymą, įkvėptas rašytojas mini Dievo atilsį ir septintosios dienos pašventinimą, kad taip pamokytu žmones švęsti septintą savaitės dieną, ją paskiriant ypatingai Dievo garbei.

(2, 1) *Taip tat užbaigta...* Trumpai atkartojama, kas augščiaus buvo pasakyta apie dangaus ir žemės bei jų gyventojų sutvėrimą.— *Visas jų pagražinimas.* Ebr *kol-ceba'am* reiškia: visa jų kariuomenė. Taip išsireikšdamas autorius dalina šešių dienų darbus į du skyriu. Vienan priklauso sutvėrimas dangaus ir žemės, t. y. sričių, kurioms antrame skyriuje sutveriami gyventojai, daugybė esybių, sutvarkytų kaip kariuomenė, kuri teisingai gali vadinties sričių kariuomene. Ebr. ž. *caba'*, k a r i u o m e n ė, dažniausiai sakomas tik apie dangaus žiburius, žvaigždes, čionai pratęsiamas ant gyvų žemės sutvėrimų, gyvulių ir žmogaus. —(2) *Septintoje dienoje.* LXX ir dar kiti tekstai turi: *šeštoje dienoje.* Katras skaitymas tikresnis, nežinia; aišku vienok, kad septintoje dienoje Dievas nebetvėrė naujų dalykų, o minimas darbo užbaigimas apsireiškė tuo, kad Dievas padėjo tarsi antspaudą ant jau padarytųjų, laimindamas septintąją dieną ir ją pašventindamas. — *Ilsėjos:* liovėsi tvėręs naujas esybių veisles, nors nesiliovė laikęs savo globoje tai, kas buvo sutverta. Tas užlaikymas, palygintas su šešių dienų darbu, ir vadinasi Dievo atilsiu. — (3) *Palaimino septintąją dieną*, paskirdamas jai ypatingas malones.—*Pašventino*: atskyrė nuo kitų dienų, kad butu tikra Dievo nuosavybė. Tai dar nereiškia, kad nuo pat pasaulio pradžios žmonėms butu buvęs įsakytas septintos dienos šventimas, kaip tai buvo padaryta „d e š i m t į Dievo į s a k y m ų" apgarsinant; bet žmonės rasi jau ir pirm Mozės skaitė ją šventa (plg. Iš. 16, 22; 20, 8). Dievo atilsio diena neturi paminėto vakaro, nes ji yra vaizdas amžino žmogaus atilsio Dievuje (veiz. Žyd. 4, 3. 4. Apr. 14, 13). Visas pasakojimas apie pasaulio sutvėrimą į šešias dienas turėjo pamokyti žydus reikalingumo švęsti septintąją dieną, subatą; visas žmonijos veikimas turi užsibaigti amžina subata Dievuje, kuomet visa judėjimo neramybė užsibaigs amžina palaimintųjų ramybe.

I. 1. Pirmųjų žmonių istorija. a) Pirmieji žmonės Edėne.

4 Istæ sunt generationes cœli
et terræ, quando creata sunt, in
die quo fecit Dominus Deus cœ-
lum et terram: 5 et omne vir-
gultum agri antequam oriretur
in terra, omnemque herbam re-
gionis priusquam germinaret: non
enim pluerat Dominus Deus su-
per terram, et homo non erat
qui operaretur terram: 6 sed fons
ascendebat e terra, irrigans uni-
versam superficiem terræ. 7 For-
mavit igitur Dominus Deus ho-
minem de limo terræ, et inspi-
ravit in faciem ejus spiraculum
vitæ, et factus est homo in ani-

4 Ta yra dangaus ir žemės isto-
rija, kada buvo sutverti. Anuo
metu, kada Viešpats Dievas pa-
darė dangų ir žemę, 5 joks lau-
kinis krumas dar nebuvo išdy-
gęs ant žemės, ir joki žolė dar
nebuvo išžėlus ant dirvos; nes
Viešpats Dievas dar nebuvo da-
vęs lietaus ant žemės, ir nebu-
vo žmogaus, kurs žemę įgyven-
tu; 6 bet šaltinis kilo iš žemės
ir drėkino visą žemės paviršį. 7
Taigi, Viešpats Dievas padarė
iš žemės molio žmogų ir įkvė-
pė į jo veidą gyvybės kvapą,
ir žmogus pasidarė gyva esybė.

I. Pirmoje Pradžios knygos dalyje (2, 4—11, 26) autorius parodo, kaip atsitiko, kad iš pasidauginusios žmonijos Dievas išrinko tik vieną žmogų, idant jo šeimynoje užsiliktu apreikštoji Religija ir Dievo žadėjimai.

1. Autorius pradeda savo pasakojimą pirmųjų žmonių istorija (2, 4—4, 26), iš kurios pasirodo, kad jau tuomet apsireiškė žmogaus nepaklusnumas Sutvertojui, užtraukusis kietą bausmę ant visos žmonijos, kuriai vienok jau tuomet buvo suteikta viltis įvyksiančio atpirkimo.

2, 4-25. Po trumpo antrašo smulkiaus aprašoma, kaip didžias gėrybes buvo gavęs pirmasis žmogus iš Dievo ir kaip mažas įsakymas jam buvo duotas užlaikyti.

(4) *Ta yra dangaus...* Tas sakinys yra viso sekančio skyriaus antrašas.—*Istorija.* Ebr. ž. *Tholdoth* reiškia visupirma: g i m d y m a i, a i n i ų e i l i a; o taipogi: š e i m y n o s, g i m i n ė s ir tt., i š s i p l ė t i m a s arba i s t o r i j a. Autorius neturi užmanymo antrą sykį pasakoti apie dangaus ir žemės atsiradimą, bet tolesnę istoriją, ir tik prideda iš sutvėrimo laiko kaikurias smulkmenas, ypač paliečiančias žmogaus sutvėrimą. — *Viešpats.* Ebr. tas žodis rašomas *JHVH.* Tikras jo ištarimas nebežinomas, kadangi žydai iš didžios pagarbos niekuomet to Dievo vardo neištardavo, bet jo vietoje sakydavo kitus Dievo vardus, dažniausiai *'Adonai.* Žydų gramatikos taisyklės nurodo, kad žodis *Jhvh* reikia ištarti *Jahveh.* Tuo vardu Dievas vadinasi dažniausiai tokiuose atsitikimuose, kame išreiškiami viršprigimtiniai santikiai Dievo su žmonėmis, kame Dievas pasirodo kaipo sandoros su žmonėmis darytojas ir jų Išganytojas. Jo paminėjimas čionai draug su kitu vardu *'Elohim* (Dievas) turi pamokyti, kad *'Elohim,* kurs pasaulį sutvėrė, ir *Jahveh,* kurs padarė sandorą su žmogumi Edėne, o paskui su patriarkais, yra vienas ir tas pats Dievas. — (5) *Joks laukinis...* Dangaus ir žemės istoriją autorius pradeda platesniu Edėno ir turėjusių jame apsigyventi žmonių sutvėrimo aprašymu. Bet pirma primena tą laiką, kuomet vieta, kurioje turėjo paskiaus atsirasti linksmybių sodnas (rojus), dar tebebuvo be jokių augalų, o tai dėlto kad tuomet dar nelydavo lietus ir nebuvo žmogaus, kurs žemę įgyventu. — (6) *Bet šaltinis...* Ebr. t.: g a r a i (rukas) arba d e b e s y s. Garai kilo iš žemės ir vėl krįsdami žemyn kaipo rasa arba lietus drėkino jos paviršį; taip atsirado sąlygos, reikalingos želmenų augimui. — (7) *O Viešpats...* Žmogaus sutvėrimas aprašomas gana plačiai. Pats Dievas padarė jo kuną iš žemės molio (anot ebr. t., i š ž e m ė s d u l k i ų; jo gi dušią sutvėrė iš nieko, įkvėpdamas į veidą (ebr.: į j o n o s i s) gyvybės kvapą. Tokiuo budu dušia ir kunas skiriasi kits nuo kito savo esybe; ir žmoguje randasi suvienyta du pasauliu, dvasinis (aniolų) ir žemiškas. Plg. 1 Kor. 15, 45. Iš viso aprašymo regisi, kad žmo-

mam viventem. 8 Plantaverat
autem Dominus Deus Paradisum
voluptatis a principio: in quo
posuit hominem quem formave-
rat. 9 Produxitque Dominus De-
us de humo omne lignum pul-
chrum visu, et ad vescendum
suave: lignum etiam vitæ in me-
dio paradisi, lignumque scientiæ
boni et mali. 10 Et fluvius
egrediebatur de loco voluptatis
ad irrigandum paradisum, qui
inde dividitur in quatuor capi-
ta. 11 Nomen uni Phison: ipse
est qui circuit omnem terram
Hevilath, ubi nascitur aurum:
12 et aurum terræ illius opti-
mum est: ibi invenitur bdellium,
et lapis onychinus. 13 Et nomen
fluvii secundi Gehon: ipse est
qui circumit omnem terram Æ-

8 O Viešpats Dievas buvo iš-
pradžios užveisęs linksmybių
sodną; jame patalpino žmogų,
kurį jis buvo padaręs. 9 Ir Vieš-
pats Dievas išželdino iš žemės
visokius medžius gražius pasi-
žiurėti ir skanius valgyti; o tai-
pogi sodno viduryje gyvybės
medį ir medį žinojimo gero ir
pikto. 10 Ir iš linksmybių vietos
ėjo upė sodnui sudrėkinti, kuri
iš tenai skyrėsi į keturias upes.
11 Ir vienai vardas buvo Piso-
nas; yra tai ta, kuri teka aplink
visą Hevilato šalį, kame randa-
mas auksas. 12 Ir anos šalies auk-
sas yra labai geras; tenai ran-
dama bdelija ir onykso akmuo.
13 Ir antros upės vardas Gėhonas;
yra tai ta, kuri teka aplink vi-
są Etiopijos šalį. 14 O trečios

gus sutvertas buvo užaugęs. Biblija, nepaduodama visai griežtų žinių apie žmogaus atsiradimo laiką, nurodo vienok, kad tai įvyko sulyginamai nelabai seniai (nuo 4 lig 6 tukstančių metų pirm Kristaus). Moksliški tyrinėjimai dar nepriparodė, kad priešinga nuomonė butu tikra. — (**8**) *Buvo išpradžios užveisęs linksmybių sodną.* Ebr. t.: b u v o u ž v e i s ę s s o d n ą E d ê n e į r y t u s. Taigi, tas kraštas, kuriame Dievas prirengė pirmiesiems žmonėms buveinę, gražiausį sodną, vadinosi E d ė n u. Žiurint iš aprašančiojo jį autoriaus vietos, jis buvo į rytus. Skirtumas tarp Ebr. t. ir Vulgatos atsirado dėlto, kad ebr. ž. *'Eden* gali reikšti tą pat, ką ir lot. v o l u p t a s, malonumas, mėgumas, linksmybė, džiaugsmas, o *qedem* p r i n c i p i u m, pradžią.—(**9**) *Gyvybės medį.* Tas medis dėlto taip vadinosi, kad jo vaisiai turėjo užlaikyti žmoguje prigimtą ir viršprigimtinį gyvenimą, sergėti jį nuo mirties. Tas medis buvo vaizdas Eucharistijos ir to gyvybės medžio, apie kurį kalba šv. Jonas Apr. 22, 2. — *Medį žinojimo gero ir pikto.* Tas medis pats iš savęs buvo geras, kaip ir pirmasis. Jis pavadintas medžiu žinojimo gero ir pikto dėlto, kad įsakymas apie jo vaisių nevalgymą (**17.** e.) turėjo žmogaus sąžinėje sužadinti išmanymą leistų ir užgintų dalykų, dorinio gerumo ir piktumo, ir dėlto kad žmogus, peržengęs įsakymą apie jo vaisius, pats ant savęs prityrė, koks yra skirtumas tarp to, kas gera ir kas pikta. — (**10**) *Iš linksmybių vietos.* Ebr. t.: *iš Edeno.* Upės versmė buvo už sodno ribų. Per sodną ji tekėjo viena vaga; o iš sodno išėjus dalinosi į keturis upelius. — (**11**) Autoriui regimai gerai buvo žinoma Edeno vieta ir aplink esantįs kraštai; bet dabar, įvykus amžių bėgyje didžioms permainoms, vargu pasakyti ką nors tikra apie tuos dalykus; todėl visi spėjimai ir išvedžiojimai apie tai, kame ištikrųjų apgyvendintas buvo pirmasis žmogus, pasiliks abejotini. — *Pisonas.* Ebr.: *Pišon.* — *Hevilato.* Ebr.: *Chavilah.* — (**12**) *Bdelija.* Taip vadinosi balsvi kvepintįs sakai, į kuriuos buvo savo išvaizda panaši manna (Skaitl. 11, 7). Regimai buvo tai dalykas tokios pat vertybės, kaip musų brangštinas. — *Onykso akmuo.* Kokį čia brangų akmenį turėta mintyje, tikrai nežinoma. — (**13**) *Gėhonas.* Ebr.: *Gichon.* — *Etiopijos.* Ebr.: *Kuš.* Taip paskesniais laikais žydai vadindavo Etiopiją; iš čia ir Vulgatoje atsirado: *Ethiopiae*; bet senobėje vardu *Kuš* regimai vadinosi visai kitas kraštas, o ne dabartinė Etiopija. — (**14**) *Tigris.* Ebr. *Chiddeqel.* — *Eupratas.* Ebr.: *P^erath.*—Iš keturių upių dvie-

thiopiæ. 14 Nomen vero fluminis
tertii, Tigris: ipse vadit contra
Assyrios. Fluvius autem quar-
tus, ipse est Euphrates. 15 Tu-
lit ergo Dominus Deus hominem,
et posuit eum in paradiso vo-
luptatis, ut operaretur, et cus-
todiret illum: 16 præcepitque ei
dicens: Ex omni ligno paradisi
comede: 17 de ligno autem sci-
entiæ boni et mali ne comedas:
in quocumque enim die come-
deris ex eo, morte morieris. 18
Dixit quoque Dominus Deus:
Non est bonum esse hominem
solum: faciamus ei adjutorium
simile sibi. 19 Formatis igitur,
Dominus Deus, de humo cun-
ctis animantibus terræ, et uni-
versis volatilibus cœli, adduxit
ea ad Adam, ut videret quid

upės vardas Tigris; ji teka Asy-
rijos linkon. Ketvirtoji gi upė
yra tai Eupratas. 15 Taigi, Vieš-
pats Dievas ėmė žmogų ir jį
patalpino linksmybių sodne, kad
jį įgyventu ir sergėtu. 16 Ir jis
jam įsakė, tardamas: Valgyk iš
visų sodno medžių; 17 o iš me-
džio žinojimo gero ir pikto ne-
valgyk; nes tą dien, kurioje iš
jo valgysi, mirte numirsi. 18 Vieš-
pats Dievas tarė taipogi: Nege-
ra žmogui buti vienam. Pada-
rykime jam padėjėją į jį pana-
šią. 19 Taigi, Viešpats Dievas,
padaręs iš žemės visus laukų gy-
vulius ir visus oro paukščius,
juos atvedė prie Adomo, kad
matytu, kaip jis juos pramins;
nes kaip Adomas praminė kiek-
vieną gyvą esybę, tas ir yra jos

jų vardai tebėra žinomi; tai Tigris ir Eupratas. Todėl Edėno ir reikia ieškoti, kame tiedvi upi labiausiai prisiartina viena prie kitos ir dar prie kitų upių. Tokią vietą aiškintojų dauguma mato kalnuotoje Armėnijoje, ir sako, kad Pisonu pavadinta senobinė upė Fasis (dabar Rion, tekanti į Juodąją jurą) arba Kyrus (dabar Kurrus, Kura), o Gėhonu upė Araksas, kad Chavilah yra ne kas kita, kaip tik senobinė Kolchida, o Kuš senobinių Kosojiečių kraštas. Minėtos upės dabar neteka iš vienos versmės, bet taip galėjo buti pirm tvano.—(15) *V. Dievas ėmė...* Regimai pirmasis žmogus sutvertas buvo ne pačiame linksmybių sodne, bet kame nors kitur. — *Kad jį įgyventu...* Jau ir tuomet žmogui buvo paskirtas darbas; jam reikėjo sėti, vaisius rinkti ir tt.; bet tas darbas jo nevargino ir buvo jam malonus. Be to, žmogus turėjo sergėti sodną, kad nenustotu jo draug su viršprigimtine malone per nuodėmę (Aug. Tom.). —(16) *Ir jis jam įsakė...* Sutvertas žmogus, be dorinio įstatymo, įrašyto jo širdyn ir reikalaujančio pasidavimo Sutvertojui, gauna apreikštąjį įsakymą, kurs turi nuolat jam priminti priklausomybę nuo Dievo ir suteikia progą lavinties paklusnume bei pelnyties naujas malones. Įsakymas duodamas Adomui, kaipo žmonijos galvai. Jieva apie tą įsakymą turėjo patirti iš savo vyro. — (17) *Mirte numirsi.* Už Dievo įsakymo neišpildymą skiriama baisi, bet visai tikra bausmė; žmogus turėjo tapti marus. Šv. Raštas nesako čionai, kada žmogus turėjo numirti už įsakymo peržengimą, bet dvasiška mirtis tuojau turėjo paliesti jo dušią, atimdama iš jos pirmykštę nekaltybę ir pašvenčiančiąją malonę, kuną gi darydama mariu.— (18) *Padarykime.* Ebr. t. padarysiu. Plg. 1, 26. — *Padėjėją.* Tuo žodžiu nurodomas vienas iš moteriškės sutvėrimo tikslų. — *Panašią,*—kunu ir dušia, esybę, turinčią tokią pat žmogišką prigimtį. Taip Dievas nutarė sutverti Adomui panašią į jį padėjėją; bet draug norėjo, kad pirmasis žmogus pats atjaustu jos reikalingumą ir suprastu jam Dievo suteiktos geradarystės didumą; tuo ypač tikslu Dievas atvedė prie Adomo visus gyvulius, tarp kurių neatsirado panašios į jį esybės. — (19) *Padaręs.* Tuo žodžiu autorius visai nesako, kad gyvuliai butu sutverti tik dabar, t. y. paskui Adomą; apie jų sutvėrimo laiką jis kalbėjo augščiaus (1, 20—25); čionai jis nori tik pažymėti jų atvedimą prie žmogaus; jis lyg-kad sako: padarytuosius gyvulius ir paukščius Dievas atvedė prie Adomo. — *Kad matytu...* Įsižiurėjimas į ateinančius gyvulius padėjo sulig Dievo valios Adomui pažinti jų ypatybes ir duoti visiems tinkamus vardus, o draug iš-

vocaret ea: omne enim quod vo-
cavit Adam animæ viventis, ip-
sum est nomen ejus. 20 Appel-
lavitque Adam nominibus suis
cuncta animantia, et universa
volatilia cœli, et omnes bestias
terræ: Adæ vero non invenieba-
tur adjutor similis ejus. 21 Im-
misit ergo Dominus Deus sopo-
rem in Adam: cumque obdormis-
set, tulit unam de costis ejus,
et replevit carnem pro ea. 22 Et
ædificavit Dominus Deus costam,
quam tulerat de Adam, in mu-
lierem: et adduxit eam ad Adam.
23 Dixitque Adam: Hoc nunc,
os ex ossibus meis, et caro de
carne mea: hæc vocabitur Vi-
rago, quoniam de viro sumpta
est. 24 Quamobrem relinquet ho-
mo patrem suum, et matrem,
et adhærebit uxori suæ: et erunt
duo in carne una. 25 Erat autem
uterque nudus, Adam scilicet
et uxor ejus: et non erubesce-
bant.

vardas. 20 Ir Adomas praminė
jų vardais visus gyvulius, ir vi-
sus oro paukščius, ir visus že-
mės žvėris; bet Adomui neatsi-
rado padėjėja į jį panaši. 21 Tai-
gi, Viešpats Dievas užleidė ant
Adomo gilų miegą; o jam už-
migus, išėmė vieną jo šonkaulių
ir jo vietą atpildė mėsa. 22 Ir
Viešpats Dievas perdirbo paim-
tąjį iš Adomo šonkaulį į mote-
riškę ir ją atvedė prie Adomo.
23 Ir Adomas tarė: Šitai dabar
yra kaulas iš mano kaulų ir ku-
nas iš mano kuno! Ji vadinsis
Žmona, nes iš žmogaus paimta.
24 To dėlei žmogus paliks savo
tėvą ir motiną ir glausis prie
savo moters; ir bus du vienane
kune. 25 Ir abudu buvo nuogu,
tai yra Adomas ir jo moteris,
ir nesigėdijo.

reikšti savo viešpatavimą ant jų. — **(20)** *Adomui neatsirado...* Įvardindamas gyvulius Adomas įsitikrino, kad jų tarpe nėra tokio, kurs galėtu buti jam padėjėju visai į jį patį panašiu. Iš viso to pasakojimo pasirodo, kad pirmajam žmogui buvo parodyti ypač tie gyvuliai, kurie jam artimiausiai turėjo tarnauti; todėl visai nėra paminėta žuvių, kurios negyvena žmogaus draugystėje. — **(21. 22)** *Dievas užleidė...* Užėjusis ant Adomo miegas (ebr.: *thardemah*) buvo gilus, bet draug panašus į dvasios pagavimą (ekstazį), taip kad jis miegodamas aiškiai matė, ką Dievas darė, ir suprato, ką tai turėjo reikšti. Padarymas pirmajam žmogui padėjėjos iš jo paties turėjo pamokyti, kad visa žmonių giminė radosi iš vieno (Apd. 17, 2), ir kad moterystė turėjo buti artimiausis susivienijimas vyriškio su moteriške, vieno su viena (plg. Ef. 5, 28-30). Taipogi Bažnyčia, sako šv. tėvai, užgimė ant Kalvarijos iš perverto ant kryžiaus Kristaus šono. Dušią pirmajai moteriškei Dievas sutvėrė iš nieko, taip-pat kaip ir Adomui (plg. 1, 27)—**(23)** *Adomas tarė: Šitai...* Adomas, pamatęs moteriškę, su džiaugsmu sakosi jau turįs joje tokią padėjėją, kokios nerado tarp gyvulių, ir duoda jai vardą, nurodantį, kad moteriškė turi tokią pat prigimtį, kaip ir vyras. Ebr. kalboje (taip-pat ir lietuviškoje) tai pasirodo iš pačių vardų, nes pasakyta: ji vadinsis *'iššah* (žmona), nes iš *'iš* (žmogaus) paimta. — **(24)** *To dėlei žmogus...* Dievo įkvėptas Adomas pranašauja toliaus apie moterystę, kurios svarbiausias žymes jis nurodo.—*Paliks...*, nes vyrą ir moterį jungs meilės ryšis, giliaus siekiantis ir stipresnis už gimdytojų meilę. — *Glausis:* neatskirtinai, kaip išaiškino pats Išganytojas (Mt. 9, 4. 5). — **(25)** *Buvo nuogu...* Vienatinis pirmųjų žmonių apdaras buvo jų nekaltybė. Pilna santaika tebebuvo tarp jųdviejų dvasios ir kuno; nežinomi jiemdviem buvo kuniški geiduliai, todėl juodu nejautė ir gėdos.

b) Pirmųjų tėvų nupuolimas.

Caput III. 1 Sed et serpens
erat callidior cunctis animanti-
bus terræ quæ fecerat Dominus
Deus. Qui dixit ad mulierem:
Cur præcepit vobis Deus ut non
comederetis de omni ligno pa-
radisi? 2 Cui respondit mulier:
De fructu lignorum, quæ sunt
in paradiso, vescimur: 3 de fruc-
tu vero ligni, quod est in me-
dio paradisi, præcepit nobis De-
us ne comederemus: et ne tan-
geremus illud, ne forte moria-
mur. 4 Dixit autem serpens ad
mulierem: Nequaquam morte mo-
riemini. 5 Scit enim Deus quod
in quocumque die comederitis
ex eo, aperientur oculi vestri:
et eritis sicut dii, scientes bo-

3. perskyrimas. 1 O žaltys bu-
vo gudresnis už visus žemės gy-
vulius, kuriuos Viešpats Dievas
buvo padaręs Jis tarė moteriš-
kei: Kodėl Dievas judum įsakė.
kad judu nevalgytumėta iš visų
sodno medžių? 2 Moteriškė jam
atsakė: Mudu valgova iš vaisių
sodne esančiųjų medžių, 3 bet
apie vaisių medžio, esančio sod-
no viduryje, mudum Dievas įsa-
kė, kad jo nevalgytumėva ir kad
jo neprisiliestumėva, idant mes
kartais nenumirtumėva. 4 O žal-
tys tarė moteriškei: Visai judu
nenumirsita; 5 nes Dievas žino,
kad tą dieną, kurioje judu iš jo
valgysita, atsidarys judviejų akįs,
ir busita kaip dievai, ir žinosi-

3, 1-24. Pirmieji žmonės, pasidavę žalčio suvedžiojimams, neužlaikė Dievo įsakymo; užtat buvo nubausti ir išvaryti iš linksmybių sodno; vienok jau tuomet jie gavo brangų pažadėjimą ateisiančio atpirkimo.

(3, 1) *O žaltys.* Buvo tai tikras žemės žaltys, bet jame slėpėsi visai nežemiška esybė. Tą dalyką nurodo autorius, dėdamas ebr. kalboje prie žodžio „žaltys“ artikulą: *hannachaš*; tokiuo budu jis kalba apie žinomą žaltį, tą patį, kurs Apreiškime (12, 9; 20, 2) vadinasi senuoju žalčiu, velniu ir šetonu. Taigi, tuo laiku aniolų dalis jau buvo sukilusi prieš Dievą ir jo pasmerkta, o rasi viena iš to sukilimo priežasčių buvo žmogaus sutvėrimas ir jo išaugštinimas; šetonas tat geidė patraukti žmones prie sukilimo prieš Sutvertoją ir juos atvesti į prapultį. — *Moteriškei.* Žaltys kreipiasi į moteriškę kaipo į silpnesnę, nors nuodėmėn įtraukti nori ir vyrą (*judum*); ir čia jau pasirodo jo gudrumas. — *Kodėl Dievas...* Ebr. t. gudriaus išsireiškiama, kad sukėlus abejonę apie Dievo meilę: a r g i D i e v a s b u t u j u d u m į s a k ę s—*Iš viso sodno...* Dievo įsakymas tyčia padidinamas, kad jis rodytusi sunkesnis. — (2. 3) *Moteriškė jam atsakė.* Jieva neišrodo nustebinta žalčio atsiliepimu, nors ji negalėjo nežinoti, kad žaltys pats savaimi negali prabilti, ir turėjo išmanyti, kad per jį kalba koki kita neregima esybė; nekalta budama ir nieko pikta nesitikėdama ji įsileidžia į šneką ir atidaro savo širdį pagundai; toliaus jos pirma skaistus protas pradeda nejusčiomis silpnėti, o valia svyruoti, ir galop ateina nupuolimas. Išpradžios vienok ji aiškiai atmena visą Dievo įsakymo svarbumą ir atitaiso, kas jai melagingai pasakyta buvo žalčio. — *Kartais.* To žodžio visai nėra ebr. tekste. — (4) *Visai judu...* Žaltys pradeda begėdiškai meluoti ir visupirma užginčija Dievo žodžių tikrumą. — (5) *Dievas žino, kad...* Toliaus žaltys kaltina Dievą, buk jis savo įsakymą davęs tik iš pavydo, o ne iš meilės į žmogų. — *Kaip dievai.* Teisingiaus butu: *kaip Dievas*, kadangi ebr. t. yra tas pats kaip ir augšč. žodis *'Elohim.* — *Ir žinosita, kas gera ir...* Tuose žodžiuose buvo tiesa, nes pats Dievas buvo pavadinęs užgintąjį medį medžiu žinojimo gero ir pikto. Bet piktos dvasios vylius buvo tame, kad uždraustojo medžio neragavęs žmogus žinojo iš prityrimo, kas gera, ir tik protu išmanė, kas pikta, o paragavęs gavo pažinti prityrimu, kas pikta, bet turėjo nustoti pirma buvusio gerumo. — (6) *Moteriškė matė, kad...* Žalčio įleistieji moteriškės širdin nuodai pradeda veikti.

num et malum. 6 Vidit igitur
mulier quod bonum esset lig-
num ad vescendum, et pulch-
rum oculis, aspectuque delecta-
bile: et tulit de fructu illius,
et comedit: deditque viro suo,
qui comedit. 7 Et aperti sunt
oculi amborum: cumque cogno-
vissent se esse nudos, consu-
erunt folia ficus, et fecerunt si-
bi perizomata. 8 Et cum audis-
sent vocem Domini Dei deam-
bulantis in paradiso ad auram
post meridiem, abscondit se Adam
et uxor ejus a facie Domini Dei
in medio ligni paradisi. 9 Voca-
vitque Dominus Deus Adam, et
dixit ei: Ubi es? 10 Qui ait: Vo-
cem tuam audivi in paradiso: et
timui, eo quod nudus essem, et
abscondi me. 11 Cui dixit: Quis
enim indicavit tibi quod nudus
esses, nisi quod ex ligno de quo
præceperam tibi ne comederes,
comedisti? 12 Dixitque Adam: Mu-
lier, quam dedisti mihi sociam,
dedit mihi de ligno, et comedi.
13 Et dixit Dominus Deus ad
mulierem: Quare hoc fecisti? Quæ

ta, kas gera ir kas pikta. 6 Tai-
gi, moteriškė matė, kad medis
buvo geras valgyti, ir gražus
akims, ir meilus pasižiurėti; ir
ėmė iš jo vaisių, ir suvalgė, ir
davė savo vyrui, ir jis valgė. 7
Ir jųdviejų akįs atsidarė; o su-
sipratusiu nuogu esančiu juodu
supynė čiulpsnių lapus, ir pasi-
dirbo sau žiurstus. 8 Ir išgirdu-
siu balsą Viešpaties Dievo, vaikš-
čiojančio sodne vėsai prasidėjus
po pietų, Adomas ir jo žmona
pasislėpė nuo Viešpaties Dievo
veido tarp sodno medžių. 9 Tuo-
met Viešpats Dievas pašaukė
Adomą ir jam tarė: Kame esi?
10 Jis atsiliepė: Aš išgirdau ta-
vo balsą sodne ir nusigandau,
kadangi esu nuogas, ir pasislė-
piau. 11 Dievas jam tarė: Kas
tau nurodė, kad tu nuogas? Ra-
si tu valgei iš medžio, iš kurio
aš tau įsakiau nevalgyti? 12 Ir
Adomas tarė: Moteriškė, kurią
man davei draugę, davė man iš
medžio, ir aš valgiau. 13 Tuomet
Viešpats Dievas tarė moteriškei:
Kam tu tai padarei? Ji atsakė:

Į daug sykių matytą pirmiaus medį ji dabar veizdi pageidimo akimis ir randa jame ypatingus privalumus: *geras.. gražus... meilus..*. Galop ji taip pasvyrsta ir apanka, kad nori pati teisti Dievo uždraudimo ir žalčio pažadėjimų tikrumą; ištiesia ranką, ima vaisių ir valgo. Negana to, ji duoda užgintąjį vaisių savo vyrui. Tasai pasirodo silpnas prieš moteriškę; jis taipogi kaip ir ji nori buti lygus Dievui ir darosi padėjėju piktume tos, kuri jam turėjo buti padėjėja gerume. Nusidedančiame Adome nusidėjo visa žmogaus prigimtis, ir nuodėmės pasekmės netruko apsireikšti. — (7) *Akįs atsidarė.* Šetono pažadėjimas pildosi, bet kaip gi kartųs jo vaisiai! Pirmųjų tėvų dvasia sukilo prieš Dievą, ir tuojau jųdviejų kunas sukilsta prieš jų pačių dvasią; pikti pageidimai pradeda apsireikšti, ir juodu stengiasi šiaip taip pridengti savo nuogą kuną, nežinodami, kuo galėtu apdengti savo dušios nuogumą. — (8) *Išgirdusiu...* Žmogus atsiskyrė nuo Dievo, bet Viešpats nenori apleisti prasikaltusio sutvėrimo: jis ateina nubaustų, bet draug ir laimintų. Visame šitame pasakojime kalbama apie Dievą žmonių budu (antropomorfizmais). — *Vėsai prasidėjus...* Rytų krašte paprastai išeidavo iš namų vaikščiotų prievakaryje, nes tuomet, pakilstant vėsiam vėjui, mažėdavo dienos kaitra. — (9) *Kame esi?*. „Neklausių tavęs, kokioje esi vietoje, bet kokiame stovyje? štai į ką tave atvedė tavo nuodėmė, kad bėgi nuo tavo Dievo, kurio pirma jieškodavai“ (Ambr.). „Aš apvilkau tave šlove, o štai tu nuogas“ (Auks.). — (10) *Nusigandau.* Prie gėdos prisidėjo baimė. — (12. 13) *Adomas tarė...* Užuot gailėties, išpažinti aiškiai savo kaltybę ir maldauti dovanojimo, Adomas verčia kaltybę ant moteriškės, o net ir ant paties Dievo. Taip-pat elgiasi ir Jieva. Kaip gi menku ir silpnu

respondit: Serpens decepit me,
et comedi. 14 Et ait Dominus
Deus ad serpentem: Quia feci-
sti hoc, maledictus es inter om-
nia animantia, et bestias terræ:
super pectus tuum gradieris, et
terram comedes cunctis diebus
vitæ tuæ. 15 Inimicitias ponam
inter te et mulierem, et semen
tuum et semen illius: ipsa con-
teret caput tuum, et tu insidi-
aberis calcaneo ejus. 16 Mulieri

Žaltys mane apgavo, ir aš val-
giau. 14 Ir Viešpats Dievas tarė
žalčiui: Kadangi tu tai padarei,
prakeiktas esi tarp visų žemės
gyvulių ir žvėrių; tu slinksi ant
savo pilvo ir ėsi žemę per vi-
sas tavo gyvenimo dienas. 15 Aš
padarysiu neprietelystę tarp ta-
vęs ir tarp moteriškės, tarp ta-
vo ainijos ir jos ainijos; ji su-
trins tavo galvą, o tu tykosi jos
kulnės. 16 Tarė taipogi moteriš-

juodu pasirodo toje baisioje tardymo valandoje! — (14) *Dievas tarė žalčiui.* Dievas klausinėjo suvedžiotuosius, bet suvedžiotojui be klausinėjimų skiria bausmę. Prakeikimas atkreiptas tiesiog į žaltį, kadangi jis buvo įrankis šetonui; bet bausmė turi labiausiai paliesti patį šetoną.— *Tarp visų...* Nors visi gyvuliai dalyvauja žmogui paskirtoje bausmėje (veiz. Rym. 8, 19-22), bet labiaus už kitus žaltys. — *Tu slinksi...* Adomui nupuolus, kas pirma žalčiui buvo prigimta, pasidarė prakeikimu. Šliauždamas žeme ir galvą ant jos laikydamas, jis draug su randamu ant žemės maistu turi ryti žemės dulkes, o visa savo išvaizda, judėjimais ir šnypštymu sukelia pasibjaurėjimą žmonėse ir išgąstį gyvuliuose. Metaforinėje prasmėje panašią bausmę kenčia ir šetonas: išmestas už puikybę iš dangaus ir pasmerktas pragaran, jis nebegali pakilti į augštybes, tarsi šliaužioja po žemę ir ja maitinasi. — (15) *Aš padarysiu...* Šitoje eil. išreikštas paties šetono pasmerkimas, bet draug su juo padarytas ir pirmasis Atpirkėjo-Mesijo pažadėjimas; yra tai pirmoji Evangelija. — *Neprietelystę:* tikrą neapykantą, smarkią kovą, kurios vaizdu yra visuomet pasiliekanti neapykanta tarp žmogaus ir gyvatės.—*Tarp tavęs ir tarp moteriškės.* Trumpa, bet vyliaus pilna prietelystė tarp žalčio ir Jievos turi pavirsti nuolatine neprietelyste. Pilniausiai gi ji turėjo apsireikšti naujojoje Jievoje, nekaltai pradėtoje Marijoje.— *Tarp tavo ainijos ir jos ainijos.* Šetono ainija yra visi tie, kurie pasiduoda jo vadovavimui, kuriuose randasi jo dvasia, apie kuriuos šv. Jonas sako: *Jus esate iš tėvo velnio ir norite daryti jusų tėvo geismus* (Jo. 8, 44). Moteriškės gi ainija apima draug ir Kristų, bet taipogi visą žmoniją, kuri per Dievo malonę turi pergalėti šetoną. Neprietelystė pasilieka tolei, kolei žmonių giminė ir piktosios dvasios bus ant žemės.—*Ji:* moteriškė, Marija. Ebr. tekste yra įvardė vyriškos gimės: *Hu'*, j i s, t. y. ainis, Kristus. Vienok tas gimės pakeitimas žymios permainos prasmėje nedaro, kadangi Marija dėlei įsikunijimo Dievo Sunaus nuo jo negali buti atskirta. — *Sutrins tavo...* Iš neprietelystės kilsta tykojimai: žmogus stengiasi sutrinti gyvatės galvą, gyvatė gi įgelti žmogui kulnę, nes augščiaus ji nepasiekia. Žmogaus giminei negali buti padaryta mirtinga žaizda, o žaltys žuna. Žemiškojo žalčio apgalėjimas yra vaizdas pragarinį žaltį sutinkančio apgalėjimo, kurs jam skiriamas kaipo bausmė. Tikras pergalėjimas žadamas vienam; juo yra moteriškės ainis, Kristus Ir jo kulnės tykojo šetonas ir pažeidė, nes padarė, kad butu prikaltas prie kryžiaus, bet Atpirkėjas sutryno šetonui-žalčiui galvą visai ir sugrąžino suardytą prietelystę tarp Dievo ir žmogaus. Viltimi to pergalėtojo Atpirkėjo gyveno teisieji S. Įst., tikėjimu į jį jie pergalėdavo šetoną ir galop draug su Adomu ir Jieva (plg. Išm. 10, 2) laimėjo išganymą. Tikėjimu, viltimi ir meile dangun užžengusio Išganytojo pergalės žmonija šetoną visais amžiais iki pasaulio pabaigai. Per Mesiją sutrynė šetonui galvą Marija; sutrynė ji per tai, kad žalčio pergalėtoją pagimdė, kad budama Dievo Motina ji ne tik niekuomet nebuvo po nuodėmės ir šetono viešpatavimu, bet dar savo nekaltame prasidėjime liko užlaikyta dėlei jos dieviškojo Sunaus nuopelnų nepaliesta jokio pradinės nuodėmės sutepimo. — (16) *Tarė taipogi moteriškei...* Be bausmių, kurios turėjo buti bendros abiem lytim, moteriškė gauna dar jai vienai skirtasias. Viena jų ištinka ją kaipo motiną: *padauginsiu...* Ebr. t.: d a u-

quoque dixit: Multiplicabo ærum-
nas tuas, et conceptus tuos: in
dolore paries filios, et sub viri
potestate eris, et ipse domina-
bitur tui. [17] Adæ vero dixit: Quia
audisti vocem uxoris tuæ, et co-
medisti de ligno, ex quo, præ-
ceperam tibi, ne comederes, ma-
ledicta terra in opere tuo: in
laboribus comedes ex ea cunctis
diebus vitæ tuæ. [18] Spinas et
tribulos germinabit tibi, et co-
medes herbam terræ. [19] In su-
dore vultus tui vesceris pane,
donec revertaris in terram de
qua sumptus es: quia pulvis es,
et in pulverem reverteris. [20] Et
vocavit Adam nomen uxoris suæ,
Heva: eo quod mater esset cun-
ctorum viventium. [21] Fecit quo-
que Dominus Deus Adæ et uxo-
ri ejus tunicas pelliceas, et in-

kei: Aš padauginsiu tavo vargus
ir tavo gimdymus; tu sopuliuo-
se gimdysi ir busi po vyro val-
džia, o jis bus tavo ponas. [17]
Adomui gi tarė: Kadangi tu pa-
klausei savo pačios ir valgei iš
medžio, iš kurio aš tau buvau
įsakęs nevalgyti, žemė bus pra-
keikta dėl tavo pasielgimo: tarp
vargų tu iš jos maitinsies per
visas savo gyvenimo dienas. [18]
Ji tau želdins erškėčius ir us-
nis, ir tu valgysi lauko žolę. [19]
Savo veido prakaite tu valgysi
duoną, iki nesugrįši į žemę, iš
kurios esi paimtas, kadangi tu
esi dulkės ir vėl dulkėmis pa-
virsi. [20] Ir Adomas praminė sa-
vo pačią vardu Jieva, kadangi
ji buvo visų gyvųjų motina. [21]
Viešpats Dievas padarė taipogi
Adomui ir jo pačiai kailinius

---

ginte padauginsiu. Antra bausmė ją paliečia kaipo žmoną: *busi po vyro valdžia...* Ebr. t.: ad virum tuum desiderium tuum. Vyro viešpatavimas ant moteriškės greitu laiku pavirto visišku jos pavergimu ir pažeminimu. Tik Kristus ir jo Bažnyčia vėl pakėlė moteriškę iš to nelaimingo stovio. — **(17. 18)** *Kadangi tu paklausei.* Nurodomas Adomo kaltybės didumas: jis paklausė ne Dievo, bet savo žmonos. — *Žemė bus prakeikta.* Prakeikimas apsireikš tame, kad tik didžiu vargu žmogus gaus iš žemės maistui reikalingus dalykus. Savaimi be žmogaus apdirbimo ji jam želdins tik erškėčius ir usnis, t. y. valgymui netinkančius augalus. Žmogaus likimas pasidarė tuo sunkesnis, kad iš derlingiausio linksmybių sodno išvarytas jis gavo apsigyventi nebe taip patogiame ir derlingame krašte; be to, jis neturėjo reikalingo įpratimo tinkamai išdirbti naują žemę. — **(19)** *Savo veido...* Sunkiai darbuodamos, savo prakaitą liedamas Adomas vargiai pelnysis sau maistą, o tas maistas palaikys jo gyvybę tik laikinai; nes dar daug sunkesnė, baisiausi bausmė jam paskirta be minėtųjų: jis galop turės numirti taip, kaip Dievas buvo pagrasęs, kada uždraudė valgyti medžio žinojimo gero ir pikto vaisius; ta mirtis bus taipogi visų jo ainių dalis. — Adomas per savo nusidėjimą nustojo dar visų viršprigimtinių dovanų, o įgimtosios žymiai sumažėjo. Visa tai buvo bausmė, bet ji turėjo atvesti žmogų į atgailą amžinam gyvenimui laimėti. — **(20)** *Adomas praminė...* Moteriškė iki tam laikui vadinosi bendru visoms moterims vardu *iššah*, žmona (2, 23); dabar Adomas duoda jai atskirą vardą. Tuo vardo davimu jis jau parodo savo viešpatavimą ant moteriškės, bet vardo išrinkime apsireiškia didis jo tikėjimas. Jis tiki Dievo pažadėjimui apie savo moters ainiją, į ateisiantį ainį žalčio pergalėtoją, ir toje valandoje, kuomet pats išgirsta sau paskirtą mirties bausmę jis duoda pirmajai moteriškei vardą Jieva, ebr. *chavvah*, t. y. gyvybė, nes ji turėjo palaikyti gyvybę ant žemės, duodama kaipo motina gyvybę visiems gyvensiantiems šiame pasaulyje. Taigi, anot šv. Rašto visa žmonių giminė radosi iš pirmųjų dviejų žmonių. — **(21)** *Dievas padarė... apdarus...* Dievas nesiliauna rupinties nupuolusiu žmogumi. Vieton pasidirbtųjų iš lapų žiurstų duoda jiemdviem ilgesniam laikui patenkantį apdarą, pritaikytą prie naujų gyvenimo aplinkybių. Tas apdaras, primindamas jųdviejų ne-

duit eos: 22 et ait: Ecce Adam
quasi unus ex nobis factus est,
sciens bonum et malum: nunc
ergo ne forte mittat manum su-
am, et sumat etiam de ligno vi-
tæ, et comedat, et vivat in æter-
num. 23 Et emisit eum Dominus
Deus de paradiso voluptatis, ut
operaretur terram de qua sump-
tus est. 24 Ejecitque Adam: et
collocavit ante paradisum vo-
luptatis Cherubim, et flamme-
um gladium, atque versatilem,
ad custodiendam viam ligni vitæ.

apdarus ir juodu jais apvilko; 22
ir tarė: Štai Adomas pasidarė
kaip vienas iš musų, žinąs kas
gera ir pikta; dabar tad kad jis
kartais neištiestu savo rankos ir
neimtu taipogi iš gyvybės me-
džio, ir valgytu, ir gyventu į
amžius... 23 Ir Viešpats Dievas
jį išmetė iš linksmybių sodno,
kad jis įgyventu žemę, iš kurios
buvo paimtas. 24 O išvaręs Ado-
mą pastatė ties linksmybės sod-
nu kerubimus su liepsniniu ir
mirgančiu kalaviju sergėtų kelio
prie gyvybės medžio.

c) **Pasidalinimas Adomo šeimynoje.**

Caput IV. 1 Adam vero co-
gnovit uxorem suam Hevam:

4. perskyrimas. 1 O Adomas
pažino savo pačią Jievą, kuri

paklusnybę, turėjo dengti kuno nuogumą; o Dievo pamokytas žmogus, aukodamas užmuštųjų gyvulių kraują Viešpačiui gavo budą išreikšti savo tikėjimą į ateisiantį Mesiją ir taip dengti savo dušios apnuoginimą, savo nusidėjimą. — (22) *Adomas pasidarė...* Pats Dievas paaiškina, kodėl nupuolęs žmogus nebegali pasilikti linksmybių sodne. Su pasigailėjimu, bet ironijos (Efr.) pilnais žodžiais minimas dabartinis žmogaus stovis: žmogus norėjo buti lygus Dievui ir pažinti, kas gera ir pikta; bet kaip gi kartųs pasirodė pažinimo vaisiai! — *Iš musų.* Aliuzija į švenč. Treiybę. — *Dabar tat...* Dievas nenorėjo, kad nekaltybės nustojęs žmogus gyventu nelaimingas į amžius; todėl nutarė išmesti jį iš linksmybių sodno ir nebeprileisti jo prie gyvybės medžio. To nutarimo pats Dievas nebeišreiškia žodžiais, ir pradėtas sakinys pasilieka neužbaigtas. Autorius jau nuo savęs pasako, kas buvo padaryta su žmogumi: — (23) *Ir Viešpats...* — (24) *Ties džiaugsmo sodnu.* Ebr. t.: Į r y t u s n u o E d ė n o s o d n o. LXX vertime pasakyta, kad žmogui liepta buvo gyventi į rytus nuo sodno. — *Kerubimus.* Pirma sodno sergėtoju padarytas buvo Adomas; dabar statomi kiti sargai, kurie gins sodną nuo Adomo. Kerubimais arba teisingiaus kerubais vadinasi dangiškosios dvasios vieno iš augščiausių laipsnių dangaus jierarkijoje. Linksmybių sodną sergančių kerubų atmintis tarp žmonių užsiliko sfinksuose, sparnuotuose liutuose ir k., kuriuos senobės tautos (Asyrijiečiai) statė ties savo šventyklų durimis. — *Su liepsniniu...* Kelias į Edėną buvo užstatytas mirgančia liepsna, turėjusia kalavijo pavidalą. Toks dalykų stovis pasiliko tolei, kolei pats sodnas nepavirto paprastu lygiu kitiems žemės plotu. Šv. Raštas nesako, kiek laiko pirmieji žmonės pasiliko Edėne; bet iš jųdviejų nupuolimo istorijos, regisi, reikia išvesti, kad nelabai ilgai. Išėjo iš jo, kad nebegrįžtu, bet ne be vilties laimėti kitą linksmybių sodną su nauju gyvybės medžiu dangiškoje tėvynėje, iš kurios nebėra išvarymo tam, kas į ją įeina (Apr. 22, 2... 5).

4, 1-26. Iš linksmybių sodno išvaryti žmonės nepasiliko be kaltybių. Jau vyresnysis Adomo sunus užmušė savo brolį. Užmuštojo vieton gimus Sėtui, žmonija tarsi pasidalino į du skyriu, į tuos, kurie laikėsi Dievo, ir tuos, kurię vis labiaus nuo jo tolinosi. Antraisiais buvo Kaino ainiai. Juos autorius jau čionai išvardija, nes daugiaus jų nebeminės.

(4, 1) *Pažino.* Tuo žodžiu šv. Raštas išreiškia moterystės santikius tarp vyro ir pačios. — *Kainą.* Tas vardas reiškia,

quæ concepit et peperit Cain,
dicens: Possedi hominem per
Deum. 2 Rursumque peperit fra-
trem ejus Abel. Fuit autem Abel
pastor ovium, et Cain agricola.
3 Factum est autem post mul-
tos dies ut offerret Cain de fruc-
tibus terræ munera Domino.
4 Abel quoque obtulit de pri-
mogenitis gregis sui, et de adi-
pibus eorum: et respexit Domi-
nus ad Abel, et ad munera ejus.
5 Ad Cain vero et ad munera
illius non respexit: iratusque est
Cain vehementer, et concidit
vultus ejus. 6 Dixitque Dominus
ad eum: Quare iratus es? et cur
concidit facies tua? 7 Nonne si

tapo nėščia ir pagimdė Kainą,
sakydama: Gavau žmogų per
Dievą. 2 Ir ji vėl pagimdė jo
brolį Abelį. O Abelis buvo avių
piemuo, Kainas gi žemdirbys.
3 Ir po daugelio dienų atsitiko,
kad Kainas atnašavo Viešpačiui
iš žemės vaisių dovanas. 4 Tai-
pogi ir Abelis aukojo iš savo
bandos pirmuonių ir iš jų rie-
bumo. Tuomet Viešpats pažvel-
gė į Abelį ir į jo dovanas; 5 į
Kainą gi ir jo dovanas nepa-
žvelgė. O Kainas labai įpyko,
ir jo veidas įdubo. 6 Tuomet
Viešpats jam tarė: Kodėl įpy-
kai? ir kodėl tavo veidas įdubo?
7 Argi, jei gerai darai, negausi

kaip paaiškina pati Jieva, tą pat ką ir gautasis. Moteriškė džiaugiasi pagimdžius sunų o ne dukterį, nes tame užgimusiame kudikyje mato tėvainį jai duotųjų pažadėjimų apie ateisiantį Mesiją (3, 15). Šv. Raštas išvardija tik tuos pirmųjų tėvų sunus, kurie svarbus apreiškimo istorijoje; iš dukterų gi, kurių turėjo buti daug (5, 4), neišvardinta neiviena. — (2) *Abelį.* Ką tas vardas tikrai reiškia ebr. kalb., nežinia; rasi tą pat ką ir tuštybė, menkumas; butu tai obalsis nuliudimo ir vargų, kurių jau buvo prityrę Adomas ir Jieva. — (3) *Atnašavo Viešpačiui.* Įgimta ir su Viešpaties valia sutinka, kad žmogus Dievui tarnautu visa savo esybe, kunu ir dušia, ir to dėlei apreikštu išviršiniais ženklais savo religijinius jausmus, jausmą tobulos priklausomybės nuo Dievo, savo Sutvertojo ir viršiausiojo Viešpaties, o taipogi savo garbinimo, dėkojimo ir maldavimo jausmus. Kada žmogus per užgintą ragavimą nustojo nekaltybės ir Dievo malonės, dar gi užtraukė ant savęs Dievo rustybę, turėjo jame kilti mintis permaldauti Dievą ir kovoti su kurstančiu jį į nusidėjimą pageidimu per liuosą ir net skaudų sau naudingų dalykų išsižadėjimą ir per jų iškilmingą pašventimą bei atidavimą Dievui, sunaikinant juos tam tikroje vietoje (ant altoriaus). Nors toki mintis ir labai sutinka su žmogaus prigimtimi, vienok ištikrųjų paties Dievo apreiškimas atvedė žmogų prie aukų darymo, o tai dėlto kad po nusidėjimo buvo jose dalykas, kurį jos galėjo turėti tik per Dievo apreiškimą ir sutvarkymą, butent nurodymas tikrosios permaldavimo aukos, kuri turėjo duoti užrustintai Dievo didenybei tobulą atlyginimą, išdildyti žmonių kaltybę, sugrąžinti jiems pražudytą malonę ir teisę paveldėti dangų. Todėl ir šv. Jonas vadina Išganytoją avinėliu, kurs užmuštas nuo pasaulio pradžios, Dievui taip paskyrus, vaizdinose S. Įst. aukose (plg. Jo. 1, 29. 36. Žyd. 10, 4). Aukos nuo pat jų atsiradimo visuomet, ypač pas žydus, buvo dvejopos: vienos daromos iš žemės vaisių, kitos kruvinos. — (4) *Iš savo bandos pirmuonių ir iš jų riebumo.* Abelis aukojo Dievui ne bet ką, kaip Kainas, o tik rinktinius dalykus, bandos pirmuones ir geriausiomis skaitomas mėsos dalis. Tai buvo aiškus ženklas gyvo ir didelio tikėjimo (veiz. Žyd. 11, 4), kurio stigo Kainui. — *Viešpats pažvelgė,* t. y. maloniai veizdėjo į auką ir ją priėmė. Kaip tas priėmimas apsireiškė, tikrai nežinia. Anot padavimo jo ženklu buvusi ugnis, atėjusi iš dangaus ir sudeginusi prirengtas aukas (Jier.). — (5) *Kainas labai įpyko.* Rustybės priežastimi regimai buvo pavydas. Jo didumas apsireiškė veido įdubimu. — (6) *Tuomet...* Dievas kaipo maloningiausis Tėvas statomais Kainui klausimais perspėja jį prieš pavojų, kurs gali rasties iš sukilusios širdyje rustybės, ir (7) to pavojaus didumą nurodo. — *Argi... negausi užmokesnio.*

bene egeris, recipies: sin autem
male, statim in foribus pecca-
tum aderit? sed sub te erit ap-
petitus ejus, et tu dominaberis
illius. 8 Dixitque Cain ad Abel
fratrem suum: Egrediamur foras.
Cumque essent in agro, consur-
rexit Cain adversus fratrem su-
um Abel, et interfecit eum. 9
Et ait Dominus ad Cain: Ubi
est Abel frater tuus? Qui respon-
dit: nescio: num custos fratris
mei sum ego? 10 Dixitque ad
eum: Quid fecisti? vox sangui-
nis fratris tui clamat ad me
de terra. 11 Nunc igitur male-
dictus eris super terram, quæ
aperuit os suum, et suscepit san-
guinem fratris tui de manu tua.
12 Cum operatus fueris eam, non
dabit tibi fructus suos: vagus
et profugus eris super terram.
13 Dixitque Cain ad Dominum:
Major est iniquitas mea, quam
ut veniam merear. 14 Ecce eji-
cis me hodie a facie terræ, et
a facie tua abscondar, et ero va-
gus et profugus in terra: omnis
igitur qui invenerit me, occidet
me. 15 Dixitque ei Dominus: Ne-
quaquam ita fiet: sed omnis qui
occiderit Cain, septuplum punie-

užmokesnio? o jei piktai darai,
ar nusidėjimas nebus tuojau du-
ryse? Bet po tavim tebuna jo
pageidimas, ir tu turi ant jo
viešpatauti. 8 Ir Kainas tarė sa-
vo broliui Abeliui: Išeikiva lau-
kan! Jiemdviem gi esant lauke,
Kainas pakilo prieš savo brolį
Abelį ir jį užmušė 9 Tuomet
Viešpats tarė Kainui: Kame
tavo brolis Abelis? Jis gi at-
sakė: Nežinau; argi aš esu ma-
no brolio sargas? 10 Ir Viešpats
jam tarė: Ką padarei? tavo bro-
lio kraujas šaukiasi į mane nuo
žemės. 11 Dabar tat tu busi pra-
keiktas ant žemės, kuri išsižiojo
ir priėmė iš tavo rankos tavo
brolio kraują. 12 Kada tu ją dirb-
si, ji tau neduos savo vaisių.
Tu busi klajunas ir pabėgėlis
ant žemės! 13 Ir Kainas tarė
Viešpačiui: Mano neteisybė yra
perdaug didi, kad aš galėčiau
užsipelnyti atleidimą. 14 Štai tu
šiandien mane išvarai iš tos ša-
lies, ir aš turiu slėpties nuo ta-
vo veido, ir busiu klajunas ir
pabėgėlis ant žemės. Taigi, kiek-
vienas, kurs mane ras, užmuš
mane. 15 Ir Viešpats jam tarė:
Visai taip nebus; bet kiekvie-

Ebr. t.: argi... negali pakelti galvos.—*Nusidėjimas... duryse.* Nusidėjimas įvaizdinamas kaipo ypata, lyg-koks žvėris tykojantis prie širdies durų.—*Po tavim...* Ebr. t.: į tave jo pageidimas, t. y. pageidimas, kurį turi nusidėjimas. Nusidėjimas geidžia apgalėti žmogų, bet žmogus turi liuosą valią ir gali jam nepasiduoti. — **(8)** Ta eil. trumpiaus išreikšta ebr. t., praleidžiant žodžius: *išeikiva laukan:* Ir Kainas kalbėjo savo broliui Abeliui, ir jiemdviem esant... Abelio užmušimas buvo pirmoji mirtis žmogaus ant žemės. — **(9)** *Kame tavo brolis.* Kaip Adomą Dievas klausė: *Kame esi* (3, 9), taip dabar klausia jo sunų: Kame tavo brolis? Adomas neužsigynė savo kaltybės; Kainas gi drąsiai meluoja, tarsi nieku versdamas patį klausiantį Dievą. Nusidėjimas, kurs tykojo prie jo širdies durų, jau buvo jon įsiveržęs ir visai ją apgalėjęs.—**(10)** *Kraujas šaukiasi į mane.* Ne dėlei nežinojimo klausė Dievas brolžudį, bet kad jam klausimais nurodytu kaltybės didumą, sukeltu širdyje gailestį ir norą pasitaisyti. Nenorinčiam gi daryti atgailos nieko kito nelieka kaip tik bausmė. — **(12)** *Tu busi klajunas.* Nerasdamas užtektinai maisto vienoje vietoje, Kainas turėjo jieškoties vis kitų vietų, taip kaip tai tebedaro ir dabar kaikurios tautos, negyvenančios vienoje vietoje, bet besikilnojančios iš vietos vieton. — **(13. 14)** *Mano neteisybė...* Negailestis atsiranda Kaino širdyje, bet giliausis nusiminimas ir baimė, kad kas

tur. Posuitque Dominus Cain
signum, ut non interficeret eum
omnis qui invenisset eum. 16 Eg-
ressusque Cain a facie Domini,
habitavit profugus in terra ad
orientalem plagam Eden.

17 Cognovit autem Cain uxo-
rem suam, quæ concepit, et pe-
perit Henoch, et ædificavit civita-
tem, vocavitque nomen ejus ex
nomine filii sui, Henoch. 18 Porro
Henoch genuit Irad, Irad genuit
Maviael, et Maviael genuit Ma-
thusael, et Mathusael genuit La-
mech. 19 Qui accepit duas uxo-
res, nomen uni Ada, et nomen
alteri Sella. 20 Genuitque Ada
Jabel, qui fuit pater habitan-
tium in tentoriis, atque pastorum.
21 Et nomen fratris ejus Jubal:
ipse fuit pater canentium citha-
ra et organo. 22 Sella quoque
genuit Tubalcain, qui fuit mal-

nas, kurs užmuštu Kainą, bus
septyneriopai nubaustas. Ir Vieš-
pats padėjo ant Kaino žymę,
kad neivienas radęs jo neužmuš-
tu. 16 Tuomet Kainas, atstojęs
nuo Viešpaties veido, gyveno
pabėgėliu šalyje į rytus nuo
Edėno.

17 O Kainas pažino savo pa-
čią, kuri tapo nėščia ir pagim-
dė Enoką; ir jis pastatė miestą
ir jį praminė savo sunaus var
du Enokas. 18 Paskui Enokas
pagimdė Iradą, Iradui gi gimė
Maviaėlis, Maviaėliui gimė Ma-
tusaėlis, ir Matusaėliui gimė La-
mėkas. 19 Tasai vedė dvi mote-
ri; vienai buvo vardas Ada, o
kitos vardas Sėla. 20 Ada pagim-
dė Jabėlį; jis buvo šėtrose gy-
venančiųjų ir piemenų tėvas. 21
O jo brolio vardas buvo Juba-
lis; tasai buvo arpininkų ir vamz-
dininkų tėvas. 22 Taipogi ir Sė-
la pagimdė Tubalkainą, kurs už-

nors iš Adomo šeimynos neužmuštu jo paties. — *Bus septyneriopai nubaustas*, t. yra labai kietai. Skaitlinė s e p t y n i skaitėsi pas žydus šventa; ja išreiškiama tobulybė, augščiausis laipsnis. Dievas nenori veikios Kaino mirties, bet jam dar palieka gana laiko atgailai. Visi į jį pažvelgdami turėjo ilgai baisėties kraujo praliejimu. — *Padėjo... žymę*: išviršinį visiems matomą ženklą, bet nežinia, kokį. — **(16)** *Atstojęs nuo Viešpaties veido*, t. y. išėjęs iš tos vietos, kame gyveno Adomo šeimyna, ir kame Viešpats buvo apsireiškęs Kainui ir toliaus maloningai apsireikšdavo žmonėms. — *Gyveno pabėgėliu šalyje.* Ebr. t.: gyveno šalyje N o d (Ištrėmimo). Taip Kainas praminė kraštą, kurian buvo išbėgęs ir apsigyvenęs.

(17) *Savo pačią.* Ji buvo Kaino sesuo. — *Pastatė miestą.* Regimai nebuvo tai dar tikras miestas, bet tik keletas menkų grįtelių, apsuptų siena ar apkasu apsiginti nuo priešų užpuldinėjimo; vis gi padaryta buvo tokiuo budu didi pažanga. Neveizdint į to miesto atsiradimą Kainas pasiliko klajunu ir pabėgėliu. Pirmojo Kaino sunaus užgimimas ir miesto pastatymas galėjo įvykti dar pirm Abelio mirties. — **(19)** *Tasai vedė dvi moteri.* Lamėkas buvo pirmas, kurs suardė moterystės vienybę ir įvedė polygamiją (daugmoterystę). Svarbiausi Kaino ainių žymė buvo jų didžiausis rupestis žemiška gerove, gyvenimo patogumais ir gėriais. Jie pirmi išrado muzikos įrankius, ėmė dirbti ginklus iš metalų, užsiėminėti poėzija; taigi, jie padėjo pirmus pagrindus tolesnei civilizacijai. Atvedė juos į tai sunkesnės gyvenimo aplinkybės; o įkvėptas rašytojas paminėjo tues dalykus ypač dėlto, kad Kaino ainiai jais naudojosi vis didesniam atsitolinimui nuo Dievo. — *Ada*, ebr. reiškia: G r o ž ė; *Sėla*: U k s m ė. — **(20)** *Jis buvo šėtrose...* Jabėlis pirmas sutvarkė gyvenimo budą žmonių nepasiliekančių vienoje vietoje, bet nuolat jieškančių sau naujos buveinės, ypač ganyklų savo bandoms, kaip tai tebedaro ir dabar arabai. — **(21)** *Arpininkų ir vamzdininkų tėvas*: išradėjas stigas turinčių (kaip arpa, kankliai ir k.) ir pučiamų muzikos instrumentų. — **(22)** *Noėma*, ebr.

leator et faber in cuncta opera
æris et ferri. Soror vero Tubal-
cain, Noema.
[23] Dixitque Lamech uxoribus
suis Adæ et Sellæ:

Audite vocem meam uxores Lamech,
Auscultate sermonem meum:
Quoniam occidi virum in vulnus meum,
Et adolescentulum in livorem meum.
[24] Septuplum ultio dabitur de Cain:
De Lamech vero septuagies septies.

[25] Cognovit quoque adhuc
Adam uxorem suam: et peperit
filium, vocavitque nomen ejus
Seth, dicens: Posuit mihi Deus
semen aliud pro Abel, quem oc-
cidit Cain. [26] Sed et Seth natus
est filius, quem vocavit Enos:
iste cœpit invocare nomen Do-
mini.

siimdavo visokių įnagių kalimu
iš vario ir geležies. O Tubalkai-
no sesuo buvo Noėma.
[23] Ir Lamėkas sakė savo pa-
čioms:

Ada ir Sėla, klausykitės mano balso;
Lamėko moteris, tėmykitės mano žo-
džius.
Aš užmušiau žmogų už mano žaizdą,
Ir jaunikaitį už mano randą.
[24] Už Kainą bus atkeršyta septyneriopai,
O už Lamėką septynias dešimtis sykių
septyneriopai.

[25] Taipogi Adomas dar pažino
savo moterį, ir ji pagimdė sunų
ir jį praminė vardu Sėtas, saky-
dama: Dievas man davė kitą ai-
nį vieton Abelio, kurį užmušė
Kainas. [26] Bet ir Sėtui gimė su-
nus, kurį jis praminė Enosu; ta-
sai ėmė šaukties į Dievo vardą.

2. Adomo ainiai iš Sėto lig Noei. a) Sėto giminė.

Caput V. [1] Hic est liber ge-
nerationis Adam. In die, qua
creavit Deus hominem, ad simi-

5. perskyrimas. [1] Ta yra Ado-
mo giminės knyga. Tą dieną, ku-
rioje Dievas sutvėrė žmogų, jis

reiškia: D a i l i o j i.—(**23**) *Ir Lamėkas...* Čionai randame vieną visuseniausių žmonių poėzijos pavyzdžių, nuožmumu žėrinčią Lamėko dainą, kurioje jis, gavęs iš savo sunaus Tubalkaino kalaviją, skelbia ginklų galybę, giriasi savo pačioms narsumu ir išreiškia keršto jausmus. Poėtiškas dainos sudėjimas paremtas ant paralelizmo lygaus ilgumo sakinių, kuriuose tos pačios mintįs, arba jausmai atkartojami po kelis sykius tik kitokiais žodžiais (synonimais). Taigi žodžiams: *Ada ir Sėla* pirmame sakinyje atsako: *Lamėko moteris* antrame sakinyje; *klausykitės=tėmykitės; žmogų=jaunikaitį; žaizdą=randą.* — (**24**) *Už Kainą...* Lamėkas jaučiasi galingesnis esąs už visus savo priešus ir sakosi mokėsiąs atkeršyti kiečiausiai, labiaus net negu pats Dievas, nes piktžodžiuodamas kalba, kad atkeršysiąs net *septynias dešimtis sykių septyneriopai* (ebr. t.: s e p t y n i o s d e š i m t s e p t y n e r i o p a i). Taip užbaigiama Kaino istorija, ir tuojau pereinama prie kitos Adomo ainių šakos.

(**25**) *Sėtas.* Ebr. reiškia: U ž v a d u o t o j a s, atlyginimas. — (**26**) *Enosu.* Ebr. *'Enoš* reiškia žmogų, bet kaipo esybę silpną, todėl privalančią pagalbos iš augštybių, iš Dievo. — *Tasai ėmė šaukties į Dievo vardą.* Ebr. t.: t u o m e t p r a d ė t a š a u k t i e s... Dievas ir anksčiaus buvo garbinamas, ir jau seniaus šauktasi į jo vardą, bet tai darydavo kiekvienas sau arba atskirose šeimynose; dabar pradėta tai daryti viešai visų vardu. Taigi, Kaino ainiams statant miestus ir besirupinant vien žemiškais dalykais, Sėto ainiai užsiėmė labiaus Dievo Miesto, Bažnyčios, statymu.

2. 5, 1-31. Autorius, pradėdamas vėl nuo Adomo, pasakoja istoriją jo ainių iš Sėto ir visupirma išskaito tuos ainius lig Noei.

(**5, 1**) *Ta yra Adomo...* Tie žodžiai yra sekančio straipsnio antrašas. — *Tą dieną...* Trumpai primenama žmogaus sutvėrimo istorija. Autorius tokiuo budu suriša patriarkus su Dievu, kurs yra tik-

litudinem Dei fecit illum. 2 Mas-
culum et feminam creavit eos,
et benedixit illis: et vocavit no-
men eorum Adam, in die quo
creati sunt. 3 Vixit autem Adam
centum triginta annis: et genu-
it ad imaginem et similitudinem
suam, vocavitque nomen ejus
Seth. 4 Et facti sunt dies Adam,
postquam genuit Seth, octingen-
ti anni: genuitque filios et fili-
as. 5 Et factum est omne tem-
pus quod vixit Adam, anni non-
genti triginta, et mortuus est. 6
Vixit quoque Seth centum quin-
que annis, et genuit Enos. 7 Vi-
xitque Seth postquam genuit
Enos, octingentis septem annis,
genuitque filios et filias. 8 Et
facti sunt omnes dies Seth non-
gentorum duodecim annorum,
et mortuus est. 9 Vixit vero
Enos nonaginta annis, et genuit
Cainan. 10 Post cujus ortum vi-
xit octingentis quindecim annis,
et genuit filios et filias. 11 Fac-
tique sunt omnes dies Enos
nongenti quinque anni, et mor-
tuus est. 12 Vixit quoque Cai-
nan septuaginta annis, et genu-
it Malaleel. 13 Et vixit Cainan
postquam genuit Malaleel, octin-

jį padarė į Dievo panašumą. 2
Jis juodu sutvėrė kaipo vyrą ir
moteriškę ir juodu palaimino, ir
praminė juodu vardu Adomas,
tą dieną kurioje buvo sutvertu.
3 O Adomas gyveno šimtą tris-
dešimtis metų, ir pagimdė į sa-
vo paveikslą ir panašumą sunų,
ir praminė jį vardu Sėtas. 4 Ir
buvo Adomo dienų, užgimus Sė-
tui, aštuoni šimtai metų; ir jam
gimė sunųs ir dukterįs. 5 Ir vi-
so amžio, kurį Adomas gyveno,
pasidarė devyni šimtai trįs de-
šimtįs metų; ir jis numirė. 6 Tai-
pogi kada Sėtas buvo šimto pen-
kerių metų, jam gimė Enosas.
7 Gimus Enosui, Sėtas gyveno
aštuonis šimtus septynerius me-
tus, ir jam gimė sunųs ir duk-
terįs. 8 Ir viso Sėto amžio pasi-
darė devyni šimtai dvylika me-
tų, ir jis numirė. 9 O Enosui,
kada jis turėjo devynias dešim-
tis metų, gimė Kainanas. 10 Tam
gimus, jis gyveno aštuonis šim-
tus penkioliką metų, ir jam gi-
mė sunųs ir dukterįs. 11 Ir visų
Enoso dienų buvo devyni šim-
tai penkeri metai, ir jis numirė.
12 Kada Kainanui buvo septy-
nios dešimtįs metų, jam gimė

ras visų Tėvas, kaipo jų Sutvertojas. — (2) *Vardu Adomas.* Žodis Adomas imamas čionai ne kaipo nuosavus vardas, bet kaipo bendras abiem lytim, vyriškai ir moteriškai, kadangi jis reiškia tą-pat, ką ir **žmogus** apskritai (padarytas iš žemės, ebr. *'adamah*). — (**3**) *Pagimdė į savo paveikslą.* Pats sutvertas į Dievo paveikslą, Adomas palieka tą panašumą ir savo vaikams, bet žymiai susilpnintą ir suteptą nusidėjimu. — (**5**) *Viso amžio... devyni šimtai...* Ilgas Adomo ir pirmųjų patriarkų amžis buvo pasekmė nesusilpnėjusio dar pirmųjų žmonių kuno sudėjimo ir sveikesnių gyvenimo sąlygų. Tai visai sutiko su Dievo Apveizdos užmanymais, kuri norėjo, kad žmonės, turėdami ilgesnį amžį, greičiaus pasidaugintu ant žemės ir pigiaus galėtu užlaikyti atmintyje neiškraipytą Dievo apreiškimą, duotąjį pirmiesiems tėvams. Atskiros metų skaitlinės neužsiliko lig musų dienoms nepermainytos. Dar Kristui negimus įvairiuose tekstuose jos jau buvo įvairios. Kitokias skaitlines paduoda LXX vertimas, kitokias Samarijiečių Pentateuchas, ir kitokios yra ebr. tekste su Vulgata. Permainos atsirado dėlto, kad žydai pažymėdavo skaitlines alfabėto raidėmis; kaikurios gi raidės buvo taip labai panašios kita į kitą, kad perrašinėjant labai lengva buvo paklysti ir pakeisti vieną raidę kita. Todėl dabar visa Biblijos kronologija nebegali buti griežtai nutarta. — *Numirė.* Taip išsipildė ant Adomo Dievo pasmerkimas: *mirte numirsi* (2, 17). —

gentis quadraginta annis, genuit-
que filios et filias. 14 Et facti
sunt omnes dies Cainan nongen-
ti decem anni, et mortuus est.
15 Vixit autem Malaleel sexa-
ginta quinque annis, et genuit
Jared. 16 Et vixit Malaleel post-
quam genuit Jared, octingentis
triginta annis: et genuit filios
et filias. 17 Et facti sunt omnes
dies Malaleel octingenti nona-
ginta quinque anni, et mortuus
est. 18 Vixitque Jared centum
sexaginta duobus annis, et ge-
nuit Henoch. 19 Et vixit Jared
postquam genuit Henoch, octin-
gentis annis, et genuit filios et
filias. 20 Et facti sunt omnes
dies Jared nongenti sexaginta
duo anni, et mortuus est. 21 Por-
ro Henoch vixit sexaginta quin-
que annis, et genuit Mathusa-
lam. 22 Et ambulavit Henoch
cum Deo: et vixit, postquam ge-
nuit Mathusalam, trecentis an-
nis, et genuit filios et filias. 23
Et facti sunt omnes dies He-
noch trecenti sexaginta quinque
anni. 24 Ambulavitque cum Deo,
et non apparuit: quia tulit eum
Deus. 25 Vixit quoque Mathusa-
la centum octoginta septem an-
nis, et genuit Lamech. 26 Et vi-
xit Mathusala, postquam genuit
Lamech, septingentis octoginta
duobus annis, et genuit filios
et filias. 27 Et facti sunt omnes
dies Mathusala nongenti sexa-
ginta novem anni, et mortuus
est. 28 Vixit autem Lamech cen-
tum octoginta duobus annis, et
genuit filium: 29 vocavitque no-

Malalėėlis. 13 Malalėėliui gimus,
Kainanas gyveno aštuonis šim-
tus keturias dešimtis metų, ir
jam gimė sunųs ir dukterįs. 14
Ir viso amžio Kainanas turėjo
devynis šimtus dešimtį metų,
ir numirė. 15 Malalėėlis buvo še-
šių dešimtų penkerių metų, ir
jam gimė Jarėdas. 16 O gimus
Jarėdui, Malalėėlis gyveno aš-
tuonis šimtus tris dešimtis metų,
ir jam gimė sunųs ir dukterįs.
17 Ir išviso Malalėėlis turėjo
amžio aštuonis šimtus devynias
dešimtis penkerius metus, ir nu-
mirė. 18 Jarėdui, pragyvenus šim-
tą šešias dešimtis dvejus metus,
gimė Enokas. 19 Ir gimus Eno-
kui, Jarėdas gyveno aštuonis
šimtus metų, ir jam gimė sunųs
ir dukterįs. 20 Ir visų Jarėdo
dienų pasidarė devyni šimtai še-
šios dešimtįs dveji metai, ir jis
numirė. 21 Toliaus, Enokui tu-
rint šešias dešimtis penkerius
metus, gimė Matusalis. 22 Ir Eno-
kas vaikščiojo su Dievu, ir, gi-
mus Mutusaliui, gyveno tris šim-
tus metų, ir jam gimė sunųs ir
dukterįs. 23 Ir visų Enoko die-
nų buvo trįs šimtai šešios de-
šimtįs penkeri metai. 24 Ir jis
vaikščiojo su Dievu ir nebuvo
daugiaus matytas, nes Dievas jį
atsiėmė. 25 Kada Matusalis bu-
vo šimto aštuonių dešimtų sep-
tynerių metų, jam gimė Lamė-
kas. 26 Ir gyveno Matusalis, pa-
gimdęs Lamėką, dar septynis
šimtus aštuonias dešimtis dve-
jus metus, ir jam gimė su-
nųs ir dukterįs. 27 Ir visų Matu-

(**22**) *Vaikščiojo su Dievu:* gyveno šventai ir dievotai. — (**24**) *Nebuvo daugiaus matytas...* Enokas nemirė kaip kiti patriarkai, nes Dievas jį gyvą atsiėmė iš šio pasaulio. Taip-pat padarė Dievas paskiaus su pranašu Eliju (4 Kar. 2, 3...). Juodu pasilieka nežinomoje mums vietoje ir pasaulio pabaigoje bus atsiųstu atgailos skelbtų ir kovotų prieš Antikristą (plg. Ekli. 44, 16. Žyd. 11, 5. Mal. 4,

men ejus Noe, dicens: Iste con-
solabitur nos ab operibus et la-
boribus manuum nostrarum in
terra, cui maledixit Dominus. 30
Vixitque Lamech, postquam ge-
nuit Noe, quingentis nonaginta
quinque annis, et genuit filios
et filias. 31 Et facti sunt omnes
dies Lamech, septingenti septua-
ginta septem anni, et mortuus
est. Noe vero cum quingento-
rum esset annorum, genuit Sem,
Cham, et Japheth.

salio dienų buvo devyni šimtai še-
šios dešimtįs devyneri metai, ir jis
numirė. 28 O Lamėkas gyveno
šimtą aštuonias dešimtis dvejus
metus, ir jam gimė sunus. 29 ir
praminė jį vardu Noė, sakyda-
mas: Tasai mus paguos musų
rankų darbuose ir varguose ant
žemės, kurią Dievas yra prakei-
kęs. 30 Ir gimus Noei, Lamėkas
gyveno penkis šimtus devynias
dešimtis penkerius metus, ir jam
gimė sunųs ir dukterįs. 31 Ir bu-
vo visų Lamėko dienų septyni
šimtai septynios dešimtįs sep-
tyneri metai, ir jis numirė. No-
ei gi turint penkis šimtus metų
gimė Sėmas, Chamas ir Japėtas.

b) Žmonių giminės sugedimas.

Caput VI. 1 Cumque cœpis-
sent homines multiplicari super
terram, et filias procreassent, 2
videntes filii Dei filias hominum
quod essent pulchræ, acceperunt
sibi uxores ex omnibus, quas
elegerant. 3 Dixitque Deus: Non
permanebit spiritus meus in ho-
mine in æternum, quia caro est:

6. perskyrimas. 1 Prasidėjus
žmonėms dauginties ant žemės
ir pagimdžius dukteris, 2 Dievo
sunųs matydami žmonių dukte-
ris, kad buvo gražios, ėmė sau
moterimis tas iš jų visų, kurias
apsirinkdavo. 3 Dievas gi tarė:
Mano dvasia nepasiliks žmogu-
je amžiais, kadangi jis yra ku-

5. Mt. **17**, 10. Apr. **11**, 4). Tarp patriarkų Enokas gyveno ant žemės visutrumpiausiai, jo sunus Matusalis visuilgiausiai. — (**29**) *Tasai mus paguos...* Lamėkas, matydamas besidauginant ant žemės visokį nedorumą, kurio priežastįs nurodomos žemiaus 6, 1..., duoda savo sunui vardą Noė, kurs reiškia atilsį, paguodą, ir tokiuo budų išreiškia viltį, kad per tą sunų Dievas suteiks palengvinimą, paguodą. Ta viltis išsipildė toje prasmėje, kad Noė po tvano tapo naujos žmonijos kartos tėvu, ir Dievas jo ypatoje padarė naują sandorą su žmonėmis.

6, 1-8. Sėto ainiai nepasiliko ištikimi Dievui. Susisėbravę su Kaino ainiais, jie taip ištvirko, kad tarp visų žmonių tik viena Noės šeimyna dar rado malonę pas Dievą.

(**6, 1**) *Prasidėjus...* Kaino ainiai ir Sėtiškiai išpradžios gyveno visai atskirai, bet, vienų ir kitų skaitliui einant didyn, susidurimas tarp jų pasidarė neišvengiamas. Labiaus dauginosi Kainiškių skaitlius ypač jų mergaičių. Pasidauginimo pasekmė buvo maišytos moterystės tarp dviejų brolių ainijos. — (**2**) *Dievo sunųs.* Nors Dievo sunumis kaikada šv. Raštas vadina aniolus, bet tas vardas duodamas taipogi teisiems ir dievobaimingiems žmonėms. Tokių Dievo sunų buvo daug tarp Sėto ainių. — *Žmonių dukteris:* didžiai įsimylėjusias į žemiškus dalykus, gašlias Kaino giminės mergaites. — *Ėmė moterimis.* Per tas moterystes pradėjo ir tarp Sėtiškių labiaus platinties pikti papročiai ir atsitolinimas nuo Dievo. — (**3**) *Mano dvasia:* gyvybės kvapas, suteiktas pirmajam žmogui ir nuolat suteikiamas naujai

eruntque dies illius centum vi-
ginti annorum. 4 Gigantes autem
erant super terram in diebus il-
lis: postquam enim ingressi sunt
filii Dei ad filias hominum, il-
læque genuerunt, isti sunt po-
tentes a sæculo viri famosi. 5
Videns autem Deus quod multa
malitia hominum esset in terra,
et cuncta cogitatio cordis in-
tenta esset ad malum omni tem-
pore, 6 pœnituit eum quod ho-
minem fecisset in terra. Et tac-
tus dolore cordis intrinsecus,
7 Delebo, inquit, hominem, quem
creavi, a facie terræ, ab ho-
mine usque ad animantia, a rep-
tili usque ad volucres cœli: pœ-
nitet enim me fecisse eos. 8 Noe
vero invenit gratiam coram Do-
mino.

nas; ir jo amžis bus šimto dvi-
dešimties metų. 4 Anuo gi metu
buvo ant žemės milžinai; nes su-
sidėjus Dievo sunums su žmo-
nių dukterimis, ir joms pagim-
džius vaikus, tie buvo galiunai,
vyrai garsųs nuo amžių. 5 O Die-
vas, matydamas didžią esant žmo-
nių piktybę ant žemės ir visas
jų širdies mintis visuomet palin-
kusias į piktumą, 6 gailėjosi, kad
buvo sutvėręs žmogų ant že-
mės, ir skausmo apimtas širdies
gilumoje 7 tarė: Išnaikinsiu žmo-
gų, kurį sutvėriau, nuo žemės
paviršio: nuo žmogaus iki gy-
vulių, nuo kirminų iki oro paukš-
čių, nes aš gailiuos juos pada-
ręs. 8 Bet Noė rado malonę Vieš-
paties akyse.

3. Noės istorija. a) Žmonių giminės nubaudimas tvanu.

9 Hæ sunt generationes Noe:
Noe vir justus atque perfectus
fuit in generationibus suis, cum
Deo ambulavit. 10 Et genuit tres
filios, Sem, Cham, et Japheth.
11 Corrupta est autem terra co-
ram Deo, et repleta est iniqui-

9 Šita yra Noės istorija. Noė
buvo teisus ir tobulas vyras sa-
vo kartoje; jis vaikščiojo su Die-
vu. 10 Ir jam buvo gimę trįs su-
nųs, Sėmas, Chamas ir Japėtas.
11 O žemė pagadinta buvo Dievo
akyvaizdoje ir pripildyta viso-

gimstantiems, per kurį jie darosi gyva esybe (plg. 2, 7), taigi žmogaus dušia. Dievas nutaria sutrumpinti žmonių amžį ant žemės, ir nurodo to savo nutarimo priežastį: *kadangi jis yra kunas*, t. y. dėlto kad žmonės savo darbuose seka vien kuną (Auks.). — (**4**) *Milžinai*: žmonės galingi, labai smarkųs, kitų prispaudėjai. — *Nes susidėjus*... Anot Vulgatos milžinai radosi iš moterysčių tarp Dievo sunų ir žmonių dukterų; anot ebr. t. jie buvę jau pirma, ir jų skaitlius dar dauginęsis paskui. Ebr. t. taip galima išversti: A n u o g i m e t u b u v o a n t ž e m ė s m i l ž i n a i, t a i p - p a t k a i p i r p a s k u i, s u s i d ė j u s D i e v o... — (**5**) *Jų širdies mintis.* Šv. Rašte š i r d i s įvaizdinama kaipo minčių, jausmų ir valios buveinė. — (**6**) *Gailėjosi... skausmo apimtas...* Dievui pasavinami tokie jausmai, kokius gali turėti žmonės. Yra tai taip vadinami antropopatizmai. Jais išreiškiamas didumas žmonių prasikaltimo prieš Dievo meilę. — (**7**) *Iki gyvulių...* Gyvuliai, sutverti žmogaus dėlei, turi žuti draug su juomi (Ambr.). — (**8**) *Noė rado...* Dievo padarytas žadėjimas 3, 15 galės įvykti, nes ne visai visi žmonės pražus.

3. 6, 9—8, 19. Pasakodamas Noės istoriją, autorius ją pradeda aprašymu tvano, kuriame pražuvo visa žmonija, atskyrus vieną Noės šeimyną.

(**9**) *Teisus ir*... Trumpais žodžiais giriamas Noės gyvenimas, kurs labai sky-

tate. 12 Cumque vidisset Deus
terram esse corruptam, (omnis
quippe caro corruperat viam suam super terram)
13 dixit ad Noe:
Finis universæ carnis venit coram
me: repleta est terra iniquitate
a facie eorum, et ego disperdam
eos cum terra.
14 Fac tibi arcam de lignis lævigatis: mansiunculas in arca facies, et bitumine linies intrinsecus, et extrinsecus.
15 Et sic facies eam:
Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, et triginta cubitorum altitudo illius.
16 Fenestram in arca facies, et in cubito consummabis summitatem
ejus: ostium autem arcæ pones
ex latere: deorsum, cœnacula, et
tristega facies in ea.
17 Ecce ego adducam aquas diluvii super terram, ut interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitæ est
subter cœlum: Universa quæ in
terra sunt, consumentur.
18 Ponamque fœdus meum tecum: et
ingredieris arcam tu et filii tui,
uxor tua, et uxores filiorum
tuorum tecum.
19 Et ex cunctis animantibus universæ carnis bi-

kiuo nelabumu.
12 Išvydęs Dievas žemę sugadintą esant, (kadangi kiekvienas kunas buvo pagadinęs savo kelią ant žemės),
13 tarė Noei: Galas kiekvienam kunui pas mane nutartas;
jie pripildė žemę nelabumu, ir aš
juos išgaišinsiu draug su žeme.
14 Pasidirbk sau skrynią iš išlygintų medžių: skrynioje padarysi kambarėlius, ir išsakuosi
sakais iš vidaus ir iš viršaus.
15 Ir taip ją padarysi: skrynios ilgumas bus trįs šimtai mastų,
platumas penkios dešimtįs mastų ir jos augštumas trįs dešimtįs mastų.
16 Skrynioje padarysi
langą, ir mastu pakelsi jos dangtį; o skrynios angą įtaisysi iš
šalies; joje padarysi kambarėlius
apatinius, vidurinius ir augštutinius.
17 Štai aš užvesiu tvano
vandenis ant žemės, kad išgaišinčiau kiekvieną kuną, kuriame
yra gyvybės kvapas po dangumi. Visa, kas yra ant žemės,
pražus.
18 Bet su tavim aš padarysiu mano sandorą; ir įeisi
skrynion tu ir tavo sunųs, tavo
pati ir tavo sunų pačios draug
su tavim.
19 Ir skrynion įvesi

rėsi nuo kitų tuo pačių laiku gyvenusių žmonių. — *Vaikščiojo su Dievu*: gyveno taip, kaip reikalavo Dievas, vienybėje su juomi. — (12) *Kiekvienas kunas*: visi žmonės. — *Savo kelią* Žmonija negyveno padoriai, nėjo tikru keliu, vedančiu prie jos tikslo, bet klaidžiojo netikusiais keliais. — (13) *Galas...* Dievas apreiškia Noei, kad jis jau nutaręs padaryti galą piktybei, išgaišinti žemės gyventojus, ypač gi žmones. — (14) *Skrynią*. Ebr. ž. *thebah*, Vulg. *arca*, dar pavadintas lopšelis, į kurį įdėtas buvo kudikis Mozė ir paleistas ant Nilo; kitur šv. Rašte jis nesutinkamas. Iš viso Noės arkos aprašymo pasirodo, kad nebuvo tai tikras laivas, bet dideliausi skrynia su visai plokščiu dugnu; jos gi viršas arba dangtis tik labai nedaug, nes vos vienu mastu, buvo augštesnis per vidurį. — *Iš išlygintų medžių*. Ebr. ž.: iš d e r v o s, t. y. sakuoto medžio; koks jis tikrai buvo, kėdras, kyparisas, ar koks kitas, nežinia. — (15) *Skrynios ilgumas...* Priimant, kad žydų mastas lygus 0,52 metro arba 3/4 aršino, skrynia galėjo turėti apie 156 metrus ilgumo, 26 m. platumo ir 16 m. augštumo, taigi iš viso apie 64896 kub. m. įtalpos. Tiek vietos pilnai galėjo užtekti paskirtam tikslui. — (16) *Langą*. Tas langas turėjo buti prie pat dankčio ir ėjo aplink visą skrynią. Mažesni langai galėjo buti ir kitose vietose. — (18) *Sandorą*. Ebr. *b^e^rith*. Čionai pirmą sykį randame paminėtą sandorą, kuri nesykį paskiaus buvo Dievo atnaujinta ir patvirtinta. Dievo sandoros su Noe sąlygos buvo tos, kad Viešpats žadėjo užlaikyti Noę gyvą iš tvano, Noė gi turėjo išpildyti ištikimai visus Dievo įsakymus. — (19) *Po du.*

na induces in arcam, ut vivant tecum: masculini sexus et feminini. [20] De volucribus juxta genus suum, et de jumentis in genere suo, et ex omni reptili terræ secundum genus suum: bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere. [21] Tolles igitur tecum ex omnibus escis, quæ mandi possunt, et comportabis apud te: et erunt tam tibi, quam illis in cibum. [22] Fecit igitur Noe omnia, quæ præceperat illi Deus.

Caput VII. [1] Dixitque Dominus ad eum: Ingredere tu, et omnis domus tua in arcam: te enim vidi justum coram me in generatione hac. [2] Ex omnibus animantibus mundis tolle septena et septena, masculum et feminam: de animantibus vero immundis duo et duo, masculum et feminam. [3] Sed et de volatilibus cœli septena et septena, masculum et feminam: ut salvetur semen super faciem universæ terræ. [4] Adhuc enim, et post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus et quadraginta noctibus: et delebo

iš visų gyvų esybių kiekvienos veislės, kad pasiliktu gyvi draug su tavim, po du, patiną ir patelę. [20] Iš paukščių pagal jų veislę, ir iš galvijų pagal jų veislę, ir iš visų žemės kirminų pagal jų veislę; iš visų po du įeis draug su tavim, kad galėtu išlikti gyvi. [21] Taigi, pasiimsi su savim visokio peno, kas valgoma, ir sukrausi pas save, ir tai bus maistas tau ir jiems. [22] Ir Noė padarė visa, ką jam Dievas buvo įsakęs.

7. perskyrimas. [1] Ir Viešpats jam tarė: Įeik į skrynią tu ir visi tavo namai; nes aš mačiau tave teisų mano akyse tarp šitos kartos. [2] Pasiimk iš visų nesuteptų gyvulių po septynetą, patinus ir pateles; o iš suteptų gyvulių po dvejetą, po patiną ir patelę. [3] Taipogi ir iš oro paukščių po septynetą, patinus ir pateles, kad veislė išliktu gyva ant visos žemės paviršio. [4] Nes dar septynios dienos, ir aš imsiu lydinti ant žemės per keturias dešimtis dienų ir keturias dešimtis nakčių, ir išnaikinsiu nuo žemės paviršio visas esybes,

Porų skaitlius nurodomas aiškiaus 7, 2. Vandens gyventojai visai nėra minimi; rasi nebuvo paimti arkon taipogi tie gyvuliai, kurie toli gyveno nuo žmonių, ir kurių buvimas Noei neturėjo jokios svarbos. — (22) *Noė padarė visa.* Įtikėjęs Dievo žodžiui ir paklusnus jo valiai, Noė rengėsi prie tvano daugiaus kaip šimtą metų, tuotarpu kad visi kiti žmonės aplink jį neikiek tais dalykais nesirupino ir gyveno senu savo gyvenimu (plg. Žyd. 11, 7. Mt. 24, 38...).

(7, 1) *Ir Viešpats jam tarė*: šimtui metų praslinkus nuo to laiko, kada Dievas buvo apskelbęs Noei savo nutarimą nubausti žemę tvanu. Plg. 5, 3; 7, 6. Viešpats liepdamas Noei įeiti skrynion, nurodo jo išrinkimo priežastį: *nes aš mačiau...* — (2) *Nesuteptų gyvulių.* Gyvulių paskirstymas į suteptus ir nesuteptus remiasi ne ant jų prigimties; daug įsakymų tame dalyke davė Mozė (v. Kun. 11 persk.); bet regimai ir pirm Mozės tas paskirstymas jau buvo daromas ar tai iš papročio pačių žmonių, arba remiantis seniausiu Dievo apreiškimu. — *Po septynetą.* Vieni aiškintojai supranta tuos žodžius apie septynias nesuteptų gyvulių poras, kiti gi tik apie pusketvirtos poros. Nesuteptų gyvulių įsakoma pasiimti daugiaus kaipo žmogui naudingesnių. — (3) *Iš oro paukščių po septynetą.* Ir paukščiai buvo paskirstyti į suteptus ir nesuteptus; tik tų paskutiniųjų buvo paimta po septynetą, kaip aiškiai nurodo LXX vertimas. — (4) *Septynios dienos.* Tiek laiko skiria Dievas Noei, kad jis su visais gyvuliais įeitu arkon. Jei kas tuo

omnem substantiam, quam feci,
de superficie terræ. [5] Fecit ergo
Noe omnia, quæ mandaverat ei
Dominus. [6] Eratque sexcento-
rum annorum quando diluvii
aquæ inundaverunt super terram.
[7] Et ingressus est Noe et filii
ejus, uxor ejus et uxores filio-
rum ejus cum eo in arcam pro-
pter aquas diluvii. [8] De animan-
tibus quoque mundis et immun-
dis, et de volucribus, et ex om-
ni, quod movetur super terram,
[9] duo et duo ingressa sunt ad
Noe in arcam, masculus et fe-
mina, sicut præceperat Dominus
Noe

kurias esu padaręs. [5] Noė tat pa-
darė visa, ką jam Viešpats buvo
liepęs. [6] Jis buvo šešių šimtų
metų, kada tvano vandenįs iš-
siliejo ant žemės. [7] Tuomet Noė
ir jo sunųs, jo pati ir jo sunų
pačios draug su juo įėjo skry-
nion dėlei tvano vandenų. [8] Tai-
pogi iš nesuteptų ir suteptų gy-
vulių, ir iš paukščių, ir iš viso,
kas kruta ant žemės, [9] įėjo pas
Noę po du, patinėlis ir patelė,
kaip Viešpats buvo Noei įsakęs.

[10] Cumque transissent septem
dies, aquæ diluvii inundaverunt
super terram. [11] Anno sexcente-
simo vitæ Noe, mense secundo,
septimodecimo die mensis, rup-
ti sunt omnes fontes abyssi mag-
næ, et cataractæ cœli apertæ
sunt: [12] et facta est pluvia su-
per terram quadraginta diebus
et quadraginta noctibus. [13] In
articulo diei illius ingressus est
Noe, et Sem, et Cham, et Ja-
pheth filii ejus: uxor illius, et
tres uxores filiorum ejus cum
eis in arcam: [14] ipsi et omne
animal secundum genus suum.
universaque jumenta in genere

[10] Ir septynioms dienoms pra-
slinkus, žemė aptvino tvano van-
denimis. [11] Šešišimtaisiais Noės
amžio metais, antrame mėnesy-
je, septynioliktą mėnesio dieną
pratruko visi didžios gelmės šal-
tiniai ir atsivėrė dangaus už-
tvankos; [12] ir lietus lijo ant že-
mės keturias dešimtis dienų ir
keturias dešimtis nakčių. [13] Tą
pačią dieną įėjo skrynion Noė,
ir Sėmas, ir Chamas, ir Japėtas,
jo pati ir trįs jo sunų pačios
draug su jais. [14] Jie ir visokie
gyvuliai pagal savo veislę, ir
visokie galvijai pagal savo veis-
lę, ir visa, kas kruta ant žemės,

metu dar butu daręs atgalą, rasi dar butu galėjęs išsigelbėti nuo tvano, kaip paskiaus Ninivitai nuo pražuties. — (**8**) *Taipogi... iš gyvulių...* Naminius gyvulius pats Noė galėjo pigiai surinkti; kiti gi patįs atėjo, taip visą dalyką Dievo Apveizdai sutvarkant.

(**11**) *Šešišimtaisiais...* Paskiaus pas žydus metai buvo skaitomi dvejopai, bažnytiniai nuo pavasario pradžios ir paprasti saulininiai prasidedantįs rudenį, kuomet imdavo sėti javus. Šitoje vietoje rasi turėta mintyje paprastieji metai; todėl tvanas galėjo prasidėti lapkričio viduryje, kuomet rytuose ima lyti lietus. Žemė patvino susykiu ir visur. — *Didžios gelmės.* Taip vadinasi šv. Rašte paprastai juros. Jų šaltiniais rasi pavadintas tekantis po žemėmis vanduo. Galėjo taipogi prisidėti prie juros vandens išsiliejimo ant sausumos vulkaniški juros dugno drebėjimai. — *Dangaus užtvankos.* Augštybėse, debesyse esąs vanduo įvaizdinamas taip, lyg-kad jis butu buvęs uždarytas tarsi kokiame inde, kurio užtvankas (ebr. t.: l a n g u s) atkimšus, vanduo pasipylo ant žemės. — (**13**) *Tą pačią dieną...* Autorius grįžta prie Noės įėjimo skrynion, taip pažymėdamas didumą malonės, kurią Dievas suteikė surinktiesiems arkon

suo, et omne quod movetur su-
per terram in genere suo, cunc-
tumque volatile secundum ge-
nus suum, universæ aves, om-
nesque volucres [15] ingressæ sunt
ad Noe in arcam, bina et bina
ex omni carne, in qua erat spi-
ritus vitæ. [16] Et quæ ingressa
sunt, masculus et femina ex om-
ni carne introierunt, sicut præ-
ceperat ei Deus: et inclusit eum
Dominus deforis.

[17] Factumque est diluvium
quadraginta diebus super terram:
et multiplicatæ sunt aquæ, et
elevaverunt arcam in sublime a
terra. [18] Vehementer enim in-
undaverunt: et omnia repleve-
runt in superficie terræ: porro
arca ferebatur super aquas. [19]
Et aquæ prævaluerunt nimis su-
per terram: opertique sunt om-
nes montes excelsi sub univer-
so cœlo. [20] Quindecim cubitis
altior fuit aqua super montes,
quos operuerat. [21] Consumpta-
que est omnis caro quæ move-
batur super terram, volucrum,
animantium, bestiarum, omni-
umque reptilium, quæ reptant

pagal savo veislę, ir visokie, ku-
rie skraido, pagal savo veislę,
visokie paukščiai ir visokie spar-
nuoti [15] įėjo pas Noę į skrynią,
po du iš kiekvieno sutvėrimo,
kuriame buvo gyvybės kvapas.
[16] Ir įėjusieji buvo patinas ir
patelė iš kiekvieno sutvėrimo,
kaip jam Dievas buvo įsakęs;
ir Viešpats jį užrakino iš oro.

[17] Ir tvanas darėsi ant žemės
per keturias dešimtis dienų, ir
vanduo pasidaugino ir pakėlė
skrynią augštyn nuo žemės. [18]
Nes labai patvino, ir vanduo
apipylė visa ant žemės paviršio;
skrynia gi plaukė ant vandens.
[19] Vanduo begal pasidaugino ant
žemės, ir visi augšti kalnai po
visu dangumi buvo juo apdeng-
ti. [20] Vanduo buvo penkiolika
mastų augščiaus už jo apdeng-
tuosius kalnus. [21] Ir išgaišo kiek-
vienas kunas, kurs krutėjo ant
žemės: paukščiai, gyvuliai, žvė-
ris, visokie kirminai, kurie slan-
kioja ant žemės; visi žmonės [22]
ir visa, kas turi gyvybės kvapą

tuotarpu kad visi kiti turėjo žuti. — **(16)** *Viešpats jį užrakino.* Tuo užrakinimu Dievas tarsi pamoko, kad jis ir toliaus rupinsis uždarytaisiais arkoje.

(17-20) *Ir tvanas...* Pasakojimo atkartojimai nurodo žemę ištikusios slogos didumą ir baisumą. Vanduo vis dauginosi per keturias dešimtis dienų, kolei nepasiekė savo augščiausio laipsnio. Tas laipsnis išreikštas 19. ir 20. eil. pasakymu, kad vanduo apdengęs visus augštus kalnus ant visos žemės. Dauguma geriausių katalikų aiškintojų šiandien laikosi tos nuomonės, kad tas pasakymas, nors labai griežtas, nereiškia, buk viso pasaulio augščiausių kalnų, kaip Himalajų ir Kordiljėrų, viršunės butu buvusios apdengtos tvano vandenimis, ir laikosi tos nuomonės, kad tvanas įvykęs tik viename krašte ant žemės, butent tame, kurio viduryje yra Ararato kalnas. Todėl paminėtaisiais „visais augštais kalnais po dangumi" turėjo buti tik Noei žinomi kalnai. — **(21)** *Visi žmonės.* Kadangi tvanu turėjo buti nubausta ypač žmonija, todėl visi šv. tėvai ir dauguma dabartinių katalikų aiškintojų moko, kad tvane ištikrųjų žuvo visi tuomet gyvenusieji ant žemės žmonės, atskyrus vieną Noės šeimyną. Ta nuomonė patvirtinama nurodymais kitų šv. Rašto vietų, kaip Išm. 14, 6. Ekli. 44, 17. 18. Mt. 24, 37-39. 1 Petr. 3, 19. 20. 2 Petr. 2, 5-7. Kaikurie vienok taip-pat katalikai aiškintojai, nors nelabai skaitlingi, mano, kad tvanas galėjo buti ne visai visuotinas ir žmonėms, kadangi ir tuomet jau žmonės buvę išsiskirstę po visą pasaulį ir, gyvendami la-

super terram: universi homines,
22 et cuncta, in quibus spiracu-
lum vitæ est in terra, mortua
sunt. 23 Et delevit omnem sub-
stantiam, quæ erat super terram,
ab homine usque ad pecus, tam
reptile quam volucres cœli: et
deleta sunt de terra: remansit
autem solus Noe, et qui cum
eo erant in arca. 24 Obtinuerunt-
que aquæ terram centum quin-
quaginta diebus.

Caput VIII. 1 Recordatus au-
tem Deus Noe, cunctorumque
animantium, et omnium jumen-
torum, quæ erant cum eo in ar-
ca, adduxit spiritum super ter-
ram, et imminutæ sunt aquæ.
2 Et clausi sunt fontes abyssi,
et cataractæ cœli: et prohibitæ
sunt pluviæ de cœlo. 3 Rever-
sæque sunt aquæ de terra eun-
tes et redeuntes: et cœperunt
minui post centum quinquagin-
ta dies. 4 Requievitque arca men-
se septimo, vigesimo septimo
die mensis super montes Arme-
niæ. 5 At vero aquæ ibant et
decrescebant usque ad decimum
mensem: decimo enim mense,

ant sausumos, išmirė. 23 Taip Die-
vas išnaikino visas esybes, bu-
vusias ant žemės, nuo žmogaus
lig gyvulio, kaip kirminus taip
ir oro paukščius; visa buvo iš-
gaišinta ant žemės; pasiliko gi
vienas Noė ir draug su juo bu-
vusieji skrynioje. 24 Ir vanduo
laikėsi ant žemės šimtą penkias
dešimtis dienų.

8. perskyrimas. 1 O Dievas,
atsiminęs Noę, ir visus gyvulius,
ir visus galvijus, buvusius draug
su juo skrynioje, sukėlė vėją
ant žemės, ir vanduo ėmė slug-
ti. 2 Ir užsidarė gelmės šaltiniai
ir dangaus užtvankos, ir lietus
iš dangaus buvo sutūrėtas. 3 Ir
vanduo traukėsi šalin nuo že-
mės, eidamas ir slugdamas; ir
ėmė eiti mažyn po šimto pen-
kių dešimtų dienų. 4 Ir septin-
tame mėnesyje dvidešimt sep-
tintoje mėnesio dienoje skrynia
apsistojo ant Armėnijos kalnų.
5 O vanduo nuolat slugo lig de-
šimtam mėnesiui; nes dešimta-
me mėnesyje pirmą mėnesio die-

bai toli nuo tvano vietos, galėjo išlikti gyvi — (**23**) *Pasiliko gi vienas Noė...* Šv. tėvai tvane ir Noės arkoje mato figurą (typą) krikšto ir Dievo Bažnyčios ant žemės. — (**24**) *Vanduo laikėsi...* — nesimažindamas; paskui po 150 dienų vanduo pradėjo slugti. — Tvanas, nors geografiškai ir nevisuotinas, buvo be abejonės atsitikimas, įvykęs pačiam Dievui taip tą dalyką sutvarkant. Jis buvo tikrai stebuklingas, kadangi išanksto buvo apskelbtas žmonėms; bet galėjo buti įvykdytas jau esančiomis gamtoje jiegomis, taip-pat kaip stebuklingai Jėzaus Kristaus išanksto apskelbtas Jeruzalės sugriovimas buvo padarytas paprastu Rymiečių užpuolimu. Gamtos jiegų, galėjusių padaryti tvaną viename krašte, mokslas nurodo keletą; prie jų galėjo priklausyti vulkaniškas juros dugno pakilimas ir žemės drebėjimas Persiškoje užtakoje. Prie to galėjo prisidėti baisi viesula, kurios pavyzdžių žemės istorijoje yra gana daug. Neseniai įvykusi katastrofa Mesinoje, kame žuvo apie 160000 žmonių ir apie 40000 buvo sužeista, gali bent kiek įvaizdinti, kas turėjo įvykti tik nesulygintinamai didesnėse ribose tvano metu. Tvano istorija žinoma ne tik iš šv. Rašto. Jis užsiliko taipogi atmintyje daugelio senų tautų, ypač gi Chaldėjiečių.

(**8, 1**) *O Dievas, atsiminęs...* Naujas gražus antropomorfizmas. Dievas nebuvo užmiršęs Noės, nes jo Apveizda nuolat budėjo ant arkos. Dabar jis tik kitokiuo budu parodo atsimenąs Noę; jis daro galą tvanui. — (**4**) *Dvidešimt septintoje.* Ebr. t. ir LXX vertime: septynioliktoje dienoje, t. y. po 150 dienų nuo tvano pradžios. Plg. 7, 11. 24.—

prima die mensis, apparuerunt cacumina montium. [6] Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram arcæ, quam fecerat, dimisit corvum: [7] qui egrediebatur, et non revertebatur, donec siccarentur aquæ super terram. [8] Emisit quoque columbam post eum, ut videret si jam cessassent aquæ super faciem terræ. [9] Quæ cum non invenisset ubi requiesceret pes ejus, reversa est ad eum in arcam: aquæ enim erant super universam terram: extenditque manum, et apprehensam intulit in arcam. [10] Exspectatis autem ultra septem diebus aliis, rursum dimisit columbam ex arca. [11] At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo. Intellexit ergo Noe quod cessassent aquæ super terram. [12] Exspectavitque nihilominus septem alios dies: et emisit columbam, quæ non est reversa ultra ad eum. [13] Igitur sexcentesimo primo anno, primo mense, prima die mensis imminutæ sunt aquæ super terram: et aperiens Noe tectum arcæ, aspexit, viditque quod ex-

ną pasirodė kalnų viršunės. [6] Praslinkus keturioms dešimtims dienų, Noė, atidaręs skrynioje įtaisytąjį langą, išleidė juodvarnį, [7] kurs išskrido ir nebegrįžo, kolei neišdžiuvo vanduo ant žemės. [8] Paskui jį išleidė taipogi karvelį, kad ištirtu, ar jau vanduo buvo nusekęs ant žemės paviršio. [9] Tasai gi, neradęs, kame galėtu atsilsėti jo koja, sugrįžo pas jį į skrynią, nes vanduo dar tebebuvo ant visos žemės. Jis ištiesė ranką ir jį pagavęs įkėlė skrynion. [10] Palaukęs gi dar kitas septynias dienas, jis vėl išleidė iš skrynios karvelį. [11] Tasai gi sugrįžo pas jį vakarop, nešdamas savo snape alyvos šakelę su žaliais lapais. Noė tat suprato, kad vanduo ant žemės buvo išsekęs. [12] Jis vienok palaukė dar kitas septynias dienas ir išleidė karvelį, kurs daugiaus pas jį nebesugrįžo. [13] Taigi, šešišimtai pirmaisiais metais pirmame mėnesyje pirmą mėnesio dieną vanduo išseko ant žemės; o Noė atvožęs skrynios dangtį pažvelgė ir pamatė, kad žemės paviršis buvo išdžiuvęs. [14] Antrame mėnesyje

Ant Arménijos kalnų. Ebr. t.: a n t A r a r a t o k a l n ų. Senobėje Araratu vadinosi visas kraštas; jis buvęs, anot šv. Jieronymo liudijimo, Arménijos viduryje, abiejose Arakso upės pusėse. Kadangi tame krašte yra labai daug kalnų, todėl negalima tikrai pasakyti, ant kurio iš jų buvo apsistojusi Noės skrynia. Senobinis padavimas tarp kitų vietų nurodo du augščiausiu kauburiu ant dešinio Arakso kranto, kuriuodu užtat praminta Didžiuoju ir Mažuoju Araratu. — **(6. 7)** *Juodvarnį, kurs išskrido ir nebegrįžo.* Ebr. t. aiškiaus nurodo, kad išleistas juodvarnis skraidė iš vienos vietos kiton, nebegrįždamas arkon (exiit egrediendo et ingrediendo). Maistu jam galėjo buti plaukantįs lavonai; o atsilsėti galėjo ant apdžiuvusių kalnų viršunių. — *Kolei neišdžiuvo.* Ebraizmas, kurs reiškia, kad juodvarnis niekuomet nebegrįžo arkon. — **(8)** *Karvelį.* Noė jau žinojo, kad ant kalnų nebebuvo vandens. Toliaus jis nori patirti, ar dar yra vanduo ant lygumos. Tuo tikslu jis išleidžia karvelį, kurs mėgsta žemesnes vietas ir vengia šlapių. — **(11)** *Vakarop...* Kad karvelis grįžo tik vakarop, buvo tai geras ženklas, bet dar geresnis, kad atsinešė alyvos medžio šakelę (ebr.: l a p ą), kurios regimai balandis negalėjo nusiskinti po vandenimis. — **(14)** *Antrame mėnesyje...* Taigi tvanas tęsėsi išviso vienus metus ir 10 dienų.

siccata esset superficies terræ.
[14] Mense secundo, septimo et
vigesimo die mensis arefacta est
terra.
[15] Locutus est autem Deus
ad Noe, dicens: [16] Egredere de
arca, tu et uxor tua, filii tui et
uxores filiorum tuorum tecum.
[17] Cuncta animantia, quæ sunt
apud te, ex omni carne, tam in
volatilibus quam in bestiis et
universis reptilibus, quæ reptant
super terram, educ tecum, et
ingredimini super terram: cre-
scite et multiplicamini super eam.
[18] Egressus est ergo Noe, et filii
ejus: uxor illius, et uxores fili-
orum ejus cum eo. [19] Sed et
omnia animantia, jumenta, et
reptilia quæ reptant super ter-
ram secundum genus suum, eg-
ressa sunt de arca.

dvidešimt septintą mėnesio die-
ną žemė buvo visai sausa.

[15] O Dievas kalbėjo Noei, tar-
damas: [16] Išeik iš skrynios tu ir
draug su tavim tavo pati, tavo
sunųs ir tavo sunų pačios. [17] Vi-
sus gyvulius su tavim esančius
iš visokio sutvėrimo, kaip paukš-
čius, taip ir žvėris, ir visus ant
žemės slankiojančius kirminus
išsivesk draug su savim, ir ei-
kite ant žemės, veiskitės ir dau-
ginkitės ant jos. [18] Išėjo tat Noė,
ir jo sunųs, jo pati ir jo sunų
pačios draug su juo. [19] Taipogi
ir visi gyvuliai, galvijai ir kir-
minai slankiojantįs ant žemės
pagal savo veislę išėjo iš skry-
nios.

b) Nauja sandora tarp Dievo ir žmonių.

[20] Ædificavit autem Noe al-
tare Domino: et tollens de cunc-
tis pecoribus et volucribus mun-
dis, obtulit holocausta super al-
tare. [21] Odoratusque est Domi-
nus odorem suavitatis, et ait:
Nequaquam ultra maledicam ter-

[20] O Noė pastatė Viešpačiui
altorių ir ėmęs iš visų nesuteptų
galvijų ir paukščių aukojo ant
altoriaus deginamas aukas. [21] Ir
Viešpats užuodė meilų kvapą ir
tarė: Niekuomet nebeprakeiksiu
daugiaus žemės dėlei žmonių;

(**15**) *O Dievas kalbėjo...* Kaip Dievui įsakant Noė buvo įėjęs arkon, taip-pat jam pačiam liepiant jis iš jos išeina.

8, 20—9, 17. Tvanui pasibaigus, Dievas atnaujina sandorą su Noe ir jo šeimyna ir visa jo ainija ir jiems duoda savo žadėjimus.

(**20**) *Altorių.* Ebr. ž. *mizbeach* liter. reiškia tai, kame daroma auka. Altorius minimas čionai pirmą sykį šv. Rašte, nors jau Kainas ir Abelis, darydami aukas, turėjo turėti altorių. Lot. vardas *Altare* nurodo, kad auka yra tarsi pakeliama nuo žemės Dievop. — *Deginamas aukas.* Ebr. ž. *'olah* lit. reiškia tai, kas kilsta augštyn. Deginamomis aukomis pas žydus vadinosi tos, kuriose visa atnaša buvo sudeginama Dievui pagarbinti, tuotarpu kad kitose aukose jų dalįs buvo skiriamos kunigams ir patiems atnašaujantiems. — (**21**) *Viešpats užuodė.* Naujas antropomorfizmas, išreiškiantis, kad Noės auka labai patikusi Dievui. Su aukos dumais tarsi kilsta Dievop aukojančiojo žmogaus jausmai. — *Niekuomet nebeprakeiksiu...* Dievas apreiškia savo nutarimą nebebausti visos žmonijos draug tvanu. Tai vienok dar nereiškia, kad Dievas nebebaustu pavienių miestų ir kraštų panašia bausme. — *Nės žmogiškos...* Žmonių palinkimas į pikta ir pasidavimas piktiems savo geiduliams buvo priežastis siųstos ant jų tvano bausmės; bet toliaus Dievas pasigailės silpno žmogaus ir apreikš savo gerumą.

ræ propter homines: sensus enim
et cogitatio humani cordis in
malum prona sunt ab adolescen-
tia sua: non igitur ultra percu-
tiam omnem animam viventem
sicut feci. 22 Cunctis diebus ter-
ræ, sementis et messis, frigus
et æstus, æstas et hiems, nox
et dies non requiescent.

Caput IX. 1 Benedixitque De-
us Noe et filiis ejus. Et dixit
ad eos: Crescite, et multiplica-
mini, et replete terram. 2 Et ter-
ror vester ac tremor sit super
cuncta animalia terræ, et super
omnes volucres cœli, cum uni-
versis quæ moventur super ter-
ram: omnes pisces maris manui
vestræ traditi sunt. 3 Et omne,
quod movetur et vivit, erit vo-
bis in cibum: quasi olera viren-
tia tradidi vobis omnia. 4 Ex-
cepto, quod carnem cum sangui-
ne non comedetis. 5 Sanguinem
enim animarum vestrarum re-
quiram de manu cunctarum be-
stiarum: et de manu hominis,
de manu viri, et fratris ejus re-
quiram animam hominis. 6 Qui-
cumque effuderit humanum san-
guinem, fundetur sanguis illius:

nes žmogiškos širdies jausmas
ir mintis palinkę į piktą iš jos
jaunystės; taigi, aš nebeištiksiu
visokios gyvos esybės, kaip esu
padaręs. 22 Visą laiką, kolei že-
mė pateks, nesiliaus buvę sėja
ir pjutis, šaltis ir šiluma, vasa-
ra ir žiema, naktis ir diena.

9. **perskyrimas.** 1 Tuomet Die-
vas laimino Noę ir jo sunus, ir
jiems tarė: Veiskitės ir daugin-
kitės ir pripildykite žemę. 2 Ir
jusų tesibijo ir tegul prieš jus
dreba visi žemės gyvuliai, ir vi-
si oro paukščiai, ir visa, kas ant
žemės kruta; visos juros žuvįs
atiduotos jusų rankon. 3 Ir visa,
kas kruta ir gyva, bus jums mais-
tu; visa aš jums duodu, kaip ža-
lią žolę. 4 Tiktai mėsos, kurioje
tebėra kraujas, nevalgysite. 5
Nes jusų gyvybės kraujo aš pa-
reikalausiu iš visų žvėrių; ir iš
žmogaus rankos, ir iš rankos
kiekvieno vyro, kaipo jo brolio,
aš pareikalausiu žmogaus gyvy-
bės. 6 Kas nors išlies žmogaus
kraują, to kraujas bus išlietas;
nes žmogus padarytas į Dievo
paveikslą. 7 Jųs gi veiskitės ir

— *Iš jos jaunystės.* Tame piktame palinkime nuo pat valandos žmogaus atėjimo į protą yra aiškus priparodymas pradinės nuodėmės buvimo. —(22) *Nesiliaus buvę...* Tvanas visa buvo išardęs, ir metų dalis ir jų darbus.

(9, 1) *Laimino Noę...* Kaip Adomas buvo gavęs Dievo palaiminimą, taip ir Noė, naujos žmonijos tėvas, laiminamas tokiuo pat budu. Plg. 1, 28-30. — (2) *Jusų tesibijo...* Pirmam žmogui gyvuliai buvo savaimi paklusnųs. Sugedus žmonijai, sugedo ir jos santikiai su gyvuliais; jie nebeklausys geruoju; todėl iš žmogaus pusės rasis prievarta, iš jų gi pusės baimė ir drebėjimas. — (3) *Visa, kas kruta...* Anot daugelio nuomonės žmonės iki tam laikui maitinęsi žolynais ir vaisiais; dabar jiems duodamas aiškus pavelijimas naudoties gyvulių mėsa. Plg. 1, 29. —(4) *Tiktai mėsos...* Duotai liuosybei pažymimos ribos. Užginama valgyti mėsa, iš kurios dar neištekėjo kraujas, kaip daro plėšrieji žvėrįs, sudraskydami ir gyvą ėsdami grobį, o taipogi kaikurie laukiniai žmonės. To užgynimo priežastis nurodyta toliaus. Kraujuje yra tarsi gyvulio gyvybė. Užgynimas valgyti mėsą su krauju dar turėjo saugoti žmogų nuo perdaug didelio žiaurumo ir pamokyti gerbti ypač žmonių gyvybę. —(5. 6) *Nes jusų gyvybės kraujo...* Ebr. t.: k r a u j o g i j u s ų g y v y bei..., t. y. kraujo, kurs reikalingas jusų gyvybei užlaikyti. Žmogaus kraujas brangesnis už gyvulių. Užtat ir bausmė didesnė už jo išliejimą. Už kraują turi buti išlietas kraujas. Dievas atkeršys per žmogų (kaip nurodo ebr. t.)

ad imaginem quippe Dei factus
est homo. 7 Vos autem crescite
et multiplicamini, et ingredimi-
ni super terram, et implete eam.
8 Hæc quoque dixit Deus ad
Noe, et ad filios ejus cum eo:
9 Ecce ego statuam pactum me-
um vobiscum, et cum semine
vestro post vos: 10 et ad om-
nem animam viventem, quæ est
vobiscum, tam in volucribus quam
in jumentis et pecudibus ter-
ræ cunctis, quæ egressa sunt de
arca, et universis bestiis terræ.
11 Statuam pactum meum vobis-
cum, et nequaquam ultra inter-
ficietur omnis caro aquis dilu-
vii, neque erit deinceps diluvi-
um dissipans terram. 12 Dixitque
Deus: Hoc signum fœderis quod
do inter me et vos, et ad om-
nem animam viventem, quæ est
vobiscum in generationes sem-
piternas: 13 Arcum meum ponam
in nubibus, et erit signum fœ-
deris inter me, et inter terram.
14 Cumque obduxero nubibus cœ-
lum, apparebit arcus meus in
nubibus: 15 et recordabor fœde-
ris mei vobiscum, et cum omni
anima vivente quæ carnem ve-
getat: et non erunt ultra aquæ
diluvii ad delendum universam
carnem. 16 Eritque arcus in nu-
bibus, et videbo illum, et recor-
dabor fœderis sempiterni quod
pactum est inter Deum et om-
nem animam viventem univer-
sæ carnis quæ est super terram.
17 Dixitque Deus ad Noe: Hoc
erit signum fœderis, quod con-
stitui inter me et omnem car-
nem super terram.

dauginkitės ir išeikitė ant žemės
ir ją pripildykite.

8 Tai taipogi Dievas sakė No-
ei ir jo sunums draug su juo: 9
Štai aš padarysiu mano sandorą
su jumis ir su jusų ainiais po
jusų, 10 ir su kiekviena gyva
esybe su jumis esančia, kaip tarp
paukščių, taip ir tarp galvijų ir
visų žemės gyvulių, kurie išėjo
iš skrynios, ir su visais žemės
žvėrimis. 11 Aš padarysiu mano
sandorą su jumis, ir daugiaus
visi sutvėrimai jau nebebus iš-
gaišinami tvano vandenimi. ir
nebebus daugiaus tvano, naiki-
nančio žemę. 12 Paskui Dievas
tarė: Štai sandoros ženklas, ku-
rį aš duodu amžiniems laikams
tarp manęs ir tarp jusų ir kiek-
vienai gyvai su jumis esančiai
esybei. 13 Aš dėsiu savo lanką
į debesis, ir jis bus ženklas san-
doros tarp manęs ir tarp žemės.
14 Ir kada aš aptrauksiu dangų
debesimis, mano lankas pasiro-
dys debesyse; 15 ir aš atsimin-
siu mano sandorą su jumis ir su
visokia gyva esybe, gaivinančia
kuną; ir nebebus daugiaus tva-
no vandenų išgaišinti kiekvienam
kunui. 16 Ir lankas bus debesy-
se, ir aš jį matysiu ir atsimin-
siu amžiną sandorą, padarytą
tarp Dievo ir tarp kiekvienos
gyvos esybės visokiame kune,
koks yra ant žemės. 17 Ir Die-
vas tarė Noei: Tai bus ženklas
sandoros, kurią aš padariau tarp
savęs ir tarp kiekvieno kuno
ant žemės.

žvėrims lygiai kaip žmonėms, išliejantiems žmogaus kraują, *nes žmogus padarytas į Dievo paveikslą.*

(8-11) *Aš padarysiu mano sandorą...* Dievas atnaujina sandorą, padarytą su Noe pirm tvano. Ta sandora turi apimti ne tik patį Noę, bet visą jo šeimyną, visus ainius, o net ir visus gyvulius. — **(12)** *Štai sandoros ženklas...* Dievas patvirtina savo sandorą regimu ir amžinu ženklu. — **(13)** *Lanką:* ororykštę arba kitaip vadinamą laumės juostą. Ororyk-

c) Vienas Noės sunų užtraukia ant savęs prakeikimą.

18 Erant ergo filii Noe, qui
egressi sunt de arca, Sem, Cham,
et Japheth: porro Cham ipse
est pater Chanaan. 19 Tres isti
filii sunt Noe: et ab his disse-
minatum est omne genus homi-
num super universam terram.
20 Cœpitque Noe vir agricola
exercere terram, et plantavit vi-
neam. 21 Bibensque vinum ine-
briatus est, et nudatus in taber-
naculo suo. 22 Quod cum vidis-
set Cham pater Chanaan, veren-
da scilicet patris sui esse nu-
data, nuntiavit duobus fratribus
suis foras. 23 At vero Sem et
Japheth pallium imposuerunt hu-
meris suis, et incedentes retror-
sum, operuerunt verenda patris
sui: faciesque eorum aversæ erant,
et patris virilia non viderunt.
24 Evigilans autem Noe ex vino,
cum didicisset quæ fecerat ei
filius suus minor, 25 ait: Male-
dictus Chanaan, servus servo-

18 Taigi. Noė turėjo sunus, iš-
ėjusius iš skrynios, Sėmą, Cha-
mą ir Japėtą. Chamas gi yra
Kanaano tėvas. 19 Tie trįs yra
Noės sunųs; ir iš jų tai radosi
visa žmonių giminė ant visos
žemės. 20 Ir Noė, žmogus arto-
jas, ėmė dirbti žemę ir užsivei-
sė vynuogyną; 21 ir išgėręs vy-
no jis apsigėrė ir nusidengė sa-
vo šėtroje. 22 Chamas, Kanaano
tėvas, tai išvydęs, tai yra savo
tėvo nuogumą, pranešė dviem
savo broliam lauke. 23 Bet Sė-
mas ir Japėtas užsidėjo sau ant
pečių apdarą ir atbulai prieju-
siu apdengė savo tėvo nuogumą,
o jųdviejų veidai buvo nukreip-
ti, taip kad juodu nematė savo
tėvo nuogumo. 24 Pabudęs gi
nuo vyno Noė ir patyręs, ką
jam buvo padaręs jo jaunesny-
sis sunus, 25 tarė: Prakeiktas Ka-
naanas; jis bus savo broliams
vergų vergas. 26 Jis dar sakė:

štė regimai rodydavosi ir pirm tvano; bet dabar Dievas ją daro ženklu savo sandoros, padarytos su žmonėmis.

9, 18-29. Ir po tvano ne visi žmonės pasilieka ištikimi Dievui, nes jau Noės šeimynoje vienas jo sunų savo pasielgimu užtraukia ant savęs tėvo prakeikimą.

(**18**) *Noė turėjo sunus...* Dar sykį išvardijami Noės sunųs, kad taip labiaus pažymėjus naujos žmonijos po tvano protėvius. — *Chamas yra...* Atkartojamas Chamo vardas draug su jo jauniausiojo sunaus vardu dėlei liudno atsitikimo, kurs tuojau bus apsakytas. Plg. žem. eil. 22. 25; 10, 6. — (**21**) *Apsigėrė.* Noė rasi pats nepasijuto, kaip tai atsitiko; šv. Raštas nieko nesako apie jo kaltybę. —(**22**) *Chamas... pranešė...* Buvo tai didelis prasikaltimas prieš pagarbą, priderančią tėvui. — (**25**) *Prakeiktas Kanaanas.* Noės sunų pasielgimas duoda jam progą pranašauti apie kilsiančių iš jųjų tautų likimą. Ta pranašystė prasideda jauniausiojo Chamo sunaus, Kanaano, prakeikimu. Prakeikimas atkreiptas ne tiesiog prieš patį Chamą, bet prieš jo sunų rasi dėlto, kad Chamas draug su pačiu Noe buvo gavęs Dievo palaiminimą (9, 1); prakeikimas vienok paliečia ir visą Chamo ainiją. — *Vergų vergas:* paskutinis vergas. — (**26**) *Pašlovintas teesie V. Dievas Sėmo.* Ebr.: *barukh Jahve...* Dievas apreiškimų davėjas ir Atpirkėjas čionai vadinamas nuosaviu Sėmo Dievu, ir kaipo tokiam duodamas jam pašlovinimas. Tai gi turi reikšti, kad Sėmo ainiai bus artimiausiuose santikiuose su Jahve, padarys jo išrinktąją tautą, užlaikys tarp žmonių tikrojo Dievo pažinimą ir tikėjimą į ateisiantį Mesiją, bus sargai ir nešėjai Dievo duotojo apreiškimo, ir galop iš jų gims „M o t e r i š k ė s a i n i s“, žadėtasis po žmogaus nupuolimo (3, 15). Tose gėrybėse dalyvaus ir Kanaanas, bet tik kaipo vergas gėrybėse savo pono. — (**27**) *Teišplėčia Japėtą.* Ebr. *Jafth le Jefeth.* Japėtui suteikiamas palaiminimas

rum erit fratribus suis. 26 Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan servus ejus.
27 Dilatet Deus Japheth, et habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan servus ejus. 28 Vixit autem Noe post diluvium trecentis quinquaginta annis. 29
Et impleti sunt omnes dies ejus nongentorum quinquaginta annorum: et mortuus est.

Pašlovintas teesie Viešpats Dievas Sėmo, ir Kanaanas tebuna jo vergas. 27 Dievas teišplėčia Japėtą, ir jis tegyvena Sėmo šėtrose, o Kanaanas teesie jo vergas.
28 O Noė po tvano gyveno dar tris šimtus penkias dešimtis metų. 29 Ir viso jo amžio buvo devyni šimtai penkios dešimtis metų, ir jis numirė.

4. Noės vaikų istorija. a) Giminės, kilusios iš Japėto, Chamo ir Sėmo.

Caput X. 1 Hæ sunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, et Japheth: natique sunt eis filii post diluvium. 2 Filii Japheth: Gomer, et Magog, et Madai, et Javan, et Thubal, et Mosoch, et Thiras. 3 Porro filii Gomer:

10. perskyrimas. 1 Ta yra Noės sunų, Sėmo, Chamo ir Japėto, ainija; ir tie sunųs jiems gimė po tvano. 2 Japėto sunųs: Gomėras, Magogas, Madajis, Javanas, Tubalis, Mosochas ir Tiras. 3 Toliaus Gomėro sunųs:

visupirma paliečia žemiškus dalykus ir rišasi su jo vardu, kurs reiškia tą-pat, ką ir: toli išsiplėčiantis. Japėto ainiai turėjo užimti visą Europą, didžiąją Azijos dalį ir kitas pasaulio šalis; pas juos turėjo pražysti mokslas, dailė ir apskritai visa kultura. Antra palaiminimo dalis dvasiška: *Jis tegyvena Sėmo šėtrose.* Japėto ainiai turėjo dalyvauti Sėmui žadėtose viršprigimtinėse gėrybėse, sugrįžti prie Sėmo Jahvės, ateiti į tikėjimą ir išganymą, kuriuos atnešė pasauliui Jėzus Kristus. Trečia palaiminimo dalis tai viešpatavimas ant Kanaano ainių. — Visos tos pranašystės išsipildė istorijoje. Chamo ainiai ypač Kananiečiai pasidarė Sėmo ir Japėto vergais; prakeikimas, Noės išreikštas, tarsi tebeslėgia juos ir dabar. Svarbiausi Sėmo ainių šaka, žydai, turėjo ypatingas Jahvės malones. Japėtiečiai, įgiję pirma viešpatavimą ant pasaulio, paskui tapo Viešpaties tauta, priimdami umai krikščionystę.

4. 10, 1-32. Noės vaikų istorijoje autorius išskaito iš jų atsiradusias tautas, kad butu žinoma giminystė tarp visos Noės ainijos.

(**10, 1**) *Ta yra Noės sunų... ainija,* arba istorija. Yra tai seniausis taip vadinamas tautų sąrašas, nes paminėtieji jame vardai dažniausiai reiškia įvairias tautas, kilusias iš Noes sunų ir apsigyvenusias Azijoje, Afrikoje ir Europoje. Ne visa vienok Noės sunų ainija jame išskaityta, bet labiausiai tos jos šakos, kurios buvo žinomos paskesniems izraėlitams. Nors apskritai sakant daugelyje vardų pigiai galima pažinti dabar žinomas senobines tautas, bet to negalima pasakyti apie visus vardus. Tautų sąrašo tikslas buvo pažymėti giminystę izraėlitų su kitomis tautomis ir nurodyti bent tolimai, kad per juos turėjo buti užlaikyti žmonijai Dievo duotasis apreiškimas lig Kristui, ir per juos turėjo jai ateiti visuotinas išganymas. — (**2**) *Japėto sunųs.* Pradedama jaunesniojo Noės sunaus Japėto ainių išskaitymu ir baigiama Sėmo ainiais, kad tokiuo budu išeitu aiškesnis sąryšis su Abraomu, žydų tautos protėviu, kurs buvo iš Sėmo giminės. — *Gomėras.* Jis skaitomas Kimrų (Gimirrų) arba Kėltų protėviu. — *Magogas*: Skytų tėvas. — *Madajis*: Mėdų ir Persų tėvas. — *Javanas*: Jonijiečių ir visų Ellenų tėvas. — *Tubalis* ir *Mosochas*: protėviai tautų, gyvenusių tarp Juodosios ir Kaspijaus jurų. — *Tiras*: rasi Trakų tėvas. — (**3**) *Askenėzas.* Iš jo kilo Askani-

Ascenez et Riphath et Thogor-
ma. 4 Filii autem Javan: Elisa
et Tharsis, Cetthim et Dodanim.
5 Ab his divisæ sunt insulæ gen-
tium in regionibus suis, unusquis-
que secundum linguam suam et
familias suas in nationibus suis.
6 Filii autem Cham: Chus, et
Mesraim, et Phuth, et Chana-
an. 7 Filii Chus: Saba, et Hevi-
la, et Sabatha, et Regma, et Sa-
batacha. Filii Regma: Saba, et
Dadan. 8 Porro Chus genuit Nem-
rod: ipse cœpit esse potens in
terra, 9 et erat robustus vena-
tor coram Domino. Ob hoc exi-
vit proverbium: Quasi Nemrod
robustus venator coram Domino.
10 Fuit autem principium regni
ejus Babylon, et Arach, et Achad,
et Chalanne, in terra Sennaar.
11 De terra illa egresus est As-

Askenėzas, Rifatas ir Togorma.
4 O Javano sunųs: Elisa, Tar-
sis, Kėtimas ir Dodanimas. 5 Iš
šitų gavo gyventojus tautų sa-
los savo kraštuose, iš kiekvieno
pagal jo kalbą, pagal jų gimi-
nes savo tautose.
6 O Chamo sunųs: Kušas, Mes-
raimas, Putas ir Kanaanas. 7 Ku-
šo sunųs: Saba, Hevila, Sabata,
Rėgma ir Sabatacha. Rėgmos
sunųs: Šaba ir Dadanas. 8 Ku-
šui gimė taipogi Nemrodas; ta-
sai ėmė buti galingas ant že-
mės. 9 Jis buvo smarkus medin-
čius Dievo akyse. Iš to radosi
patarlė: Smarkus medinčius Die-
vo akyse, kaip Nemrodas. 10 Jo
karalystės pradžia buvo Baby-
lonas, Arakas, Akkadas ir Kalan-
nė Senaaro žemėje. 11 Iš to kraš-
to jis išėjo į Asurą ir pastatė

---

jiečiai Frygijoje ir rasi Vokiečiai. — *Rifatas.* Apie jo ainius negalima nieko tikra pasakyti. — *Togorma.* Taip vadinasi Armėnai. — (**4**) *Elisa:* Elidos ir apylinkės kraštų gyventojų tėvas. — *Tarsis.* Taip vadinasi vienas Ispanijos kraštas.— *Kėtimas.* Tuo vardu vadinosi Kypro sala.— *Dodanimas.* Kituose tekstuose, LXX, Samarijiečių Pentateuche: R o d a n i m a s. Tai reikštu Rodo salos gyventojus. —(**5**) *Iš šitų:* iš visų Japėto ainių. — *Tautų salos.* Taip izraėlitai vadino visą pietinę Europą, užsibaigiančią daugybe pussalių ir salų Tarpžemėje juroje, o net ir Afrikos pakraščius. — *Savo kraštuose...* Pasidauginę Japėto ainiai išsiskirstė po Tautų salas. Kiekviena giminė arba ainijos šaka užėmė atskirą kraštą, padarė atskirą tautą ir turėjo savo atskirą kalbą.

(**6**) *Kušas:* pranokėjas Etiopiečių, kurie kitados gyveno labai plačiai išsiskirstę, pradedant nuo Babylonijos, Indijos okeano pakraščiais, lig Etiopijai Afrikos gilumos linkon. — *Mesraimas.* Ebr. A i g y p t o vardas. — *Putas:* tėvas Lybijiečių į vakarus nuo Etiopijos ir Aigypto. — *Kanaanas:* pirmųjų Palestinos gyventojų tėvas. — (**7**) *Saba:* Meroės gyventojai Etiopijoje. — *Hevila:* rasi Avalitai, gyvenusieji Afrikos pakraštyje netoli Bab-el-Mandėbo. — *Sabata, Rėgma:* dvi nedideli tauti pietinėje Arabijoje.—*Šaba:* Arabijos gyventojai, kurių karalienė paskiaus keliavo pas Saliamoną persitikrintų apie jo išmintį. — (**8**) *Nemrodas.* Buvo rasi ne tikras Kušo sunus, bet žymiausis iš jo ainių, pragarsėjęs savo smarkumu, ir įkurėjas didžios Asyrijos-Babylonijos viešpatystės. — *Ėmė buti galingas:* tapo pirmuoju karaliumi po tvano, arba geriaus sakant, pirmuoju pergalėtoju ir pavergėju kitų tautų. — (**9**) *Smarkus medinčius:* ne tik toje prasmėje, kad jis medžiojo žvėris, bet ir kaipo gaudytojas ir pergalėtojas žmonių. — *Dievo akyse.* Tas išsireiškimas rasi tik sustiprina mintį žodžio: *smarkus*, lyg-kad butu pasakyta: smarkiausis. Kiti aiškintojai, žiurėdami į prasmę Nemrodo vardo, kurs reiškia tą pat, ką ir: P a k e l k i m e m a i š t ą, verčia ebr. t. ne: *Dievo akyse*, bet: p r i e š D i e v ą. — (**10**) *Babylonas:* Nemrodo karalystės sostinė. — *Arakas:* paskiaus pramintas Varka, į pietus nuo Babylono. — *Akkadas,* dažnai minimas Asyrijiečių dokumentuose; bet dar tikrai nesusekta, kame tas miestas ištikrųjų buvo. — *Kalannė.* Ebr. t.: K a l n ė; rasi į pietryčius nuo Babylono ant Tigrio upės. — *Senaaro.* Taip vadinasi derlinga Babylono lyguma.—(**11**) *Į Asurą:* į Asyriją. Galinga Nemrodo

sur, et ædificavit Niniven, et
plateas civitatis, et Chale. 12
Resen quoque inter Niniven et
Chale: hæc est civitas magna.
13 At vero Mesraim genuit Ludim,
et Anamim, et Laabim,
Nephthuim. 14 et Phetrusim, et
Chasluim: de quibus egressi sunt
Philisthiim et Caphtorim. 15 Chanaan
autem genuit Sidonem primogenitum
suum, Hethæum, 16
et Jebusæum, et Amorrhæum,
Gergesæum, 17 Hevæum, et Aracæum:
Sinæum, 18 et Aradium,
Samaræum et Amathaeum: et
post hæc disseminati sunt populi
Chananæorum. 19 Factique
sunt termini Chanaan venientibus
a Sidone Geraram usque
Gazam, donec ingrediaris Sodomam
et Gomorrham, et Adamam,
et Seboim usque Lesa. 20
Hi sunt filii Cham in cognationibus,
et linguis, et generationibus,
terrisque et gentibus suis.
21 De Sem quoque nati sunt,
patre omnium filiorum Heber,
fratre Japheth majore. 22 Filii

Ninivą, ir Miesto gatves, ir Kalę.
12 taipogi Reseną tarp Ninivos
ir Kalės; tai yra didelis
miestas. 13 O iš Mesraimo gimė
Ludimai, ir Anamimai, Laabimai
ir Neptuimai, 14 Petrusimai ir
Kasluimai, iš kurių kilo Pilistymai
ir Kaptorimai 15 Kanaanui
gi gimė Sidonas, jo pirmgimis,
Hetiečiai, 16 Jėbuziečiai, Amoriečiai,
Gergeziečiai, 17 Hevejiečiai,
Arakiečiai, Siniečiai, 18 Aradiečiai,
Samariečiai ir Amatiečiai;
ir paskui Kananiečių tautos
išsiplėtė. 19 Ir Kanaano ribos
tęsėsi nuo Sidono Geraros
linkon iki Gazai, Sodomos, Gomoros,
Adamos ir Seboimo linkon
iki Lėšai. 20 Tie yra Chamo
sunus pagal jų kartas, kalbas,
gimines, žemes ir tautas.

21 Gimė taipogi sunus ir Sėmui,
visų Ebero vaikų tėvui, o
vyresniajam Japėto broliui. 22

karalystė dar labiaus padidėjo, kada jis pats arba rasi vienas iš jo ainių leidėsi į šiaurę į Sėmo ainių apgyventą Asyriją ir ją užkariavo. Tuomet Asyrijoje pastatyta keturis miestus arti kits kito: *Ninivą*, rasi dabar žinomą Kujundžiką; *Miesto gatves*, ebr. *R'choboth 'ir*; *Kalę*, ebr. *Kelach*, dabartinį Nimrudą ir (**12**) *Reseną*, rasi Salamiję. (**13**) *Ludimai...* Išskaitomos įvairios mažos Aigypto tautos. — (**14**) *Pilistymai*, nuo kurių paskiaus daug vargų iškentėjo žydai. Pilistymai gyveno pietvakariame Kanaane nuo Aigypto lig Jopės miestui. — (**15**) *Sidonas*, kurio vardu vadinosi didžiausis Fenikijos miestas; o ir pati Fenikija išpradžios vadinosi Sidonija. — *Hetiečiai*: gyventojai šiaurinės Palestinos Ebrono apylinkėse. — *Jėbuziečiai*: pirmieji gyventojai Jeruzalės, kuri kitados vadinosi Jėbus. — *Amoriečiai*: gyventojai Jordano pakraščių, ypač iš rytų pusės.— *Gergeziečiai*: Amoriečių kaimynai į vakarus nuo Jordano. — (**17**) *Hevejiečiai*.. Gyventojai Ermono ir Libano apylinkių. — (**18**) *Aradiečiai*: Arado salos (Jier.) gyventojai. — *Samariečiai*: Aradiečių kaimynai. — *Amatiečiai*: gyventojai šiaurinės Palestinos. Garsus buvo jų miestas Ematas, dabar Hamah ant Oronto upės. — *Ir paskui išsiplėtė...* Išpradžios visos tos šeimynos ir giminės gyveno vienoje vietoje; bet su laiku besidaugindamos plėtėsi toliaus. — (**19**) *Kanaano ribos*. Tas kraštas turėjo paskiaus tekti išrinktajai žydų tautai. Nurodomas išpradžios jo ilgumas, nes Sidonas yra pačioje šiaurėje, Gaza gi pietuose (Gerara dar truputį žemiaus už Gazą); paskui gi jo platumas nuo Gazos lig *Lėsai*. Lėsa rasi vadinosi tas pats miestas, kurs paskiaus buvo žinomas kaipo Kallirroė ant Mirties juros kranto į rytus nuo Pentapolies miestų, Sodomos, Gomoros, Adamos ir Seboimo, o taipogi Segoro.

(**21**) *Ebero vaikų tėvui*. Jau čionai pažymima, kad Eberas, Abraomo ir visų žydų protėvis, buvo Sėmo ainis.—(**22**)

Sem: Ælam et Assur, et Arphaxad, et Lud, et Aram. [23] Filii Aram: Us, et Hul, et Gether, et Mes. [24] At vero Arphaxad genuit Sale, de quo ortus est Heber. [25] Natique sunt Heber filii duo: nomen uni Phaleg, eo quod in diebus ejus divisa sit terra: et nomen fratris ejus Jectan. [26] Qui Jectan genuit Elmodad, et Saleph, et Asarmoth, Jare, [27] et Aduram, et Uzal, Decla, [28] et Ebal, et Abimael, Saba, [29] et Ophir, et Hevila, et Jobab: omnes isti filii Jectan. [30] Et facta est habitatio eorum de Messa pergentibus usque Sephar montem orientalem. [31] Isti filii Sem, secundum cognationes et linguas, et regiones in gentibus suis.

[32] Hae familiae Noe juxta populos et nationes suas. Ab his divisae sunt gentes in terra post diluvium.

Sėmo sunųs: Elamas, Asuras, Arpaksadas, Ludas ir Aramas. [23] Aramo sunųs: Usas, Hulis, Gėtėras ir Mėsas. [24] Arpaksadui gi gimė Salė, iš kurio gimė Eberas [25] Eberui gimė du sunu: vienas vardu Palėgas, nes jo laiku žemė buvo padalinta; o jo brolio vardas Jėktanas. [26] Tam Jėktanui gimė Elmodadas, Salėpas, Asarmotas, Jarė, [27] Aduramas, Uzalis, Dėkla, [28] Ebalis, Abimaėlis, Saba, [29] Opyras, Hevila, Jobabas; visi šitie buvo Jėktano vaikai. [30] O jų gyvenamoji vieta tęsėsi nuo Mėssos lig Sėfarui, vienam iš kalnų rytuose. [31] Tie yra Sėmo sunųs pagal jų gimines, kalbas, šalis ir tautas.

[32] Tos yra Noės šeimynos pagal jų giminystę ir tautas. Iš jų radosi tautos ant žemės po tvano.

b) Žmonių nubaudimas už puikybę kalbos sumaišymu.

Caput XI. [1] Erat autem terra labii unius, et sermonum eorumdem. [2] Cumque proficiscerentur de oriente, invenerunt campum in terra Sennaar, et

11. perskyrimas. [1] Žemė tuomet turėjo vieną kalbą ir vienokius žodžius. [2] O eidami iš rytų atrado plynus laukus Senaaro žemėje ir čionai apsigy-

Elamas: Elamitų tėvas. — *Asuras*: iš kurio kilo Asyrijiečiai. — *Arpaksadas*: Chaldėjiečių tėvas. — *Ludas*: rasi Lydijiečių pranokėjas. — *Aramas*: tėvas Aramaiškų tautų, gyvenusių Syrijoje ir Mezopotamijoje. — (**23**) *Usas*... Taip vadinosi kraštas, kuriame gyveno Jobas (veiz. Job. 1, 1). Tautos, kilusios iš kitų Aramo vaikų, mažai težinomos. — (**24**) *Salė*: Ebr. *Šelach*. — (**25**) *Palėgas*. Jo ainija išskaitoma toliaus (v. 11, 10...). Čionai tik paaiškinamas jo vardas, ebr. *Peleg*, kurs reiškia tą pat, ką ir padalinimas. Taip rasi daroma aliuzija į tautų išsiskirstymą, minimą žem. 11, 8.— (**26-29**) *Elmodadas*... Išskaitomos įvairios arabiškos tautos, iš kurių bent kiek labiaus žinoma Asarmoto (ebr. *Chacarmaveth*) ainiai, nes jų kraštas ir dabar vadinasi Hadramaut. Taipogi dažnai minimas šv. Rašte Opyras, kaipo labai turtingas kraštas (veiz. 3 Kar. 9, 28).

11, 1-9. Pakilusius į puikybę Noės ainius ir norėjusius pasistatyti sau dideliausį bokštą Dievas nubaudžia kalbos sumaišymu, kad žmonės jau nebegalėtu visi draug susitarti prieš Dievą.

(**11, 1**) *Žemė*: žemės gyventojai. — *Vieną kalbą*. Pasilikdami vienoje vietoje žmonės turėjo vieną kalbą, t. y. vadindavo visus daiktus tais pačiais vardais ir vienaip išreikšdavo savo mintis ir jausmus. — (**2**) *Is rytų*. Anot ebr. t.: rytų linkon. Tikriaus pietryčių linkon. Kadangi nuo tvano lig tai kelionei buvo

habitaverunt in eo. 3 Dixitque
alter ad proximum suum: Veni-
te, faciamus lateres; et coqua-
mus eos igni. Habueruntque la-
teres pro saxis, et bitumen pro
caemento: 4 et dixerunt: Venite,
faciamus nobis civitatem et tur-
rim, cujus culmen pertingat ad
cœlum: et celebremus nomen
nostrum antequam dividamur in
universas terras. 5 Descendit au-
tem Dominus ut videret civita-
tem et turrim, quam aedifica-
bant filii Adam, 6 et dixit: Ec-
ce, unus est populus, et unum
labium omnibus: cœperuntque
hoc facere, nec desistent a co-
gitationibus suis, donec eas ope-
re compleant. 7 Venite igitur,
descendamus, et confundamus ibi
linguam eorum, ut non audiat
unusquisque vocem proximi sui.
8 Atque ita divisit eos Dominus
ex illo loco in universas terras,
et cessaverunt aedificare civita-
tem. 9 Et idcirco vocatum est
nomen ejus Babel, quia ibi confu-
sum est labium universae terrae:
et inde dispersit eos Dominus su-
per faciam cunctarum regionum.

veno. 3 Ir jie kalbėjo kiti ki-
tiems: Eikite, pasidirbkime plytų
ir jas išdegkime. Ir jie naudo-
josi plytomis kaip akmenimis ir
žemės sakais vietoje kalkių. 4
Ir jie kalbėjo: Eikite, pasistaty-
kime sau miestą ir bokštą, ku-
rio viršunė siektu dangų, ir pa-
darykime savo vardą garsiu, pir-
ma negu išsiskirstysime į visus
kraštus. 5 O Viešpats nužengė pa-
matytų miesto ir bokšto, kurį
statė Ádomo vaikai, 6 ir tarė:
Štai jie yra viena tauta, ir visų
viena kalba; jie ėmė tai daryti
ir nemes savo užmanymo, kolei
jo pilnai neįvykdys. 7 Eikite tat,
nužengkime ir sumaišykime te-
nai jų kalbą, kad nebesuprastu
kits kito kalbos. 8 Taip tat Vieš-
pats juos išsklaistė po visas ša-
lis, ir jie liovėsi statę miestą. 9
Ir užtat jis buvo pramintas Ba-
beliu, nes tenai sumaišyta buvo
visos žemės kalba; ir iš ten juos
Viešpats išsklaistė į visus kraštus.

praėję apie 300 metų, todėl tuomet žmonių skaitlius turėjo buti jau labai didelis, ir visai nėra reikalo manyti, kad jie visi vienu kartu persikėlė iš savo senosios vietos į Babyloniją. Regimai turėta čionai mintyje žymiausią žmonijos dalį, tarsi jos branduolį. — *Senaaro:* Babylonijos lyguma. — (3) *Žemės sakais.* Taip vadinasi šv. Rašte asfaltas, kurio daug yra Babylonijos apylinkėse. — (4) *Siektu dangų.* Yperbolinis išsireiškimas, vietoje: labai augštą. — *Pirma negu išsiskirstysime.* Añot ebr. t.: k a d n e i š s i s k i r s t y t u m ė m. Nauji Senaaro gyventojai pramato, kad jų skaitliui besidauginant vėl reikės skirstyties; bet jie nenori sutraukyti visiškos tarp savęs vienybės; bet užuot užlaikyti tikrą vienybę per vieno ir to paties Dievo garbinimą jie nori pastatyti savo vardui amžiną paminklą, kurs pasiliktu išviršiniu jų vienybės ryšiu ir viduriu. Tas jų visai žemiškas tikslas tapo priežastimi pageidaujamos vienybės išardymo. — (5. 6) *Viešpats nužengė...* Dievas įvaizdinamas žmonių budu, kaipo teisėjas, kurs pirma gerai ištiria kaltybę, o jau paskui skiria bausmę. — (7) *Nužengkime...* Daugskaitliai pavartoti tokioje pat prasmėje, kaip aug. 1, 26; 3, 22. — *Kad nebesuprastu ..* Žodžiai rasi pasiliko tie patįs, bet žmonės ėmė jais vadinti nebe tuos pačius dalykus. Umas kalbos sumišimas negalėjo įvykti be stebuklo, todėl ir sumišimo išaiškinimas yra nepigus dalykas. Kaikurie katalikai aiškintojai mano, kad kalbos sumišimas įvyko neumai (Grig.-Nys.), Dievas gi tik leidęs įvykti nesantaikai tarp statančiųjų miestą, kurios pasekmė buvo jų išsiskirstymas ir naujų kalbų atsiradimas. — (9) *Babeliu,* t. y. sumišimu. Asyrijiećiai kitaip tą vardą supra-

5. Sėmo ainiai.

10 Hae sunt generationes Sem:
Sem erat centum annorum quan-
do genuit Arphaxad, biennio
post diluvium. 11 Vixitque Sem
postquam genuit Arphaxad, quin-
gentis annis: et genuit filios et
filias. 12 Porro Arphaxad vixit
triginta quinque annis, et genuit
Sale. 13 Vixitque Arphaxad post-
quam genuit Sale, trecentis tri-
bus annis: et genuit filios et fili-
as. 14 Sale quoque vixit triginta
annis, et genuit Heber. 15 Vixit-
que Sale postquam genuit He-
ber, quadringentis tribus annis:
et genuit filios et filias. 16 Vixit
autem Heber triginta quator an-
nis, et genuit Phaleg. 17 Et vi-
xit Heber postquam genuit Pha-
leg, quadringentis triginta an-
nis: et genuit filios et filias. 18
Vixit quoque Phaleg triginta
annis, et genuit Reu. 19 Vixit-
que Phaleg postquam genuit Reu,
ducentis novem annis, et genu-
it filios et filias. 20 Vixit autem
Reu triginta duobus annis, et
genuit Sarug. 21 Vixit quoque
Reu postquam genuit Sarug,
ducentis septem annis: et genu-
it filios et filias 22 Vixit vero

10 Šita yra Sėmo ainija: Sė-
mas buvo šimto metų, kuomet
jam gimė Arpaksadas, dvejiem
metam praslinkus po tvano. 11
Gimus Arpaksadui, Sėmas gyve-
no penkis šimtus metų, ir jam
gimė sunųs ir dukteris. 12 Kada
Arpaksadas turėjo trisdešimt
penkerius metus, jam gimė Salė.
13 Gimus Salei, Arpaksadas gy-
veno tris šimtus metų ir turėjo
sunus ir dukteris. 14 Kada Salė
turėjo trisdešimtis metų, jam gi-
mė Eberas. 15 Eberui gimus, Sa-
lė gyveno keturis šimtus trejus
metus, ir jam gimė sunųs ir duk-
teris. 16 Kada Eberas turėjo tris-
dešimt ketverius metus, jam gi-
mė Palėgas. 17 Palėgui gimus,
Eberas gyveno keturis šimtus
trisdešimtis metų, ir jam gimė
sunųs ir dukteris. 18 Kada Palė-
gui buvo trisdešimtis metų, jam
gimė Rėvas. 19 Gimus Rėvui,
Palėgas gyveno du šimtu devy-
nerius metus, ir jam gimė su-
nųs ir dukteris. 20 Kada Rėvui
buvo trisdešimt dveji metai, jam
gimė Sarugas. 21 Gimus Sarugui,
Rėvas gyveno dušimtu septyne-
rius metus, ir jam gimė sunųs

---

to; anot jų jis reiškiąs Dievo Vartus. — Netoli senojo Babylono jo priemiestyje Borsippoje ir dabar tebėra griuvėsiai, kuriuos vietiniai Arabai tebevadina Birs Nimrud, t. y. Nemrodo bokštas. Apatinė jų dalis iš išdegtų plytų sulipytų asfaltu, anot mokslinčių, esanti Noės ainių statytasis bokštas.

5. 1, 10-26. Galop išskaitomi vyriausiojo Noės sunaus ainiai iki Abraomo tėvui Tarei, nes tik Abraomo giminėje turėjo išsipildyti visi Dievo žadėjimai ir jame turėjo buti palaimintos visos tautos

(**10**) *Sėmo ainija...* 10. perskyr. gale buvo išskaitytos kilusios iš Sėmo tautos; dabar minimi tie jo ainiai, iš kurių tiesiog pasirodo, koki yra giminystė su žydų protėviu Abraomu. Skaitlinės, kaip ir patriarkų pirm tvano, labai nevienodos įvairiuose tekstuose, ir vargu nutarti, kurios yra tikresnės. Nuo Arpaksado užgimimo lig Abraomo gimimui anot ebr. teksto praėję 365 metai, anot Samarijiečių Pentateucho 1015, o anot LXX 1245 metai. — (**12**) *Jam gimė Salė.* Anot LXX Arpaksado sunus buvęs Kainanas, o jau tam gimęs Salė. Taip-pat skaitome ir Evangelijoje Lk. 3, 36. — (**18**) *Rėvas* kitur vadinamas Ragau (v. 1 Kron. 1, 25 Lk. 3, 36).

Sarug triginta annis, et genuit
Nachor. 23 Vixitque Sarug post-
quam genuit Nachor, ducentis
annis: et genuit filios et filias.
24 Vixit autem Nachor viginti
novem annis, et genuit Thare.
25 Vixitque Nachor postqam ge-
nuit Thare, centum decem et
novem annis: et genuit filios et
filias. 26 Vixitque Thare septua-
ginta annis, et genuit Abram,
et Nachor, et Aran.

ir dukterįs. 22 Kada Sarugas tu-
rėjo trisdešimtis metų, jam gi-
mė Nakoras. 23 Nakorui gimus,
Sarugas gyveno du šimtu metų,
ir jam gimė sunųs ir dukterįs.
24 Kada Nakoras turėjo dvide-
šimtdevynerius metus, jam gi-
mė Tarė. 25 Tarei gimus, Nako-
ras gyveno šimtą devynioliką
metų, ir jam gimė sunųs ir duk-
terįs. 26 Kada Tarė turėjo sep-
tynias dešimtis metų, jam gimė
Abramas, Nakoras ir Aranas.

II. 1. Tarės ainija. a) Abraomo istorija. 1) Abramo pavadinimas ir atėjimas Žadėtojon Žemėn.

27 Hae sunt autem generatio-
nes Thare: Thare genuit Abram,
Nachor, et Aran. Porro Aran
genuit Lot. 28 Mortuusque est
Aran ante Thare patrem suum,
in terra nativitatis suae in Ur
Chaldaeorum. 29 Duxerunt autem
Abram, et Nachor uxores: no-
men uxoris Abram, Sarai: et no-
men uxoris Nachor, Melcha fi-
lia Aran patris Melchae, et pat-

27 Ta yra Tarės ainija: Tarei
gimė Abramas, Nakoras ir Ara-
nas. O Aranui gimė Lotas. 28
Aranas mirė pirm savo tėvo Ta-
rės savo gimtiniame krašte, Ure
Chaldėjoje. 29 O Abramas ir Na-
koras vedė sau pačias: Abramo
pati buvo vardu Saraji, o Na-
koro pačios vardas Mėlka, duk-
tė Arano, Mėlkos tėvo ir Jės-
kos tėvo. 30 Saraji buvo nevai-

II. Antroje Pradžios knygos dalyje kalbama vien tik apie Abraomo ainius. Autorius labiausiai rupinasi papasakoti, kaip Viešpats Dievas juos nuolat laikė savo globoje ir auklėjo, kolei nenuvedė Aigyptan, kad jie tenai pavirstu didele tauta. Bet kad labiaus paaiškėtu, jog negana užgimti pagal kuną iš Abraomo, idant butu galima skaityties tikru jo ainiu (Rym. 9, 7), trumpai minimi ir tie Abraomo ainiai, kurių Dievas neišrinko tikram savo apreiškimui užlaikyti.

1. 11, 27—12, 20. Žydų tautos istorija pradedama trumpu paminėjimu Tarės ainijos ir tuojau pereinama prie Abraomo pavadinimo; toliaus apsakoma jo kelionė Kanaano žemėn ir apsilankymas Aigypte.

(**28**) *Ure Chaldėjoje.* Dauguma naujesniųjų aiškintojų mano, kad tai buvęs senobinis miestas U r u pietinėje Babylonijoje ant dešinio Euprato kranto, kame dabar yra miestelis A l M u g a i r; kadangi vienok Arpaksado giminė buvo apsigyvenusi šiaurinėje Mezopotamijoje (ebr. *Aram Naharaim*), ir ta pati Mezopotamija, kurioje buvo taipogi Harano miestas, visur šv. Rašte vadinasi tėviške ir Abraomo, ir jo brolio Nakoro, ir artimų jo genčių, todėl iš to reikia išvesti, kad ir Uras turėjo buti tame pat krašte, rasi nelabai toli nuo Harano. Galop LXX ir šv. Jieronymas Urą suprato ne apie miestą, bet apie krašto vardą. Plg. 24, 10; 25, 20 ir k. — (**29**) *Saraji.* Anot daugelio aiškintojų ji esanti ta pati ypata, ką ir Jėska, antroji Arano duktė, o Loto sesuo. Ar šiaip, ar taip ji turėjo buti artima Abraomo giminė, taip kad jis galėjo paskiaus sakyti, jog Sarajos ir jo buvęs tas pats tėvas, tik ne ta pati motina. — (**30**) *Nevaisinga.* Ta aplinkybė pažymima jau čionai, nes ji turėjo didelį svarbumą Abraomo gyvenime. —

ris Jeschae. 30 Erat autem Sa-
rai sterilis, nec habebat liberos.
31 Tulit itaque Thare Abram fi-
lium suum, et Lot filium Aran,
filium filii sui, et Sarai nurum
suam, uxorem Abram filii sui,
et eduxit eos de Ur Chaldaeo-
rum, ut irent in terram Chana-
an: veneruntque usque Haran,
et habitaverunt ibi. 32 Et facti
sunt dies Thare ducentorum
quinque annorum, et mortuus
est in Haran.

Caput XII. 1 Dixit autem Do-
minus ad Abram: Egredere de
terra tua, et de cognatione tua,
et de domo patris tui, et veni
in terram, quam monstrabo tibi.
2 Faciamque te in gentem mag-
nam, et benedicam tibi, et mag-
nificabo nomen tuum erisque be-
nedictus. 3 Benedicam benedi-
centibus tibi, et maledicam ma-
ledicentibus tibi, atque I N T E
benedicetur universæ cognatio-
nes terræ. 4 Egressus est itaque

singa ir neturėjo vaikų. 31 Taigi,
Tarė ėmė savo sunų Abramą ir
savo sunaus Arano sunų Lotą
ir savo marčią, o savo sunaus
Abramo pačią Sarają, ir juos iš-
vedė iš Uro Chaldėjoje, kad ei-
tu į Kanaano žemę; o atėję lig
Haranui, jie čionai apsigyveno.
32 Kada Tarei sukako dušimtu
penkeri metai, jis mirė Harane.

12. perskyrimas. 1 O Viešpats
tarė Abramui: Išeik iš savo že-
mės, ir iš savo giminės, ir iš sa-
vo tėvo namų, ir eik į žemę,
kurią aš tau parodysiu. 2 Aš pa-
darysiu iš tavęs didelę tautą, ir
tave palaiminsiu, ir išaugštinsiu
tavo vardą, ir tu busi palaimin-
tas. 3 Aš palaiminsiu tave laimi-
nančius ir prakeiksiu tave kei-
kiančius, ir visos žemės giminės
bus T A V Y J E palaimintos.
4 Taigi, Abramas išėjo, kaip jam

(**31**) *Tarė ėmė...* Trečias Tarės sunus Nakoras regimai pasiliko tuotarpu Ure; bet paskiaus ir jo šeimyna gyveno Harane (22, 10; 29, 4). — *Kad eitu į Kanaano žemę.* Kilus tam Tarės sumanymui persikelti Kanaanan, ir Abramas buvo gavęs iš Dievo pirmą sykį įsakymą eiti tan kraštan. Kadangi vienok Dievas norėjo nuvesti Kanaanan tik Abramą, todėl tuotarpu Tarės šeimyna nukeliavo tik lig *Haranui*, kame užbaigė savo dienas Tarė. Harano miestas yra šiaurvakarėje Mezopotamijoje. Rymiečiai jį vadino C h a r r a e, dabartiniai gi Arabai C h a r r a n. — (**32**) *Sukako du...* Palyginant šitą vietą su 11, 26; 12, 4 ir Apd. 7, 4, randasi nemažas sunkumas sutaikyme įvairių Tarės amžyje nurodytų skaitlinių. Jei Abramas gimė 70. Tarės amžio metais (11, 26) ir išėjo iš Harano, turėdamas 75 metus (žem. 12, 4), savo tėvui mirus (Apd. 7, 4), tai Tarė negalėjo gyventi ilgiaus kaip 145 m. Bet nêra tikrai žinoma, ar Abramas buvo Tarės pirmgimis. Jis minimas tarp brolių pirmoje vietoje rasi tik dėlei didžios savo vertybės; todėl gal jis gimė ne 70. Tarės amžio metais, bet žymiai vėliaus.

(**12, 1**) *Išeik...* Tai antras Viešpaties įsakymas Abramui palikti savo kraštą ir eiti svetiman. Abramas turi palikti visa, kas žmogui brangiausia ant žemės, tėviškę, savo namus, giminę, į kurią jau buvo įsiskverbusi stabmeldystė (plg. Joz. 24, 14). — *Į žemę:* kurią paskesnis apreiškimas turėjo aiškiaus nurodyti. — (**2**) *Aš padarysiu...* Pažadėjimas daromas ketveriopas; nes Abramui žadama skaitlinga ainija, ypatingos Dievo malonės dvasiškos ir žemiškos, didi šlovė ir galop jis turi tapti palaiminimo šaltiniu kitiems (ebr. t. vietoje: *busi palaimintas*, yra: b u s i p a l a i m i n i m a s). Visa tai paskiaus išsipildė kuopilniausiai. Sek. eil. paskutinis žadėjimas plačiaus išreiškiamas. — (**3**) *Bus TAVYJE palaimintos.* Tie žodžiai paaiškinti žem. 22, 18; ten gi pasakyta, kad žmonija bus palaiminta Abramo ainyje (in semine tuo), kuriuo turėjo buti ne kas kitas, kaip tik įsikunijęs Dievo Sunus (plg. Gal. 3, 16. Apd. 3, 26). — (**4**) *Abramas išėjo.* Plg.

Abram sicut praeceperat ei Do-
minus, et ivit cum eo Lot: sep-
tuaginta quinque annorum erat
Abram cum egrederetur de Ha-
ran. [5] Tulitque Sarai uxorem su-
am, et Lot filium fratris sui, uni-
versam substantiam quam pos-
sederant, et animas quas fece-
rant in Haran: et egressi sunt
ut irent in terram Chanaan.
Cumque venissent in eam, [6] per-
transivit Abram terram usque
ad locum Sichem, usque ad con
vallem illustrem: Chananaeus
autem tunc erat in terra. [7] Ap-
paruit autem Dominus Abram.
et dixit ei: Semini tuo dabo ter-
ram hanc. Qui aedificavit ibi al-
tare Domino, qui apparuerat ei.
[8] Et inde transgrediens ad mon-
tem, qui erat contra orientem
Bethel, tetendit ibi tabernacu-
lum suum, ab occidente habens
Bethel, et ab oriente Hai: aedi-
ficavit quoque ibi altare Domi-
no, et invocavit nomen ejus. [9]
Perrexitque Abram vadens, et
ultra progrediens ad meridiem.
[10] Facta est autem fames in
terra: descenditque Abram in
Ægyptum, ut peregrinaretur ibi:
praevaluerat enim fames in ter-

Viešpats buvo įsakęs, ir su juo
ėjo Lotas. Abramui buvo sep-
tynios dešimtįs penkeri metai,
kuomet jis išėjo iš Harano. [5] Jis
ėmė savo pačią Sarają. ir savo
brolio sunų Lotą, ir visą lobį,
kurį jie turėjo, ir visus žmones,
kuriais buvo padauginę savo šei-
myną Harane, ir išėjo, kad ke-
liautu į Kanaano kraštą. Kada gi
į jį buvo atėję, [6] Abramas per-
ėjo šalį iki vietai Sikėmui, iki
garsiajam slėniui; gyveno gi ta-
me krašte Kananiečiai. [7] O Vieš-
pats pasirodė Abramui ir jam
tarė: Šitą šalį aš duosiu tavo
ainiams. Jis gi pastatė tenai al-
torių sau pasirodžiusiam Vieš-
pačiui. [8] Ir išten paėjęs lig kal-
nui, kurs buvo į rytus nuo Bė-
tėlio, ištiesė čionai savo šėtrą,
turėdamas į vakarus Bėtėlį, o į
rytus Hajį; čionai jis taipogi
pastatė altorių Viešpačiui ir šau-
kėsi į jo vardą. [9] Paskui Abra-
mas keliavo vis toliaus ir to-
liaus, eidamas ir slinkdamas į
pietus.
[10] Pasidarius gi tame krašte
badui, Abramas pasitraukė į Ai-
gyptą, kad čionai paviešėtu; ka-
dangi badas buvo pasidaręs la-

Žyd. 11, 8. -- (**5**) *Visus žmones*: vergus ir verges. — (**6**) *Iki vietai Sikėmui*. Dabar toje vietoje yra miestelis Nablus gražiame slėnyje tarp kalnelių Ebalio ir Garizimo. Jei ta vieta praminta buvo Sikėmu tik vėliaus nuo Emoro sunaus Sikėmo vardo (33, 19), tai čionai kitados turėjo buti kitoks vardas, tik paskiaus pakeistas Sikėmu. — *Iki garsiajam slėniui*. Geriaus anot ebr.: Iki ąžuolui *Moreh*. Moreh rasi buvo tos vietos savininkas. — *Gyveno gi*... Tais žodžiais pažymima, kad kraštas buvo ne tuščias, bet apgyventas ir priderėjo senai tautai — (**7**) *Viešpats pasirodė*: matomas žmonių akims. Kaip šitame Dievo pasirodyme, taip ir kituose panašiuose pasirodančiu budavo Dievo siųstas aniolas, kurs priimdavo žmonėms regimą išvaizdą ir apreikšdavo Dievo valią. — *Aš duosiu*. Ant šito pažadėjimo, nesykį paskiaus atnaujinto, rėmėsi žydų tautos teisė paveldėti Kanaano kraštą. — *Pastatė altorių*. Altoriaus pastatymu Abramas išreiškė, kad jis ima žadėtą kraštą nuosavybėn ir dėkodamas už suteiktą sau malonę jį pašvenčia tikrojo Dievo Jahvės garbei. — (**8**) *Nuo Bėtėlio*. Abramo metu tas miestas vadinosi Luza (v. žem. 28, 19); Bėtėliu jį praminė paskiaus Jokubas. — *Hajį*: kurį paskiaus išgriovė Jozuė (Joz. 8, 28). — (**9**) *Į pietus*. Ta vieta ebr. vadinosi *Negeb*, t. y. pietinis Palestinos kraštas.

(**10**) *Tame krašte*: Negebe.—*Aigyptą*, kurs garsus buvo savo žemės derlingumu

ra. 11 Cumque prope esset ut
ingrederetur Ægyptum, dixit Sa-
rai uxori suae: Novi quod pul-
chra sis mulier: 12 et quod cum
viderint te Ægyptii, dicturi sunt:
Uxor ipsius est: et interficient
me, et te reservabunt. 13 Dic
ergo, obsecro te, quod soror mea
sis: ut bene sit mihi propter te,
et vivat anima mea ob gratiam
tui. 14 Cum itaque ingressus es-
set Abram Ægyptum, viderunt
Ægyptii mulierem quod esset
pulchra nimis. 15 Et nuntiave-
runt principes Pharaoni, et lau-
daverunt eam apud illum: et
sublata est mulier in domum
Pharaonis. 16 Abram vero bene
usi sunt propter illam: fuerunt
que ei oves et boves et asini,
et servi et famulae, et asinae
et cameli. 17 Flagellavit autem
Dominus Pharaonem plagis ma
ximis et domum ejus propter
Sarai uxorem Abram. 18 Vocavit-
que Pharao Abram, et dixit ei:
Quidnam est hoc quod fecisti mi-

bai didis aname krašte. 11 O bu-
damas pasiryžęs įeiti į Aigyptą
jis tarė savo pačiai Sarajai: Ži-
nau tave esant gražią moteriš-
kę, 12 ir kad tave išvydę Aigyp-
tiečiai sakys: tai jo pati. Ir jie
mane užmuš, o tave užlaikys.
13 Sakykis tat, meldžiamoji, ma-
no sesuo esanti, kad man butu
gera dėlei tavęs, ir kad per ta-
ve butu užlaikyta mano gyvy-
bė. 14 Taigi, Abramui įėjus į Ai-
gyptą, Aigyptiečiai matė mote-
riškę esant labai gražią. 15 Ir
kunigaikščiai tai pranešė Parao-
nui ir ją gyrė jo akyse; ir mo-
teriškė buvo atimta į Paraono
namus. 16 Su Abramu gi gerai
elgtasi dėlei jos; ir jis turėjo
avių, ir jaučių, ir asilų, ir ver-
gų, ir tarnaičių, ir asilių, ir kup-
ranugarių. 17 O Viešpats ištiko
didžiausiomis slogomis Paraoną
ir jo namus dėlei Abramo pačios
Sarajos. 18 Ir Paraonas pasivadi-
no Abramą ir jam tarė: Kas gi
tai yra, ką man padarei? kodėl

ir nesykį turėdavo patarnauti savo javais Palestinos gyventojams. — **(11)** *Tarė savo pačiai.* Anot Prad. 20, 13 Abramas buvo padaręs panašią sutartį su savo pačia dar neišėjęs iš Chaldėjos; taigi, čionai buvo jos atnaujinimas. Jis išanksto žinojo didį ištvirkimą gyventojų tų kraštų, į kuriuos rengėsi keliauti — *Gražią.* Sarajai buvo tuomet apie 65 metus; taigi, ji buvo pergyvenusi tik pusę savo amžio (mirė turėdama 127 m. V. žem. 23, 1). Be to, nesunkios gyvenimo aplinkybės padėjo jai užlaikyti ilgiaus jaunystės gražumą. — **(12)** *Mane užmuš:* kad liuosiaus galėtu pasielgti su našle, kaip jiems tiks. — **(13)** *Mano sesuo.* Buvo tai tiesa, bet tik plačioje to žodžio prasmėje, nes Saraji buvo artima Abramo giminė ir rytiečių papročiu galėjo vadinties jo seserimi (plg. aug. 11, 29); ta gi aplinkybė, kad ji buvo Abramo pati, turėjo buti visai užtylėta. Šv. Augustinas teisina Abramo pasielgimą reikalu rinkties tarp dviejų piktumų, kurių vienas didesnis buvo savo gyvybės pražudymas, kitas mažesnis—dorinis pavojus Sarajai, ir sako, kad Abramas išsirinkęs mažesnį piktumą, pasitikėdamas priegtam savo pačios ištirta dora ir Dievo Apveizdos pagalba. — **(15)** *Paraonui.* Taip vadinosi anais laikais Aigypto karaliai. Panašiu budu dabar vadinasi Persijos karaliai Šachais, Turkijos Sultanais ir tt. Pats žodis Paraonas aigyptiškai rasi buvo ištariamas *Per-aa* ir reiškė didelius Rumus. — **(16)** *Su Abramu gi...* Paraonas, skaitydamas Abramą Sarajos broliu, duoda jam pagal rytų krašto paprotį dovanas, išpirkdamas tariamąją seserį, kurią norėjo imti sau į pačią. Patėmytina, kad tarp Abramo gyvulių neminimi arkliai. Dabar tikrai jau susekta, kad arkliai atsirado Aigypte tik vėliaus, viešpataujant Hyksams. — **(17)** *Didžiausiomis slogomis.* Nors nepasakyta kokiomis, bet jos turėjo buti labai nepaprastos, taip kad Paraonas stengėsi sujieškoti jų priežastį. Apie tai gi, kad Saraji buvo

hi? quare non indicasti quod u-
xor tua esset? [19] Quam ob cau-
sam dixisti esse sororem tuam,
ut tollerem eam mihi in uxo-
rem? Nunc igitur ecce conjux
tua, accipe eam, et vade. [20] Prae-
cepitque Pharao super Abram
viris: et deduxerunt eum, et uxo-
rem illius, et omnia quae habebat.

nepasakei ją esant tavo pačią?
kam sakei ją esant tavo seserį,
taip kad aš norėjau ją imti į
pačią? Taigi, dabar štai tavo
žmona, imk ją ir eik sau. [20] Ir
Paraonas davė savo žmonėms
įsakymus apie Abramą, ir jie
palydėjo jį, jo pačią ir visa, ką
jis turėjo.

2) Abraomo persiskyrimas su Lotu.

Caput XIII. [1] Ascendit ergo
Abram de Ægypto, ipse et uxor
ejus, et omnia quae habebat, et
Lot cum eo ad australem pla-
gam. [2] Erat autem dives valde
in possessione auri et argenti.
[3] Reversusque est per iter, quo
venerat, a meridie in Bethel us-
que ad locum ubi prius fixerat
tabernaculum inter Bethel et
Hai: [4] in loco altaris quod fe-
cerat prius, et invocavit ibi no-
men Domini. [5] Sed et Lot qui
erat cum Abram, fuerunt gre-
ges ovium, et armenta, et taber-
nacula. [6] Nec poterat eos cape-
re terra, ut habitarent simul:
erat quippe substantia eorum
multa, et nequibant habitare
communiter. [7] Unde et facta
est rixa inter pastores gregum
Abram et Lot. Eo autem tem-
pore Chananaeus et Pherezaeus
habitabant in terra illa [8] Dixit

13. perskyrimas. [1] Abramas
tat išėjo iš Aigypto, jisai ir jo
pati, ir visa, ką turėjo, ir draug
su juo Lotas į pietinę šalį. [2] Bu-
vo gi jis labai turtingas ir tu-
rėjo daug aukso ir sidabro. [3] Jis
grįžo tuo pačiu kelu, kuriuo bu-
vo atėjęs, iš pietų Bėtėlio lin-
kon iki tai vietai, kame pirma
ištiesęs buvo savo šėtrą, tarp
Bėtėlio ir Hajo, [4] į vietą, kame
buvo jo pirma pastatytasis alto-
rius, ir tenai šaukėsi į Viešpa-
ties vardą. [5] Buvusis su Abramu
Lotas turėjo taipogi avių burius,
ir galvijų, ir šėtrų. [6] Ir juodu
negalėjo sutilpti aname krašte,
kad gyventu draug kadangi jų-
dviejų lobis buvo labai didelis,
ir juodu negalėjo gyventi vie-
noje vietoje. [7] Todėl tai ir kilo
vaidai tarp Abramo ir Loto ban-
dos piemenų. Anuo gi laiku ta-
me krašte gyveno Kananiečiai

Abramo žmona, Paraonas patyrė iš jos pačios ir tuomet suprato, kad jos paėmimas į savo rumus turėjo buti slogų priežastimi.

13, 1-18. Abramas, sugrįžęs iš Aigypto Kanaanan, neilgai trukus, jaučiasi priverstas persiskirti su savo brolėnu Lotu, bet iš Viešpaties gauna naują pažadėjimą paveldėti Kanaano žemę.

(**13, 1**) *Į pietinę salį*: į Negebą. V. 2, 9. — (**2**) *Turėjo daug aukso...* Ebr. t. galima matyti paminėtą dar didelę gyvulių bandą. — (**4**) *Tenai šaukėsi...* Atidavinėjo garbę tikrajam Dievui. Plg. 12, 7. 8. — (**6**) *Negalėjo sutilpti*: negalėjo jųdviejų bandoms užtekti ganyklų, o taipogi šulinių, kurių Palestinoje yra labai nedaug. — (**7**) *Kananiečiai ir Pereziečiai.* Vaidai buvo juo pavojingesni, kad šaly jųdviejų gyveno visai svetimos tautos, galėjusios pasinaudoti tais vaidais ir juodu užpulti. Be to, nepriderėjo vaidyties giminėms, ypač prie svetimųjų. Pe-

ergo Abram ad Lot: Ne quæso
sit jurgium inter me et te, et
inter pastores meos, et pastores
tuos: fratres enim sumus. 9 Ec-
ce universa terra coram te est:
recede a me, obsecro: si ad si-
nistram ieris, ego dexteram te-
nebo: si tu dexteram elegeris,
ego ad sinistram pergam. 10 Ele-
vatis itaque Lot oculis, vidit
omnem circa regionem Jordanis,
quæ universa irrigabatur ante-
quam subverteret Dominus So-
domam et Gomorrham, sicut pa-
radisus Domini, et sicut Ægyp-
tus venientibus in Segor. 11 Ele-
gitque sibi Lot regionem circa
Jordanem, et recessit ab orien-
te: divisique sunt alterutrum a
fratre suo. 12 Abram habitavit
in terra Chanaan: Lot vero mo-
ratus est in oppidis, quæ erant
circa Jordanem, et habitavit in
Sodomis. 13 Homines autem So-
domitæ pessimi erant, et pecca-
tores coram Domino nimis. 14
Dixitque Dominus ad Abram,
postquam divisus est ab eo Lot:
Leva oculos tuos, et vide a lo-
co in quo nunc es, ad aquilo-
nem et meridiem, ad orientem
et occidentem. 15 Omnem ter-
ram, quam conspicis, tibi dabo,
et semini tuo usque in sempi-
ternum. 16 Faciamque semen tu
um sicut pulverem terræ si quis
potest hominum numerare pul-
verem terræ, semen quoque tu-

ir Pereziečiai. 8 Abramas tat ta-
rė Lotui: Tenebuna, meldžiama-
sis, vaidų tarp manęs ir tavęs,
tarp mano piemenų ir tavo pie-
menų; nes mudu esava broliu.
9 Štai visa šalis ties tavim; pa-
sitraukk, meldžiamasis, nuo ma-
nęs: jei tu eisi kairėn, aš lai-
kysiuos dešiniosios; jei tu išsi-
rinksi dešinę, aš eisiu kairėn.
10 Taigi, Lotas, pakėlęs akis, ma-
tė visą šalį aplink Jordaną, ku-
ri visa, pirma negu Viešpats iš-
griovė Sodomą ir Gomorą, lais-
toma buvo net iki Segorui kaip
Viešpaties linksmybių sodnas ir
kaip Aigyptas. 11 Ir Lotas išsi-
rinko sau kraštą aplink Jorda-
ną ir pasitraukė į rytus. Taip
du broliu atsiskyrė kits nuo ki-
to. 12 Abramas gyveno Kanaano
žemėje, o Lotas laikėsi miestų
buvusių aplink Jordaną ir gyve-
no Sodomoje. 13 Sodomos gi žmo-
nės buvo nedoriausi ir didžiau-
si nusidėjėliai prieš Viešpatį. 14
Ir Viešpats sakė Abramui, kada
nuo jo buvo atsiskyręs Lotas:
Pakelk savo akis ir pažvelgk iš
vietos, kurioje dabar esi, į šiau-
rę ir į pietus, į rytus ir į vaka-
rus. 15 Visą žemę, kurią matai,
aš duosiu tau ir tavo ainiams į
amžius. 16 Ir aš padauginsiu ta-
vo ainius kaip žemės dulkes.
Jei kas iš žmonių gali suskaity-
ti žemės dulkes, galės taipogi
suskaityti tavo ainius. 17 Kelkis

---

reziečiai neišvardinti tautų sąraše; jie minimi dar Teis. 11, 3; 17, 15. — (8) *Abramas tat tarė...* Abramas duoda gražiausį nuolankumo pavyzdį, nes, budamas vyresnis ir vertesnis, nusileidžia jaunesniajam ir žemesniajam; budamas Loto dėdė, vadina jį broliu ir jam palieka išsirinkti gyvenimo vietą (Auks.). — (10) *Visą šalį aplink Jordaną.* Ebr. *kikkar haijarden* vadinosi visas slėnis nuo Genazarėto ežero lig Mirties jurai. To slėnio viduriu plaukia Jordanas, duodamas reikalingą drėgnumą. Kolei nebuvo pražuvusi Sodoma ir Gomora, Jordano slėnis buvo dar ilgesnis ir tęsesi į pietus lig Segorui, kurs tuomet dar tebesivadino Bala (14, 2; 19, 22). — (12) *Laikėsi miestų, buvusių aplink Jordaną:* toje Jordano slėnio dalyje, kame buvo Pentapolio miestai. — (14-17) *Viešpats sakė Abramui.* Atsiskyrus Lotui, sutruko paskutiniai ryšiai, kurie vienijo Abramą su

um numerare poterit. [17] Surge,
et perambula terram in longitudine, et in latitudine sua: quia
tibi daturus sum eam. [18] Movens
igitur tabernaculum suum Abram, venit et habitavit juxta
convallem Mambre, quæ est in
Hebron: ædificavitque ibi altare
Domino.

ir pereik žemę išilgai ir skersai,
kadangi aš tau ją duosiu. [18] Taigi, Abramas, suvyniojęs savo
šėtrą, nuėjo ir gyveno arti Mambrės slėnio, kurs yra ties Ebronu; ir tenai jis pastatė Viešpačiui altorių.

3) Abraomas ir Melkizedėkas

Caput XIV. [1] Factum est autem in illo tempore, ut Amraphel rex Sennaar, et Arioch rex
Ponti, Chodorlahomor rex Elamitarum, et Thadal rex gentium
[2] inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, et contra Bersa regem Gomorrhæ, et contra
Sennaab regem Adamæ, et contra Semeber regem Seboim, con-

14. perskyrimas. [1] Anuo gi
metu atsitiko, kad Senaaro karalius Amrafėlis, Ponto karalius
Ariokas, Elamitų karalius Kodorlaomoras ir Tautų karalius
Tadalis [2] pradėjo karę su Sodomos karaliumi Bara, su Gomoros karaliumi Bėrsa, su Adamos
karaliumi Senaabu, su Seboimo
karaliumi Semėbėriu ir su Ba-

---

jo gimine; taigi, užsibaigus atsiskyrimui, Viešpats vėl panaujina duotuosius Abramui ir jo ainijai žadėjimus. — *I amžius*: kolei Abramo ainija pasiliks Dievo išrinktoji ir jam ištikima tauta. — **(18)** *Arti Mambrės slėnio.* Anot ebr. t., p o M a m b r ė s ą ž u o l a i s. Mambrė buvo turtingas ir galingas Amorietis. Abramas pasiliko naujai išrinktoje vietoje gana ilgai ir pirko nuosavybėn tos vietos dalį, kurioje paskui laidojosi jo šeimyna. — *Ebronu.* Seniausis miestas pietinėje Palestinoje, apie 30 kilom. nuo Jeruzalės. Jis vadinosi taipogi K i r j a t-A r b a; tik nežinia, ar tai buvo senesnis ar paskesnis jo vardas. Dabar jis vadinasi E l-K h a l i l, t. y. prietelis; nes A b r a m ą šv Raštas vadina Dievo prieteliu. Veiz. Iz. 41, 8.

14, 1-24. Užpuolus rytų karaliams Pentapolį, kame gyveno Lotas, ir paėmus tą paskutinį nelaisvėn, Abramas eina jo gelbėtų, pergali rytų karalius ir grįždamas su išliuosuotu Lotu gauna iš Salėmo karaliaus Melkizedėko palaiminimą.

(14, 1) *Anuo gi metu.* Aprašyti čionai atsitikimai įvyko tikriausiai tuo laiku, kuomet, anot neseniai atrastų senobinių taip vadinamų Tel-el-Amarnos dokumentų, Elamo karaliai (22. šimtm. pirm Kr.) buvo išplėtę savo valdžią ne tik ant Mezopotamijos, bet ir aplinkinių kraštų net lig Sinajaus pussaliui ir Tarpžemei jurai. Nors 1. eil. minimi Pentapolį užpuolusieji karaliai kaipo lygųs, bet iš tolesnio pasakojimo aišku, kad jų vadas buvo Elamo karalius, Kodorlaomoras. Tas vardas padarytas iš K u d u r (vainikas) ir L a g a m a r (Ælamitų dievaičio vardas). Taip rasi vadinosi visa Elamo karalių šeimyna; o čionai minimo Kodorlaomoro tikras vardas, anot minėtųjų dokumentų, gal buvo Kudur-Mabug. Kiti vienok aiškintojai spėja, kad Kodorlaomoras buvęs Kudur-Mabugo sunus. — *Senaaro*: pietinėje Babylonijoje. — *Amrafėlis.* Spėjama, kad taip esąs pavadintas garsus seniausių įstatymų išleidėjas H u m m a r a b i, kurs geveno 22. šimtm. pirm Kr. — *Ponto karalius Ariokas.* Anot ebr. t. buvęs tai *'Ellasar*, t. y. L a r s o s karalius, taip-pat pietinėje Babylonijoje. Jo vardas yra rasi tas pat, ką žinomas iš dokumentų E r i-A k u.—*Tautų karalius.* Rasi ir čionai kitados buvo užrašytas nuosavus krašto vardas G u t i (šiaurinėje Babylonijoje), kurs paskiaus ebr. t pavirto į *Goim* (Vulg.: g e n t i u m). — **(2)** *Su Sodomos...* Išskaitomi penki užpultieji karaliai su jų miestais, kurie

traque regem Balæ, ipsa est Se-
gor. 3 Omnes hi convenerunt in
vallem silvestrem, quæ nunc est
mare salis. 4 Duodecim enim an-
nis servierant Chodorlahomor,
et tertiodecimo anno recesse-
runt ab eo. 5 Igitur quartode-
cimo anno venit Chodorlahomor,
et reges qui erant cum eo: per-
cusseruntque Raphaim in Asta-
rothcarnaim, et Zuzim cum eis,
et Emim in Save Cariathaim,
6 et Chorræos in montibus Seir,
usque ad campestria Pharan,
quæ est in solitudine. 7 Rever-
sique sunt, et venerunt ad fon-
tem Misphat, ipsa est Cades: et
percusserunt omnem regionem
Amalecitarum, et Amorrhaeum,
qui habitabat in Asasonthamar.
8 Et egressi sunt rex Sodomo-
rum, et rex Gomorrhæ, rexque
Adamæ, et rex Seboim, necnon
et rex Balæ, quæ est Segor: et
direxerunt aciem contra eos in
valle silvestri: 9 scilicet adver-
sus Chodorlahomor regem Ela-
mitarum, et Thadal regem gen-

los, tai yra Segoro karaliumi. 3
Visi šitie susirinko į Miškų slė-
nį, kame dabar yra Druskos ju-
ra. 4 Nes jie dvyliką metų buvo
tarnavę Kodorlaomorui ir tri-
liktuose metuose nuo jo atstojo.
5 Taigi, keturioliktais metais atė-
jo Kodorlaomoras ir buvusieji
su juomi karaliai ir ištiko Ra-
faimus Astarot-Karnaime, su jais
buvusius Zuzimus, Emimus Sa-
ve-Kariataime 6 ir Choriečius
Seiro kalnuose iki Parano lygu-
mai, ką yra tyruose. 7 Grįžda-
mi jie atėjo lig Mispato, tai yra
Kadėso šaltiniui ir sunaikino vi-
są Amalekitų kraštą ir Amo-
riečius, gyvenusius Asason-Ta-
mare. 8 Ir išėjo Sodomos kara-
lius, Gomoros karalius, Ada-
mos karalius, Seboimo karalius,
taipogi ir Balos, tai yra Segoro
karalius, ir sustatė savo eilias
prieš anuos Miškų slėnyje, 9 tai
yra prieš Elamitų karalių Ko-
dorlaomorą, Tautų karalių Ta-
dalį, Senaaro karalių Amrafėlį
ir Ponto karalių Arioką: keturi

---

paprastai vadinami Pentapoliu. Keturi pirmieji miestai pražuvo; jie buvo ten, kame dabar pietinė Mirties juros dalis. Miestas Bala, kurs paskiaus vadinosi Segoru (ebr. *Co'ar*), buvo netoli nuo Sodomos ir išliko nepražuvęs tik meldžiant Lotui (plg. 19, 20-22). — (3) *Į Miškų slėnį*. Ebr. t.: Į s l ė n į *'Siddim*. — *Druskos jura*. Taip ji vadinasi dėlei didžio jos vandens surumo. Druskos juroje vanduo šešis sykius suresnis už okeanų vandenį; be to, į jo paviršį kilsta iš gilumos nafta ir asfaltas; jis yra taip riebus ir kartus, kad jokios didesnės esybės jame negali gyventi. Druskos jura kitaip vadinasi Mirties jura, Tyrų jura, Sodomos jura, Saulėtekio jura (palyginant su Tarpžeme jura, kuri dažnai vadinasi Vakarų jura), ir dar kitais vardais.—(4) *Nes*... Nurodoma priežastis rytų karalių užpuolimo ant Pentapolio. — *Rafaimus*. Rytų karaliai, išėję iš Mezopotamijos, aplenkė Syrijos tyrus ir užpuolė tautas, gyvenusias į rytus nuo Jordano, visupirma gi Rafaimus Astarot-Karnaime ties Genezarėto ežeru ir draug *su jais* (anot Vulg.) Zuzimus. Tais Zuzimais rasi buvo paskiaus minimi Zomzomimai (5 Moz. 2, 20). — *Su jais*. Ebr. t. *b'ham* reiktu išversti: H a m e. Hamu rasi vadinosi Zuzimų miestas. — *Emimus* Jie buvo pergalėti S a v e, t. y. slėnyje K a r i a t a i m ties Mirties jura. — (6) *Choriečiams*... Užpuolikai, praėję iš rytų pusės pro Pentapolį, toliaus užpuolė senobinius Idumėjos gyventojus Choriečius ir pasuko į vakarus, plačiai naikindami jų kraštą lig *'El-Pa'ran* (ebr.). Iš čia pradėjo grįžti į šiaurę. Atėję lig (7) Mispato šaltiniui, paskiaus gavusiam vardą K a d e s, taigi lig pietiniai Palestinai, pergalėjo gyventojus viso to krašto, kuriame vėliaus gyveno Amalekitai. Toliaus ties Mirties jura jie sumušė Amoriečius A s a s o n-T a m a r e, kurs paskiaus vadinosi E n g a d d i (2 Kron. 20, 2). Galop gi įvyko kova su Pentapolio

tium, et Amraphel regem Sen-
naar, et Arioch regem Ponti:
quatuor reges adversus quinque.
10 Vallis autem silvestris habe-
bat puteos multos bituminis. Ita-
que rex Sodomorum, et Gomor-
ræ terga verterunt, cecideruntque ibi: et qui remanserant, fu-
gerunt ad montem. 11 Tulerunt
autem omnem substantiam Sodo-
morum et Gomorrhæ, et univer-
sa quæ ad cibum pertinent, et
abierunt: 12 necnon et Lot et
substantiam ejus, filium fratris
Abram, qui habitabat in Sodomis.
13 Et ecce unus, qui evaserat,
nuntiavit Abram Hebraeo, qui
habitabat in convalle Mambre
Amorrhaei fratris Eschol, et fra-
tris Aner: hi enim pepigerant
fœdus cum Abram. 14 Quod cum
audisset Abram, captum videli-
cet Lot fratrem suum, numera-
vit expeditos vernaculos suos
trecentos decem, et octo: et per-
secutus est usque Dan. 15 Et di-
visis sociis, irruit super eos noc-
te: percussitque eos, et perse-
cutus est eos usque Hoba, quae
est ad laevam Damasci. 16 Re
duxitque omnem substantiam,
et Lot fratrem suum cum sub-

karaliai prieš penkis. 10 Miškų
gi slėnyje buvo daug sakų šuli-
nių. Taigi, Sodomos ir Gomoros
karaliai gavo bėgti ir tenai kri-
to, o likusieji nubėgo į kalną.
11 Ir anie paėmė visą Sodomos
ir Gomoros lobį ir visus valgo-
mus dalykus ir nuėjo sau. 12 Jie
pasiėmė taipogi Sodomoje gyve-
nusį Abramo brolio sunų Lotą
ir visą jo lobį. 13 Ir štai vienas
pabėgusiųjų pranešė Abramui
Ebrajui, gyvenusiam slėnyje A-
moriečio Mambrės, Eskolio bro-
lio ir brolio Anėro; nes šitie bu-
vo padarę su Abramu sandorą.
14 Išgirdęs tat Abramas sugautą
esant savo brolį Lotą, išsirinko
iš drąsiausių savo namuose už-
gimusių tarnų tris šimtus aštuo-
nioliką ir vijosi iki Danui. 15 Ir
padalinęs savo burį užpuolė juos
nakčia; juos sumušė ir vijosi juos
iki Hobai, esančiai po kairės
nuo Damasko. 16 Ir sugrąžino
visą lobį, savo brolį Lotą su jo
turtu, moteris taipogi ir visus
žmones. 17 O kada jis grįžo, per
galėjęs Kodorlaomorą ir buvu-
sius su juo karalius, išėjo jo pa-
sitiktų Sodomos karalius į Sa-
vės slėnį, kurs vadinasi taipogi

karaliais, kuri užpuolikams lygiai buvo laiminga. — (10) *Daug sakų šulinių.* Ta aplinkybė apsunkino sumuštiesiems bėgimą.—*Tenai krito.* Krito gal ne patįs karaliai, bet žymi jų kariuomenės dalis, nes nežinia, ar Sodomos karalius, kurs paskiaus (v. 17. e.) pasitiko grįžtantį Abramą, buvo tas pats, ar jau kitas. — *Į kalną:* tikriausiai į Moabo kalnus, kurie yra į rytus nuo Mirties juros. — (13) *Ebrajui.* Tas garsus žydų vardas sutinkamas čionai pirmą sykį šv. Rašte. Taip pramintą Abramą rasi nuo žodžio *'eber*, kurs reiškia tą-pat, ką ir „iš anos pusės“; nes Abramas buvo atsikėlęs Kanaanan iš-už Jordano, iš Chaldėjos; arba nuo Abramo pranokėjo Ebero. Plg. 10, 21; 11, 14... —(14) *Išsirinko iš drąsiausių...* Abramas teisingai skaitė savo namuose užgimusius ir užaugusius vergus ištikimesniais už pirktuosius. Jie buvo tarsi jo šeimynos dalis. Kiek kareivių pristatė talkininkai, Mambrė, Eskolis ir Anėras, nepasakyta; bet visgi Abramo buris pasidarė gana žymus.—*Iki Danui:* miestas anot vienų šiaurinėje Palestinoje, kurs tuomet dar tebesivadinęs L a i s arba L e s e m (Joz. 19, 47. Teis. 18, 29), anot kitų D a n-J a'a n šiaurinėje Perėjoje (plg. 2 Kar. 24, 6. 5 Moz. 34, 1...). — (15) *Užpuolė juos nakčia.* Plg. Teis. 7, 16. 1 Kar. 11, 11. Job. 1, 17. — *Iki Hobai.* Kadangi pergalėtieji Mezopotamijos karaliai traukė šiaurryčių linkon, todėl Hoba turėjo buti bent kiek į šiaurę nuo Damasko. Spėjama, kad tuo var-

stantia illius, mulieres quoque
et populum. 17 Egressus est autem
rex Sodomorum in occursum
ejus postquam reversus est
a caede Chodorlahomor, et regum
qui cum eo erant in valle
Save, quae est vallis regis. 18
At vero Melchisedech rex Salem,
proferens panem et vinum,
erat enim sacerdos Dei altissimi.
19 benedixit ei, et ait: Benedictus
Abram Deo excelso, qui
creavit cœlum et terram: 20 et
benedictus Deus excelsus, quo
protegente, hostes in manibus
tuis sunt. Et dedit ei decimas
ex omnibus. 21 Dixit autem rex
Sodomorum ad Abram: Da mihi
animas, cetera tolle tibi. 22 Qui
respondit ei: Levo manum meam
ad Dominum Deum excelsum
possessorem cœli et terrae,

Karalių slėniu. 18 O Salėmo karalius
Melkizedėkas, atnašaudamas
duoną ir vyną, nes jis buvo
Augščiausiojo Dievo kunigas,
19 jį palaimino ir tarė: Tebuna
Abramas palaimintas Augščiausiojo
Dievo, sutvėrusio dangų ir
žemę, 20 ir pašlovintas teesie
Augščiausis Dievas, kurs davė
į tavo rankas neprietelius. Ir
Abramas jam davė dešimtinę iš
visų dalykų. 21 Sodomos gi karalius
sakė Abramui: Atiduok
man žmones, o kitus dalykus
imk sau. 22 Tasai gi jam atsakė:
Keliu savo ranką į Viešpatį Dievą,
Augščiausįjį, dangaus ir žemės
Valdovą, 23 kad aš neimsiu
nieko iš to, kas tavo, nei siulo
galo, nei autuvo dirželio, kad
nesakytumei: aš padariau Abramą
turtingą; 24 tai tik atskyrus,

du vadinęsis visas kraštas į šiaurę nuo Damasko (El-Amarnos dokum. jis pavadintas U-b e). — *Sodomos karalius*: tas pats, kurs buvo pergalėtas Miškų slėnyje, arba jo įpėdinis (v. 10. eil.). — *Savės slėnį*. Paskiaus jis vadinosi *Karalių slėniu* (plg. 2 Kar. 18, 18). Gal tai buvo ta pati vieta, kuri dabar žinoma kaipo Kedrono slėnis į rytus nuo Jeruzalės. — (**18**) *Salėmo*. Taip vadinosi tikriausiai anuo laiku Jeruzalė. 15. šimtm. pirm Kr., taigi tuo metu, kada žydai dar nebuvo apėmę Palestinos, vienas Aigypto karalių viršininkas ją aiškiai vadina savo laiškuose (El-Amarna) Uru-Salimu. — *Melkizedėkas*. Jo vardas minimas šv. Rašte dar Ps. 109, 4 ir Žyd. 7, 4; literališkai jis reiškia tą-pat ką ir „Teisybės karalius“. — *Duoną ir vyną*. Paminėjimas tos aplinkybės, kad Melkizedėkas buvo kunigas, aiškiai nurodo, kokiuo tikslu jis buvo paėmęs su savim duoną ir vyną. Kaipo kunigas jis norėjo padaryti Dievui auką ir tokiuo budu jam padėkoti už suteiktą pergalėjimą, o ne vien pavaišinti grįžtantį Abramą, kurs gana turėjo maisto paimtame grobyje. Todėl tai ir 109. psalmėje Melkizedėkas nurodomas kaipo figura naujos kunigystės, atskirtinos nuo aaroniškosios, ir šv. Povilas kalba apie Jėzų Kristų, kaipo kunigą pagal Melkizedėko tvarką, ir Katalikų Bažnyčia mato Melkizedėko duonoje ir vyne šv. Mišių figurą.—(**19**) *Augščiausiojo Dievo*: ebr. *'El'eljon*; todėl vieno tikrojo Dievo, kurį Melkizedėkas dar vadina dangaus ir žemės Sutvertoju (19. e.), o Abramas dangaus ir žemės Valdovu (22. e.). — (**20**) *Davė dešimtinę*. Abramas, pripažindamas Melkizedėko kunigystę ir tarsi atsilygindamas už gautąjį palaiminimą, duoda jam dešimtinę, kaipo viršesniam už save. Iš to dešimtinės davimo šv. Povilas išveda, kad Jėzaus Kristaus kunigystė yra viršesnė už aaroniškąją (veiz. Žyd. 7, 1...). — (**21**) *Atiduok man žmones*... Sodomos karalius parodydamas savo dėkingumą Abramui nori, kad jam butų sugrąžinti tik Kodorlaomoro paimtieji nelaisvėn jo pavaldiniai; visus kitus dalykus, net ir tuos, kurie buvo paimti iš Sodomos, jis palieka Abramui. — (**22. 23**) *Tasai gi jam atsakė*... Ranką augštyn pakeldamas Abramas išreiškia savo tikėjimą į Dievą, kurio vardu jis prisiekia ir taip patvirtina savo žodžius. Abramas nejieško sau pelno; jis nieko nenori imti sau, kas priklausė didžiai prieš Dievą prasikaltusiam miestui. — *Nei siulo galo*...: nei mažiausio dalyko. — (**24**) *Tai tik atskyrus*... Abramas vienok apsiima sugrąžinti

[23] quod a filo subtegminis usque ad corrigiam caligae, non accipiam ex omnibus quae tua sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram: [24] exceptis his, quae comederunt juvenes, et partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Eschol, et Mambre: isti accipient partes suas.

ką mano tarnai suvalgė, ir dalis ėjusių su manim vyrų Anėro, Eskolio ir Mambrės; jie ims savo dalis.

b) Abraomo tikėjimas. 1) Viešpaties sandora su Abraomu.

Caput XV. [1] His itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, et merces tua magna nimis. [2] Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadam absque liberis: et filius procuratoris domus meae iste Damascus Eliezer. [3] Addiditque Abram: Mihi autem non dedisti semen: et ecce vernaculus meus, heres meus erit. [4] Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic herers tuus: sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis heredem. [5] Eduxitque eum foras,

15 perskyrimas. [1] Po tų atsitikimų Viešpats kalbėjo regėjime Abramui, tardamas: Nesibijok, Abrame! Aš esu tavo apgynėjas ir tavo labai didis užmokesnis. [2] O Abramas tarė: Viešpatie, Dieve! ką gi man duosi? aš mirsiu be vaikų; ir mano namų paveldėtoju yra šitas Eliėzeris Damaskietis. [3] Man gi, pridurė Abramas, nedavei ainio; ir štai mano tarnas bus mano tėvainis. [4] Ir tuojau Viešpats jam atsakė, tardamas: Ne šitas bus tavo tėvainis, bet kurs išeis iš tavo kuno, tą tu turėsi tėvainiu. [5] Ir išvedęs jį laukan jam tarė: Pažvelgk į dangų ir

ne viską: jis negrąžins tos grobio dalies, kuria jo paties tarnai pasinaudojo kaipo maistu; taipogi jis turi duoti atlyginimą iš atimtojo grobio savo talkininkams.

¶ 15, 1-21. Didis Abramo tikėjimas apsireiškia visupirma tame, kad jis įtiki Dievui, žadančiam duoti jam ainį. Dievas gi už tą tikėjimą padaro su Abramu iškilmingą sandorą.

(15, 1) *Po tų atsitikimų.* Laikas nurodytas labai apskritai. Abramui buvo tuomet daugiaus kaip 75 met. (12, 4), bet mažiaus kaip 85 (16, 3). — *Regėjime*: dvasios pagavime, ekstazyje. Abramas girdėjo Viešpaties žodžius ne kuniškomis ausimis, bet savo dušioje. — *Apgynėjas.* Ebr. t.: p r i e d a n g a, s k y d a s.—*Tavo labai...* Anot LXX ir daugelio aiškintojų šita eil. dalis daro atskirą sakinį: T a v o u ž m o k e s n i s y r a l a b a i d i d i s.— (2) *Ką gi man duosi...* Liudnumo pilni žodžiai. Abramas jais išreiškia troškimą turėti sunų, nes jei jam Dievas suteiktu ir daugiaus turtų, jis turėtu juos visus palikti svetimam žmogui. — *Mano namu paveldėtoju.* Ebr. *ben mešeq beithi.* Tų žodžių prasmė nevisai aiški. Kadangi vienok žodis *mešeq* reiškia nuosavybę, lobį, o ne užveizdėtoją, kaip reikalauja Vulgatos tekstas (*procuratoris*), todėl *ben mešeq*, n u o s a v y b ė s s u n u s, tikriausiai reiškia tą, kurs turi ar gauna nuosavybę, todėl paveldėtoją. — *Eliėzeris Damaskietis*: ištikimas Abramo tarnas; jo gimtinė buvo Damaske. Anot ebr. t., Abramo lobį paveldės Damaskas Eliėzerio ypatoje. — (4) *Ir tuojau.* Ebr.: ir š t a i. Viešpats teikiasi tuojau atsakyti į liudnus Abramo patėmijimus. — (5) *Taip bus tavo ainija.* Kaip nesuskaitomos žvaigždės ant skaistaus Rytų dangaus, taip

et ait illi: Suspice cœlum, et
numera stellas, si potes. Et di-
xit ei: Sic erit semen tuum. 6
Credidit Abram Deo, et repu-
tatum est illi ad justitiam. 7 Di-
xitque ad eum: Ego Dominus
qui eduxi te de Ur Chaldæo-
rum ut darem tibi terram istam,
et possideres eam. 8 At ille ait:
Domine Deus, unde scire pos-
sum, quod possessurus sim eam?
9 Et respondens Dominus: Su-
me, inquit, mihi vaccam trien-
nem, et capram trimam, et arie-
tem annorum trium, turturem
quoque, et columbam. 10 Qui tol-
lens universa hæc, divisit ea per
medium, et utrasque patres con-
tra se altrinsecus posuit: aves
autem non divisit. 11 Descende-
runtque volucres super cadave-
ra, et abigebat eas Abram. 12
Cumque sol occumberet, sopor
irruit super Abram, et horror

suskaityk žvaigždes, jei gali. Ir
sakė jam: Taip bus tavo ainija.
6 Abramas įtikėjo Dievui, ir tai
buvo jam paskaityta į teisybę.
7 Ir Dievas jam kalbėjo: Aš esu
Viešpats, kurs tave išvedžiau iš
Uro Chaldėjoje, kad tau duo-
čiau šitą žemę, ir kad tu ją pa-
veldėtumei. 8 O jisai tarė: Vieš-
patie, Dieve! iš kur aš galiu ži-
noti, kad ją paveldėsiu? 9 Ir
Viešpats atsakydamas tarė: Imk
man treigę karvę, treigę ožką,
treigį aviną, taipogi turklelį ir
karvelį. 10 Jisai gi, visa tai ėmęs,
pusiau padalino ir padėjo vienas
dalis ties kitomis; paukščių gi
nedalino. 11 Ir paukščiai atskri-
do ant gyvulių mėsos, o Abra-
mas varė juos šalin. 12 Saulei
gi nusileidžiant umai užėjo ant
Abramo kietas miegas, ir didis
išgąstis ir tamsybė jį apnyko.
13 Ir jam buvo pasakyta: Žinok

skaitlingi bus Abramo ainiai, išpradžios kuniški, paskui gi dvasiški, gimsiantįs per tikėjimą į Kristų. — (6) *Abramas...* Šituos žodžius išaiškino du įkvėptu rašytoju šv. Povilas (Rym. 4. Gal. 3. Žyd. 2, 8-19) ir šv. Jokubas (Jok. 2, 21-23), svarstydami klausimą, kaip įvyksta žmogaus nuteisinimas, ir kokie yra nuteisinimo santikiai su Įstatymo ir tikėjimo darbais. — *Įtikėjo.* Tuo žodžiu aptariamas gražus Abramo užsilaikymas iš atžvilgio į Dievo žadėjimus. Šv. Augustinas, kalbėdamas apie tą Abramo tikėjimą, taip atsiliepia: „Tikėti į Dievą yra tai tikint mylėti, tikint į jį artinties, tikint prie jo glausties“. — *Buvo jam paskaityta.* Anot ebr. t., Dievas jam paskaitė. Ką Dievas skaito teisingu, kaip čionai Abramą, tas yra ištikrųjų teisus ir šventas. Jo nuteisinimas yra ne tik tariamas, išviršinis, bet tikras ir vidujinis, nes nuteisintasis įgauna vidujinį pašventinimą, atgimdymą ir pakėlimą lig dalyvavimui Dievo prigimtyje. — (8) *Iš kur aš galiu...* Plg. 2. eil. Abramas neabejoja apie Dievo žadėjimų tikrumą, bet jis trokšta gauti jų išaiškinimą, nori žinoti, kaip tai įvyks (Auks. Teod. Aug.). — (9) *Imk man...*, kad galėtumei padaryti auką. — *Treigę karvę...* Išskaitomi čionai penkeriopi gyvuliai buvo dažniausiai aukojami ir paskiaus, atsiradus aaroniškai kunigystei. Liepiama imti treigius gyvulius, nes tuomet jie skaitosi jau užaugusiais. — (10) *Pusiau padalijo.* Senobėje, norėdami padaryti sandorą, imdavo gyvulius aukoms, dalindavo juos pusiau, dėdavo vienas dalis ties kitomis ir viduriu tarp sudėtų aukų pereidavo darantįs sandorą, ištardami tam tikrus žodžius. Plg. Jer. 34, 18. 19. Tas paprotis dar tebebuvęs Chaldėjoje šv. Efremo laikais.—*Paukščių gi nedalijo.* Paukščiai gal buvo padėti vienas ties kitu. Paskiaus žydų apeigų įstatymuose buvo uždrausta, aukojant paukščius, pjaustyti juos į puses. Veiz. Kun. 1, 17. — (11) *Paukščiai.* Anot ebr., plėšrieji paukščiai. Jie įvaizdina busiančius žydų tautos nepritelius. — (12) *Kietas miegas.* Ebr. *thardemah* (v. 2, 21), ekstazis, dvasios pagavimas. — *Išgąstis ir tamsybė...* Dvasios pagavime Abramas pajuto didžiausį išgąstį, kurio priežastimi buvo jį apnykusi tamsybė. Tokiame stovyje Dievas Abramui apreiškė busiantį jo ainijos likimą. — (13) *Nesavajame krašte:* Aigypte. —

magnus et tenebrosus invasit
eum. [13] Dictumque est ad eum:
Scito prænoscens quod peregri-
num futurum sit semem tuum
in terra non sua, et subjicient
eos servituti, et affligent qua-
dringentis annis. [14] Verumtamen
gentem, cui servituri sunt, ego
judicabo: et post hæc egredien-
tur cum magna substantia. [15]
Tu autem ibis ad patres tuos
in pace, sepultus in senectute
bona. [16] Generatione autem quar-
ta revertentur huc: necdum enim
completæ sunt iniquitates Amor-
rhæorum usque ad præsens tem-
pus. [17] Cum ergo occubuisset
sol, facta est caligo tenebrosa,
et apparuit clibanus fumans, et
lampas ignis transiens inter di-
visiones illas. [18] In illo die pe-
pigit Dominus fœdus cum Ab-
ram, dicens: Semini tuo dabo
terram hanc a fluvio Ægypti
usque ad fluvium magnum Eu-
phraten, [19] Cinæos, et Cenezæos,
Cedmonæos, [20] et Hethæos, et
Pherezæos, Raphaim quoque, [21]
et Amorrhæos, et Chananæos,
et Gergesæos, et Jebusæos.

ir išanksto patirk, kad tavo ai-
niai bus ateiviais nesavajame
krašte, ir juos pavergs ir juos
slėgs per keturis šimtus metų;
[14] bet tą tautą, kuriai jie turės
vergauti, aš teisiu; ir paskui jie
išeis su didžiu lobiu. [15] Tu gi
eisi ramybėje pas savo tėvus,
palaidotas žiloje senatvėje. [16]
Ketvirtoje gi kartoje jie sugrįš
čionai; nes lig dabartiniam lai-
kui Amoriečių neteisybių sai-
kas dar nepilnas. [17] Saulei tat
nusileidus, pasidarė didi tamsy-
bė ir pasirodė rukstantis kaka-
lis ir ugninis žiburys, einantis
tarp padalintų mėsų. [18] Ir tą
dieną Viešpats padarė su Abra-
mu sandorą, tardamas: Aš duo-
siu tavo ainijai šitą žemę nuo
Aigypto upės lig didžiai Eupra-
to upei, [19] šalį Kiniečių, Ke-
neziečių, Kedmoniečių, [20] Hetie-
čių, Pereziečių, taipogi Rafie-
čių, [21] ir Amoriečių, Kananie-
čių, Gergeziečių ir Jebuziečių.

Per keturis simtus metų. Griežčiaus per 430 metų (v. Iš. 12, 40). — (14) *Aš teisiu*, t. y. aš nubausiu.—*Su didžiu lobiu*: kurį ims iš Aigyptiečių. — (15) *Eisi ramybėje...* Gražus mirties aptarimas ir aiškus liudijimas apie dušios nemirtingumą. Abramo dušia eis į limbą pas tėvus, nors jo lavonas buvo palaidotas ne jo protėvių kapuose. — (16) *Ketvirtoje gi kartoje.* Kitaip išreikštas laikas žydų pasilikimo Aigypte. Keturias kartas galima nurodyti sekančias: 1) Lėvis su savo tėvu Jokubu persikėlė Aigyptan, 2) Lėvio sunus Kaatas ir 3) Kaato sunus Amramas gyveno Aigypte; 4) Amramo gi sunus Mozė išvedė žydus iš Aigypto ir juos atvedė lig pačiai Palestinai. — *Nes lig...* Kanaano gyventojai turės užleisti vietą žydams ir bus už savo kaltybes išnaikinti; bet dabar tos kaltybės dar nepasiekė savo augščiausiojo laipsnio. — *Amoriečių.* Amoriečiai (anot El-Amarnos laiškų Amurri gyvenę į šiaurę nuo Palestinos) čionai atstovauja visas Kanaano tautas. Plg. Joz. 24, 15. — (17) *Pasirodė rukstantis...* Jahvės symboliai pasirodo ir eina aukų viduriu. Taip Dievas padaro sandorą su Abramu. Tarp aukų eina tiktai Dievas, nes tik jis duoda ir apsiima pildyti pažadėjimus Abramui. Veiz. 10. eil. Plg. Iš. 3, 2; 13, 21; 19, 19. — (18) *Nuo Aigypto upės.* Žadėtosios žemės ribos pietvakariuose. Paprastai Aigypto upe vadinasi Nilas, bet čionai rasi taip pavadintas upelis, įtekantis į Tarpžemę jurą prie sodžiaus El-Ariš, kurs senobėje vadinosi Rinokoliura. — *Lig Didžiai Euprato upei.* Dovido ir Saliamono laikais jų karalystės ribos siekė šiaurryčiuose Eupratą.—(19-21) *Šalį Kiniečių...* Žadėtosios žemės plotas aptariamas dar išvardijimu žymesnių gyvenusių joje tautų.

2) Izmaėlio užgimimas.

Caput XVI. 1 Igitur Sarai,
uxor Abram, non genuerat libe-
ros: sed habens ancillam Ægyp-
tiam nomine Agar, 2 dixit ma-
rito suo: Ecce, conclusit me Do-
minus, ne parerem: ingredere ad
ancillam meam, si forte saltem
ex illa suscipiam filios. Cumque
ille acquiesceret deprecanti, 3
tulit Agar Ægyptiam ancillam
suam post annos decem quam
habitare cœperant in terra Cha-
naan: et dedit eam viro suo uxo-
rem. 4 Qui ingressus est ad eam.
At illa concepisse se videns, de-
spexit dominam suam. 5 Dixit-
que Sarai ad Abram: Inique agis
contra me: ego dedi ancillam
meam in sinum tuum, quæ vi-
dens quod conceperit, despectui
me habet: judicet Dominus in-
ter me, et te. 6 Cui respondens
Abram: Ecce, ait, ancilla tua in
manu tua est, utere ea ut libet.
Affligente igitur eam Sarai, fu-
gam iniit. 7 Cumque invenisset
eam Angelus Domini juxta fon-
tem aquæ in solitudine, qui est
in via Sur in deserto, 8 dixit ad
illam: Agar ancilla Sarai, unde
venis? et quo vadis? Quæ respon-

16. perskyrimas. 1 Taigi, Ab-
ramo pati Saraji nebuvo turėju-
si vaikų; bet turėdama tarnaitę
aigyptietę, vardu Agarą, 2 tarė
savo vyrui: Štai Viešpats užra-
kino mane, kad negimdyčiau;
įeik tat pas mano tarnaitę; rasi
nors iš jos aš turėsiu vaikų. Ir
jam sutinkant išpildyti meldimą,
3 ji ėmė savo tarnaitę aigyptie-
tę Agarą ir ją davė savo vyrui
į pačią, dešimčiai metų praslin-
kus po apsigyvenimo Kanaane.
4 Ir jis gyveno su ja kaip su
pačia. O toji, pamačius save nėš-
čią esant, ėmė niekinti savo val-
dovę. 5 Tuomet Saraji tarė Abra-
mui: Tu su manim elgiesi netei-
singai; aš tau daviau savo tar-
naitę į pačią, o ji matydama
save nėščią esant mane niekina.
Viešpats tebuna teisėjas tarp
manęs ir tavęs. 6 Abramas jai
atsakydamas tarė: Štai tavo tar-
naitė tavo rankose; daryk su ja,
kaip tau tinka. O Kada Saraji
ją nubaudė, Agara pabėgo. 7 Vieš-
paties gi aniolas, radęs ją tyru-
moje prie vandens šaltinio, kurs
yra ant kelio į Surą tyruose, 8
jai tarė: Agara, Sarajos tarnaite,

16, 1-16. Įkalbėjus savo pačiai Sarajai, Abramas ima kitą moterį, Agarą, kuri Sarajos varginama pabėga iš namų, bet Viešpaties aniolui liepiant pagrįžta ir pagimdo Izmaėlį.

(**16, 1**) *Taigi, Abramo pati...* Kadangi Dievo pažadėjimas vis dar nesipildė, todėl nekantri Saraji nori jį paskubinti. Tam tikslui pasiekti ji naudojasi žmonių budu; todėl greitai susilaukia karčių vaisių ir galop pageidaujamojo tikslo nepasiekia, nes ne tarnaitės vaikui, bet jos paćios sunui buvo lemta tapti žadėjimų įpėdiniu.—(**2**) *Įeik tat...* Nors iš Dievo įstatymo moterystė turėjo buti tarp vieno vyro ir vienos moters, bet daugmoterystė anais laikais buvo jau labai prasiplatinusi, ir Dievas ją leidė, kad žmonių giminė galėtu greičiaus pasidauginti. Abramui gi dar nebuvo aiškiai pasakyta, kad jis turės ainius iš Sarajos. Gimusieji iš vergės vaikai skaitėsi nuosavybė to, keno buvo pati gimdanti motina.—*Jam sutinkant...* Ebr. t.: ir Abramas paklausė Sarajos balso. — (**4**) *Ėmė niekinti.* Nevaisingumas visuomet skaitėsi Rytų krašte didžiu pažeminimu ir nelaime; todėl ir Agara, pasijutusi motina, ima didžiuoties prieš savo valdovę.—(**5**) *Tu su manim...* Už netikusį Agaros pasielgimą Saraji kaltina patį Abramą. — (**7**) *Radęs ją tyrumoje...* Suro tyrai ant kelio iš Palesti-

dit: A facie Sarai dominæ meæ
ego fugio. 9 Dixitque ei Ange-
lus Domini: Revertere ad domi-
nam tuam, et humiliare sub ma-
nu illius. 10 Et rursum: Multipli-
cans, inquit, multiplicabo semen
tuum, et non numerabitur præ
multitudine. 11 Ac deinceps: Ec-
ce, ait, concepisti, et paries fi-
lium: vocabisque nomen ejus
Ismael, eo quod audierit Domi-
nus afflictionem tuam. 12 Hic
erit ferus homo: manus ejus con-
tra omnes, et manus omnium
contra eum: et e regione uni-
versorum fratrum suorum figet
tabernacula. 13 Vocavit autem
nomen Domini, qui loquebatur
ad eam: Tu Deus qui vidisti me.
Dixit enim: Profecto hic vidi
posteriora videntis me. 14 Prop-
terea appellavit puteum illum,
Puteum viventis et videntis me.
Ipse est inter Cades et Barad.
15 Peperitque Agar Abræ filium:
qui vocavit nomen ejus Ismael.

iš kur ateini? ir kur eini? Ji at-
sakė: Aš bėgu nuo savo valdo-
vės Sarajos. 9 Ir Viešpaties anio-
las jai tarė: Sugrįžk pas savo
ponią ir nusižemink po jos ran-
ka. 10 Ir dar jai sakė: Aš dau-
ginte padauginsiu tavo ainius,
ir dėlei daugumo jie bus nesu-
skaitomi. 11 Ir paskui jai kalbė-
jo: Štai esi nėščia, ir pagimdysi
sunų, ir praminsi jį vardu Izma-
ėlis, nes Viešpats išgirdo tavo
prispaudimą. 12 Jis bus žmogus
smarkus: jo ranka prieš visus,
ir visų rankos prieš jį; ir jis iš-
ties savo šėtras ties visais bro-
liais. 13 O ji šaukėsi į kalbėju-
sio su ja Viešpaties vardą: Tu
Dieve, kurs mane matei. Nes
ištikrųjų, sakė ji, čia aš mačiau
iš užpakalio tą, kurs mane ma-
to. 14 Todėl aną šulinį ji prami-
nė Gyvojo ir mane Matančiojo
šuliniu. Jis yra tarp Kadėso ir
Barado. 15 Ir Agara pagimdė
Abramui sunų; o tasai jį prami-

nos Aigyptan. Agara regimai bėgo į savo gimtinį kraštą. — (9) *Viešpaties aniolas.* Nors minima čionai ypata pavadinta Viešpaties aniolu, bet toliaus ji kalba ir veikia kaip pats Dievas. Kituose atsitikimuose toks Viešpaties pasiuntinys ima vienam Dievui priderančią garbę ir tiesiog esti vadinamas Dievu. Kadangi vienok tasai Dievo aniolas pildo pasiuntinio pareigas, apie Dievą gi negalima pasakyti, kad jis pats save siunčia, todėl šv. tėvai Viešpaties aniole mato antrąją švenč. Trejybės ypatą, Dievo Sunų, atliekančią savo Tėvo pasiuntinystes priimtoje regimoje žmogaus išvaizdoje, arba paprasto dangaus aniolo ypatoje. — (10) *Aš dauginte...* Aniolas, matydamas Agaros pasiryžimą buti paklusnia, daro jai paguodos pilnus pažadėjimus apie gimsiantį iš jos sunų. — (12) *Bus žmogus smarkus.* Dar daugiaus pasakyta ebr. t: jis bus laukinis asilas tarp žmonių. Įvaizdžiai aprašytas Izmaėlio budas, kurs užsiliko iki šiai dienai kilusių iš Izmaėlio bedujinių giminėse. To budo žymės: didis smarkumas, laisvės meilė, atkaklumas prieš visokią prievartą ir drąsumas, o per tai nuolatiniai nesutikimai su kaimynais. — *Ties visais broliais.* Izmaėlis ir jo ainiai turėjo gyventi į rytus nuo Palestinos. — (13) *Viešpaties...* Augščiaus paminėtasis aniolas čionai tiesiog vadinamas Viešpačiu ir Dievu. — *Tu Dieve...* Anot ebr. t. buvo tai Agaros malda, kurios čionai paduoti tik pirmieji žodžiai. Agara tarsi sakė: Tu, Dieve, kursai pažvelgei į mane ir manęs pasigailėjai. — *Nes ištikrųjų...* Tų žodžių prasmė, kaip Vulgatoje, taip ir ebr. t. nevisai aiški. Prisilaikant ebr. t. taip juos galima išreikšti: Nes ji kalbėjo: ištikrųjų, argi aš nemačiau čionai Dievo ir nepasilikau gyva, jį pamačius? Vulgatoje laikytasi teksto, užrašyto kitur Iš. 33, 23. — (14) *Ji praminė.* Ebr. t., Praminta. — *Tarp Kadėso.* Plg. 14, 7. — *Barado.* Ta vieta niekur kitur neminima. Dabartiniai Arabai Agaros šuliniu vadina šaltinį Muhveilich, į pietus nuo Ebodo.

[16] Octoginta et sex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Ismaelem.

nė vardu Izmaėlis. [16] Abramui buvo aštuonios dešimtįs šešeri metai, kuomet jam Agara pagimdė Izmaėlį.

3) Dievo sandoros sutvirtinimas.

Caput XVII. [1] Postquam vero nonaginta et novem annorum esse cœperat, apparuit ei Dominus: dixitque ad eum: Ego Deus omnipotens: ambula coram me, et esto perfectus. [2] Ponamque fœdus meum inter me et te, et multiplicabo te vehementer nimis. [3] Cecidit Abram pronus in faciem. [4] Dixitque ei Deus: Ego sum, et pactum meum tecum, erisque pater multarum gentium. [5] Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium constitui te. [6] Faciamque te crescere vehementissime, et ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur. [7] Et statuam pactum meum inter me et te, et inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno: ut sim Deus tuus, et seminis tui post te. [8] Daboque tibi et semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem ter-

17. perskyrimas. [1] O Abramui pradėjus devynias dešimtis devintuosius metus, pasirodė jam Viešpats ir jam tarė: Aš esu Visagalis Dievas; vaikščiok mano akyvaizdoje ir buk tobulas. [2] Aš padarysiu mano sandorą tarp manęs ir tavęs ir begalo padauginsiu tavo ainiją. [3] Abramas perpuolė ant savo veido. [4] Ir Dievas jam tarė: Tai aš esu, ir mano sandora su tavim, ir tu busi daugelio tautų tėvas. [5] Ir toliaus tu nebesivadinsi Abramu, bet tavo vardas bus Abraomas, nes aš tave paskyriau daugelio tautų tėvu. [6] Ir padarysiu, kad tavo ainiai daugintus begaliniai, ir iš tavęs rasis tautos, ir karaliai kils iš tavęs. [7] Ir patvirtinsiu savo sandorą tarp manęs ir tavęs ir tavo ainijos po tavęs jų kartose kaipo amžiną sandorą, kad aš bučiau tavo Dievas ir tavo ainijos po tavęs. [8] Ir aš duosiu tau ir tavo ainiams tavo

17, 1-27. Viešpats, patvirtindamas padarytąją su Abramu sandorą, permaino jo vardą, duoda įsakymą apie apipjaustymą ir liepia permainyti Sarajos vardą, kuriai žada sunų; Abraomas gi išpildo įsakymą apie apipjaustymą.

(17, 1) *Vaikščiok mano akyvaizdoje.* Vaikščioti Dievo akyvaizdoje yra tai gyventi pagal jo įsakymus, mintimi visuomt į jį kreipties, jį mylėti ir nuolat į jį atrinties. — (2) *Padarysiu:* patvirtinsiu ir žadėjimus išpildysiu. — (3) *Abramas perpuolė...,* kad pagarbintu ir padėkotu. — (4) *Daugelio tautų tėvas:* visų tų, kurios kilo ne tik iš Izmaėlio, Izaoko ir dviejų jo sunų, bet taipogi ir kilusių iš trečios Abramo pačios, Keturos (25, 1...). Be to jis turėjo tapti dvasišku tėvu dar didesnio skaitliaus krikščioniškų tautų. — (5) *Abraomas.* Naujas vardas turėjo išreikšti, kad juo pavadintasis bus d a u g e l i o t ė v a s; pirmasis gi jo vardas, gautas dar Chaldėjoje, reiškė: p r a k i l n u s t ė v a s. Abramo vardo permaina prasideda naujas laikotarpis apreikštosios religijos istorijoje. — (7) *Kaipo amžiną sandorą,* nes tą sandorą, Abraomo ainiams tapus neištikimais Dievui, paveldėjo amžina N. Įst. Bažnyčia. — (8) *Amžinon nuosavybėn.* Plg. 13, 15.

ram Chanaan in possessionem
æternam, eroque Deus eorum.
9 Dixit iterum Deus ad Abra-
ham: Et tu ergo custodies pac-
tum meum, et semen tuum post
te in generationibus suis. 10 Hoc
est pactum meum quod observa-
bitis inter me et vos, et semen
tuum post te: Circumcidetur ex
vobis omne masculinum: 11 et
circumcidetis carnem præputii
vestri, ut sit in signum fœderis
inter me et vos. 12 Infans octo
dierum circumcidetur in vobis,
omne masculinum in generatio-
nibus vestris: tam vernaculus,
quam emptitius circumcidetur,
et quicumque non fuerit de stir-
pe vestra: 13 Eritque pactum
meum in carne vestra in fœdus
æternum. 14 Masculus, cujus præ-
putii caro circumcisa non fuerit,
delebitur anima illa de populo
suo: quia pactum meum irritum
fecit.

keleivystės žemę, visą Kanaano
žemę amžinon nuosavybėn, ir aš
busiu jų Dievas.
9 Ir vėl Dievas kalbėjo Abrao-
mui: Taigi, užlaikysi mano san-
dorą ir tu ir tavo ainiai po ta-
vęs savo kartose. 10 Ta yra jums
užlaikytina mano sandora tarp
manęs ir jusų ir tavo ainių po
tavęs: Kiekvienas vyriškis jusų
tarpe bus apipjaustytas; 11 ir api-
pjaustysite jusų kuną, kad tai
butu ženklas sandoros tarp ma-
nęs ir jusų. 12 Kiekvienas vyriš-
kis kudikis, susilaukęs aštuonių
dienų, bus apipjaustomas per vi-
sas jusų kartas; bus apipjausty-
tas ir jusų namuose gimęs ver-
gas ir pirktinis ir kiekvienas,
kurs nėra iš jusų giminės. 13 Ir
mano sandora jusų kune bus am-
žina sandora. 14 Kurio vyriškio
kunas nebus apipjaustytas, to
gyvybė bus išdildyta iš jo tau-
tos, nes toksai paniekino mano
sandorą.

(**9**) *Ir vėl Dievas kalbėjo...* Be vardo permainos Dievas duoda Abraomui dar įsakymą apie apipjaustymą, kurs turi buti sandoros ženklu. — (**10**) *Ta yra... sandora:* toks bus sandoros ženklas. — *Kiekvienas vyriškis...* Trumpai nurodoma, koks bus tas sandoros ženklas ir kurios ypatos jį turės. — Įsakomas čionai Abraomui ir jo ainiams apipjaustymas nebuvo dalykas visai naujas. Jis buvo žinomas ir daromas nuo seniausių laikų Aigypte, o iš čia prasiplatino ir pas apylinkines tautas. Buvo net žinomas kaikuriems senobiniems Amerikos gyventojams, kurie jokių santikių neturėjo nei su Aigyptiečiais, nei su žydais. Patėmyta, kad visur apipjaustymo paprotis rėmėsi religijiniais žvilgsniais, buvo jungiamas su saužinia kaltybės, kuri gimdymo keliu ėjo per visas kartas ir reikalavo iš žmonių atgailos, savęs apkuopimo ir pašventinimo. Taigi, kitur žinomas apipjaustymas buvo žydams naujas dalykas, paties Viešpaties įsakytas padarytosios sandoros ženklas. Jis juos net išviršiniu budu turėjo skirti nuo kitų tautų ir priminti jiems jų pareigas į Dievą; davė teisę laukti iš jų tarpo gimsiančiojo Mesijo; turėjo galop tarsi sakramentinę galę atleisti pradinę nuodėmę, tiesa, ne pats vienas, bet sujungtas su tikėjimu į ateisiantį Atpirkėją, todėl buvo krikšto figura ir užtat tolei galėjo užlaikyti savo vertybę, kolei nebuvo įstatytas pats krikštas (plg. Apd. 15, 1; 28, 29). — (**11**) *Ir apipjaustysite...* Aiškiaus nurodoma, kaip apipjaustymas turėjo buti daromas. — (**12**) *Kudikis...* Paaiškinama, kokiame amžyje apipjaustymas turi buti atliekamas. — *Vergas ir...* Neprivalo buti jokių išimčių. Kas tik pasilieka Abraomo šeimynoje, o paskui žydų tautoje, tas turi pasiduoti apipjaustymui. Iš to pasirodo, kad priklausymas prie išrinktosios tautos nebuvo griežtai apribotas vien kunišku gimimu iš Abraomo ainijos. Ir neizraėlitas, priimdamas apipjaustymą, galėjo tapti tikru žydų tautos sąnariu, todėl ir jai suteiktųjų žadėjimų dalininku. — (**13**) *Amžina sandora.* Apipjaustymas turėjo užlaikyti savo vertybę, kolei nebuvo padaryta kita sandora su tobulesniais ženklais. — (**14**)

15 Dixit quoque Deus ad Ab-
raham: Sarai uxorem tuam non
vocabis Sarai, sed Saram. 16 Et
benedicam ei, et ex illa dabo
tibi filium cui benedicturus sum,
eritque in nationes, et reges po-
pulorum orientur ex eo. 17 Ce-
cidit Abraham in faciam suam,
et risit, dicens in corde suo: Pu-
tasne centenario nascetur filius?
et Sara nonagenaria pariet? 18
Dixitque ad Deum: Utinam
Ismael vivat coram te. 19 Et ait
Deus ad Abraham: Sara uxor
tua pariet tibi filium, vocabis-
que nomen ejus Isaac, et con-
stituam pactum meum illi in
fœdus sempiternum, et semini
ejus post eum. 20 Super Ismael
quoque exaudivi te: ecce, bene-
dicam ei, et augebo, et multi-
plicabo eum valde: duodecim
duces generabit, et faciam illum
in gentem magnam. 21 Pactum
vero meum statuam ad Isaac,
quem pariet tibi Sara tempore
isto in anno altero. 22 Cumque
finitus esset sermo loquentis
cum eo, ascendit Deus ab Abra-
ham.

15 Dievas dar sakė Abraomui:
Savo pačios Sarajos nebevadin-
si Saraja, bet Sara. 16 Ir aš ją
palaiminsiu, ir iš jos duosiu tau
sunų, kurį aš laiminsiu, ir iš jo
rasis tautos, ir tautų karaliai
kils iš jo. 17 Abraomas perpuolė
ant savo veido ir juokėsi, saky-
damas savo širdyje: Argi žmogui
šimtamečiui užgimtu sunus? ir
argi devynių dešimtų metų Sara
pagimdytu? 18 Ir jis tarė į Die-
vą: Kad gi Izmaėlis pasiliktu
gyvas tavo akyvaizdoje! 19 Ir
Dievas tarė Abraomui: Tavo pa-
ti Sara pagimdys tau sunų, ir
tu jį praminsi vardu Izaokas, ir
aš savo sandorą padarysiu am-
žinaja sandora su juo ir su jo
ainiais po jo. 20 Taipogi ir apie
Izmaėlį aš tave išklausiau: štai,
aš jį palaiminsiu ir padarysiu
vaisingu ir labai padauginsiu jo
ainius; dvylika kunigaikščių jam
gims, ir aš iš jo padarysiu di-
delę tautą. 21 Bet savo sandorą
aš padarysiu su Izaoku, kurį tau
pagimdys Sara šituo laiku kitais
metais. 22 Ir kalbėjusio sų Abra-
omu šnekai pasibaigus, Dievas
pakilo nuo jo augštyn.

Bus išdildyta. Už apipjaustymo paniekinimą Dievas skiria bausmę. Nėra reikalo manyti, buk kiekvienam nepasiduodančiam apipjaustymui skiriama mirtis. Išdildymas iš išrinktosios tautos galėjo įvykti atėmimu teisės dalyvauti Dievo suteiktuose pažadėjimuose ir geradarystėse.

(**15**) *Dievas dar sakė...* Kadangi pažadėjimuose turi dalyvauti ir Abraomo pati, todėl Dievas įsako permainyti ir jos vardą. Saraji buvo tikriausiai babyloniškas vardas ir rasi reiškė m a n o k u n i g a i k š t i e n ė; Sara gi reiškia tiesiog k u n i g a i k š t i e n ė; nes ir jai buvo lemta tapti daugelio tautų karalienė, o ne pasilikti vienos giminės kunigaikštienė. — (**16**) *Ir iš jo rasis.* Auot ebr. t. ta palaiminimo dalis paliečia tiesiog Sarą: ir iš j o s rasis; taip-pat ir eil. gale vietoje *kils iš jo*, ebr. t. yra: kils iš j o s. — (**17**) *Abraomas perpuolė...* Perpuolimas antrą sykį (v. 3. eil.), taigi atidavimas Dievui garbės nurodo, kad toliaus paminėtas Abraomo juokas ir kilusios jame mintįs neėjo iš netikėjimo Dievo žodžiams arba abejojimo, bet tik iš didžio džiaugsmo ir nustebimo (Aug. Ambr.). Kad Abraomas ištikrųjų įtikėjo gautajam pažadėjimui, aiškiai sako šv. Povilas, Rym. 4, 19. — (**18**) *Kad gi Izmaėlis..* Pažadėjimu duoti ainius iš Saros Agaros sunus rodėsi atskirtas nuo Dievo palaiminimų, todėl Abraomas kaipo mylintis tėvas užtaria ir jį, ir Dievas maloningai priima tą užtarimą (v. 20. eil.). — (**20**) *Dvylika kunigaikščių.* Veiz. 25, 13-15.

[23] Tulit autem Abraham Ismael filium suum, et omnes vernaculos domus suæ: universosque quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus suæ: et circumcidit carnem præputii eorum statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus. [24] Abraham nonaginta et novem erat annorum quando circumcidit carnem præputii sui. [25] Et Ismael filius tredecim annos impleverat tempore circumcisionis suæ. [26] Eadem die circumcisus est Abraham et Ismael filius ejus. [27] Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quam emptitii et alienigenæ pariter circumcisi sunt.

[23] Abromas gi ėmė savo sunų Izmaėlį ir visus savo namuose gimusius vergus, ir visus, kuriuos buvo pirkęs, visus vyriškius iš savo namų žmonių tarpo, ir apipjaustė jų kuną tuojau tą pačią dieną, kaip jam Dievas buvo įsakęs. [24] Abraomui buvo devynios dešimtįs devyneri metai, kada jis apipjaustė savo kuną. [25] O jo sunui Izmaėliui buvo suėję trylika metų jo apipjaustymo laiku. [26] Abraomas ir jo sunus Izmaėlis buvo apipjaustytu tą pačią dieną. [27] Ir draug apipjaustyti buvo visi jo namų vyriškiai, kaip pas jį gimę, taip pirktiniai ir svetimtaučiai.

4) Viešpaties apsilankymas pas Abraomą.

Caput XVIII. [1] Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei. [2] Cumque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, et adoravit in terram. [3] Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis,

18. perskyrimas. [1] O Viešpats pasirodė Mambrės slėnyje Abraomui besėdinčiam savo šėtros angoje pačioje dienos kaitroje. [2] Jam akis pakėlus, pasirodė trįs vyrai arti jo bestovį; juos išvydęs, jis išbėgo iš šėtros angos jiems priešais ir nusilenkė iki žemei, [3] ir tarė: Viešpatie, jei radau tavo akyse malonę, neaplenkk savo tarno; [4] aš atnešiu

(23) *Abraomas gi ėmė...* Tuojau išpildytas Dievo įsakymas apie apipjaustymą aiškiai liudija apie didį Abraomo tikėjimą. — **(25)** *Izmaėliui buvo...* Izmaėlio ainiai Arabai užlaikė paprotį apipjaustyti savo vaikus, kada jiems sueina trylika metų.

18, 1-33. Viešpats draug su dviem aniolais pasirodo Abraomui ir, girdint, bet vis dar netikint Sarai, vėl žada sunų, gimsiantį už metų. Tam pranešimui patvirtinti Dievas apreiškia tuojau įvyksiantį Pentapolio miestų sunaikinimą už sunkius nusidėjimus; Abraomas gi savo užtarimu stengiasi sulaikyti bausmę, kad nepražutu draug su prasikaltėliais ir teisieji.

(18, 1) *Viešpats pasirodė.* Palyginant šituos žodžius su 2. e., 22. e. ir 19, 1 pasirodo, kad Abraomui teikėsi apsireikšti žmogaus išvaizdoje pats Viešpats, Jahve, lydimas dviejų aniolų taip-pat priėmusių žmonių kunus. Kaikurie vienok senesnieji šv. tėvai manė, kad trįs pasirodžiusieji vyrai buvo atstovai švenč. Trejybės; todėl šv. Ambr. ir sako, kad Abraomas matė tris, bet garbino vieną. Išpradžios Abraomas nežinojo, kas pas jį apsilanko, todėl jis juos priėmė kaip garbingus svečius žmones. Plg. Žyd. 13, 2. — **(2)** *Nusilenkė iki žemei.* Taip paprastai pasveikindavo garbingas ypatas Rytų kraštuose. — **(3)** *Viešpatie.* Abraomas kreipiasi į vieną iš svečių, kurs jam pasirodė garbingesnis už kitus. — **(4)** *Nusiplaukitė...* Kojų nuplovimas sve-

ne transeas servum tuum: [4] sed afferam pauxillum aquæ, et lavate pedes vestros, et requiescite sub arbore. [5] Ponamque buccellam panis, et confortate cor vestrum, postea transibitis: idcirco enim declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt: Fac ut locutus es. [6] Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria sata similæ commisce, et fac subcinericios panes. [7] Ipse vero ad armentum cucurrit, et tulit inde vitulum tenerrimum et optimum, deditque puero: qui festinavit et coxit illum. [8] Tulit quoque butyrum et lac, et vitulum quem coxerat, et posuit coram eis: ipse vero stabat juxta eos sub arbore.

[9] Cumque comedissent, dixerunt ad eum: Ubi est Sara uxor tua? Ille respondit: Ecce in tabernaculo est. [10] Cui dixit: Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, et habebit filium Sara uxor tua. Quo audito, Sara risit post ostium tabernaculi. [11] Erant autem ambo senes,

truputį vandens, ir nusiplaukite savo kojas, ir atsilsėkite po medžiu; [5] ir jums parnešiu duonos kąsnelį, ir pastiprinkite savo širdį, paskui eisite toliaus, nes todėlei jųs užsukote pas savo tarną. Jie tarė: Daryk, kaip sakei. [6] Abraomas pasiskubino šėtron pas Sarą ir jai tarė: Skubinkies įmaišyti tris miltų saikelius ir iškepk papločius. [7] Patsai gi nubėgo pas bandą, ir ėmė iš ten jauną rinktinį veršiuką, ir padavė tarnui, kurs skubiai jį išvirė. [8] Ėmė taipogi sviesto ir pieno ir išvirtąjį veršiuką ir padėjo ties jais; pats gi stovėjo šaly jų po medžiu.

[9] Pavalgę, jie jam tarė: Kame tavo pati Sara? Jis atsakė: Ten, šėtroje. [10] Vienas jų jam tarė: Aš sugrįšiu tavęs aplankytų šituo laiku, metams praslinkus, ir tavo pati Sara turės sunų. Tai išgirdusi Sara juokėsi už šėtros angos. [11] Buvo gi abudu senu ir iškaršusiu, ir Sarai

čiams buvo pirmutinė svetmylystės pareiga ir ženklas. Plg. žem. 19, 2; 24, 32; 43, 24 ir k. Lk. 7, 44. Tas paprotis radosi dėlto, kad Rytų kraštuose nešioja kurpes (sandalus), pririšamus prie kojos dirželiais, pridengiančias tik jos apačią ir neikiek nesergInčias nuo dulkių. — (**5**) *Duonos kąsnelį.* Taip Abraomas vadina rengiamą svečiams valgį. — *Pastiprinkite savo širdį.* Širdis šv. Rašte įvaizdinama, kaipo visų gyvybinių ir protinių veiksmų vidurys. Todėl ir čionai kalbama apie širdies pastiprinimą valgiu. Panašiai ir lietuvių sakoma, kad širdis valgį priima arba nepriima. — (**6**) *Tris... saikelius.* Anot ebr.: *tris s''ah*, t. y. vieną žyd. *efah*, arba 6 *kab*'us; dabar vartojamu saiku tai butu lygu 39 litrams (kvortoms). — *Papločius*: plonus tešlos gabalėlius, kepamus ant karštų pelenų, smilčių arba tarp dviejų įkaitintų akmenų. — (**7**) *Veršiuką.* Paprastai gerbiamam svečiui buvo pjaunamas ožiukas arba erytis, o labai garbingam jaunas veršiukas. — (**8**) *Stovėjo šaly jų.* Svečius priimantis pats su jais nevalgydavo; tai buvo taipogi pagarbos ženklas. — Dangiškieji svečiai valgė ištikrųjų, nes buvo priėmę visai tokiuos pat kaip žmonių kunus; tik žinoma priimamas valgis tų jų kunų nei stiprino, nei silpnino. Kaip toks valgymas galėjo įvykti, pasilieka paslaptis; lygiu budu valgė Išganytojas po savo prisikėlimo.

(**10**) *Vienas jų...* Nuo šitos vietos atsiliepia tik vienas iš svečių, kurį Abraomas veikiai pažįsta esant Viešpatį, ir kurį tuo vardu toliaus vadina pats įkvėptas autorius. Plg. 17, 19; 21, 1. Rym. 9, 9. — (**11**) *Buvo... senu ir...* Ta aplin-

provectæque ætatis, et desierant
Saræ fieri muliebria. [12] Quæ ri-
sit occulte, dicens: Postquam
consenui, et dominus meus ve-
tulus est, voluptati operam da-
bo? [13] Dixit autem Dominus ad
Abraham: Quare risit Sara, di-
cens: Num vere paritura sum
anus? [14] Numquid Deo quidquam
est difficile? juxta condictum
revertar ad te hoc eodem tem-
pore, vita comite, et habebit
Sara filium. [15] Negavit Sara, di-
cens, Non risi: timore perterri-
ta. Dominus autem: Non est,
inquit, ita: sed risisti.

[16] Cum ergo surrexissent in-
de viri, direxerunt oculos con-
tra Sodomam: et Abraham si-
mul gradiebatur, deducens eos.
[17] Dixitque Dominus: Num ce-
lare potero Abraham, quæ ge-
sturus sum: [18] cum futurus sit
in gentem magnam, ac robustis-
simam, et BENEDICENDÆ
sint in illo omnes nationes ter-
ræ? [19] Scio enim quod præcep-
turus sit filiis suis, et domui
suæ post se ut custodiant viam
Domini, et faciant judicium et
justitiam: ut adducat Dominus
propter Abraham omnia quæ lo-
cutus est ad eum. [20] Dixit ita-
que Dominus: Clamor Sodomo-
rum et Gomorrhæ multiplicatus
est, et peccatum eorum aggra-

nebebudavo to, kas darosi mo-
teriškėms. [12] Taigi, ji sau juokė-
si, sakydama: Kada pasenau ir
mano ponas yra senas, argi dar
užsiimčiau kuno mėgumais? [13]
O Viešpats tarė Abraomui: Ko-
dėl Sara juokėsi, sakydama: ar-
gi aš ištikrųjų pagimdyčiau, se-
nė budama? [14] Argi yra kas nors
Dievui sunku? kaip jau sakiau,
aš sugrįšiu pas tave šituo pačiu
laiku kitais metais, ir Sara tu-
rės sunų. [15] Sara gynėsi, tarda-
ma: Aš nesijuokiau; nes ji buvo
labai nusigandusi. Viešpats gi
tarė: Tai netaip; tu juokeisi.

[16] Pakilę tat vyrai iš tos vie-
tos, nukreipė savo akis Sodomos
linkon, o Abraomas ėjo draug
juos palydėdamas. [17] Ir Viešpats
tarė: Argi aš galėsiu paslėpti
nuo Abraomo, ką noriu daryti,
[18] kadangi iš jo kils didelė ir gar-
bingiausi tauta, ir jame TURI
BUTI PALAIMINTOS visos že-
mės tautos? [19] Nes aš žinau jį
įsakysiant savo vaikams ir savo
namams po savęs sergėti Vieš-
paties kelią ir daryti teismą ir
teisybę, kad Viešpats įvykdytu
visa dėlei Abraomo, ką jam yra
kalbėjęs. [20] Taigi, Viešpats tarė:
Sodomos ir Gomoros šauksmas
pasidaugino, ir jų nusidėjimas
pasidarė perdaug sunkus. [21] Aš
nužengsiu ir veizdėsiu, ar pasie-

kybė minima dėlto, kad aiškiaus pasirodytu, jog Izaoko pradėjimas ir gimimas buvo tikrai stebuklingas ir Dievo visagalybės padaras. — (**15**) *Sara gynėsi...* Nors Sara užsigynė iš baimės, vienok susilaukė iš Viešpaties papeikimo. Gautas perspėjimas prašalino visas jos abejones; toliaus ji jau tvirtai tikėjo Dievo pažadėjimui, ir už tai šv. Povilas mini ją skaitliuje tų, kurie dar Kristui negimus žymųs buvo savo tvirtu tikėjimu. Plg. Žyd. 11, 2.

(**16**) *Nukreipė savo akis*, ir pradėjo eiti. Abraomas juos palydi. Tai buvo paskutinis svetmylystės darbas. — (**17-19**) *Argi aš galėsiu...* Gražiausis Abraomo pagyrimas, iš kurio pasirodo, kad jį Dievas tikrai buvo padaręs savo prieteliu, nuo kurio neslepiami jokie užmanymai. Plg. 2 Kron. 20, 7. Iz. 41, 8. Jok. 2, 23. — *Daryti teismą ir teisybę*: ištikimai pildyti Dievo įsakymus. — (**20**) *Sodomos ir Gomoros šauksmas.* Taip pavadinti baisųs Pentapolio gyventojų nusidėjimai. — (**21**) *Nužengsiu ir veizdėsiu.* Dievas išsireiškia kaip žmogus teisėjas,

vatum est nimis. [21] Descendam,
et videbo utrum clamorem qui
venit ad me, opere compleverint:
an non est ita, ut sciam.
[22] Converteruntque se inde, et
abierunt Sodomam: Abraham vero
adhuc stabat coram Domino.
[23] Et appropinquans ait: Numquid
perdes justum cum impio?
[24] Si fuerint quinquaginta justi
in civitate: peribunt simul? et
non parces loco illi propter quinquaginta
justos, si fuerint in eo?
[25] Absit a te, ut rem hanc facias,
et occidas justum cum impio,
fiatque justus sicut impius,
non est hoc tuum: qui judicas
omnem terram, nequaquam facies
judicium hoc. [26] Dixitque
Dominus ad eum: Si invenero
Sodomis quinquaginta justos in
medio civitatis, dimittam omni
loco propter eos. [27] Respondensque
Abraham, ait: Quia semel
cœpi, loquar ad Dominum meum,
cum sim pulvis et cinis. [28]
Quid si minus quinquaginta quinque
fuerint? delebis, propter quadraginta
quinque, universam urbem?
Et ait: Non delebo, si invenero
ibi quadraginta quinque.
[29] Rursumque locutus est ad
eum: Sin autem quadraginta ibi
inventi fuerint, quid facies? Ait:
Non percutiam propter quadraginta.
[30] Ne quæso, inquit, indigneris
Domine, si loquar: Quid
si ibi inventi fuerit triginta?
Respondit: Non faciam, si invenero
ibi triginta. [31] Quia semel,
ait, cœpi, loquar ad Dominum
meum: Quid si ibi inventi fuerint
viginti? Ait: Non interfici-

kusis mane šauksmas sutinka su
jų darbais, ar gal taip nėra, kad
žinočiau. [22] Ir jie pasuko iš ten
ir nuėjo į Sodomą; Abraomas
gi dar tebestovėjo ties Viešpačiu,
[23] ir prisiartinęs tarė: Argi
tu pražudysi teisųjį su bedieviu?
[24] Jei mieste rasis penkios
dešimtįs teisiųjų, ar jie pražus
draug? ir ar nepasigailėsi tos
vietos dėlei penkių dešimtų teisiųjų,
jei jie bus tenai? [25] Tebuna
toli nuo tavęs taip daryti,
nužudyti teisųjį su bedieviu ir
teisųjį padaryti lygų bedieviui;
tai ne tavo budas; kursai teisi
visą žemę, niekuomet nepadarysi
tokio teismo. [26] Ir Viešpats
jam tarė: Jei Sodomoje rasiu
pačiame mieste penkias dešimtis
teisiųjų, atleisiu dėlei jų visai
vietai. [27] O Abraomas atsakydamas
tarė: Sykį pradėjęs kalbėsiu
į mano Viešpatį, nors esu
dulkė ir pelenai. [28] O jei lig
penkių dešimtų teisiųjų stigs penkių,
argi dėlto, kad tik keturios
dešimtįs penki, tu sunaikinsi visą
miestą? Viešpats tarė: Nesunaikinsiu,
jei ten rasiu keturias
dešimtis penkis. [29] Ir vėl į jį
kalbėjo: O jei ten rasis keturios
dešimtįs, ką padarįsi? Tarė: Neištiksiu
ir dėlei keturių dešimtų.
[30] Meldžiu, Viešpatie, tarė
Abraomas, neužsirustink, jei aš
dar kalbėsiu. O jei ten bus rasta
trįs dešimtįs? Atsakė: Jei rasis
ten trįs dešimtįs, nieko nedarysiu.
[31] Kartą pradėjęs, tarė,
dar kalbėsiu į mano Viešpatį. O
jei ten bus atrasta dvidešimt?
Atsakė: Nežudysiu ir dėlei dvi-

kurs stengiasi surinkti tikrausias žinias, pirma negu pasako savo ištarmę. — **(22)** *Ir jie.* Anot 19, 1 du aniolu. Viešpats dar pasilieka su Abraomu, norėdamas išklausyti jo užtarimą už Pentapolį, kuriame gyveno Araomo brolėnas Lotas. — **(23-32)** Visas šitas labai gražus straipsnis aiškiausiai pamoko, kaip galingas yra

am propter viginti. [32] Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel: Quid si inventi fuerint ibi decem? Et dixit: Non delebo propter decem.
[33] Abiitque Dominus, postquam cessavit loqui ad Abraham: et ille reversus est in locum suum.

dešities. [32] Vėl tarė: Maldauju, Viešpatie, nesirustink, jei dar sykį atsiliepsiu. O jei ten bus rasta dešimts? Ir jis tarė: Neišžudysiu ir dėlei dešimties. [33]
Ir Viešpats nuėjo, liovęsis kalbėties su Abraomu; tasai gi sugrįžo į savo vietą.

5) Sodomos išgriovimas. Loto išgelbėjimas.

Caput XIX. [1] Veneruntque duo Angeli Sodomam vespere, et sedente Lot in foribus civitatis. Qui cum vidisset eos, surrexit, et ivit obviam eis: adoravitque pronus in terram. [2] et
dixit: Obsecro, domini, declinate in domum pueri vestri, et manete ibi: lavate pedes vestros, et mane proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt: Minime, sed in platea manebimus. [3] Compulit illos oppido ut diverterent ad eum: ingressisque domum illius fecit convivium, et coxit azyma: et comederunt. [4] Prius
autem quam irent cubitum, viri civitatis vallaverunt domum a puero usque ad senem, omnis populus simil. [5] Vocaveruntque
Lot, et dixerunt ei: Ubi sunt

19. perskyrimas. [1] Vakarôp du aniolu atėjo Sodomon, Lotui sėdint miesto vartuose. Jis juodu pamatęs, atsikėlė, ir ėjo jųdviejų pasitiktų, ir nusilenkė iki žemei, [2] ir tarė: Meldžiu, ponai, užsukkita į jusų tarno namus, ir ten pasilikkita; nusiplaukita sau kojas, ir rytoj eisita savo keliu. Juodu tarė: O ne, bet mudu pasiliksiva ant gatvės. [3]
Jis juodu labai maldavo, kad pas jį apsistotu; ir kad juodu įėjo į jo namus, jis prirengė vaišes ir iškepė neraugintos duonos; ir juodu valgė. [4] Bet jiemdviem dar neatsigulus, namus apstojo miesto vyrai, jauni ir seni, visi žmonės draug. [5] Jie
pasišaukė Lotą ir jam tarė: Kame yra tuodu vyru, kuriuodu

šventųjų užtarimas pas Dievą. Dievas maloningiausiai priima nuolankią Abraomo maldą; kurioje apsireiškia jo gyvas tikėjimas, pasitikėjimas Dievu ir artimų meilė. Anot padavimo Abraomo pašnekesys su Dievu įvykęs vietoje, kuri vadinosi Kafar-Baracha (dabas Kefr-barik arba Beni naim).

19, 1-38. Du aniolu, buvusiu draug su Viešpačiu pas Abraomą, ateina į Sodomą, kurios gyventojai prie tos progos aiškiausiai parodo savo dorinį sugedimą. Ant rytojaus išvedę Lotą su jo dukterimis iš Sodomos, aniolai pražudo Pentapolio miestus. Čionai dar pasakojama apie nuodėmingą Noės ainių, Moabitų ir Amonitų, pradžią.

(**19, 1**) *Miesto vartuose.* Miesto vartai Rytų kraštuose, kaip graikų agora ir Rymiečių forum, buvo nuo seniausių laikų vieta, kur liuosomis valandomis susirinkdavo dauguma gyventojų, susitikdavo tarp savęs ir atlikdavo visokius reikalus. — *Juodu pamatęs...* Lotas pasirodo taip-pat svetmylys, kaip ir jo dėdė Abraomas. Jis tik paskiaus patyrė, kas ištikrųjų buvo tuodu ateiviu. Plg. Žyd 13, 2. — (**2**) *Pasiliksiva ant gatvės.* Naktigultas ant gatvės Rytų kraštuose dalykas gana paprastas. — (**3**) *Neraugintos duonos*; nes tokią duoną greičiaus galima buvo pataisyti. — (**5**) *Pažintumėm.* Tuo žodžiu išreikštas Sodomiečių troškimas užganėdinti bjauriausius geidulius prešingu prigimčiai budu. Sodomiečiai buvo

viri qui introierunt ad te nocte?
educ illos huc, ut cognoscamus
eos. 6 Egressus ad eos Lot, post
tergum occludens ostium, ait: 7
Nolite, quæso, fratres mei, no-
lite malum hoc facere. 8 Habeo
duas filias, quæ necdum cogno-
verunt virum: educam eas ad
vos, et abutimini eis sicut vo-
bis placuerit, dummodo viris is-
tis nihil mali faciatis, quia in-
gressi sunt sub umbra culminis
mei. 9 At illi dixerunt: Recede
illuc. Et rursus: Ingressus es,
inquiunt, ut advena; numquid
ut judices? te ergo ipsum magis
quam hos affligemus. Vimque
faciebant Lot vehementissime:
jamque prope erat ut effringe-
rent fores. 10 Et ecce miserunt
manum viri, et introduxerunt ad
se Lot, clauseruntque ostium:
11 et eos, qui foris erant, percus-
serunt cæcitate a minimo usque
ad maximum, ita ut ostium in-
venire non possent. 12 Dixerunt
autem ad Lot: Habes hic quem-
piam tuorum? generum, aut fili-
os, aut filias, omnes, qui tui sunt,
educ de urbe hac: 13 delemibus
enim locum istum, eo quod in-
creverit clamor eorum coram
Domino, qui misit nos ut per-
damus illos. 14 Egressus itaque
Lot, locutus est ad generos su-
os qui accepturi erant filias ejus,
et dixit: Surgite, egredimini de

įėjo pas tave nakčia? išvesk juo-
du šian, kad mes juodu pažin-
tumėm. 6 Išėjęs pas juos Lotas
ir užrakinęs paskui save duris,
tarė: 7 Mano broliai, nedarykite,
meldžiamieji, nedarykite tos gė-
dos. 8 Turiu dvi dukteri, kurie-
dvi dar nepažino vyro; aš jie-
dvi išvesiu pas jus, ir darykite
su jomdviem, kaip jums tinka,
kad tik jūs nedarytumėt nieko
pikta aniemdviem vyram, nes
juodu įėjo po mano stogo pavė-
siu. 9 Bet jie sakė: Eik šalin.
Ir dar kalbėjo: Tu atvykai čio-
nai kaipo ateivis; argi tam, kad
mus testumei? taigi, su tavim
pačiu mes pasielgsime dar pik-
čiaus, kaip su anais. Ir jie ver-
žėsi prie Loto kuosmarkiausiai
ir jau buvo beišlaužią duris. 10
Ir štai du vyru ėmė savo ran-
komis Lotą ir jį įvedė į vidų,
o duris užrakino; 11 tuos gi, ku-
rie buvo lauke, ištiko aklumu,
visus nuo mažiausio iki didžiau-
siam, taip kad jie nebegalėjo
rasti angos. 12 O Lotui juodu
sakė: Ar turi čionai ką nors iš
savųjų, žentą, arba sunus, arba
dukteris? visus, kurie yra tavo,
išvesk iš šito miesto; 13 nes mes
sunaikinsime šitą vietą, kadan-
gi garsas apie juos pasidarė la-
bai didis Viešpaties akyse, kurs
mudu siuntė jųjų pražudytų. 14
Taigi, Lotas išėjęs kalbėjosi su

jau taip ištvirkę, kad visai nesislėpė su savo darkiausia paleistuvyste. Galop ji buvo labai prasiplatinusi tarp visų Kananiečių. Plg. Kun. 18, 22; 20, 13. — (8) *Turiu dvi dukteri.* Lotas, begindamas savo svečius, daro užpuolikams tikrai peiktiną pasiulymą. Šv. Aug. aiškina jį tuo, kad Lotas labai nugąsdintas pavoju nebenusimanė, ką kalbąs. Plg. 2 Petr. 2, 7. 8. — (9) *Tu atvykai čionai...* Sodomiečiai su piktumu atsako, kad jie neprivalo Loto pamokymų ir perspėjimų, kuriuos jis jiems rasi ir anksčiaus darydavo. — (11) *Ištiko aklumu.* Tas aklumas buvo tik laikinis, tai valandai; arba tik dalinis, t. y. užpuolikai galėjo matyti vienus dalykus nematydami kitų; toks dalinis neregėjimas LXX vertime pavadintas ἀορασία. Plg. 4 Kar. 6, 18. — (12) *Ar turi...* Du aniolu kalba kaip žmonės svetimi ir ateiviai. — (13) *Garsas apie juos pasidarė...* Pasku-

loco isto: quia delebit Dominus
civitatem hanc. Et visus est eis
quasi ludens loqui.

[15] Cumque esset mane, coge-
bant eum Angeli, dicentes: Sur-
ge, tolle uxorem tuam, et duas
filias quas habes; ne et tu pa-
riter pereas in scelere civitatis.
[16] Dissimulante illo, apprehen-
derunt manum ejus, et manum
uxoris, ac duarum filiarum ejus,
eo quod parceret Dominus illi.
[17] Eduxeruntque eum, et posu-
erunt extra civitatem: ibique lo-
cuti sut ad eum, dicentes: Sal-
va animam tuam: noli respicere
post tergum, nec stes in omni
circa regione: sed in monte sal-
vum te fac, ne et tu simul per-
eas. [18] Dixitque Lot ad eos: Quæ-
so Domine mi, [19] quia invenit
servus tuus gratiam coram te,
et magnificasti misericordiam tu-
am, quam fecisti mecum, ut sal-
vares animam meam, nec pos-
sum in monte salvari, ne forte
apprehendat me malum, et mo-
riar: [20] est civitas hæc juxta, ad
quam possum fugere, parva, et
salvabor in ea: numquid non mo-
dica est, et vivet anima mea?
[21] Dixitque ad eum: Ecce etiam
in hoc suscepi preces tuas, ut
non subvertam urbem pro qua
locutus es. [22] Festina, et salva-
re ibi: quia non potero facere
quidquam donec ingrediaris il-

savo žentais, kurie turėjo vesti
jo dukteris ir tarė: Kelkitės ir
išeikite iš šitos vietos, nes Vieš-
pats sunaikins šitą miestą. Ir
jiems pasirodė, buk jis kalbąs
juokaudamas.
[15] Ir išaušus du aniolu liepė
Lotui skubinties ir sakė: Kelkis,
imk savo pačią ir abi savo duk-
teri, kuriedvi turi, kad ir tu ne-
pražutumei draug dėlei miesto
kaltybių. [16] Jam užtrunkant, juo-
du ėmė jį, jo pačią ir dvi jo
dukteri už rankų, nes Viešpats
norėjo jį išgelbėti, [17] ir jį išve-
dė, ir paliko už miesto; tenai gi
jam kalbėjo, tardamu: Gelbėk
savo gyvybę; nežiurėk atgal, ir
nesustok visoje šalyje aplinkui;
bet galbėkies ant kalno, kad ir
tu draug nepražutumei. [18] Ir
Lotas jiemdviem tarė: Meldžiu,
mano Viešpatie, [19] kadangi tavo
tarnas rado pas tave malonę ir
man parodei taip didžią savo
mielaširdystę, kad išgelbėjai ma-
no gyvybę, o aš negaliu išsigel-
bėti ant kalno; taigi, kad neat-
sitiktu man nelaimė, ir aš ne-
numirčiau, [20] yra čionai arti mies-
tas, į kurį aš galėčiau bėgti; jis
mažas, ir aš jame išsigelbėsiu;
argi jis ne mažiukas, ir aš lik-
siu gyvas? [21] Ir jis jam tarė:
Štai ir tame išklausiau tavo mel-
dimą, kad neišgriaučiau miesto,
už kurį užtarei. [22] Skubinkies
ir tenai save gelbėk; nes nieko
negalėsiu daryti, kolei tu ten
neįeisi. To dėlei anas miestas

tiniu savo pasielgimu Sodomiečiai aiškiai patvirtino, kad jų nuodėmių saikas buvo jau tikrai pilnas.

(**16**) *Jam užtrunkant.* Lotui gailu buvo palikti vieta, prie kurios buvo pripratęs, ir išsižadėti turtų, kurių visų negalėjo pasiimti su savim. — (**17**) *Ant kalno:* į rytus nuo Pentapolio, dabar Džebel Usdum. —(**18**) *Meldžiu, mano Viešpatie...* Kreipdamos į vieną iš išvedusiųjų aniolų, Lotas maldauja, kad jam pavelytu gelbėties ne ant kalno, bet viename mažame Pentapolio mieste; taip jis užtaria ir patį tą miestelį, kurs kaipo mažiausis neturi tiek daug prasikaltimų, kaip Sodoma. —(**22**) *Segoras.* Ebr. *Co'ar*,

luc. Idcirco vocatum est nomen
urbis illius Segor. [23] Sol egres-
sus est super terram, et Lot in-
gressus est Segor. [24] Igitur Do-
minus pluit super Sodomam et
Gomorrham sulphur et ignem a
Domino de cœlo: [25] et subvertit
civitates has, et omnem circa
regionem, universos habitatores
urbium, et cuncta terræ viren-
tia. [26] Respiciensque uxor ejus
post se, versa est in statuam
salis. [27] Abraham autem consur-
gens mane, ubi steterat prius
cum Domino, [28] intuitus est So-
domam et Gomorrham, et uni-
versam terram regionis illius:
viditque ascendentem favillam
de terra quasi fornacis fumum.
[29] Cum enim subverteret Deus
civitates regionis illius, recor-
datus Abrahæ, liberavit Lot de
subversione urbium in quibus
habitaverat.

[30] Ascenditque Lot de Segor,
et mansit in monte, duæ quo-
que filiæ ejus cum eo (timuerat
enim manere in Segor) et man-

buvo pramintas vardu Segoras.
[23] Saulė užtekėjo ant žemės, ir
Lotas įėjo į Segorą. [24] Taigi,
Viešpats lydino ant Sodomos ir
Gomoros sėra ir ugnimi nuo
Viešpaties iš dangaus, [25] ir su-
naikino tuos miestus ir visą ap-
link šalį, visus miestų gyven-
tojus, ir visus žemės augalus.
[26] O Loto pati, pažvelgus atgal,
pavirto druskos stovyla. [27] Ab-
raomas gi atsikėlęs rytą, tenai
kame pirma stovėjo ties Vieš-
pačiu, [28] pažvelgė į Sodomą ir
Gomorą ir į visą anos šalies že-
mę ir matė kilstančius augštyn
nuo žemės dumus su liepsna,
kaip krosnies dumus. [29] Nes ka-
da Dievas griovė anos šalies
miestus, atsimindamas Abraomą,
išliuosavo Lotą nuo prapulties
miestų, kuriuose jis buvo gyve-
nęs.

[30] Ir Lotas išėjo iš Segoro, ir
pasiliko ant kalno; taipogi abi
jo dukteri draug su juo (nes bi-
jojosi pasilikti Segore); ir gyve-

mažiukas. Pirma jis vadinosi B a l a. Veiz. 14, 2; dabar anot daugumos aiškintojų U a d i e s-S a f i e h. — **(24)** *Viešpats lydino... nuo Viešpaties.* Anot šv. tėvų (Iren., Kypr., Ilar., Ambr., Jier. ir k.) pirmoje vietoje Viešpačiu pavadinta antroji švenč. Trejybės Ypata, antrojoje Dievas Tėvas. Plg. Ps. 109, 1. — *Ant Sodomos ir Gomoros.* Paminėtu du svarbiausiu Pentapolio miestu, nors draug pražuvo taipogi Adama ir Seboimas (Atk. 29, 22); išliko gi tik mažiausis, Segoras. — *Sėra ir ugnimi.* Jau augščiaus (14, 10) paminėta, kad Miškų slėnyje, arti kurio buvo Pentapolis, daug buvo žemės sakų šulinių; turėjo buti tenai taipogi tikro žibalo šaltiniai ir gana kitokios pigiai uždegamos medegos. Todėl Dievo siųstas sėrinis lietus ir žaibai greitai galėjo uždegti sakų šulinius ir kitokią medegą ir paversti visą apylinkę dideliausia liepsnojančios ugnies jura. Galėjo taipogi prisidėti žemės drebėjimas. Taip Viešpats nubaudė paleistuvingus miestus. — **(25)** *Ir sunaikino...* Pentapolis pražuvo sukeltame gaisre, gal prisidedant žemės drebėjimui. Bet kad tik tuomet butu atsiradusi visa Mirties jura, nėra jokių priparodymų. Ji buvo ir seniaus, tik rasi truputį pasididino į pietus, užliedama Pentapolio miestų vietą. — **(26)** *Loto pati... pavirto druskos stovyla* (ebr.: š u l u). Buvo tai bausmė už nepaklusnumą ir perdaug didį prisirišimą prie to, ką turėjo palikti Sodomoje. Loto pati regimai buvo bent kiek pasilikusi nuo kitų ir pradėjo žiurėti atgal. Tuo gi metu galėjo ją pasiekti ir užpilti ištirpintos druskos srovė ir padaryti iš jos druskos šulą. — **(29)** *Dievas... atsimindamas Abraomą...* Nors šv. Rašte ir Lotas vadinamas teisiu (2 Petr. 2, 7), bet tik sulyginamai; prie jo išgelbėjimo žymiai prisidėjo Abraomo malda ir nuopelnai pas Dievą.

(30) *Lotas išėjo iš Segoro.* Jis regimai nesijautė ir čionai liuosas nuo pavo-

sit in spelunca ipse, et duæ fi-
liæ ejus cum eo. 31 Dixitque ma-
jor ad minorem: Pater noster
senex est, et nullus virorum re-
mansit in terra qui possit in-
gredi ad nos juxta morem uni-
versæ terræ. 32 Veni, inebriemus
eum vino, dormiamusque cum
eo, ut servare possimus ex pat-
re nostro semen. 33 Dederunt
itaque patri suo bibere vinum
nocte illa: et ingressa est ma-
jor, dormivitque cum patre: at
ille non sensit, nec quando ac-
cubuit filia, nec quando surrexit
34 Altera quoque die dixit ma-
jor ad minorem: Ecce dormivi
heri cum patre meo, demus ei
bibere vinum etiam hac nocte,
et dormies cum eo, ut salvemus
semen de patre nostro. 35 Dede-
runt etiam et illa nocte patri
suo bibere vinum, ingressaque
minor filia, dormivit cum eo: et
ne tunc quidem sensit quando
concubuerit, vel quando illa sur-
rexerit. 36 Conceperunt ergo duæ
filiae Lot de patre suo. 37 Pe-
peritque major filium, et voca-
vit nomen ejus Moab: ipse est
pater Moabitarum usque in præ-
sentem diem. 38 Minor quoque
peperit filium, et vocavit nomen
ejus Ammon, id est filius popu-
li mei: ipse est pater Ammoni-
tarum usque hodie.

no urve patsai ir draug su juo
dvi jo dukteri. 31 Ir vyresnioji ta-
rė jaunesniajai: Mudviejų tėvas
senas, ir neivieno vyro neliko
ant žemės, kurs galėtu pas mu-
dvi įeiti pagal visos žemės pa-
protį. 32 Eikš, nugirdykiva jį vy-
nu ir gulėkiva su juo, kad ga-
lėtumėva užlaikyti ainiją iš sa-
vo tėvo. 33 Taigi, jiedvi tą nak-
tį davė savo tėvui gerti vyno.
Ir vyresnioji įėjo ir gulėjo su
tėvu; o jis nepasijuto, nei kada
duktė atsigulė, nei kada atsikė-
lė. 34 Taipogi kitą dieną vyres-
nioji tarė jaunesniajai: Štai aš
vakar gulėjau su savo tėvu; duo-
kiva jam gerti vyno dar ir šią
naktį, ir tu su juo gulėsi, kad
užlaikytumėva ainiją iš mudvie-
jų tėvo. 35 Taigi, jiedvi davė sa-
vo tėvui ir tą naktį gerti vyno,
ir jaunesnioji duktė įėjus su juo
gulėjo; ir nei tuomet jis nepa-
sijuto, nei kada ji atsigulė, nei
kada atsikėlė. 36 Taigi, dvi Lo-
to dukteri pradėjo iš savo tėvo.
37 Ir vyresnioji pagimdė sunų
ir praminė jį vardu Moabas; ta-
sai yra Moabitų tėvas iki šiai
dienai. 38 Taipogi jaunesnioji pa-
gimdė sunų ir praminė jį vardu
Amonas, tai yra, mano tautos
sunus; jis yra Amonitų tėvas
iki šiai dienai.

6) Abraomas Geraroje.

Caput XX. 1 Profectus inde
Abraham in terram australem,

20. perskyrimas. 1 Išėjęs iš-
ten Abraomas į pietinę šalį, gy-

jaus, neveizdint į Viešpaties pažadėjimą. — (31) *Vyresnioji tarė...* Loto dukterų pasielgimas, nors turėjo tikslu tik užlaikyti savo tėvo ainiją, visgi buvo labai peiktinas. Jos pačios tai numanė, nes nedrįso atvirai pasisakyti tėvui apie savo sumanymą ir jam įvykdyti pasirupino tėvą nugirdyti. — *Neivieno vyro neliko...* Jiedvi nebesitiki ištekėti, nes jųdviejų sužieduotiniai buvo pražuvę Sodomoje; reikalingos gi naujoms piršlyboms pasogos jiedvi nebeturėjo.

20, 1-18. Abraomui nukeliavus Geraros šalin, vietinis karalius Abimelėkas, kaip anksčiaus Aigypte, paima pas save Sarą, bet Dievui įsakant ją vėl sugrąžina. (21, 1) *Išėjęs iš ten...* Aprašytas čio-

habitavit inter Cades, et Sur:
et peregrinatus est in Geraris.
2 Dixitque de Sara uxore sua,
Soror mea est. Misit ergo Abi-
melech rex Gerarae, et tulit
eam. 3 Venit autem Deus ad
Abimelech per somnium nocte,
et ait illi: En morieris propter
mulierem quam tulisti: habet
enim virum. 4 Abimelech vero
non tetigerat eam, et ait: Do-
mine, num gentem ignorantem
et justam interficies? 5 Nonne
ipse dixit mihi: Soror mea est:
et ipsa ait: Frater meus est? in
simplicitate cordis mei, et mun-
ditia manuum mearum feci hoc.
6 Dixitque ad eum Deus: Et ego
scio quod simplici corde feceris:
et ideo custodivi te ne pecca-
res in me, et non dimisi ut tan-
geres eam. 7 Nunc ergo redde
viro suo uxorem, quia propheta
est: et orabit pro te, et vives:
si autem nolueris reddere, scito
quod morte morieris tu, et om-
nia quae tua sunt 8 Statimque
de nocte consurgens Abimelech,
vocavit omnes servos suos: et
locutus est universa verba haec
in auribus eorum, timueruntque
omnes viri valde. 9 Vocavit au-
tem Abimelech etiam Abraham,
et dixit ei: Quid fecisti nobis?
quid peccavimus in te, quia in-
duxisti super me et super reg-
num meum peccatum grande?
quae non debuisti facere, feci-
sti nobis. 10 Rursumque expostu-

veno tarp Kadėso ir Suro, ir
buvo Geraroje ateiviu. 2 Ir apie
savo pačią Sarą jis sakė: Ji ma-
no sesuo. Tatgi Geraros karalius
Abimelėkas atsiuntė ir ją atėmė.
3 Bet Dievas atėjo naktį sapne
pas Abimelėką ir jam tarė: Štai
tu mirsi dėlei moteriškės, kurią
atėmei, nes ji turi vyrą. 4 O Abi-
melėkas nebuvo jos palietęs ir
tarė: Viešpatie, argi tu užmuši
nežinančią ir teisingą giminę? 5
Ar jis pats man nesakė: ji ma-
no, sesuo? ir ji taipogi sakė: jis
mano brolis? Aš tai padariau
pikto neišmanančia širdimi ir ne-
suteptomis rankomis. 6 Ir Die-
vas jam tarė: Ir aš žinau, kad
tai padarei nekalta širdimi, ir
todėl tave saugojau, kad man
nenusidėtumei, ir neleidžiau jos
prisiliesti. 7 Dabar tat atiduok
pačią jos vyrui, nes jis prana-
šas; ir jis melsis už tave, ir tu
išliksi gyvas; o jei nenorėsi ati-
duoti, žinok, kad mirte numirsi
tu ir visa, kas yra tavo. 8 Ir
tuojau nakčia atsikėlęs Abime-
lėkas, suvadino visus savo tar-
nus ir, jiems girdint, papasakojo
visus tuos žodžius; ir visi žmo-
nės labai nusigando. 9 O Abime-
lėkas pasivadino taipogi Abrao-
mą ir jam tarė: Ką mums pada-
rei? kuo tau nusidėjome, kad
ant manęs ir ant mano karalys-
tės užvedei sunkią nuodėmę?
padarei mums, ko neturėjai da-
ryti. 10 Ir dar dejuodamas kal-

nai atsitikimas rasi įvyko ištikrųjų žymiai anksčiaus, butent tuo laiku, kada Abraomas viešėjo pietinėje šalyje (Negebe) pirm kelionės Aigyptan, arba iš jo sugrįžęs. V. 12, 9. 10; 13, 1. — *Tarp Kadėso...* V. 10, 19; 16, 7. 14. — (2) *Ji mano sesuo.* Plg. 11, 29. — *Abimelėkas atsiuntė...* Abimelėkais rasi vadinosi visi Geraros karaliai, kaip Aigypto Paraonais.

Abimelėkui gal rupėjo ne tiek moterystė su Sara, kiek susiartinimas su turtingu ir galingu Abraomu. — (3) *Tu mirsi...* Abimelėkas turėjo buti vieno tikrojo Dievo garbintojas. Jis teisinasi nežinojimu. Paėmimas gi pas save neištekėjusios moteriškės nesiskaitė aname krašte nuodėme. — (6) *Aš žinau...* Dievas priima Abimelėko pasiteisinimą. — (7) *Jis pra-*

lans, ait: Quid vidisti, ut hoc
faceres? [11] Respondit Abraham:
Cogitavi mecum, dicens: Forsitan non est timor Dei in loco
isto: et interficient me propter
uxorem meam: [12] alias autem et
vere soror mea est, filia patris
mei, et non filia matris meae,
et duxi eam in uxorem. [13] Postquam autem eduxit me Deus de
domo patris mei, dixi ad eam:
Hanc misericordiam facies mecum: In omni loco, ad quem ingrediemur, dices quod frater tuus sim. [14] Tulit igitur Abimelech
oves et boves, et servos et ancillas, et dedit Abraham: reddiditque illi Saram uxorem suam,
[15] et ait: Terra coram vobis est,
ubicumque tibi placuerit habita.
[16] Sarae autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc
erit tibi in velamen oculorum
ad omnes qui tecum sunt, et
quocumque perrexeris: mementoque te deprehensam. [17] Orante autem Abraham, sanavit Deus Abimelech et uxorem, ancillasque ejus, et pepererunt: [18]
concluserat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech
propter Saram uxorem Abrahae.

bėjo: Ką gi tu manei, taip pasielgdamas? [11] Abraomas atsakė:
Aš sau galvojau: rasi šitoje vietoje nėra Dievo baimės, ir mane užmuš dėlei mano pačios. [12]
Galop gi ir ištikrųjų ji yra man
sesuo, mano tėvo duktė, ir nemano motinos duktė, ir aš vedžiau ją į pačią. [13] O kada Dievas mane išvedė iš mano tėvo
namų, aš jai tariau: Padaryk
man tą malonę: kiekvienoje vietoje, kurion ateisime, sakyk, kad
aš tavo brolis. [14] Taigi, Abimelėkas ėmė avių ir jaučių, vergų ir vergių ir davė Abraomui,
ir atidavė jam jo pačią Sarą, [15]
ir tarė: Šalis ties jumis; gyvenk,
kame nors tau patiks. [16] O Sarai jis sakė: Štai aš daviau tavo
broliui tukstantį sidabrinių; tai
bus tau akių uždangalui prieš
visus, kurie yra su tavim, ir kur
nors tu eisi, ir atsimink, kad
buvai sugauta. [17] O Abraomui
pasimeldus, Dievas išgydė Abimelėką ir jo pačią ir jo tarnaites, ir jos pagimdė. [18] Nes Viešpats buvo užrakinęs visas įsčias
Abimelėko namuose dėlei Abraomo pačios Saros.

7) Izaoko gimimas. Sandora Bersabėjoje.

Caput XXI. [1] Visitavit autem
Dominus Saram sicut promise-

21. perskyrimas. [1] O Viešpats
aplankė Sarą, kaip buvo žadėjęs,

našas. Abraomas pavadintas čionai pranašu ne kaipo skelbėjas Dievo apreiškiamų paslapčių, bet kaipo žmogus pasilieką̨s vienybėje su Dievu, jo vardu atsiliepiąs, mokąs, perspėjąs, užtariąs kitus pas Dievą. — **(12)** *Ji ištikrųjų...* Veiz. paaišk. 12, 13. — **(16)** *Tukstantį sidabrinių.* Koki buvo tų Geraros sidabrinių arba siklių tikra vertybė, nežinia. — *Bus tau akių...,* Ką Abimelėkas norėjo pasakyti šitais ir tolesniais žodžiais, nevisai aišku. Anot Auksaburnio: „Tegul ta dovana tau padės užmiršti neteisybę, kurią aš tau padariau". Ebr. t. yra: J i s, t. y. Abraomas, b u s t a u... Tokio skaitymo prasmė galėtu buti: Jis tebuna tau uždangalas, t. y. apgynėjas.—*Atsimink...* ir buk atsargesnė, kad savo žodžiais nedarytumei pavojaus sau ir kitiems.— **(18)** *Nes Viešpats...* Leista ant Abimelėko namų bausmė tikriausiai buvo ta, kad jo moteris buvo nustojusios galės tapti motinomis.

rat: et implevit quae locutus
est. [2] Concepitque et peperit fi-
lium in senectute sua, tempore
quo praedixerat ei Deus. [3] Vo-
cavitque Abraham nomen filii
sui, quem genuit ei Sara, Isaac:
[4] et circumcidit eum octavo die,
sicut praeceperat ei Deus, [5] cum
centum esset annorum: hac quip-
pe aetate patris, natus est Isaac.
[6] Dixitque Sara: Risum fecit mi-
hi Deus: quicumque audierit,
corridebit mihi. [7] Rursumque
ait: Quis auditurum crederet Ab-
raham quod Sara lactaret filium,
quem poperit ei jam seni?

[8] Crevit igitur puer, et ablac-
tatus est: fecitque Ahraham
grande convivium in die ablac-
tationis ejus. [9] Cumque vidisset
Sara filium Agar Ægyptiae lu-
dentem cum Isaac filio suo, di-
xit ad Abraham: [10] Ejice ancil-
lam hanc, et filium ejus: non
enim erit heres filius ancillae
cum filio meo Isaac. [11] Dure ac-
cepit hoc Abraham pro filio suo.
[12] Cui dixit Deus: Non tibi vi-
deatur asperum super puero, et
super ancilla tua: omnia quae
dixerit tibi Sara, audi vocem

ir įvykdė, ką buvo sakęs. [2] Ir
ji tapo nėščia ir pagimdė sunų
savo senatvėje, tuo metu, kurį
jai Dievas buvo išanksto apreiš-
kęs. [3] Ir Abraomas praminė savo
sunų, kurį jam pagimdė Sara,
vardu Izaokas, [4] ir jį apipjaustė
aštuntoje dienoje, kaip jam Die-
vas buvo įsakęs; [5] kada jis bu-
vo šimto metų, tame tėvo am-
žyje gimė Izaokas. [6] Ir Sara sa-
kė: Dievas man padarė juoką;
kas nors tai išgirs, juoksis su
manim. [7] Ir ji dar kalbėjo: Kas
butu įtikėjęs, kad Abraomas iš-
girs, jog Sara žindo sunų, kurį
jam senam pagimdė?

[8] Tuo tarpu vaikas augo ir
buvo nujunkytas; o Abraomas
iškėlė didelį pokilį jo nujunky-
mo dienoje. [9] Ir Sara, pamačius
aigyptietės Agaros sunų žaidžian-
tį su savo sunumi Izaoku, tarė
Abraomui: [10] Išvaryk šitą tar-
naitę ir jos sunų; nes tarnaitės
sunus nebus tėvainis su mano
sunumi Izaoku. [11] Tai labai ne-
patiko Abraomui dėlei jo sunaus.
[12] Bet Dievas jam tarė: Nesisie-
lok dėlei savo vaiko ir tarnai-
tės; visame, ką tau sakys Sara,
klausyk jos balso; nes per Izao-

21, 1-34. Išsipildo Dievo pažadėjimas, ir Sara pagimdo Abraomui sunų, Izaoką. Paskiaus jai reikalaujant Abraomas atskiria ir išvaro iš savo namų vyresnįjį sunų su jo motina Agara, ir tuo pačiu laiku jis padaro sandorą su Geraros karalium Abimelėku.

(21, 1) *Aplankė*: suteikė savo malones. Plg. 17, 16. 21; 18, 10...—(3) *Izaokas*. Ebr. *Icchaq*. Tas vardas padarytas iš žodžio *cachaq*, juokties. Plg. 17, 17; 18, 12... — (6) *Padarė juoką*. Dabar jau ir Sara juokiasi iš džiaugsmo, matydama įvykusius Dievo pažadėjimus.

(8) *Buvo nujunkytas*. Paprastai Rytų kraštuose vaikus žindo žymiai ilgiaus negu pas mus; dažnai lig trečių metų. Papročio kelti pokilį, vaiką nujunkant, tebėra tenai iki dabar. — (9) *Ir Sara...* Ar Saros reikalavimas išvaryti iš namų Agarą su Izmaėliu buvo išreikštas pačiame nujunkymo pokilyje, tikrai nežinia.— *Agaros sunų žaidžiantį...* Izmaėlio žaidime regimai apsireiškė koks nors pasityčiojimas iš Izaoko. Plg. Gal. 4, 29. Bet tai buvo tik proga. Ištikrųjų gi Sara bijojo, kad Abraomui mirus Izmaėlis nepasisavintu pirmgimystės teisių; juo labiaus, kad ji matė Abraomo meilę į savo pirmąjį sunų neikiek nesimažinant.—(10) *Tarnaitės sunus nebus...* Plg. Gal. 4, 22-30. — (11) *Labai nepatiko*. Abraomas manė, kad Dievo žadėtoji skaitlinga ainija kilsianti ne tik per Izaoką (17, 21), bet taipogi ir per Izmaėlį (17, 19. 20). — (12) *Nes per Izaoką...* Plg. Rym. 9,

ejus: quia in Isaac vocabitur ti-
bi semen. [13] Sed et filium ancil-
lae faciam in gentem magnam,
quia semen tuum est. [14] Surre-
xit itaque Abraham mane, et
tollens panem et utrem aquae,
imposuit scapulae ejus, tradidit-
que puerum, et dimisit eam.
Quae cum abiisset, errabat in soli-
tudine Bersabee. [15] Cumque con-
sumpta esset aqua in utre, abje-
cit puerum subter unam arbo-
rum, quae ibi erant. [16] Et abiit,
seditque e regione procul quan-
tum potest arcus jacere: dixit
enim: Non videbo morientem
puerum: et sedens contra, leva-
vit vocem suam et flevit. [17] Ex-
audivit autem Deus vocem pu-
eri: vocavitque Angelus Dei Agar
de cœlo, dicens: Quid agis Agar?
noli timere: exaudivit enim De-
us vocem pueri de loco in quo
est. [18] Surge, tolle puerum, et
tene manum illius: quia in gen-
tem magnam faciam eum. [19] Ape-
ruitque oculos ejus Deus: quae
videns puteum aquae, abiit, et
implevit utrem, deditque puero
bibere. [20] Et fuit cum eo: qui
crevit, et moratus est in solitu-
dine, factusque est juvenis sa-
gittarius. [21] Habitavitque in dę-
serto Pharan, et accepit illi ma-
ter sua uxorem de terra Ægypti.
[22] Eodem tempore dixit Abi-
melech, et Phicol princeps exer-

ką bus tau pavadinta ainija. [13]
Bet ir tarnaitės sunų aš pada-
rysiu didele tauta, kadangi jis
yra tavo ainis. [14] Taigi, Abrao-
mas kėlėsi anksti rytą ir ėmęs
duonos ir šikšninį vandens indą
uždėjo jai ant pečių, ir atidavė
vaiką, ir ją išleidė. O ji išėjus
klaidžiojo Bersabėjos tyruose.
[15] Ir pristigus vandens inde, ji
pametė vaiką po vienu iš tenai
buvusių medžių, [16] ir nuėjo, ir
atsisėdo ties juo ištolo per kil-
pinio šuvį, nes sakė: Negaliu ma-
tyti vaiko mirštant; ir sėdėda-
ma ties juo ėmė graudžiai verk-
ti. [17] O Dievas išklausė vaiko
balsą, ir Dievo aniolas atsiliepė
iš dangaus į Agarą, tardamas:
Kas tau darosi, Agara? Nesibi-
jok, nes Dievas išklausė vaiko
balsą iš vietos, kame jis yra. [18]
Kelkies, imk vaiką ir laikyk jį
už rankos; nes aš jį padarysiu
didele tauta. [19] Ir Dievas jai
atvėrė akis; tuomet ji, pamačius
vandens šulinį, nuėjo ir prisisė-
mė indą ir davė vaikui gerti. [20]
Ir Dievas buvo su juo; jis augo
ir pasiliko tyruose ir pasidarė
jaunu šauliu. [21] Jis gyveno Pa-
rano tyrumoje, ir jo motina pa-
ėmė jam pačią iš Aigypto žemės.

[22] Tuo pačiu metu Abimelė-
kas ir jo kariuomenės vadas Pi-

7. Žyd. 11, 18. Kaip šitas Abraomo ištyrimas ir panaujintas pažadėjimas, taip ir kiti turi pamokyti ir įtikrinti patį Abraomą ir jo ainius, kad priklausymas prie išrinktosios tautos, kurioje Dievas norėjo užlaikyti apreikštąjį tikėjimą, nesiremia įgimtais jausmais, bet visai priklauso nuo Dievo malonės ir jo valios pildymo. — **(13)** *Ir tarnaitės...* Plg. 17, 16-22. — **(14)** *Bersabėjos tyruose.* Tyrai į pietus nuo Geraros buvo praminti tuo vardu truputį paskiaus (v. 31. e.). —**(17)** *Išklausė vaiko balsą*: nes raudantis draug su savo motina Izmaėlis buvo Abraomo sunus, ir Dievas buvo žadėjęs juo rupinties (v. 15. e.) — **(18)** *Imk vaiką ir laikyk jį už rankos*: neapleisk ir laikyk savo globoje.—**(21)** *Parano tyruose.* Dabar: E t-T i h. Plg. 14, 6. Izmaėlis, nors išvarytas iš namų, nesutraukė visai santikių su savo tėvu, gavo iš jo draug su kitais vaikais dalį, o Abraomui mirus dalyvavo jo laidotuvėse. Plg. 25, 6. 9.

(22) *Abimelėkas.* Augšč. minėtas Ge-

citus ejus ad Abraham: Deus
tecum est in universis quae agis.
23 Jura ergo per Deum, ne noceas mihi, et posteris meis, stirpique meae: sed juxta misericordiam, quam feci tibi, facies mihi, et terrae in qua versatus es
advena. 24 Dixitque Abraham:
Ego jurabo. 25 Et increpavit
Abimelech propter puteum aquae quem vi abstulerant servi ejus.
26 Responditque Abimelech: Nescivi quis fecerit hanc rem: sed et tu non indicasti mihi, et ego
non audivi praeter hodie. 27 Tulit itaque Abraham oves et boves, et dedit Abimelech: percusseruntque ambo fœdus. 28 Et
statuit Abraham septem agnas
gregis seorsum. 29 Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt septem agnae istae, quas stare fecisti
seorsum? 30 At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: ut sint mihi in testimonium, quoniam ego fodi puteum
istum. 31 Idcirco vocatus est locus ille Bersabee: quia ibi uterque juravit. 32 Et inierunt fœdus pro puteo juramenti. 33 Surrexit autem Abimelech, et Phicol princeps exercitus ejus, reversique sunt in terram Palaestinorum. Abraham vero plantavit nemus in Bersabee, et invocavit ibi nomen Domini Dei
aeterni. 34 Et fuit colonus terrae Palaestinorum diebus multis.

kolis kalbėjo Abraomui: Dievas yra su tavim visame, ką darai.
23 Prisiekk tat per Dievą, kad tu nekenksi man ir mano ainiams ir mano giminei; bet sulig malonės, kurią aš tau padariau, ir tu elgsies su manim ir su šalimi.
kurioje gyvenai kaipo ateivis. 24
Ir Abraomas tarė: Aš prisieksiu.
25 Ir jis skundėsi Abimelėkui dėlei vandens šulinio, kurį jo
tarnai buvo atėmę prievarta. 26
O Abimelėkas atsakė: Aš nežinau, kas tai padarė; bet ir tu man nesakei, ir aš nieko negirdėjau
iki šiai dienai. 27 Taigi,
Abraomas ėmė avių ir jaučių ir davė Abimelėkui; ir juodu padarė tarp savęs sandorą. 28 Ir Ab-
raomas pastatė atskirai septynis
eryčius iš bandos. 29 Tuomet
Abemelėkas jam tarė: Ką reiškia šitie septyni eryčiai, kuriuos
pastatei skyrium? 30 Jis atsakė:
Septynis eryčius imsi iš mano rankos, kad butu man liudijimu, jog aš iškasiau šitą šulinį. 31 To-
dėl ana vieta buvo pavadinta Bersabėja, nes ten abudu prisiekė.
32 Ir juodu padarė sandorą
prie prisiekos šulinio. 33 O Abi-
melėkas ir jo kariuomenės vadas Pikolis pakilo ir sugrįžo į Pilistimų žemę. Abraomas gi užveisė Bersabėjoje miškelį ir tenai šaukėsi į Viešpaties amžinojo Dievo vardą,
34 ir ilgą laiką buvo ateiviu Pilistimų žemėje.

---

raros karalius. V. 20, 2... — (25) *Dėlei vandens...* Vanduo Palestinoje yra dalykas retai randamas ir labai branginamas; užtat dažnai darosi vaidų priežastimi. — (31) *Bersabėja.* Ebr. *B'er-šebah.* Vardas padarytas iš dviejų ebr. žodžių, kurių pirmas reiškia šulinį, antras gi septynis, o taipogi vartojamas prasmėje: prisiekti; taigi, visas vardas reiškia tą-pat, ką ir: šulinis septynių, arba prisiekos šulinis. Dabar tą vietą Arabai vadina Hirbet bir esseba. — (33) *Į Pilistimų žemę:* Geraron.

8) Abraomo auka.

Caput XXII. 1 Quae post-
quam gesta sunt, tentavit Deus
Abraham, et dixit ad eum: Ab-
raham, Abraham. At ille respon-
dit: Adsum. 2 Ait illi: Tolle fi-
lium tuum unigenitum, quem
diligis, Isaac, et vade in terram
visionis: atque ibi offeres eum
in holocaustum super unum mon-
tium quem monstravero tibi. 3
Igitur Abraham de nocte con-
surgens, stravit asinum suum:
ducens secum duos juvenes, et
Isaac filium suum: cumque con-
cidisset ligna in holocaustum,
abiit ad locum quem praecepe-
rat ei Deus. 4 Die autem tertio,
elevatis oculis, vidit locum pro-
cul: 5 dixitque ad pueros suos:
Exspectate hic cum asino: ego
et puer illuc usque properantes,
postquam adoraverimus, rever-
temur ad vos. 6 Tulit quoque
ligna holocausti, et imposuit su-

22. perskyrimas. 1 Po tų at-
sitikimų Dievas mėgino Abrao-
mą ir jam tarė: Abraome, Abrao-
me! O jis atsakė: Štai aš. 2 Ir
Dievas tarė: Imk savo vienati-
nį sunų Izaoką, kurį myli, ir
eik į regėjimo žemę, ir tenai-jį
paaukosi kaipo deginamąją auką
ant vieno kalnų, kurį aš tau
nurodysiu. 3 Taigi, Abraomas, at-
sikėlęs nakčia, prirengė savo asi-
lą, ėmė su savim du bernioku
ir savo sunų Izaoką; o prisiskal-
dęs malkų deginimo aukai, nuė-
jo į vietą, kurią jam Dievas bu
vo įsakęs. 4 Trečioje gi dienoje,
pakėlęs akis, pamatė vietą išto-
lo, 5 ir tarė dviem savo bernam:
Palaukkita čionai su asilu; aš
gi ir vaikas nueisiva tenai, ir
kada pagarbinsiva, sugrįšiva pas
judu. 6 Jis ėmė taipogi malkų
deginimo aukai ir uždėjo ant sa-
vo sunaus Izaoko; patsai gi ne-

22, 1-19. Dievas, ištirdamas Abraomo ištikimybę ir paklusnumą, liepia jam paaukoti savo sunų Izaoką. Kadangi tame baisiausiame ištyrime Abraomo paklusnumas pasirodo tobulas, todėl Dievas vėl jam daro pažadėjimą, kad jo ainija bus labai skaitlinga ir kad iš jo giminės ateis visoms tautoms palaiminimas, ir tą pažadėjimą patvirtina prisieka.

(22, 1) *Po tų atsitikimų.* Kiek laiko buvo praėję nuo augščiaus apsakytų atsitikimų, galima spėti iš to, kad Izaokas buvo jau stipras jaunikaitis, nes netik galėjo atlikti su tėvu ilgą kelionę, bet ir panešti malkų glėbį aukai į kalną. — *Mėgino.* Dievas, reikalaudamas iš Abraomo didžiausios ir baisios aukos, norėjo ištirti jo tikėjimą ir paklusnumą, ir tai ne dėl to kad pats butu abejojęs, bet kad nurodytu Abraomo dorybes kaipo pavyzdį visiems tikintiems, kurių tėvu jis turėjo tapti.—(2) *Vienatinį sunų...* Izaokas pavadintas vienatiniu, nes jis vienas buvo gimęs iš tikrosios Abraomo pačios Saros, ir jis vienas turėjo buti tėvainiu Dievo suteiktųjų žadėjimų. Reikalaujamos aukos didumas paaiškėja iš kiekvieno dieviškojo įsakymo žodžio: turi buti paaukotas s u n u s, v i e n a t i n i s, visa ateities viltis, ir tai m y l i a m i a u s i s. — *Regėjimo žemę.* Ebr. *Moriah.* Taip vadinosi išpradžios visa apylinkė, kurioje buvo tarp kitų vienas kalnelis, paskiaus pramintas taipogi M o r i a h, garsus pastatyta ant jo vėliaus Saliamono bažnyčia. — (3) *Nakčia.* Anot ebr., d a r p r i e š a u š r ą. Abraomas rengėsi pildyti Dievo paliepimą be jokio svyravimo su stebėtinu paklusnumu. — (4) *Trečioje gi dienoje...* Iš Bersabėjos lig Morijai buvo apie 60 viorstų. Ką Abraomas turėjo jausti kelionės metu, pigiaus spėti kaip apsakyti. — (5) *Sugrįšiva pas judu.* Abraomas turėjo viltį, kad Dievas kokiuo nors budu užlaikys Izaoką nuo mirties, arba nors ir paaukotą jį jam sugrąžins; kaip sako šv. Povilas: *Per tikėjimą Abraomas atnašavo Izaoką, kada buvo ištiriamas... sanprotaudamas, kad Dievas gali prikelti ir iš numirusių* (Žyd. 11, 17. 19). — (6) *Uždėjo ant savo sunaus.* „Izaokas nešantis savo aukai malkas, anot šv. tė-

per Isaac filium suum: ipse ve-
ro portabat in manibus ignem
et gladium. Cumque duo perge-
rent simul, 7 dixit Isaac patri
suo: Pater mi. At ille respondit:
Quid vis fili? Ecce, inquit, ig-
nis et ligna: ubi est victima ho-
locausti? 8 Dixit autem Abraham:
Deus providebit sibi victimam
holocausti, fili mi. Pergebant
ergo pariter: 9 et venerunt ad
locum quem ostenderat ei De-
us, in quo ædificavit altare, et
desuper ligna composuit: cum-
que alligasset Isaac filium su-
um, posuit eum in altare super
struem lignorum. 10 Extenditque
manum, et arripuit gladium, ut
immolaret filium suum. 11 Et ec-
ce Angelus Domini de cœlo cla-
mavit, dicens: Abraham, Abra-
ham. Qui respondit: Adsum. 12
Dixitque ei: Non extendas ma-
num tuam super puerum, neque
facias illi quidquam: nunc cog-
novi quod times Deum, et non
pepercisti unigenito filio tuo pro-
pter me. 13 Levavit Abraham
oculos suos, viditque post ter-
gum arietem inter vepres hæ-
rentem cornibus, quem assumens
obtulit holocaustum pro filio.
14 Appellavitque nomen loci il-
lius, Dominus videt. Unde us-
que hodie dicitur: In monte Do-
minus videbit.

15 Vocavit autem Angelus Do-
mini Abraham secundo de cœlo,

šėsi rankose ugnies ir peilį. Jiem-
dviem draug beeinant, 7 Izaokas
tarė savo tėvui: Mano tėve! Ta-
sai atsakė: Ko nori, sunau? Štai,
tarė, ugnis ir malkos; kame yra
auka deginimui? 8 O Abraomas
tarė: Dievas parupins, mano su-
nau, sau auką deginimui. Juodu
tat draug ėjo toliaus, 9 ir atėjo
į vietą, kurią jam Dievas buvo
parodęs; čia jis pastatė altorių
ir sudėjo ant jo malkas; ir su-
rišęs savo sunų Izaoką, paguldė
jį ant altoriaus viršuje malkų
kruvos. 10 Ir ištiesė ranką ir nu-
tvėrė peilį, kad paaukotu savo
sunų. 11 Ir štai Viešpaties anio-
las sušuko iš dangaus, tardamas:
Abraome, Abraome! Jis atsakė:
Štai aš. 12 Ir jam tarė: Netiesk
savo rankos ant vaiko, ir nieko
jam nedaryk; dabar žinau, kad
bijaisi Dievo ir nepasigailėjai
savo vienatinio sunaus dėlei ma-
nęs. 13 Abraomas pakėlė savo
akis ir pamatė užpakalyje aviną,
įsipainiojusį ragais erškėtyne,
kurį ėmęs paaukojo kaipo degi-
namą auką sunaus vietoje. 14 Ir
jis praminė aną vietą vardu:
Viešpats mato. To dėlei iki šiai
dienai sakoma: Ant kalno Vieš-
pats matys.

15 O Viešpaties aniolas šaukė
Abraomą antrą sykį iš dangaus,

vų (Ambr.), yra viena gražiausių figurų Jėzaus Kristaus, einančio su medžio kryžiumi į Kalvarijos kalną. — (**8**) *Dievas parupins.* Pilnas gilaus tikėjimo ir pasidavimo Dievo valiai Abraomas apreikš tą valią sunui paskutinėje valandoje; dabar gi jis tik apskritai jam nurodo, kad kaip pats aukojimas taip ir auka yra Dievo rankoje. — (**9**) *Surišęs savo sunų:* taip kaip daroma su aukojamais gyvuliais. Izaokas dabar jau žino, koki turi buti auka, bet ir jis lygiai paklusnus Dievo valiai, kaip jo tėvas. — (**12**) *Dabar žinau...* Auka jau buvo padaryta Abramo ir Izaoko širdyje; to buvo gana; bet jai išreikšti išviršiniu budu Dievas atkreipia Abraomo atidę į ragais įsipainiojusį erškėtyne aviną. — (**14**) *Viešpats mato.* Ebr. t. yra čionai tas pats veiksmažodis, ką ir 8. eil.: *parupins, providebit.* — *Ant kalno Viešpats matys.* Anot ebr.: a n t k a l n o, k a m e V i e š p a t s b u s m a t o m a s. Taigi, kaip Viešpats susimilo ant Abraomo, taip jis susimils ant kiek-

dicens: 16 Per memetipsum ju-
ravi, dicit Dominus: quia feci-
sti hanc rem, et non pepercisti
filio tuo unigenito propter me:
17 benedicam tibi, et multiplica-
bo semen tuum sicut stellas cœ-
li, et velut arenam quæ est in
littore maris: possidebit semen
tuum portas inimicorum suorum.
18 et BENEDICENTUR in se-
mine tuo omnes gentes terræ;
quia obedisti voci meæ. 19 Re-
versus est Abraham ad pueros
suos, abieruntque Bersabee si-
mul, et habitavit ibi.

tardamas: 16 Aš prisiekiau pats
per save, sako Viešpats; kadan-
gi tu padarei tą dalyką ir nepa-
sigailėjai savo vienatinio sunaus
dėlei manęs, 17 aš tave palaimin-
siu ir padauginsiu tavo ainiją
kaip dangaus žvaigždes ir kaip
smiltis, esančias ant juros kran-
to; tavo ainija paveldės savo ne-
prietelių vartus, 18 ir tavo aini-
joje BUS PALAIMINTOS visos
žemės tautos, kadangi tu buvai
paklusnus mano balsui. 19 Ir Ab-
raomas sugrįžo pas du savo ber-
nu, ir nuėjo draug Bersabėjon,
ir tenai gyveno.

c) Paskutiniai Abraomo gyvenimo metai. 1) Nakoro ainiai. Saros mirtis.

20 His ita gestis, nuntiatum
est Abrahæ quod Melcha quo-
que genuisset filios Nachor fra-
tri suo, 21 Hus primogenitum, et
Buz fratrem ejus, et Camuel
patrem Syrorum, 22 et Cased, et
Azau, Pheldas quoque et Jed-
laph, 23 ac Bathuel, de quo na-
ta est Rebecca: octo istos ge-
nuit Melcha, Nachor fratri Ab-
rahæ. 24 Concubina vero illius,
nomine Roma, peperit Tabee,
et Gaham, et Tahas, et Maacha.

20 Po tų atsitikimų pranešta
Abraomui, kad ir Mėlka pagim-
dė jo broliui Nakorui sunus, 21
pirmgimį Husą, ir jo brolį Bu-
zą, ir Syrijiečių tėvą Kamuėlį,
22 Kasėdą, Azavą, Pėldą, Jėd-
lafą 23 ir Batuėlį, kuriam gimė
Rebėka. Šituos aštuonis Mėlka
pagimdė Abraomo broliui Nako-
rui. 24 O jo gulovė, vardu Ro-
ma, pagimdė Tabėę, Gaamą, Ta-
asą, ir Maachą.

---

vieno, kurs su panašiais jausmais į jį ar-
tinsis.

(**16**) *Prisiekiau pats per save.* Plg. Žyd. 6, 13-17. Dievas su prisieka atnaujina ir patvirtina Abraomui paskutinį kartą savo žadėjimus. — (**17**) *Nepriete-lių vartus.* Kas apima vartus, tas jau gali užimti ir visą miestą; todėl vartų paveldėjimu išreikštas visiškas neprietelių apgalėjimas. — (**18**) *Tavo ainijoje:* ypač gi Kristuje.

22, 20—23, 20. Baigdamas Abraomo istoriją, autorius mini visupirma jo brolio Nakoro vaikus, su kuriais Abraomo ainiai dar turės kokį laiką santikius. Toliaus pasakojama apie mirusios Saros palaidojimą dvailoje oloje, kurią tuo tikslu Abraomas nusiperka iš Heto vaikų.

(**20**) *Po tų atsitikimų...* Šitame straipsnelyje papildomos žinios apie Tarės ainius (11, 27-32); jis taipogi prirengia tolesnį pasakojimą apie Izaoko vestuves su Rebėka (24 persk.). — (**21**) *Husą ir..* Apie sekančius vardus negalima nieko tikra pasakyti. — *Syrijiečių tėvą.* Anot ebr. t. ir LXX, A r a m o t ė v ą. — (**24**) *Gulovė* Ebr. ž. *pilegeš* paprastai vadinamos kitos pačios, turėjusios vyro namuose mažesnes teises.

Caput XXIII. 1 Vixit autem
Sara centum viginti septem an-
nis. 2 Et mortua est in civitate
Arbee, quæ est Hebron, in ter-
ra Chanaan: venitque Abraham
ut plangeret, et fleret eam. 3
Cumque surrexisset ab officio
funeris, locutus est ad filios Heth,
dicens: 4 Advena sum et pere-
grinus apud vos: date mihi jus
sepulcri vobiscum, ut sepeliam
mortuum meum. 5 Responderunt
filii Heth, dicentes: 6 Audi nos
domine, princeps Dei es apud
nos: in electis sepulcris nostris
sepeli mortuum tuum: nullusque
te prohibere poterit quin in mo-
numento ejus sepelias mortuum
tuum. 7 Surrexit Abraham, et ado-
ravit populum terræ, filios vi-
delicet Heth: 8 dixitque ad eos:
Si placet animæ vestræ ut se-
peliam mortuum meum, audite
me, et intercedite pro me apud
Ephron filium Seor: 9 ut det mi-
hi speluncam duplicem, quam
habet in extrema parte agri sui:
pecunia digna tradat eam mihi
coram vobis in possessionem se-
pulcri. 10 Habitabat autem Eph-

23. perskyrimas. 1 O Sara gy-
veno šimtą dvidešimt septyne-
rius metus. 2 Ji mirė Arbėjos
mieste, tai yra Ebrone, Kana-
ano žemėje. Ir Abraomas atėjo
jos apraudotų ir apverktų. 3 Ir
pakilęs nuo budinių, kalbėjo He-
to vaikams, tardamas: 4 Esu atei-
vis ir keleivis jusų tarpe; duo-
kite man nuosavybėn kapą pas
jus, kad palaidočiau savo numi-
rėlį. 5 Heto vaikai atsakė, tar-
dami: 6 Klausyk musų, pone; tu
Dievo kunigaikštis musų tarpe;
laidok savo numirėlį rinktinėse
musų kapinėse; ir neivienas ne-
galės tau uždrausti palaidoti ta-
vo numirėlį jo kape. 7 Abraomas
atsikėlė ir nusilenkė prieš ano
krašto žmones, tai yra prieš He-
to vaikus, 8 ir jiems tarė: Jei
jums tinka, kad aš palaidočiau
savo numirėlį, paklausykite ma-
nęs ir mane užtarkite pas Seo-
ro sunų Efroną, 9 kad jis man
duotu dvailą olą, kurią jis turi
savo lauko gale; teduoda ją man
už pinigus, kiek verta, jusų aky-
se, kad ji man butu nuosaviais
kapais. 10 O Efronas gyveno tarp

(23, 1) *Gyveno šimtą...* Sara vienatinė moteriškė, kurios amžis nurodómas šv. Rašte. Jai mirštant Izaokui buvo sukakę 37 metai. — **(2)** *Arbėjos mieste.* Ebr. *Qiriath-'Arba'.* Seniausis to miesto vardas rasi buvo E b r o n a s ir gal tik paskui jis buvo nuo tulo kananiečio vardo pramintas A r b ė j o s arba A r b o s miestu. Iš šitos vietos pasirodo, kad Abraomas iš Bersabėjos vėl buvo atsikėlęs Ebronan. — *Atėjo jos apraudotų..* Sara, kaip ir visos moteris Rytuose, turėjo savo atskirą šėtrą. — **(3)** *Heto vaikams:* Hetiečių giminei (10, 15), gyvenusiai tuo metu Ebrono apylinkėje. — **(4)** *Esu ateivis...* Vietos pirkimas kapams buvo padarytas miesto vartuose, kame susirinkdavo vietiniai gyventojai. Abraomas pradeda derybas nuolankiu pasisakymu, kad jis svetimtautis ir neturįs čia nuosavios vietos. — *Numirėlį.* Ebr. ž. *meth* reiškia lygiai numirusį vyriškį kaip ir moteriškę. —**(6)** *Dievo kunigaikštis.* Hetiečiai mandagiai atsako, kad jie labai gerbia Abraomą ir mielu noru leidžia jam palaidoti jo numirėlę pagal jo paties išsirinkimą. Pats išsireiškimas *Dievo kunigaikštis* lygus pasakymui: galingiausis kunigaikštis. — **(7)** *Nusilenkė.* Abraomas lygiai mandagiai dėkoja Hetiečiams už prielankumą, bet jis nori turėti savus kapus. — **(8)** *Mane užtarkite..* Abraomui reikalingos vietos savininkas Efronas buvo čia-pat. Taigi, prašomas užtarimas yra ne kas kita, kaip tik naujas mandagumo ženklas. — **(9)** *Dvailą olą.* Ebr. žodis *Makhpelah*, kurs reiškia d v a i l a s, tikriausiai buvo nuosavus olos vardas. Ta ola M a k h p e l a h buvo Efrono laukogale į rytus nuo Mambrės. Olą Abraomas nori gauti ne dovanai, bet už pinigus. — **(10)** *Gyveno.* Anot LXX, sėdė-

ron in medio filiorum Heth.
Responditque Ephron ad Abra-
ham cunctis audientibus qui in-
grediebantur portam civitatis il-
lius, dicens: [11] Nequaquam ita
fiat, domine mi, sed tu magis
ausculta, quod loquor: Agrum
trado tibi, et speluncam, quæ
in eo est, præsentibus filiis po-
puli mei, sepeli mortuum tuum.
[12] Adoravit Abraham coram po-
pulo terræ. [13] Et locutus est ad
Ephron circumstante plebe: Quæ-
so, ut audias me: Dabo pecu-
niam pro agro: suscipe eam, et
sic sepeliam mortuum meum in
eo. [14] Responditque Ephron: [15]
Domine mi, audi me: Terra,
quam postulas, quadringentis sic-
lis argenti valet: istud est pre-
tium inter me et te: sed quan-
tum est hoc? sepeli mortuum
tuum. [16] Quod cum audisset
Abraham, appendit pecuniam,
quam Ephron postulaverat, audi-
entibus filiis Heth, quadringen-
tos siclos argenti probatæ mo-
netæ publicæ. [17] Confirmatusque
est ager quondam Ephronis, in
quo erat spelunca duplex, respi-
ciens Mambre, tam ipse, quam
spelunca, et omnes arbores ejus
in cunctis terminis ejus per cir-
cuitum, [18] Abrahæ in possessio-
nem, videntibus filiis Heth, et

Heto vaikų. Ir jis atsakė Ab-
raomui, girdint visiems, kurie
įeidavo į ano miesto vartus, tar-
damas: [11] Netaip turi buti, ma-
no pone; bet velyk tu paklau-
syk, ką aš sakau: Aš tau atiduo-
du lauką ir jame esančią olą
mano tautos vaikų akyse; laidok
savo numirėlį. [12] Abraomas nu-
silenkė prieš ano krašto žmones
[13] ir sakė Efronui, visiems žmo-
nėms aplink stovint: Meldžiu,
paklausyk manęs. Duosiu pini-
gų už lauką; imk juos; ir taip
aš jame palaidosiu savo numirė-
lį. [14] O Efronas atsakė: [15] Mano
pone, paklausyk manęs: Žemė,
kurios reikalauji, verta keturių
šimtų sidabro siklių; tai jos kai-
na tarp manęs ir tavęs; bet kas
tai yra? laidok savo numirėlį.
[16] Tai išgirdęs Abramas atsvėrė
pinigus, kurių pareikalavo Efro-
nas, Heto vaikams girdint, ke-
turis šimtus sidabro siklių pa-
tikrintais visur imamais pinigais.
[17] Ir kitados Efrono laukas, ku-
riame buvo dvaila ola, ties Mamb-
re, kaip pats laukas taip ir ola
ir visi jo medžiai, kurie buvo
ant jo ploto aplinkui, buvo pri-
pažinti [18] Abraomui nuosavybėn,
matant Heto vaikams ir visiems,
kurie įeidavo į ano miesto var-
tus. [19] Taigi, taip Abraomas pa-

jo. — *Kurie įeidavo,* t. y. miesto gyventojams. — (11) *Aš tau atiduodu...* Efronas pasirodo lygiai mandagus, kaip ir kiti Hetiečiai. Jis neva nori padovanoti ne tik pačią olą, bet ir visą lauką; vienok jis taip kalba tik Rytų gyventojų papročiu, mandagiai išreikšdamas norą parduoti už gerus pinigus. Abraomas tai gerai supranta ir padėkojęs už mandagumą nusilenkimu, tuojau ima kalbėti apie užmokesnį. — (15) *Keturių šimtų...* Paskiaus žinomi pas žydus sidabriniai sikliai buvo verti musų pinigais arti 1 rb. 20 kap., bet Abraomo laiku tokių siklių tikriausiai dar nebuvo; todėl kiek sidabro pareikalavo Efronas, visai nežinia. Jis pasilieka mandagus iki galui ir priduria, kad taip turtingiems žmonėms, kaip jis ir Abraomas, tie pinigai tai mažiausis dalykas: *bet kas tai yra?* — (17) *Laukas, kuriame...* Anot ebr. l a u k a s, k u r s b u v o M a k p e l o j e į r y t u s n u o M a m b r ė s. — (18) *Matant Heto...* Pardavimą patvirtino visi ten buvusieji, o parduotosios vietos ribos buvo griežtai nurodytos, net išskaitant ten augusius medžius. — (19) *Palaidojo savo pačią...* Toje vietoje buvo palaidota ne tik Sara,

cunctis qui intrabunt portam civitatis illius. [19] Atque ita sepelivit Abraham Saram uxorem suam in spelunca agri duplici, quæ respiciebat Mambre, hæc est Hebron in terra Chanaan. [20] Et confirmatus est ager, et antrum, quod erat in eo, Abrahæ in possessionem monumenti a filiis Heth.

laidojo savo pačią Sarą dvailoje oloje, esančioje ties Mambre, tai yra Ebronu, Kanaano žemėje. [20] Ir laukas ir buvusi jame ola patvirtinta buvo Heto vaikų Abraomui, kaipo jo nuosavus kapas.

2) Izaoko vestuvės.

Caput XXIV. [1] Erat autem Abraham senex, dierumque multorum: et Dominus in cunctis benedixerat ei. [2] Dixitque ad servum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: Pone manum tuam subter femur meum, [3] ut adjurem te per Dominum, Deum cœli et terræ, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito: [4] sed ad terram et cognationem meam proficiscaris, et inde accipias uxorem filio meo Isaac. [5] Respondit servus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, numquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egressus es? [6]

24. perskyrimas. [1] O Abraomas buvo pasenęs ir turėjo daug metų, ir Viešpats buvo jį visame palaiminęs. [2] Tuomet jis tarė vyriausiajam savo namų tarnui, kurs buvo užveizdėtoju viso, ką jis turėjo: Padėk savo ranką po mano kulšies, [3] idant aš tave prisiekdyčiau per Viešpatį, dangaus ir žemės Dievą, kad neimsi mano sunui pačios iš dukterų Kananiečių, tarp kurių gyvenu, [4] bet kad eisi į mano šalį ir giminę ir iš ten paimsi mano sunui Izaokui pačią. [5] Tarnas atsakė: Jei moteriškė nenorės su manim eiti šiton žemėn, argi aš turiu vesti tavo sunų atgal į vietą, iš kurios tu išėjai?

bet paskui pats Abraomas, Izaokas, Rebėka, Lija ir Jokubas.—**(20)** *Ir laukas...* Tos pirmosios nuosavybės įgijimas Kanaane buvo labai svarbus, todėl autorius dar sykį primena, kad jos pirkimas buvo patvirtintas visų Hetiečių.

24, 1-67. Abraomas siunčia savo vyriausįjį tarną Mezopotamijon, kad jis iš Nakoro šeimynos imtu Izaokui pačią. Plačiai ir įvaizdžiai aprašoma tarno malda, susitikimas su Rebėka, piršlybos pas jos brolį ir atgabenimas Rebėkos pas Izaoką.

(24, 1) *Buvo pasenęs:* turėjo apie 140 metų amžio. — **(2)** *Vyriausiam... tarnui.* Juo rasi tebebuvo Eliezeris Damaskietis, V. 15, 2. — *Padėk savo...* Paprastai prisiekdavo ranką angštyn pakeldami. Aprašytas čionai prisiekos budas buvo nepaprastas; jis dar minimas žem. 47, 29. Ką jis tikrai reiškė, nevisai aišku. Šv. Augustinas sako: Kulšies prisilietė, o Dievu prisiekė; nes turėdamas pranašų dvasią žinojo iš jo ainijos gimsiant Kristų, dangaus ir žemės Viešpatį. Anot 46, 26 ir Teis. 8, 30 kulšįs yra vieta, iš kurios išeina ainija. — **(3)** *Iš dukterų Kananiečių.* Laikydamos papročio Abraomas velija surasti savo sunui pačią iš savo giminės; liepia neimti kananietės dėlei Kanaano gyventojų stabmeldystės ir didžio ištvirkimo ir pasiliekančio ant jų Dievo prakeikimo. Nors ir Abraomo giminė Harane nebebuvo liuosa nuo kaikurių stab-

Dixitque Abraham: Cave nequando reducas filium meum illuc:
7 Dominus Deus cœli, qui tulit me de domo patris mei, et de terra nativitatis meæ, qui locutus est mihi, et juravit mihi, dicens: Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet Angelum suum coram te, et accipies inde uxorem filio meo:
8 sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis juramento: filium meum tantum ne reducas illuc.
9 Posuit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, et juravit illi super sermone hoc.

10 Tulitque decem camelos de grege domini sui, et abiit, ex omnibus bonis ejus portans secum, profectusque perrexit in Mesopotamiam ad urbem Nachor.
11 Cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum juxta puteum aquæ vespere, tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit:
12 Domine Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, et fac misericordiam cum domino meo Abraham.
13 Ecce ego sto prope fontem aquæ, et filiæ habitatorum hujus civitatis egredientur ad hauriendam aquam.
14 Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuam ut bibam: et illa responderit, bibe, quin et camelis tuis dabo potum: ipsa est, quam præparasti servo tuo Isaac: et per hoc intelligam quod feceris misericordiam cum domino meo.
15 Necdum intra se verba compleverat, et ecce

6 Ir Abraomas tarė: sergėkies vesti kada-nors mano sunų ten atgal.
7 Viešpats, dangaus Dievas, kurs mane ėmė iš mano tėvo namų ir iš mano gimtinio krašto, kurs man kalbėjo ir man prisiekė, tardamas: Aš duosiu tavo ainijai šitą žemę, jis pats siųs savo aniolą prieš tave, ir tu imsi mano sunui iš tenai pačią;
8 o jeigu moteriškė nenorėtu su tavim eiti, tu nebebusi surištas prisieka; tik mano sunaus nevesk ten atgal.
9 Tarnas tat padėjo ranką po savo pono, Abraomo, kulšies ir prisiekė išpildyti tuos žodžius.

10 Ir jis ėmė iš savo pono bandos dešimtį kupranugarių ir, nešdamos su savim iš visų jo gėrybių, išėjo ir nukeliavo Mezopotamijon į Nakoro miestą.
11 Ir davęs kupranugariams atsigulti už miesto prie vieno vandens šulinio vakarop, tuo metu, kada moteris paprastai išeina vandens semtų, tarė:
12 Viešpatie, mano pono Abraomo Dieve, buk, meldžiu, šiandien su manim ir padaryk mielaširdystę mano valdovui, Abraomui.
13 Štai aš stoviu prie vandens šaltinio, ir šito miesto gyventojų dukteris išeis vandens semtų.
14 Taigi, mergaitė, kuriai aš pasakysiu: palenkk savo ąsuotį, kad aš atsigerčiau, ir ji atsakys: gerk, aš ir tavo kupranugarius pagirdysiu, tebuna ta, kurią tu skyrei savo tarnui Izaokui; ir iš to aš išmanysiu tave padarius mano valdovui mielaširdystę.
15 Ir jis dar nebuvo pabaigęs savyje

meldystės papročių, bet tikrojo Dievo garbinimas pas juos dar nebuvo visiškai užmirštas. — (6) *Sergėkies vesti...* Nes tai butu priešinga Dievo įsakymui ir nesutaikoma su jo pažedėjimais.

(10) *Mezopotamijon.* Ebr. *'Aram naharaim*: Syrija tarp dviejų upiu, Tigrio ir Eufrato. Graikiškas vardas „Mezopota-

Rebecca egrediebatur, filia Ba-
thuel, filii Melchæ uxoris Nachor
fratris Abraham, habens hydri-
am in scapula sua; 16 puella de-
cora nimis, virgoque pulcherri-
ma, et incognita viro: descende-
rat autem ad fontem, et imple-
verat hydriam, ac revertebatur.
17 Occurritque ei servus, et ait:
Pauxillum aquæ mihi ad biben-
dum præbe de hydria tua. 18
Quæ respondit: Bibe domine mi:
celeriterque deposuit hydriam
super ulnam suam, et dedit ei
potum. 19 Cumque ille bibisset,
adjecit: Quin et camelis tuis
hauriam aquam, donec cuncti
bibant. 20 Effundensque hydriam
in canalibus, recurrit ad pute-
um ut hauriret aquam: et hau-
stam omnibus camelis dedit. 21
Ipse autem contemplabatur eam
tacitus, scire volens utrum pro-
sperum iter suum fecisset Do-
minus, an non. 22 Postquam au-
tem biberunt cameli, protulit
vir inaures aureas, appendentes
siclos duos, et armillas totidem
pondo siclorum decem. 23 Dixit-
que ad eam: Cujus es filia? in-
dica mihi: est in domo patris
tui locus ad manendum? 24 Quæ
respondit: Filia sum Bathuelis,
filii Melchæ, quem peperit ipsi
Nachor. 25 Et addidit, dicens:
Palearum quoque et fœni pluri-
mum est apud nos, et locus spa-
tiosus ad manendum. 26 Inclina-
vit se homo, et adoravit Domi-
num, 27 dicens: Benedictus Do-
minus Deus domini mei Abra-
ham, qui non abstulit misericor-

tų žodžių, ir štai išėjo Rebėka,
duktė Batuėlio, kurs buvo Ab-
raomo brolio Nakoro pačios Mėl-
kos sunus, turėdama ąsuotį ant
savo peties, 16 labai daili mer-
gina, gražiausi ir vyro nepažin-
ta mergaitė; ji nulipo prie šal-
tinio, ir prisisėmė ąsuotį, ir grį-
žo. 17 Tuomet pasitiko ją tarnas
ir tarė: Duok man iš savo ąsuo-
čio truputį vandens atsigerti. 18
Ji atsakė: Gerk, mano pone; ir
greitai nuleidė ąsuotį ant savo
rankos ir davė jam gerti. 19 O
jam atsigėrus, ji pridurė: Ir ta-
vo kupranugariams aš pasemsiu
vandens, kolei visi atsigers. 20
Ir išpylus ąsuotį į lovį vėl nu-
bėgo pas šulinį vandens semtų
ir pasemtąjį davė visiems kup-
ranugariams. 21 O jisai tylomis
žiurėjo į ją, norėdamas žinoti,
ar Viešpats padarė jo kelionę
laiminga, ar ne. 22 O kupranu-
gariams atsigėrus, žmogus išsi-
ėmė auksines auskabas, sverian-
čias du sikliu, ir tiek pat apy-
rankių, kurios svėrė dešimtį sik-
lių, 23 ir jai tarė: Keno esi duk-
tė? pasakyk man, ar yra tavo
tėvo namuose vietos apsistoti?
24 Ji atsakė: Aš duktė Batuėlio,
Mėlkos sunaus, kurį ji pagimdė
Nakorui. 25 Ji dar pridurė, tar-
dama: Šiaudų taipogi ir šieno
pas mus daug ir vieta erta ap-
sistoti. 26 Tuomet žmogus nusi-
lenkė ir pagarbino Viešpatį,
27 tardamas: Pašlovintas teesie
Viešpats, mano valdovo Abrao-
mo Dievas, kurs neatitraukė nuo
mano pono savo mielaširdystės

---

ja“ reiškia tą pat, ką ir Tarpupis. — *Į Nakoro miestą:* Haraną. — **(22)** *Auskabas.* Ebr. ž. *nezem* reiškia ne auskabas, bet žiedą, įkabinamą nosin arba nuleidžiamą panosin grandinaite, kurios kitas galas budavo prisegamas prie juostelės aprišančios kaktą. — *Du sykliu.* Ebr. t.: pusę siklio. Duotos Rebėkai dovanos aiškiai parodė, ko nori Abraomo tarnas, ir mergaitės tėvai tai iškarto suprato. — **(27)** *Mielaširdystės ir tiesos.* Du Dievo privalumu dažnai minimi draug

diam et veritatem suam a do-
mino meo, et recto itinere me
perduxit in domum fratris do-
mini mei. 28 Cucurrit itaque pu-
ella, et nuntiavit in domum ma-
tris suæ omnia quæ audierat.
29 Habebat autem Rebecca fra-
trem nomine Laban, qui festi-
nus egressus est ad hominem,
ubi erat fons. 30 Cumque vidis-
set inaures et armillas in mani-
bus sororis suæ, et audisset cun-
cta verba referentis: Hæc locu-
tus est mihi homo: venit ad vi-
rum, qui stabat juxta camelos,
et prope fontem aquæ: 31 dixit-
que ad eum: Ingredere, bene-
dicte Domini: cur foris stas?
præparavi domum, et locum ca-
melis. 32 Et introduxit eum in
hospitium: ac destravit camelos,
deditque paleas et fœnum, et
aquam ad lavandos pedes ejus,
et virorum qui venerant cum eo.
33 Et appositus est in conspe-
ctu ejus panis. Qui ait: Non co-
medam, donec loquar sermones
meos. Respondit ei: Loquere. 34
At ille: Servus, inquit, Abraham
sum: 35 et Dominus benedixit
domino meo valde, magnificatus-
que est: et dedit ei oves et bo-
ves, argentum et aurum, servos
et ancillas, camelos et asinos.
36 Et peperit Sara uxor domini
mei filium domino meo in sene-
ctute sua, deditque illi omnia
quæ habuerat. 37 Et adjuravit
me dominus meus, dicens: Non
accipies uxorem filio meo de fi-
liabus Chananæorum, in quorum

ir tiesos ir mane atvedė tiesiu
keliu į mano valdovo brolio na-
mus. 28 Taigi, mergina nubėgo
ir papasakojo savo motinos na-
muose visa, ką buvo išgirdusi.

29 O Rebėka turėjo brolį var-
du Labaną, kurs skubriai išėjo
pas žmogų, kame buvo šaltinis.
30 Jis, pamatęs auskabas ir apy-
rankes ant savo sesers rankų ir
išgirdęs visus pasakojančiojos
žodžius: tai man kalbėjo žmo-
gus, atėjo pas vyrą, stovėjusį
prie kupranugarių, arti vandens
šaltinio, 31 ir jam tarė: Ieik,
Viešpaties palaimintasis! Kodėl
stovi lauke? aš prirengiau butą
ir vietą kupranugariams. 32 Ir
jis įsivedė jį į namus, ir nuėmė
naštą nuo kupranugarių, ir davė
šiaudų ir šieno, ir vandens jo
ir draug su juo atėjusiųjų vyrų
kojoms nuplauti. 33 Ir ties juo
buvo padėtas valgis. O jis tarė:
Nevalgysiu, kolei nepasakysiu
savo reikalo. Ir Labanas jam at-
sakė: Sakyk. 34 O jisai tarė: Esu
Abraomo tarnas, 35 ir Viešpats
labai palaimino mano poną, ir
jis pasidarė galingas; ir jam da-
vė avių ir jaučių, sidabro ir auk-
so, vergų ir vergių, kupranuga-
rių ir asilų. 36 Ir mano pono pa-
ti Sara pagimdė savo senatvėje
mano ponui sunų, ir jis jam da-
vė visa, ką buvo turėjęs. 37 Ir
mano ponas mane prisiekdė, sa-
kydamas: Neimsi mano sunui
pačios iš dukterų Kananiečių,
kurių žemėje aš gyvenu; 38 bet

šv. Rašte. Pirmas reiškia prielankią mei-
lę, antras gi Dievo ištikimumą savo pa-
žadėjimuose. — (28) *Savo motinos na-
muose.* Pas Rytų gyventojus kiekviena
moteris turėjo savo atskirą butą. Ryšis
tarp motinos ir iš jos gimusių vaikų daž-
nai budavo daug artesnis, negu tarp
vaikų ir tėvo, kurs turėdavo keletą pa-
čių. Užtat broliai buvo tarsi įgimtais sa-
vo seserų globėjais, kaip čionai aiškiai
pasirodo iš viso Labano pasielgimo. Plg.
34, 5. 11. 25. Teis. 21, 32. 2. Kar. 13,
22. — (36) *Jam davė visa:* paskyrė vie-
natiniu savo tėvainiu; nes kitems vaikams

terra habito: 38 sed ad domum
patris mei perges, et de cogna-
tione mea accipies uxorem filio
meo: 39 ego vero respondi domi-
no meo: Quid si noluerit venire
mecum mulier? 40 Dominus, ait,
in cujus conspectu ambulo, mit-
tet Angelum suum tecum, et
diriget viam tuam: accipiesque
uxorem filio meo de cognatione
mea, et de domo patris mei. 41
Innocens eris a maledictione
mea, cum veneris ad propinquos
meos, et non dederint tibi 42
Veni ergo hodie ad fontem aquæ
et dixi: Domine Deus domini
mei Abraham, si direxisti viam
meam, in qua nunc ambulo, 43
ecce sto juxta fontem aquæ, et
virgo, quæ egredietur ad hauri-
endam aquam, audierit a me:
Da mihi pauxillum aquæ ad bi-
bendum ex hydria tua: 44 et di-
xerit mihi: Et tu bibe, et came-
lis tuis hauriam: ipsa est mulier
quam præparavit Dominus filio
domini mei. 45 Dumque hæc ta-
citus mecum volverem, apparuit
Rebecca veniens cum hydria,
quam portabat in scapula: de-
scenditque ad fontem, et hau-
sit aquam. Et aio ad eam: Da
mihi paululum bibere: 46 quæ
festinans deposuit hydriam de
humero, et dixit mihi: Et tu
bibe, et camelis tuis tribuam
potum. Bibi, et adaquavit came-
los. 47 Interrogavique eam, et
dixi: Cujus es filia? Quæ respon-
dit: Filia Bathuelis sum, filii
Nachor, quem peperit ei Mel-
cha. Suspendi itaque inaures ad
ornandam faciem ejus, et armil-
las posui in manibus ejus. 48 Pro-
nusque adoravi Dominum, be-
nedicens Domino Deo domini

nuvyksi į mano tėvo namus ir
iš mano giminės paimsi mano
sunui pačią. 39 Aš gi atsakiau
mano ponui: o jei moteriškė ne-
norės eiti su manim? 40 Jis tarė:
Viešpats, kurio akyvaizdoje aš
vaikščioju, siųs savo aniolą draug
su tavim ir ves tave keliu; ir
tu imsi mano sunui pačią iš ma-
no giminės ir iš mano tėvo na-
mų. 41 Busi liuosas nuo mano
prakeikimo, kada ateisi pas ma-
no gimines, ir jie tau neduos.
42 Aš tat atėjau šiandien pas
vandens šulinį ir tariau: Vieš-
patie, mano pono Abraomo Die-
ve, jei tu vedei mane keliu, ku-
riuo aš dabar einu, 43 štai aš
stoviu ties vandens šuliniu, ir
mergaitė, kuri išeis vandens sem-
tų, išgirs iš manęs: duok man
iš savo ąsuočio truputį vandens
atsigerti, 44 ir man tars: ir tu
gerk ir tavo kupranugariams aš
pasemsiu; ta yra moteriškė, ku-
rią Viešpats skyrė mano pono
sunui. 45 Ir kuomet aš tai sau
tylomis svarsčiau, pasirodė atei-
nanti Rebėka su ąsuočiu, kurį
nešė ant peties; ir nusileido prie
šulinio ir pasisėmė vandens. Ir
aš jai sakau: Duok man truputį
gerti. 46 Ji skubiai nukėlė ąsuo-
tį nuo peties ir man tarė: ir tu
gerk ir tavo kupranugariams aš
duosiu gerti. Aš atsigėriau, ir ji
pagirdė kupranugarius. 47 Ir aš
jos paklausiau ir tariau: Keno
esi duktė? o ji atsakė: Esu duk-
tė Nakoro sunaus Batuėlio, ku-
rį jam pagimdė Mėlka. Taigi,
aš užkabinau auskabas jos vei-
dui pagražinti ir užmoviau jai
ant rankų apyrankes. 48 Ir
kniupščias pagarbinau Viešpatį,
šlovindamas Viešpatį, mano po-

duotos buvo tik nedidelės dovanos. — (49) *Kairėn arba dešinėn*: kad žinočiau,

mei Abraham, qui perduxit me
recto itinere, ut sumerem filiam
fratris domini mei filio ejus. 49
Quamobrem si facitis misericor-
diam et veritatem cum domino
meo, indicate mihi: sin autem
aliud placet, et hoc dicite mihi;
ut vadam ad dexteram, sive ad
sinistram. 50 Responderuntque
Laban et Bathuel: A Domino
egressus est sermo: non possu-
mus extra placitum ejus quid-
quam aliud loqui tecum. 51 En
Rebecca coram te est, tolle eam,
et proficiscere, et sit uxor filii
domini tui, sicut locutus est
Dominus. 52 Quod cum audisset
puer Abraham, procidens adora-
vit in terram Dominum. 53 Pro-
latisque vasis argenteis, et au-
reis, ac vestibus, dedit ea Re-
beccæ pro munere: fratribus quo-
que ejus, et matri dona obtulit.
54 Inito convivio, vescentes pa-
riter et bibentes manserunt ibi.
Surgens autem mane, locutus
est puer: Dimittite me, ut va-
dam ad dominum meum 55 Re-
sponderuntque fratres ejus, et
mater: Maneat puella saltem de-
cem dies apud nos, et postea
proficiscetur. 56 Nolite, ait, me
retinere, quia Dominus direxit
viam meam: dimittite me, ut
pergam ad dominum meum. 57
Et dixerunt: Vocemus puellam,
et quæramus ipsius voluntatem.
58 Cumque vocata venisset, sci-
scitati sunt: Vis ire cum homi-
ne isto? Quæ ait: Vadam. 59 Di-
miserunt ergo eam, et nutricem
illius, servumque Abraham, et
comites ejus, 60 imprecantes pro-
spera sorori suæ, atque dicen-

no Abraomo Dievą, kurs mane
atvedė tiesiu keliu, kad imčiau
mano pono brolio dukterį jo su-
nui. 49 Todėl jei jus norite pa-
rodyti mano ponui mielaširdys-
tę ir tiesą, apreikškite man; jei-
gu gi kitaip tinka, ir tai pasa-
kykite, kad eičiau kairėn arba
dešinėn. 50 O Labanas ir Batu-
ėlis atsakė: Viešpats kalbėjo ši-
tame atsitikime, todėl mudu ne-
galiva nieko kito pasakyti, kaip
tik tai, kas jam tinka. 51 Štai
Rebėka tavo akyse, imk ją ir
eik, ir tebuna tavo pono sunaus
pačia, kaip Viešpats kalbėjo. 52
Tai išgirdęs Abraomo tarnas, par-
puolė ir kniupščias pagarbino
Viešpatį. 53 Ir išsiėmęs sidabri-
nius ir auksinius indus ir rubus
padovanojo juos Rebėkai; jis da-
vė taipogi dovanas jos broliams
ir motinai. 54 Paskui iškelta po-
kilį, ir jie valgė ir gėrė draug,
ir pasiliko tenai. O rytą atsikė-
lęs tarnas kalbėjo: Leiskite ma-
ne eiti pas mano poną. 55 Jos
gi broliai ir motina atsakė: Te-
pasilieka mergina dar bent de-
šimtį dienų pas mus, o paskui
galės eiti. 56 Jis tarė: Netrukdy-
kite manęs, nes Viešpats vedė
mano kelią; leiskite man grįžti
pas mano poną. 57 Ir jie tarė:
Pašaukkime merginą ir pasiklaus-
kime jos valios. 58 Ir kad pašaukta
atėjo, teiravosi: Ar nori eiti su ši-
tuo žmogumi? Ji atsakė: Eisiu. 59
Taigi, jie išleido ją ir jos auklę, ir
Abraomo tarną ir jo žmones, 60
linkėdami savo seseriai laimės ir
sakydami: Tu musų sesuo! Buk
motina tukstančių tukstančio,
ir tavo vaikai tepaveldėja savo

kas man toliaus daryti. — (**50**) *Labanas ir Batuėlis.* Mergaitės tėvas minimas tik čionai; visas derybas apie Rebėkos ištekėjimą veda Labanas. — (**57**) *Pasiklauskime jos valios.* Mergaitės sutikimo apie jos išleidimą už vyro nesiklausta pagal rytiečių paprotį, bet tik apie jos išvažiavimą. — (**59**) *Jos auklę*: vardu Deborą.

tes: Soror nostra es, crescas in mille millia, et possideat semen tuum portas inimicorum suorum. 61 Igitur Rebecca, et puellæ illius, ascensis camelis, secutæ sunt virum: qui festinus revertebatur ad dominum suum:

62 Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam, quæ ducit ad puteum, cujus nomen est Viventis, et Videntis: habitabat enim in terra australi: 63 et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata jam die: cumque elevasset oculos, vidit camelos venientes procul. 64 Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit de camelo, 65 et ait ad puerum: Quis est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitque ei: Ipse est dominus meus. At illa tollens cito pallium, operuit se. 66 Servus autem cuncta, quæ gesserat, narravit Isaac. 67 Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, et accepit eam uxorem: et in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris ejus acciderat, temperaret.

neprietelių vartus. 61 Taigi, Rebėka ir jos tarnaitės, užsisėdusios ant kupranugarių, sekė žmogų, kurs greitai grįžo pas savo poną.

62 Tuo gi pačiu metu Izaokas vaikščiojo keliu, vedančiu prie šulinio Gyvojo ir Matančiojo, nes jis gyveno pietiniame krašte. 63 Ir jis buvo išėjęs pamąstytų į lauką, jau baigiantis dienai, ir pakėlęs akis pamatė ateinančius iš tolo kupranugarius. 64 Taipogi Rebėka, pamačius Izaoką, nusėdo nuo kupranugario 65 ir tarė tarnui: Kas anas žmogus, kurs eina mums priešais per lauką? Jis jai tarė: Tai mano ponas. O ji greitai ėmus gaubtę apsidengė. 66 Tarnas gi papasakojo visa, ką buvo atlikęs, Izaokui. 67 Tasai ją įsivedė į savo motinos Saros šėtrą ir paėmė ją į pačią, ir taip labai ją mylėjo, kad sumažėjo jo skausmas, kurs jį buvo apnykęs dėlei jo motinos mirties.

3) Abraomo mirtis. Izmaėlio ainiai.

Caput XXV. 1 Abraham vero aliam duxit uxorem nomine Ceturam: 2 quæ peperit ei Zamran

25. perskyrimas. 1 O Abraomas vedė dar kitą pačią vardu Keturą, 2 kuri jam pagimdė Zam-

(**62**) *Izaokas vaikščiojo...* Izaokas su savo tėvo bandomis buvo tuo laiku nebe Ebrone, bet rasi Bersabėjoje. Prie tos progos trumpais žodžiais aprašomas Izaoko lėtas nuolankus budas, koks jis apsireiškė visame jo gyvenime. — *Gyvojo ir..* V. 16, 14. — *Pietiniame krašte:* Negebe. — (**63**) *Pamąstytų.* Ilgesis mirusios motinos, o taipogi mintįs apie laukiamą sužieduotinę buvo tų mąstymų dalykas ir priežastis. — (**64**) *Rebėka.. nusėdo.* Nusėdimas nuo gyvulio, sutinkant kokią nors, ypač žymesnę ypatą buvo pagarbos ženklas. — (**65**) *Ėmus gaubtę apsidengė* Sužieduotinė pasitikdavo paprastai savo jaunikį uždengtu veidu ir galva. Prisidengdavo gi ilgu lengvučiu apsiaustu.

25, 11 - 8. Autorius užbaigdamas Abraomo istoriją mini jo ainius iš trečios jo pačios Keturos, pasakoja apie jo mirtį ir palaidojimą, o taipogi išskaito Izmaėlio ainius.

(**25, 1**) *Vedė dar kitą pačią.* Toliaus (6. e.) ji vadinama gulove, ebr. *pilegeš;* todėl ji lygi buvo ne Sarai, bet Agarai.

et Jecsan, et Madan, et Madian,
et Jesboc, et Sue. 3 Jecsan quoque genuit Saba; et Dadan. Filii Dadan fuerunt Assurim, et
Latusim, et Loomim. 4 At vero
ex Madian ortus est Epha, et
Opher, et Henoch, et Abida, et
Eldaa: omnes hi filii Ceturæ. 5
Deditque Abraham cuncta quæ
possederat, Isaac: 6 filiis autem
concubinarum largitus est munera, et separavit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viveret,
ad plagam orientalem.

7 Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, centum septuaginta quinque anni. 8 Et deficiens mortuus
est in senectute bona, provectæque ætatis, et plenus dierum: congregatusque est ad populum suum. 9 Et sepelierunt eum Isaac
et Ismael filii sui in spelunca
duplici, quæ sita est in agro
Ephron filii Seor Hethæi, e regione Mambre, 10 quem emerat
a filiis Heth: ibi sepultus est ipse, et Sara uxor ejus. 11 Et post
obitum illius benedixit Deus Isaac filio ejus, qui habitabat juxta puteum nomine Viventis et
Videntis.

12 Hæ sunt generationes Ismael filii Abrahæ, quem peperit ei Agar Ægyptia, famula Saræ: 13 et hæc nomina filiorum
ejus in vocabulis et generationibus suis. Primogenitus Isma-

raną, Jeksaną, Madaną, Madianą,
Jesboką ir Sukę. 3 Jeksanui gi
gimė Saba ir Dadanas. Dadano
vaikai buvo Asurimai, Latusimai
ir Laomimai. 4 O iš Madano kilo Efa, Oferas, Enokas, Abida
ir Eldaa: visi šitie yra Keturos
vaikai. 5 O Abraomas atidavė
visa, ką buvo turėjęs, Izaokui;
6 savo gi guloviu̧ vaikams jis davė dovanas ir juos atskyrė nuo
savo sunaus Izaoko dar prie savo gyvos galvos ir išleido rytu̧
krašto linkon.

7 O Abraomui sukako šimtas
septynios dešimtis penkeri metai, 8 ir iškaršęs jis mirė geroje
senatvėje, susilaukęs vėlaus amžio ir dienu̧ pilnybės; ir jis buvo suvienytas su savo tauta. 9
O du jo sunu Izaokas ir Izmaėlis jį palaidojo dvailoje oloje,
esančioje Seoro sunaus Efrono
Hetiečio lauke, ties Mambre,
10 kurį buvo pirkęs iš Heto vaiku̧; tenai yra palaidotas jisai ir
jo pati Sara. 11 Ir jam mirus,
Dievas laimino jo sunu̧ Izaoką,
kurs gyveno arti šulinio, vadinamo Gyvojo ir Matančiojo.

12 Ta yra giminė Abraomo sunaus Izmaėlio, kurį jam pagimdė Saros tarnaitė Agara Aigyptietė; 13 ir tie yra jo sunu̧ vardai, kuriais jie vadinosi savo
giminėse. Izmaėlio pirmgimis

Kada ji buvo vesta, nepigu pasakyti, nes visas šitas straipsnis sudėtas iš prierašu̧, ir apsakytieji jame atsitikimai įvyko ne vienu laiku; pvd. Abraomas mirė, kada Izaoko sunųs Ezavas ir Jokubas turėjo po 15 metu̧, o Izmaėlis mirė dar vėliaus — (3) *Madianą*: Madianitu̧ tėvą. Iš kitu̧ Keturos vaiku̧ kilo įvairios mažai žinomos Arabu̧ giminės. — (6) *Rytu̧ krašto linkon.* Rytu̧ kraštu, arba tiesiog Rytais šv. Raštas paprastai vadina Arabiją.

(8) *Buvo suvienytas su savo tauta.* Abraomo suvienijimas su savo tauta reikia suprasti tik apie jo nemarios dušios nuėjimą ten, kame buvo mirusiu̧ protėviu̧ dušios, o ne apie palaidojimą, nes jis buvo palaidotas oloje, kurioje ilsėjos tik vienos Saros palaikos. — (9) *Du jo sunu.* Izmaėlis, nors ir išvarytas iš namu̧, nesutraukė vienybės ryšiu̧ su tėvu lig mirčiai.

(13) *Nabajotas.* Veiz. žem. 36, 3. Iz. 60, 7. Apie dvyliką Izmaėlio sunu̧ ma-

·elis Nabaioth, deinde Cedar, et
Adbeel, et Mabsam. 14 Masma
quoque, et Duma, et Massa, 15
Hadar, et Thema, et Jethur,
et Naphis, et Cedma. 16 Isti
sunt filii Ismaelis: et hæc nomina
per castella et oppida eorum,
duodecim principes tribuum
suarum. 17 Et facti sunt anni
vitæ Ismaelis centum triginta
septem, deficiensque mortuus
est, et appositus ad populum
suum. 18 Habitavit autem ab Hevila
usque Sur, quæ respicit
Ægyptum introeuntibus Assyrios:
coram cunctis fratribus suis
obiit.

Nabajotas, paskui Kedaras, Adbėėlis,
Mabsamas, 14 taipogi Masma,
Duma, Masa, 15 Hadaras,
Tėma, Jeturas, Nafis ir Kėdma.
16 Tie yra Izmaėlio vaikai; ir tie
vardai, kuriais praminta jų buveinės;
dvylika kunigaikščių jų
giminėse. 17 Ir Izmaėlis susilaukė
šimto trijų dešimtų septynerių
metų amžio ir iškaršęs numirė,
ir buvo suvienytas su savo
tauta. 18 O gyveno jis nuo
Hevilos lig Surui, kurs yra ties
Aigyptu, einant Asyrijos linkon;
jis mirė po akių visų savo brolių.

2. Izaoko istorija. a) Pirmoji Izaoko istorijos dalis. 1) Ezavas ir Jokubas.

19 Hæ quoque sunt generationes
Isaac filii Abraham: Abraham
genuit Isaac. 20 Qui cum
quadraginta esset annorum, duxit
uxorem Rebeccam filiam Bathuelis
Syri de Mesopotamia,
sororem Laban. 21 Deprecatusque
est Isaac Dominum pro uxore
sua, eo quod esset sterilis:
qui exaudivit eum, et dedit conceptum
Rebeccæ. 22 Sed colli-

19 Šita yra Abraomo sunaus
Izaoko istorija. Abraomui gimė
Izaokas. 20 Budamas keturių dešimtų
metų jis vedė moterį Rebėką,
Batuėlio Syrijiečio iš Mezopotamijos
dukterį, o Labano
seserį. 21 Ir Izaokas maldavo
Viešpatį už savo pačią, kadangi
ji buvo nevaisinga. Viešpats ji
išklausė ir davė Rebėkai galę
tapti nėščia. 22 Bet kudikiai stum-

ža tėra tikrų žinių. — (**18**) *Nuo Hevilos lig Surui.* Plg. 60, 09; 96, 7. — *Einant Asyrijos linkon.* Vietos aptarimas nelabai aiškus. Rasi čia turėta mintyje ne tikroji Asyrija, bet kraštas, kuriame gyveno Keturos ainiai, Asurimai. — *Jis mirė po akių...* Ebr. ž. *nafal*, Vulg. išverstas *obiit*, reiškia: k r i t o, ir sakomas apie nesava mirtimi mirštantį žmogų; toki gi prasmė čionai netinka. Todėl anot LXX ir kitų tekstų ž. *nafal* reiškia čionai tą pat, ką ir: b u v o a p s i g y v e n ę s. Tokiuo gi budu įvyko tai, kas apie Izmaėlį ir jo ainius pasakyta 16, 12.

2. 25, 19 - 34. Užbaigęs visai Abraomo istoriją, įkvėptas autorius pereina prie kito žydų patriarko, Izaoko. Trumpai atkartojęs, kas apie jį buvo jau augščiaus minėta, pasakoja, kaip, Izaokui pasimeldus, Dievas davė jo pačiai Rebėkai ainiją, Ezavą ir Jokubą, kuriųdviejų jaunesnysis dar neužgimęs gavo pažadėjimą, kad jam tarnausiąs jo vyresnysis brolis. Toliaus nurodoma, kaip, Ezavui pardavus savo broliui pirmgimystės teises, Dievo pažadėjimas pradėjo pildyties.

(**19**) *Šita yra...* Paprastas naujo straipsnio antrašas. — (**20**) *Budamas...* Veiz. 22, 23; 24, 24. — *Mezopotamijos.* Ebr. t. *Paddan 'Aram*, t. y. Aramo lyguma.— (**21**) *Nevaisinga.* Dievas, neduodamas 20 metų Izaokui ir Rebėkai vaikų (plg. 26. e.), norėjo ištirti jųdviejų tikėjimą, kaip kitados Abraomo ir Saros. — (**22**) *Ji nu-*

debantur in utero ejus parvuli;
quæ ait: Si sic mihi futurum
erat, quid necesse fuit concipe-
re? Perrexitque ut consuleret
Dominum. [23] Qui respondens, ait:
Duæ gentes sunt in utero tuo,
et duo populi ex ventre tuo di-
videntur, populusque populum
superabit, et major serviet mi-
nori. [24] Jam tempus pariendi ad-
venerat, et ecce gemini in utero
ejus reperti sunt. [25] Qui prior
egressus est, rufus erat, et to-
tus in morem pellis hispidus:
vocatumque est nomen ejus Esau.
Protinus alter egrediens, plan-
tam fratris tenebat manu: et id-
circo appellavit eum Jacob. [26]
Sexagenarius erat Isaac quando
nati sunt ei parvuli.

[27] Quibus adultis, factus est
Esau vir gnarus venandi, et ho-
mo agricola: Jacob autem vir
simplex habitabat in tabernacu-
lis. [28] Isaac amabat Esau, eo
quod de venationibus illius vesce-
retur: et Rebecca diligebat Ja-
cob. [29] Coxit autem Jacob pul-
mentum: ad quem cum venisset
Esau de agro lassus, [30] ait: Da
mihi de coctione hac rufa, quia

dėsi jos įsčioje. Ji gi tarė: Jei
taip man turėjo buti, kam rei-
kėjo man tapti nėščia? Ir ji nu-
ėjo pasiteirautų Viešpaties, [23]
kurs atsakydamas, tarė: Dvi gi-
mini yra tavo įsčioje, ir dvi tau-
ti, išėjusi iš tavo vidurių, per-
siskirs, ir viena tauta pergalės
kitą, ir vyresnysis tarnaus jaunes-
niajam. [24] Jau buvo atėjęs me-
tas pagimdyti, ir štai pasirodė,
kad jos įsčioje buvo dvyni. [25]
Kurs pirmas išėjo, buvo rausvas
ir visas plaukuotas kaip kailis.
Ir praminta jį vardu Ezavas.
Tuojau išėjo ir antras; jis savo
ranka laikė brolio kulnį; ir to-
dėl jis buvo pramintas Jokubu.
[26] Šešiųdešimtų metų buvo Izao-
kas, kada jam gimė du kudikiu.

[27] Jiemdviem užaugus, Ezavas
tapo vyru, sugebančiu medžioti
ir mėgstančiu laukus, Jokubas
gi žmogus paprastas gyveno šė-
trose. [28] Izaokas mylėjo Ezavą,
nes valgydavo iš to, ką tasai
sumedžiodavo; o Rebėka mylėjo
Jokubą. [29] Vieną sykį Jakubas
buvo išsiviręs miltienės. Atėjęs
pas jį iš lauko Ezavas nuvargęs,
[30] sakė: Duok man to rausvo vi-

ėjo... Rebėka, baimės apimta, kreipėsi į Viešpatį, norėdama iš jo patirti, ką reiškė jos įsčioje atjaučiama kova. — **(23)** *Kurs atsakydamas...* Viešpats išklauso Rebėkos maldą. Dievo atsakymas, išreikštas poėtiškai keturiais lygiais sakiniais, pranašauja jaunesniojo sunaus išaugštinimą ir nurodo, kad jis bus pažadėjimų tėvainis ir kad iš jo ainijos ateis Mesijas. Plg. Rym. 9, 11. 12. — **(25)** *Rausvas,* ebr. *'admoni.* Ta varsa buvo viena iš priežasčių, kad jį paskiaus praminta Edomu (plg. 30. e.). — *Plaukuotas.* Dėlei tos aplinkybės jam duota vardas Ezavas, ebr. *'Esav,* kurs reiškia tą pat, ką ir p l a u k u o t a s, g a u r u o t a s. — **(26)** *Laikė brolio kulnį* (ebr. 'aqeb); — tarsi norėdamas užgimti pirm savo brolio. Dėlei tos aplinkybės jį pavadinta Jokubu (ebr. Ja'aqob); nes tas vardas ebraiškai reiškia tą pat, ką ir b e s i l a i k ą s k u l n i e s. Tolimesnėje prasmėje jis dar reiškia: g u d r u s, p a s i e l g i ą s s u v y l i u m i.

(27) *Mėgstančiu laukus.* Įsimylėjęs į medžioklę jis visas dienas praleisdavo bebėgiodamas po laukus ir krumus. — *Paprastas.* Jokubas buvo romaus budo, velijo ganyti savo bandas ir todėl neatsiskirdavo nuo savo šėtros ir šeimynos. — **(28)** *Nes valgydavo...* Anot ebr. t.: N e s m ė g d a v o v a l g y t i. Izaokas, pats romaus budo, labiaus mylėjo smarkų Ezavą; ir priešingai, lėtas Jokubas labiaus tiko apsukriai Rebėkai — **(29)** *Miltienės.* Buvo tai, anot 34. eil., valgis, padarytas iš laišių. — **(30)** *To rausvo viralo.* Ebr.: *Min ha'adom ha'adom hazzeh,* r a u s v u m o, š i t o r a u s v u m o. Alkanas Eza-

oppido lassus sum. Quam ob causam vocatum est nomen ejus Edom. [31] Cui dixit Jacob: Vende mihi primogenita tua. [32] Ille respondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita? [33] Ait Jacob: Jura ergo mihi. Juravit ei Esau, et vendidit primogenita. [34] Et sic accepto pane et lentis edulio, comedit, et bibit, et abiit; parvipendens quod primogenita vendidisset.

ralo, nes aš esu labai nuvargęs. To dėlei jis gavo vardą Edomas. [31] Jokubas jam tarė: Parduok man savo pirmgimystę. [32] Tasai atsakė: Štai aš mirštu, ką man padės pirmgimystė? [33] Jokubas tarė: Prisiekk tat man. Ezavas jam prisiekė ir pardavė pirmgimystę. [34] Ir taip ėmęs duonos ir laišių viralo, pavalgė ir atsigėrė, ir sau nuėjo, nieku versdamas tai, kad jis buvo pardavęs pirmgimystę.

2) Izaokas Geraroje.

Caput XXVI. [1] Orta autem fame super terram post eam sterilitatem, quæ acciderat in diebus Abraham, abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstinorum in Gerara. [2] Apparuitque ei Domi-

26. perskyrimas. [1] O kilus tame krašte badui po ano javų neužderėjimo, kurs buvo atsitikęs Abraomo dienose, Izaokas nuėjo pas Abimelėką, Pilistimų karalių, Geraron. [2] Ir pasirodė jam Vieš-

---

vas, pamatęs pas brolį garuojantį rausvą viralą, vadina jį tiesiog rausvumu, nesiteiraudamas, koks tai butu valgis. Ta buvo kita priežastis (plg. 25. e.), kad jį praminta E d o m u t. y. R a u s v u o j u. — **(31)** *Pirmgimystę.* Rasi jau ir tuomet pirmgimis sunus gaudavo didesnę tėvo palikimo dalį, negu kiti broliai (plg. Atk. 21, 17). Bet svarbiausia buvo tai, kad pirmgimis tapdavo visos giminės viršininku, paveldėdavo Dievo duotosius patriarkams žadėjimus ir gaudavo ypatingą savo tėvo palaiminimą. Jokubas iš savo motinos žinojo, kad pirmgimystės teisės jam paties Dievo buvo pažadėtos, matė Ezavą mažai jas tebranginant, todėl pasinaudodamas proga panorėjo pasiekti tai, kad pats Ezavas aiškiai išsižadėtu pirmgimystės. — **(32)** *Aš mirštu.* Jausdamos alkanas, Ezavas rupinasi tik laikiniu gerumu; jis savo garbei užlaikyti nenori pakęsti jį ištikusio vargo. — **(34)** *Laišių viralo.* Laišiais čionai pavadintas Rytų kraštų ankščiuotas augalas, bent kiek panašus į žirniukus. — *Nieku versdamas.* Paskiaus jis ėmė kitaip manyti apie pirmgimystės vertybę, bet tuomet buvo jau pervėlu. Plg. 27, 34...

26, 1-22. Kilus badui, Izaokas nori keliauti Aigyptan, bet Viešpats jį sulaiko Geraroje, duoda naują pažadėjimą, kad padarytoji su Abraomu sandora bus Dievo išpildyta jo ainijoje, neleidžia Pilistimų karaliui Abimelėkui atimti iš Izaoko jo pačios Rebėkos ir suteikia turtus, kurių jam ima pavydėti Pilistimai.

(26, 1) *O kilus...* Plg. 12, 10. Pasakodamas Izaoko istoriją įkvėptas autorius mini ypač tuos jo gyvenimo atsitikimus, kuriais jis buvo labiausiai panašus į Abraomą ir teisingai galėjo rodyties visiems Dievo suteiktųjų žadėjimų įpėdiniu ir tikru žydų tautos patriarku. Surašytieji toliaus atsitikimai galėjo įvykti žymiai anksčiaus už pirmgimystės pardavimą. — *Pas Abimelėką.* Ar tai buvo tas pats karalius, kurs minimas Abraomo istorijoje (20. ir 21. persk.), nežinia. Nuo anųdviejų sandoros buvo praslinkę gana daug laiko (ne daugiaus 80 m.); bet žmonių amžiui tuomet esant žymiai ilgesniam (pvd. Abraomas gyveno 175 m., o Izaokas 180), galėjo tas pats Abimelėkas jaunas budamas susitikti su Abraomu, o paskui pasenęs su Izaoku. — **(2)** *Ir pasirodė...* Šv. Knygose minima du Dievo apsireiškimu Izaokui, šitas ir antrasis Bersabėjoje (veiz.

nus, et ait: Ne descendas in Æ-
gyptum, sed quiesce in terra,
quam dixero tibi. 3 Et peregri-
nare in ea, eroque tecum, et be-
nedicam tibi: tibi enim et semi-
ni tuo dabo universas regiones
has, complens juramentum quod
spopondi Abraham patri tuo. 4
Et multiplicabo semen tuum
sicut stellas cœli: daboque po-
steris tuis universas regiones
has: et BENEDICENTUR in
semine tuo omnes gentes terræ,
5 Eo quod obedierit Abraham
voci meæ, et custodierit præ-
cepta et mandata mea; et cere-
monias legesque servaverit.
6 Mansit itaque Isaac in Ge-
raris. 7 Qui cum interrogaretur
a viris loci illius super uxore
sua, respondit: Soror mea est:
timuerat enim confiteri quod si
bi esset sociata conjugio, repu-
tans ne forte interficerent eum
propter illius pulchritudinem.
8 Cumque pertransissent dies
plurimi, et ibidem moraretur,
prospiciens Abimelech rex Pa-
læstinorum per fenestram, vidit
eum jocantem cum Rebecca uxo-
re sua. 9 Et accersito eo, ait:
Perspicuum est quod uxor tua
sit: cur mentitus es, eam soro-
rem tuam esse? Respondit: Ti-
mui ne morerer propter eam. 10
Dixitque Abimelech: Quare im-
posuisti nobis? potuit coire quis-
piam de populo cum uxore tua,
et induxeras super nos grande
peccatum. Præcepitque omni po-

pats ir tarė: Neeik į Aigyptą,
bet apsistok šalyje, kurią aš tau
pasakysiu. 3 Buk joje ateiviu, ir
aš busiu su tavim ir tave palai-
minsiu; nes tau ir tavo ainijai
aš duosiu visas šitas šalis, išpil-
dydamas prisieką, kurią prisie-
kiau tavo tėvui Abraomui; 4 ir
aš padauginsiu tavo ainiją, kaip
dangaus žvaigždes; ir duosiu ta-
vo ainiams visas šitas šalis; ir
tavo ainijoje PALAIMINTOS
BUS visos žemės tautos, 5 dėl-
to kad Abraomas paklusnus bu-
vo mano balsui, ir sergėjo ma-
no įsakymus ir paliepimus, ir
užlaikė apeigas ir įstatus.
6 Taigi, Izaokas pasiliko Ge-
raroje. 7 Paklaustas anos vietos
vyrų apie savo pačią, jis atsakė:
Ji mano sesuo. Nes jis bijojosi
išpažinti esąs sujungtas su ja
moterystės ryšiu, manydamas
sau, kad kartais jo neužmuštu
dėlei jos gražumo. 8 Ir praėjus
daugeliui dienų, ir jam tenpat
pasiliekant, Pilistimų karalius
Abimelėkas, žiurėdamas pro lan-
gą, pamatė jį juokaujantį su sa-
vo pačia Rebėka 9 ir pasivadi-
nęs jį tarė: Aišku, kad ji tavo
pati; kam melavai ją esant tavo
seserį? Jis atsakė: Bijojaus, kad
nereiktu dėlei jos mirti. 10 Ir
Abimelėkas tarė: Kam mus ap-
gavai? galėjo kas nors iš žmo-
nių susieiti su tavo pačia, ir bu-
tumei užvedęs ant musų didelę
nuodėmę. Ir jis įsakė visiems
žmonėms, tardamas: 11 Kas nors

24. e.). — (**3**) *Tave palaiminsiu.* Dievas, ištirdamas Izaoko tikėjimą, neleidžia jam keliauti Aigyptan, kaip buvo padaręs bado metu Abraomas; bet panaujina visus ankščiaus suteiktuosius pažadėjimus: ypatišką palaiminimą, Palestinos paveldėjimą, skaitlingą ainiją ir palaiminimą, teksiantį visam pasauliui per Izaoko ainį, Mesiją. Tų atnaujintų žadėjimų priežastis yra Abraomo ištikimumas: (**5**) *Dėlto kad Abraomas...*

(**6-11**) *Taigi, Izaokas...* Atsitikimas labai panašus į apsakytąjį augščiaus (20. persk.) apie Abraomą ir Sarą. — *Ji mano sesuo.* Rebėka buvo artima Izaoko giminietė; todėl teisingai žydų papročiu

pulo, dicens: 11 Qui tetigerit ho-
minis hujus uxorem, morte mo-
rietur.
12 Sevit autem Isaac in terra
illa, et invenit in ipso anno cen-
tuplum: benedixitque ei Domi-
nus. 13 Et locupletatus est homo,
et ibat proficiens atque succre-
scens, donec magnus vehemen-
ter effectus est: 14 habuit quo-
que possessiones ovium et ar-
mentorum, et familiæ plurimum.
Ob hoc invidentes ei Palæstini,
15 omnes puteos, quos foderant
servi patris illus Abraham, illo
tempore obstruxerunt, implentes
humo: 16 in tantum, ut ipse Abi-
melech diceret ad Isaac: Rece-
de a nobis, quoniam potentior
nobis factus es valde. 17 Et ille
discedens, ut veniret ad torren-
tem Geraræ, habitaretque ibi:
18 rursum fodit alios puteos, quos
foderant servi patris sui Abra-
ham, et quos, illo mortuo, olim
obstruxerant Philisthiim: appel-
lavitque eos eisdem nominibus
quibus ante pater vocaverat. 19
Foderuntque in Torrente, et re-
pererunt aquam vivam 20 Sed
et ibi jurgium fuit pastorum Ge-
raræ adversus pastores Isaac, di-
centium: Nostra est aqua: quam
ob rem nomen putei ex eo, quod
acciderat, vocavit Calumniam.
21 Foderunt autem et alium: et
pro illo quoque rixati sunt, ap-
pellavitque eum, Inimicitias. 22
Profectus inde fodit alium pu-
teum, pro quo non contenderunt:

palies šito žmogaus pačią, mir-
te numirs.

12 O Izaokas pasėjo anoje že-
mėje javus ir gavo tais pačiais
metais šimteriopus vaisius, nes
Viešpats jam laimino. 13 Ir žmo-
gus pralobo, ir nuolat jam se-
kėsi, ir jis ėjo vis didyn, kolei
jis tapo labai galingas; 14 jis tu-
rėjo taipogi avių ir galvijų bu-
rius ir labai daug šeimynos. To
dėlei pavydėdami jam Pilistimai,
15 visus šulinius, kuriuos buvo
iškasę jo tėvo Abraomo tarnai,
anuo metu užvertė, pripildami
žeme; 16 taip kad ir pats Abi-
melėkas sakė Izaokui: Atsitraukk
nuo musų, nes tapai daug ga-
lingesnis už mus. 17 Ir jis iš ten
pasitraukė, kad eitu Geraros slė-
nin ir ten gyventu. 18 Jis vėl
atkasė kitus šulinius, kuriuos
buvo iškasę jo tėvo Abraomo
tarnai, ir kuriuos, jam mirus, ki-
tados buvo užvertę Pilistimai,
ir vadino juos tais pačiais var-
dais, kuriais tėvas buvo pirma
praminęs. 19 Jis kasė ir slėnyje
ir užtiko versmės vandenį. 20
Bet ir tenai Geraros piemenis
kėlė vaidus su Izaoko piemeni-
mis, sakydami: Tai musų vanduo.
To dėlei iš to, kas buvo atsiti-
kę, jis davė šuliniui vardą Vai-
dai. 21 Paskui jie iškasė dar kitą;
ir dėl to taipogi jie riejosi; ir
jis jį praminė Neprietelyste. 22
Iš ten paėjęs jis išsikasė dar ki-
tą šulinį, dėlei kurio jie nebesi-

vadinosi jo seserimi. — *Juokaujantį*: pasielgiantį su nepaprasta tarp brolio ir sesers liuosybe. — *Kam melavai.* Ebr. t.: Kam sakei.

(**12**) *Šimteriopus vaisius.* Derlius buvo labai didis, kadangi paprastai Palestinoje gaunama ne daugiaus kaip penkiosdešimtą grudą. — (**18**) *Buvo iškasę... Abraomo tarnai.* Plg. 21, 25... — (**20**) *Vaidai.* Izaoko duodami vardai turėjo priminti Pilistimų neteisybę. Kadangi jie *kėlė vaidus*, ebr. *hith'aśś'qu*, todėl Izaokas praminė šulinį Vaidais, ebr. *'Eśeq.* — (**21**) *Neprietelyste*, ebr. *śitnah.* — (**22**) *Platybė*, ebr. *r'choboth* (dgsk.).

itaque vocavit nomen ejus, Latitudo, dicens: Nunc dilatavit nos Dominus, et fecit crescere super terram.

ginčijo; taigi, jis praminė jį vardu Platybė, sakydamas: Dabar Viešpats mus išplėtė ir davė mums augti ant žemės.

3) Izaokas Bersabėjoje.

[23] Ascendit autem ex illo lo-
co in Bersabee, [24] ubi apparuit
ei Dominus in ipsa nocte, dicens:
Ego sum Deus Abraham patris
tui, noli timere, quia ego tecum
sum: benedicam tibi, et multi-
plicabo semen tuum propter ser-
vum meum Abraham. [25] Itaque
ædificavit ibi altare: et invoca-
to nomine Domini, extendit ta-
bernaculum: præcepitque servis
suis ut foderent puteum.
[26] Ad quem locum cum venis-
sent de Geraris Abimelech, et
Ochozath amicus illius, et Phi-
col dux militum, [27] locutus est
eis Isaac: Quid venistis ad me
hominem quem odistis, et ex-
pulistis a vobis? [28] Qui respon-
derunt: Vidimus tecum esse Do-
minum, et idcirco nos diximus:
Sit juramentum inter nos, et in-
eamus fœdus, [29] ut non facias
nobis quidquam mali, sicut et
nos nihil tuorum attigimus, nec

[23] O iš tos vietos jis pakilo į
Bersabėją, [24] kame jam tą pačią
naktį pasirodė Viešpats ir tarė:
Aš esu tavo tėvo Abraomo Die-
vas; nesibijok, nes aš esu su ta-
vim; aš tave palaiminsiu ir pa-
dauginsiu tavo ainiją dėlei ma-
no tarno Abraomo. [25] Taigi, te-
nai jis pastatė altorių ir, šauk-
damos į Viešpaties vardą, ištiesė
šėtrą. O savo tarnams jis įsakė
kasti šulinį.
[26] Atėjus į tą vietą iš Gera-
ros Abimelėkui, jo prieteliui Oko-
zatui ir jo kareivių vadui Piko-
liui, [27] Izaokas jiems sakė: Ko
atėjote pas mane, žmogų, kurio
neapkenčiate ir išvarėte nuo sa-
vęs? [28] Jie atsakė: Mes pamatė-
me su tavim esant Viešpatį ir
todėl mes tarėme: Tebuna tarp
musų prisieka, ir padarykime
sandorą, [29] kad mums nedarytu-
mei nieko pikta, kaip ir mes nie-
ko tavo nepalietėme ir nieko

26, 23—28, 9. Iš Geraros Izaokas persikelia į Bersabėją, kame jam Dievas vėl atkartoja savo pažadėjimus. Čionai dar įvyksta Izaoko sandora su Abimelėku, jo sunus Ezavas veda dvi moteri svetimtauti, o Jokubas, padedant Rebėkai, vyliumi išgauna iš tėvo pirmgimiui skirtąjį palaiminimą; to dėlei jausdamos nuskriaustu Ezavas ir gavęs tik mažesnį palaiminimą ima neapkęsti savo brolio ir žada jam atkeršinti. Keršto gi bijodamas Jokubas iškeliauja, tėvui sutinkant, į Haraną; tuotarpu jo brolis veda trečią pačią iš Izmaėlio giminės.

(23) *Pasirodė Viešpats...* Izaokui antrą sykį pasirodo Viešpats ir panaujina savo pažadėjimus. Kaip pirmą sykį taip ir dabar pažadėjimai daromi dėlei nuopelnų Abraomo, kurs tik šitoje vietoje vadinamas garbingu Dievo *tarno* vardu.— **(25)** *Pastatė altorių,* — išreikšdamas dėkingumą už naują malonę.

(28) *Su tavim esant Viešpatį.* Pilistimai buvo stabmeldžiai ir negarbino Jahvės, bet matydami Izaoko pasisekimą suprato, kad Viešpats yra galingas ir jam suteikia savo palaiminimą; todėl ir jie nori dalyvauti tame palaiminime, padarydami sandorą su Izaoku. — **(29)** *Mes nieko tavo nepalietėme...* Abimelėkas apsimeta nieko nežinančiu apie savo piemenų neteisybes ir užmiršusiu kitus Izaokui padarytuosius nemalonumus; bet lėtas Izaokas veizdi tik į gerus dabar Abimelėko

fecimus quod te læderet: sed
cum pace dimisimus auctum be-
nedictione Domini. [30] Fecit er-
go eis convivium, et post cibum
et potum [31] surgentes mane, ju-
raverunt sibi mutuo: dimisitque
eos Isaac pacifice in locum suum.
[32] Ecce autem venerunt in ipso
die servi Isaac annuntiantes ei
de puteo, quem foderant, atque
dicentes: Invenimus aquam. [33]
Unde appellavit eum, Abundan-
tiam: et nomen urbi impositum
est Bersabee, usque in præsen-
tem diem.

[34] Esau vero quadragenarius
duxit uxores, Judith filiam Be-
eri Hethæi, et Basemath filiam
Elon ejusdem loci: [35] quæ ambæ
offenderant animum Isaac et Re-
beccæ.

Caput XXVII. [1] Senuit autem
Isaac, et caligaverunt oculi ejus,
et videre non poterat: vocavit-
que Esau filium suum majorem,
et dixit ei: Fili mi? Qui respon-
dit: Adsum. [2] Cui pater: Vides,
inquit, quod senuerim, et igno-
rem diem mortis meae. [3] Sume
arma tua, pharetram, et arcum,
et egredere foras: cumque vena-

nedarėme, kas tave įžeistų; bet
išleidome ramybėje, įsigalėjusį
Viešpaties palaiminimu. [30] Jis
tat iškėlė jiems pokilį, ir jie val-
gė ir gėrė. [31] Atsikėlę rytą jie
prisiekė kits kitam; ir Izaokas
juos išleido ramybėje į jų šalį.
[32] O štai tą pačią dieną Izaoko
tarnai atėjo pranešdami jam apie
šulinį, kurį buvo iškasę, ir sa-
kydami: Radome vandens. [33] To-
dėl jis jį praminė Apstumu. Ir
miestui duota vardas Bersabėja,
kurs pasilieka iki šiai dienai.

[34] Ezavas gi turėdamas ketu-
riasdešimtis metų, vedė pačias,
Bėėro Hetiečio dukterį Juditą
ir iš tos pačios vietos Elono duk-
terį Basematą. [35] Jie abidvi nu-
liudino Izaoko ir Rebėkos širdį.

27. perskyrimas. [1] O Izaokas
buvo pasenęs, ir jo akįs aptemo,
ir jis nebegalėjo regėti. Jis pa-
sišaukė savo vyresnįjį sunų Eza-
vą ir jam tarė: Mano sunau! Ta-
sai atsakė: Aš čia. [2] O tėvas jam
tarė: Matai, kad pasenau, ir ne-
žinau savo mirties dienos. [3] Imk
savo ginklus, seidoką ir kilpinį,
ir išeik laukan, ir ką nors su-

norus ir elgiasi su juo kaip su prieteliu.— (**33**) *Praminė Apstumu...* Ar tai buvo tas pats šulinis, prie kurio Abraomas darė sandorą su Geraros karalium, tik išnaujo atkastas, ar visai kitas, iš apsakojimo neaišku; bet Izaokas jį praminė taip-pat kaip vadinosi Abraomo šulinis, t. y. P r i s i e k o s š u l i n i u, ebr. *b^{e}'er šeba'* (veiz. 21, 25-32). Vulgatoje jis pavadintas *Apstumu*, nes kitaip skaityta ebr. raidės, butent *šib'ah* vietoje *šeba'*.

(**34. 35**) *Vedė pačias...* Dviejų pačių ir tai pagonių paėmimas vienu sykiu nieku nebuvo išteisintas. Rasi dėlto Ezavas pavadintas Žyd. 12, 16 „paleistuviu“. Savo pasielgimu jis užrustino Dievą ir labai nuliudino savo tėvus, o taipogi parodė, kaip mažai tebrangino pirmgimystę ir priklausymą prie išrinktosios tautos. Tų vestuvių paminėjimas turi prirengti skaitytojus prie sekančio pasakojimo.

(**27, 1**) *Buvo pasenęs.* Jam tuomet buvo jau 137 metai. Tai galima numanyti, iš Jokubo istorijos. Kada Juozapas, turėdamas 39 m., pasikvietė Jokubą Aigyptan, jam buvo 130 m. (v. 41, 46. 47; 45, 6; 47, 9); todėl Juozapas gimė 91. Jokubo amžio metais; iš kitur (30, 25) žinoma, kad Juozapas gimė jo tėvui ištarnavus 14 m. pas Labaną; todėl ateidamas pas Labaną Jokubas turėjo 77 m.; gimė gi jis 60. Izaoko amžio metais (25, 26). Taigi, tuo metu, kada Jokubas išbėgo Haranan nuo savo brolio keršto, Izaokui buvo 137 m. (60+77). Reikia gi spėti, kad Jokubo išbėgimas įvyko tuojau po žemiaus pasakojamų atsitikimų. Nors Izaokui dar buvo likę gyventi 43 m. (jis mi-

tu aliquid apprehenderis, 4 fac
mihi inde pulmentum sicut vel-
le me nosti, et affer ut come-
dam: et benedicat tibi anima
mea antequam moriar. 5 Quod
cum audisset Rebecca, et ille
abiisset in agrum ut jussionem
patris impleret, 6 dixit filio suo
Jacob: Audivi patrem tuum lo-
quentem cum Esau fratre tuo,
et dicentem ei: 7 Affer mihi de
venatione tua, et fac cibos ut
comedam, et benedicam tibi co
ram Domino antequam moriar.
8 Nunc ergo fili mi, acquiesce
consiliis meis: 9 et pergens ad
gregem, affer mihi duos hœdos
optimos, ut faciam ex eis escas
patri tuo, quibus libenter ves-
citur: 10 quas cum intuleris, et
comederit, benedicat tibi prius-
quam moriatur. 11 Cui ille re-
spondit: Nosti quod Esau frater
meus homo pilosus sit, et ego
lenis: 12 si attrectaverit me pa-
ter meus, et senserit timeo ne
putet me sibi voluissé illudere,
et inducam super me maledictio-
nem pro benedictione. 13 Ad quem
mater: In me sit, ait, ista ma-
ledictio, fili mi: tantum audi vo-
cem meam, et pergens affer quae
dixi. 14 Abiit, et attulit, dedit-
que matri. Paravit illa cibos, si-
cut velle noverat patrem illius.
15 Et vestibus Esau valde bo-
nis, quas apud se habebat do-

medžiojęs 4 padaryk man iš to
valgį, kaip žinai, kokį aš mėg-
stu, ir man atnešk, kad aš val-
gyčiau, ir kad mano dušia tave
palaimintu, pirma negu numir-
siu. 5 Tai išgirdusi Rebėka ir
anam išėjus į lauką tėvo palie-
pimo išpildytų, 6 tarė savo su-
nui Jokubui: Girdėjau tavo tė-
vą kalbant su tavo broliu Izao-
ku ir jam sakant: 7 Atnešk man
iš savo medžioklės ir padaryk
man valgius, kad valgyčiau ir
kad tave palaiminčiau Viešpa-
ties akyvaizdoje, pirma negu nu-
mirsiu. 8 Dabar tat, mano sunau,
paklausyk mano patarimų, 9 ir
nuėjęs pas kaimenę atnešk man
du geriausiu ožiuku, kad iš jų
padaryčiau tavo tėvui valgius,
kokiuos jis mėgsta valgyti. 10
Kada tu juos įneši, ir jis paval-
gys, tepalaimina tave, pirma ne-
gu numirs. 11 Jokubas jai atsakė:
Žinai, kad mano brolis Ezavas
žmogus gauruotas, o aš plikas;
12 jei mano tėvas mane pačiu-
pinės ir pajus, bijausi, kad ne-
manytu, buk aš norėjęs iš jo
pasityčioti, ir aš užtraukčiau
ant savęs prakeikimą užuot pa-
laiminimo. 13 O motina jam ta-
rė: Tas prakeikimas, mano su-
nau, tekrinta ant manęs; tik pa-
klausyk mano balso ir nuėjęs
atnešk, ką sakiau. 14 Jis nuėjo,
atnešė ir atidavė motinai. Ji pa-

rė, turėdamas 180 m. Veiz. 35, 28), bet budamas aklas jis jautėsi pasenusiu ir rengėsi prie mirties. — (4) *Palaimintu.* Izaokas turėjo žinoti apie Dievo duotąjį Rebėkai apreiškimą, kuriuo Jokubas buvo paskirtas vyresniuoju; žinojo apie parduotą pirmgimystę; skaudėjo jam širdis dėlei netikusių Ezavo vestuvių, bet nesiliovė jo mylėti ir, neturėdamas aiškaus Dievo pamokymo, kas toliaus reikia daryti, norėjo Ezavui suteikti tą ypatingą palaiminimą, su kuriuo turėjo pereiti ant jo sunaus malonės, jo paties paveldėtos nuo Abraomo. Bet kitoks buvo Dievo nutarimas, kurs turėjo išsipildyti. — (5) *Rebėka.* Kaip kitados Sara rupinosi, kad jos sunui Izaokui tektu visos pirmgimystės teisės, taip dabar tokiuo pat dalyku rupinasi Rebėka; tik Sara visa darė atvirai, o Rebėka naudojasi apgavimu, į kurį įtraukia Jokubą. Rebėkos ir Jokubo tikslas buvo geras, bet priemoniai jam pasiekti nebuvo geri; abu-

mi, induit eum: [16] pelliculasque
hœdorum circumdedit manibus,
et colli nuda protexit. [17] Dedit-
que pulmentum, et panes, quos
coxerat, tradidit. [18] Quibus illa-
tis, dixit: Pater mi? At ille re-
spondit: Audio. Quis es tu fili
mi? [19] Dixitque Jacob: Ego sum
primogenitus tuus Esau: feci si-
cut praecepisti mihi: surge, se-
de, et comede de venatione mea,
ut benedicat mihi anima tua.
[20] Rursumque Isaac ad filium
suum: Quo modo, inquit, tam
cito invenire potuisti, fili mi?
Qui respondit: Voluntas Dei fuit
ut cito occurreret mihi quod
volebam. [21] Dixitque Isaac: Ac-
cede huc, ut tangam te, fili mi,
et probem utrum tu sis filius
meus Esau, an non. [22] Accessit
ille ad patrem, et palpato eo,
dixit Isaac: Vox quidem, vox
Jacob est: sed manus, manus sunt
Esau. [23] Et non cognovit eum,
quia pilosæ manus similitudinem
majoris expresserant. Benedicens
ergo illi, [24] ait: Tu es filius meus
Esau? Respondit, Ego sum. [25]
At ille: Affer mihi, inquit, cibos
de venatione tua, fili mi, ut be-
nedicat tibi anima mea. Quos
cum oblatos comedisset, obtulit
ei etiam vinum: quo hausto, [26]
dixit ad eum: Accede ad me, et
da mihi osculum, fili mi. [27] Ac-
cessit, et osculatus est eum. Sta-
timque ut sensit vestimentorum
illius fragrantiam, benedicens il-
li, ait: Ecce odor filii mei sicut
odor agri pleni, cui benedixit
Dominus. [28] Det tibi Deus de
rore cœli, et de pinguedine ter-

taisė valgius, kaip žinojo mėg-
stant jo tėvą; [15] paskui apvilko
Jokubą geriausiais Ezavo rubais,
kuriuos turėjo pas save namie,
[16] ir ožiukų kailiais apvyniojo
jo rankas ir apdengė kaklo nuo-
gumą; [17] ir padavė jam valgius
ir duoną, kurią buvo iškepusi.
[18] Jis tai atnešęs tarė: Mano tė-
ve! Tasai gi atsakė: Girdžiu. Kas
tu esi, mano sunau? [19] Joku-
bas tarė: Aš tavo pirmgimis Eza-
vas; padariau, kaip man įsakei;
kelkies, sėskies ir valgyk iš mano
medžioklės, kad tavo dušia ma-
ne palaimintu. [20] Izaokas vėl ta-
rė savo sunui: Kaipgi, mano su-
nau, galėjai taip greitai rasti?
Jis atsakė: Dievo valia buvo,
kad man veikiai pasitaikytu, ko
norėjau. [21] Ir Izaokas tarė: Eik
čionai, kad prisiliesčiau prie ta-
vęs, mano sunau, ir įsitikrinčiau,
ar tu esi mano sunus Ezavas,
ar ne. [22] Jis priėjo prie tėvo; o
jį apčiupinėjęs Izaokas tarė: Bal-
sas, tiesa, yra Jokubo balsas;
bet rankos yra Ezavo rankos. [23]
Ir jis jo nepažino, nes gauruo-
tos rankos buvo jį padariusios
panašiu į vyresnįjį. Laiminda-
mas tat jį, [24] tarė: Tu esi mano
sunus Ezavas? Jis atsakė: Aš
esu. [25] O Izaokas tarė: Nešk,
mano sunau, valgius iš savo me-
džioklės, kad mano dušia tave
palaimintu. O kada paduotuosius
suvalgė, davė jam taipogi vyno,
kurio atsigėręs, [26] jam tarė: Pri-
siartink prie manęs ir pabučiuok
mane, mano sunau! [27] Jis priėjo
ir jį pabučiavo. Ir tuojau, kaip
tik pajuto jo rubų kvapą, jį lai-

du turėjo užtat atkentėti; Rebėka nustojo ilgam laikui sunaus, kurio jai paskui nebeteko pamatyti; Jokubas gi buvo priverstas pasitraukti iš tėvo namų ir 20 metų tarnauti pas Labaną. — (**19**) *Aš tavo pirmgimis Ezavas.* Nors Ezavas buvo pardavęs pirmgimystę, bet ne savą vardą; todėl juo pasivadindamas Jokubas sa-

ræ abundantiam frumenti et vi-
ni. 29 Et serviant tibi populi,
et adorent te tribus: esto domi-
nus fratrum tuorum, et incur-
ventur ante te filii matris tuæ:
qui maledixerit tibi, sit ille ma-
ledictus: et qui benedixerit tibi,
benedictionibus repleatur.

30 Vix Isaac sermonem imple-
verat: et egresso Jacob foras,
venit Esau, 31 coctosque de ve-
natione cibos intulit patri, di-
cens: Surge, pater mi, et come-
de de venatione filii tui, ut be-
nedicat mihi anima tua. 32 Di-
xitque illi Isaac: Quis enim es
tu? Qui respondit: Ego sum fi-
lius tuus primogenitus Esau. 33
Expavit Isaac stupore vehemen-
ti: et ultra quam credi potest,
admirans, ait: Quis igitur ille
est qui dudum captam venatio-
nem attulit mihi, et comedi ex
omnibus priusquam tu venires?
Benedixique ei, et erit benedic-
tus. 34 Auditis Esau sermoni-
bus patris, irrugiit clamore mag-
no: et consternatus, ait: Bene-
dic etiam et mihi, pater mi. 35
Qui ait: Venit germanus tuus
fraudulenter, et accepit benedic-

mindamas tarė: Štai mano sunaus
kvapas kaip kvapas pilno lauko,
kurį Viešpats palaimino 28 Die-
vas tau teduoda iš dangaus ra-
sos ir iš žemės riebumo javų ir
vyno apstybę. 29 Ir tau tetar-
nauja tautos ir tenusilenkia prieš
tave giminės; buk savo brolių
ponas, ir tavo motinos sunųs te-
pasilenkia prieš tave; kas tave
keiktu, pats teesie prakeiktas;
ir kas tave laimintu, teprisipil-
do palaiminimais.

30 Vos tik Izaokas buvo pa-
baigęs savo žodžius, ir Jokubui
išėjus laukan, atėjo Ezavas 31 ir
atnešė tėvui išvirtus iš savo me-
džioklės valgius, sakydamas: Kel-
kies, mano tėve, ir valgyk iš
tavo sunaus medžioklės, kad ta-
vo dušia mane palaimintu. 32 Ir
Izaokas jam tarė: Kas gi tat tu
esi? Jis atsakė: Aš tavo pirm
gimis sunus Ezavas. 33 Izaokas
nusigando smarkiausiu išgąsčiu
ir, nustebęs labiaus negu tikė-
tina, tarė: Tai kas gi yra anas,
kurs jau pirma man atnešė iš
to, ką buvo sumedžiojęs, ir aš
valgiau iš viso, pirma negu tu
atėjai? Ir aš jį laiminau, ir jis
bus palaimintas. 34 Ezavas, iš-
girdęs tėvo žodžius, suriko di-
džiu balsu ir labai nusiminęs sa-
kė: Palaimink taipogi ir mane,
mano tėve! 35 Jis tarė: Tavo bro-

kė netiesą. — (**28. 29**) Izaoko palaiminimas ebr. tekste turi poėtišką formą. Jis išreikštas aštuoniomis eilutėmis, užlaikant rytmą ir paralelizmą: Tegul tau Dievas duoda rasą iš dangaus ir žemę riebią,— Ir apstybę javuose ir vyne.— Tegul tau tarnauja tautos,— Ir giminės prieš tave tenusilenkia ir tt. — Nors Izaokas buvo įvestas paklydiman ir laimino tik tariamą Ezavą, vienok, sužinojęs tiesą, jis skaitė gavusiu palaiminimą Jokubą ir tame atsitikime matė Dievo valios išsipildymą.

(**33**) *Izaokas nusigando...* Izaokas, supratęs, kad buvo apgautas, nusigąsta, bet suteikto Jokubui palaiminimo nepanaikina, matydamas tame palaiminime Dievo valios išsipildymą; jis be svyravimo sako, kad Jokubas *bus palaimintas.* — (**34**) *Suriko didžiu balsu...* Smarkus Ezavo budas apsireiškia ir čionai; dabar jis jau supranta parduotosios pirmgimystės vertybę ir meldžia sau bent lygaus palaiminimo su Jo-

tionem tuam. 36 At ille subjun-
xit: Juste vocatum est nomen
ejus Jacob: supplantavit enim
me en altera vice: primogenita
mea ante tulit, et nunc secun-
do surripuit benedictionem me-
am. Rursumque ad patrem: Num-
quid non reservasti, ait, et mi-
hi benedictionem? 37 Respondit
Isaac: Dominum tuum illum con-
stitui, et omnes fratres ejus ser-
vituti illius subjugavi: frumento
et vino stabilivi eum, et tibi
post hæc, fili mi, ultra quid fa-
ciam? 38 Cui Esau: Num unam,
inquit, tantum benedictionem
habes, pater? mihi quoque ob-
secro ut benedicas. Cumque eju-
latu magno fleret, 39 motus Isa-
ac, dixit ad eum In pinguedine
terræ, et in rore cœli desuper
40 erit benedictio tua. Vives in
gladio, et fratri tuo servies: tem-
pusque veniet, cum excutias, et
solvas jugum ejus de cervicibus
tuis.

41 Oderat ergo semper Esau
Jacob pro benedictione qua be-
nedixerat ei pater: dixitque in
corde suo: Venient dies luctus
patris mei, et occidam Jacob

lis atėjo apgaulingai ir paėmė
tavo palaiminimą. 36 O anas pri-
durė: Teisingai praminta jį var-
du Jokubas; nes štai jis antrą
sykį mane apgavo; pirma jis atė-
mė mano pirmgimystę, o dabar
vyliumi išgavo taipogi mano pa-
laiminimą. Ir dar sakė tėvui:
Nejaugi pas tave nebeliko ir man
palaiminimo? 37 Izaokas atsakė:
Aš jį įstačiau tavo ponu ir jam
pavergiau visus jo brolius; aš jį
patvirtinau javais ir vynu; ir
po to, mano sunau, ką aš galė-
čiau dar tau padaryti? 38 Ezavas
jam tarė: Argi tik vieną teturi,
tėve, palaiminimą? maldauju pa-
laiminti taipogi ir mane. Ir kad
jis balsiai raudojo, 39 sugrauden-
tas Izaokas tarė: Žemės riebume
ir dangaus rasoje iš augštybių
40 bus tavo palaiminimas. Gy-
vensi iš kalavijo ir tarnausi sa-
vo broliui; ir ateis laikas, kada
nusikratysi ir atriši jo jungą nuo
savo sprando

41 Ezavas tat nekentė visuo-
met Jokubo dėlei palaiminimo,
kuriuo jį tėvas buvo palaiminęs,
ir tarė savo širdyje: Ateis die-
nos gėdėjimo mano tėvo, ir aš

kubu, tečiaus veltui. Plg. Žyd. 12, 17.— (**36**) *Jokubas... mane apgavo...* Darydamas aliuziją į Jokubo vardo prasmę, Ezavas patėmija, kad tas vardas visai sutinka su Jokubo darbais. Ebr. t. išeina gražus žaidimas žodžiais: *Ja'aqob... vaija'-q'beni.* Plg. 25, 26. — (**38**) *Maldauju palaiminti...* Nebegalėdamas gauti iš tėvo lygaus palaiminimo, Ezavas nori turėti nors mažesnį; ir sugraudentas Izaokas sutinka suteikti jam tokį palaiminimą, bet draug patvirtina, ką buvo ištaręs Jokubui. — (**39**) *Žemės riebume...* Palaiminimo pradžia visai panaši į duotąjį Jokubui; kadangi vienok toliaus sakoma, kad Ezavas gyvensiąs iš kalavijo, ir jo ainių tėvynė Iduméja ištikrųjų nedaug teturi derlingos žemės, todėl naujesniųjų egzegėtų dauguma velija kitaip išversti ebr. t.: Toli nuo žemės riebumo bus tavo buveinė, ir toli nuo dangaus rasos iš augštybių. — (**40**) *Bus tavo palaiminimas.* Ebr. t.: bus tavo buveinė. — *Tarnausi savo broliui.* Iduméjiečiai, t. y. Ezavo ainiai, kaip pasirodo iš istorijos, ne sykį buvo pavergti žydų karalių, Sauliaus (1 Kar. 14, 47), Dovido (2 Kar. 8, 14) ir kitų. — *Ateis laikas...* Iduméjiečiai gana dažnai numesdavo nuo savęs Izraėlitų jungą, ir galop Iduméjietis Erodas Didysis buvo žydų karaliumi. Ir šitą paskutinę Ezavui suteikto palaiminimo dalį ebr. t. galima suprasti kitaip: Ir nors sukilsi, argi nusikratysi nuo savo kaklo jungą? Sekant tą prasmę, palaiminimas išeina dar menkesnis.

(**41**) *Ateis dienos gėdėjimo.* Ezavas

fratrem meum. [42] Nuntiata sunt
hæc Rebeccæ: quæ mittens et
vocans Jacob filium suum, dixit
ad eum: Ecce Esau frater tuus
minatur ut occidat te. [43] Nunc
ergo, fili mi, audi vocem meam,
et consurgens fuge ad Laban
fratrem meum in Haran: [44] ha-
bitabisque cum eo dies paucos,
donec requiescat furor fratris
tui, [45] et cesset indignatio ejus,
obliviscaturque eorum quæ fe-
cisti in eum: postea mittam, et
adducam te inde huc: cur utro-
que orbabor filio in uno die? [46]
Dixitque Rebecca ad Isaac: Tæ-
det me vitæ meæ propter filias
Heth: si acceperit Jacob uxorem
de stirpe hujus terræ, nolo vivere.

Caput XXVIII. [1] Vocavit ita-
que Isaac Jacob, et benedixit
eum, præcepitque ei dicens: No-
li accipere conjugem de genere
Chanaan: [2] sed vade, et profici-
scere in Mesopotamiam Syriæ,
ad domum Bathuel patris ma-
tris tuæ, et accipe tibi inde uxo-
rem de filiabus Laban avunculi
tui. [3] Deus autem omnipotens
benedicat tibi, et crescere te
faciat, atque multiplicet: ut sis
in turbas populorum. [4] Et det
tibi benedictiones Abrahæ, et
semini tuo post te: ut possideas
terram peregrinationis tuæ, quam
pollicitus est avo tuo. [5] Cumque

užmušiu savo brolį Jokubą. [42]
Tai buvo pranešta Rebekai, ku-
ri nusiuntus ir pasivadinus savo
sunų Jokubą jam tarė: Štai tavo
brolis Ezavas grumzdžia tave
užmušti. [43] Dabar tat, mano su-
nau, paklausyk mano balso ir
atsikėlęs bėgk pas mano brolį
Labaną Haranan, [44] ir gyvensi
su juo nedaugelį dienų, ikikolei
neatsileis tavo brolio įtužimas,
[45] ir nepasiliaus jo pyktis, ir jis
neužmirš to, ką jam esi padaręs;
paskui aš nusiųsiu ir tave iš ten
pergabendinsiu čionai. Kam gi aš
turėčiau nustoti abiejų sunų vie-
na diena? [46] Ir Rebėka tarė Izao-
kui: Man įgriso mano gyvenimas
dėlei Heto dukterų. Jei dar ir Jo-
kubas ims pačią iš šito krašto gi-
minės, aš nebenoriu ir gyva buti.

28. **perskyrimas.** [1] Taigi, Izao-
kas pasišaukė Jokubą, jį palai-
mino ir jam įsakė, tardamas: Ne-
imk pačios iš Kanaano giminės,
[2] bet kelkies ir keliauk į Syrijos
Mezopotamiją, į tavo motinos
tėvo Batuėlio namus, ir imk sau
iš ten pačią iš tavo avyno La-
bano dukterų. [3] O visagalis Die-
vas tave tepalaimina, ir teaugi-
na ir teišplėčia tave, kad iš ta-
vęs rastusi daugybė tautų; [4] ir
tesuteikia Abraomo palaiminimą
tau, ir tavo ainijai po tavęs,
kad paveldėtumei tavo keleivys-
tės žemę, kurią jis yra žadėjęs
tavo seneliui. [5] O Izaoko išleis-

manė, kad silpnas jo tėvas ištikrųjų veikiai numirs. — (**44**) *Nedaugelį dienų.* Tas spėjimas neišsipildė. Jokubui teko ilgai pasilikti Harane, ir Rebėka mirė pirma, negu jos mylimas Jokubas galėjo sugrįžti Kanaanan. — (**45**) *Abiejų sunų.* Jokubą buvo pasiryžęs užmušti Ezavas, o jį butu nužudę iš keršto kiti giminės už brolžudystę, arba tokiam kerštui išvengti iis butu turėjęs pabėgti iš savo krašto (Veiz. augšč. 9, 6. 4 Moz. 35. persk.). — (**46**) *Man įgriso...* Rebėka, žinodama Izaoko neprielankumą Ezavo pačioms, gudriai naudojasi ta aplinkybe (plg. 26, 34. 35) ir pakiša savo vyrui mintį išsiųsti Jokubą Mezopotamijon.

(**28, 1**) *Syrijos Mezopotamiją.* Ebr. t. *Paddan 'Aram.* V. 24, 10. Tas pats vardas anot ebr. t. yra ir tol. 5. ir 7. eil.— (**5**) *Syrijiečio.* Anot ebr. t. Aramiečio.

dimisisset eum Isaac, profectus
venit in Mesopotamiam Syriæ
ad Laban filium Bathuel Syri,
fratrem Rebeccæ matris suæ.
[6] Videns autem Esau quod
benedixisset pater suus Jacob,
et misisset eum in Mesopotamiam Syriæ, ut inde uxorem duceret; et quod post benedictionem praecepisset ei, dicens: Non
accipies uxorem de filiabus Chanaan:
[7] quodque obediens Jacob
parentibus suis isset in Syriam:
[8] probans quoque quod non libenter adspiceret filias Chanaan
pater suus:
[9] ivit ad Ismaelem,
et duxit uxorem absque iis, quas
prius habebat, Maheleth filiam
Ismael filii Abraham, sororem
Nabaiot.

tas jis iškeliavo ir nuėjo į Syrijos Mezopotamiją pas Syrijiečio Batuėlio sunų Labaną, savo
motinos Rebėkos brolį.
[6] Ezavas gi, matydamas, kad
jo tėvas buvo palaiminęs Jokubą ir jį išsiuntęs į Syrijos Mezopotamiją, idant iš ten vestu
pačią, ir kad po palaiminimo buvo jam įsakęs tardamas: Neimsi pačios iš Kanaano dukterų,
[7]
ir kad paklusnus savo gimdytojams Jokubas buvo išėjęs Syrijon,
[8] įsitikrinęs taipogi, kad jo
tėvas nenoromis veizdėjo į Kanaano dukteris,
[9] nuėjo pas Izmaėlį ir vedė pačią be tų, kurias pirma turėjo, Maėlėtą, Abraomo sunaus Izmaėlio dukterį,
o Nabajoto seserį.

b) Antroji Izaoko istorijos dalis. 1) Jokubas Mezopotamijoje.

[10] Igitur egressus Jacob de
Bersabee, pergebat Haran.
[11]
Cumque venisset ad quemdam
locum, et vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui jacebant, et
supponens capiti suo, dormivit
in eodem loco.
[12] Viditque in
somnis scalam stantem super
terram, et cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoque

[10] Taigi, Jokubas, išėjęs iš Bersabėjos, keliavo Haranan.
[11] O
atvykęs į vieną vietą ir norėdamas čionai atsilsėti, saulei jau
nusileidus, ėmė iš ten gulėjusių
akmenų ir, pasidėjęs sau po galva, miegojo toje pačioje vietoje.
[12] Ir matė sapne kopėčias,
stovinčias ant žemės, o jų viršų
siekiant dangų; taipogi užžengiančius ir nužengiančius jomis

(9) *Nuėjo pas Izmaėlį:* pas Izmaėlio giminę, kadangi pats Izmaėlis jau buvo miręs. — *Vedė... Nabajoto seserį.* Tomis vestuvėmis ir Ezavas norėjo parodyti, kad jis vienijasi su savo gimine. Nabajotas buvo vyresnysis Izmaėlio sunus. Veiz. 25, 13.

28, 10—30, 42. Jokubui keliaujant Mezopotamijon, pasirodo jam kelyje Viešpats, sustiprina jį pažadėjimais, tarp kurių randasi pranašystė apie busiantį laimingą sugrįžimą iš Mezopotamijos. Atvykęs Haranan ir meiliai priimtas savo avyno Labano Jokubas gauna po ilgos tarnystės į pačias dvi jo dukteri Liją ir Rakėlę; paskui jam gimsta sunųs iš Lijos, iš dviejų tarnaičių ir galop iš Rakėlės Juozapas. Tarnaudamas toliaus Jokubas savo gudrybe įgyja didelius turtus.

(11) *Į vieną vietą.* Ta vieta buvo viduryje Efraimo kalnų, arti miesto Luzos. Čionai kitados lankėsi Abraomas (v. 12, 8; 13, 3); kelionės lig jos iš Bersabėjos buvo apie keturias dienas. — (12) *Matė sapne kopėčias...* Kopėčios ir laipiojantįs jomis aniolai įvaizdina nuolatinę Dievo Apveizdą, kuri valdydama pasaulį naudojasi aniolais. Jie užžengia dangun, nu-

Dei ascendentes et descendentes
per eam. [13] et Dominum innixum
scalæ dicentem sibi: Ego sum
Dominus Deus Abraham patris
tui, et Deus Isaac: terram, in
qua dormis, tibi dabo et semini
tuo. [14] Eritque semen tuum quasi
pulvis terræ: dilataberis ad occidentem, et orientem, et septentrionem, et meridiem: et BENEDICENTUR IN TE et in
semine tuo cunctæ tribus terræ.
[15] Et ero custos tuus quocumque perrexeris, et reducam
te in terram hanc: nec dimittam
nisi complevero universa quæ
dixi. [16] Cumque evigilasset Jacob de somno, ait: Vere Dominus est in loco isto, et ego nesciebam.
[17] Pavensque: Quam terribilis est, inquit, locus iste! non
est hic aliud nisi domus Dei,
et porta cœli.
[18] Surgens ergo
Jacob mane, tulit lapidem quem
supposuerat capiti suo, et erexit in titulum, fundens oleum
desuper.
[19] Appellavitque nomen
urbis Bethel, quæ prius Luza
vocabatur.
[20] Vovit etiam votum,
dicens: Si fuerit Deus mecum,

Dievo aniolus.
[13] ir Viešpatį, pasirėmusį ant kopėčių ir jam tariantį: Aš esu tavo tėvo Abraomo Dievas ir Izaoko Dievas; žemę, ant kurios miegi, aš duosiu
tau ir tavo ainijai.
[14] Ir tavo
ainija bus kaip žemės dulkės; išsiplėsi į vakarus ir į rytus, į šiaurę ir į pietus; ir PALAIMINTOS BUS TAVYJE ir tavo ainijoje visos žemės giminės.
[15] Ir aš busiu tavo sargas, kur nors
tu eisi, ir tave atvesiu atgal į
šitą žemę; ir neapleisiu, kolei
neįvykdysiu visa, ką pasakiau.
[16] Ir nubudęs iš miego Jokubas
tarė: Ištikrųjų Viešpats yra šitoje vietoje, ir aš nežinojau.
[17] Ir nusigandęs kalbėjo: Kaip gi
baisi šita vieta! čionai ne kas
kita, kaip tik Dievo namai ir
dangaus vartai.
[18] Atsikėlęs tat
rytą Jokubas ėmė akmenį, kurį
buvo sau pasidėjęs po galva, ir
pastatė jį paminklu, išpildamas
ant jo aliejaus.
[19] Ir jis davė vardą Bėtėlis miestui, kurs pirma
vadinosi Luza.
[20] Jis apsižadėjo
taipogi apžadu, sakydamas: Jei
Dievas bus su manim, ir mane

nešdami prie Dievo sosto žmonių maldas, nužengia gi, atnešdami jo dovanas ir palaiminimus (plg. Jo. 1, 51). — (13) *Aš esu...* Sekančiais žodžiais Dievas įstatė Jokubą įpėdiniu savo žadėjimų, kitados suteiktų jo tėvui ir seneliui. — (15) *PALAIMINTOS BUS TAVYJE...* Pranašystė apie kilsiantį iš Jokubo giminės Mesiją. — (16) *Ištikrųjų...* Jokubas žinojo, kad Dievas visuresantis; bet jis nesitikėjo, kad Viešpats jam apsireikštu ypatingu budu čionai, toli nuo jo tėvo buveinės. — (17) *Nusigandęs.* Sen. Įstatyme nuolat minima baimė, apimanti žmones, kada jiems apsireiškia Dievas. — *Dievo namai...* Nes čia Jokubui buvo paisirodęs Viešpats, ir jis matė išeinančius iš dangaus, tarsi per jo duris, aniolus. — (18) *Pastatė jį paminklu...* Jokubas pastatė akmenį stačią, lyg kokį šulą, ebr. *maccebah.* Išpildamas aliejų ant akmens jį pašventino, kad butu paminklu pritirto Dievo gerumo. Akmenis statydavo ir apipildavo alyva taipogi pagonįs; tas vienok buvo skirtumas, kad pagonįs savo pastatytuosius akmenis garbindavo lyg kokiuos dievaičius; žydams gi Mozės buvo kietai uždrausta statyti akmenis garbinimui. 3 Moz. 26, 1.— (19) *Bėtėlis.* Tas vardas ebr. kalboje reiškia tą pat, ką ir Dievo namai. Ištikrųjų Bėtėliu Jokubas praminė ne arti stovintį miestą Luzą, bet pačią vietą, kame jam Viešpats buvo apsireiškęs. Tik paskiaus tas vardas buvo duotas ir Luzai (plg. žem. 22. e.; 35, 6... Joz. 16, 2). Anot ebr. t. sakinys taip skamba: Ir praminė tą vietą Bėtėliu; o miesto vardas seniaus buvo Luza. — (20) *Apsižadėjo...* Čionai pirmą sykį sutinkamas šv. Rašte Dievui padarytas ap-

et custodierit me in via, per
quam ego ambulo, et dederit
mihi panem ad vescendum, et
vestimentum ad induendum, 21
reversusque fuero prospere ad
domum patris mei: erit mihi Do-
minus in Deum, 22 et lapis iste,
quem erexi in titulum, vocabi-
tur Domus Dei: cunctorumque
quæ dederis mihi, decimas offe-
ram tibi.

Caput XXIX. 1 Profectus er-
go Jacob venit in terram orien-
talem. 2 Et vidit puteum in ag-
ro, tres quoque greges ovium
accubantes juxta eum: nam ex
illo adaquabantur pecora, et os
ejus grandi lapide claudebatur.
3 Morisque erat ut cunctis ovi-
bus congregatis devolverent la-
pidem, et refectis gregibus rur-
sum super os putei ponerent. 4
Dixitque ad pastores: Fratres,
unde estis? Qui responderunt:
De Haran. 5 Quos interrogans,
Numquid, ait, nostis Laban fili-
um Nachor? Dixerunt: Novimus.
6 Sanusne est? inquit: Valet, in-
quiunt: et ecce Rachel filia ejus
venit cum grege suo. 7 Dixitque
Jacob: Adhuc multum diei su-
perest, nec est tempus ut redu-
cantur ad caulas greges: date
ante potum ovibus, et sic eas
ad pastum reducite. 8 Qui re-
sponderunt: Non possumus, do-
nec omnia pecora congregentur,
et amoveamus lapidem de ore
putei, ut adaquemus greges. 9
Adhuc loquebantur, et ecce Ra-
chel veniebat cum ovibus pa-
tris sui: nam gregem ipsa pasce-
bat. 10 Quam cum vidisset Ja-
cob, et sciret consobrinam suam,

sergės kelyje, kuriuo aš einu, ir
man duos duonos valgyti ir ru-
bų apsivilkti, 21 ir aš laimingai
sugrišiu į mano tėvo namus, tai
Viešpats bus mano Dievas, 22 ir
šitas akmuo, kurį aš pastačiau
paminklu, vadinsis Dievo Namais;
ir iš viso, ką man duosi, aš tau
atnašausiu dešimtinę.

29. perskyrimas. 1 Eidamas
tat toliaus Jokubas atvyko į Ry-
tų šalį. 2 Ir pamatė lauke šuli-
nį, taipogi tris avių burius pas
jį sugulusius; nes iš jo girdyda-
vo gyvulius, ir ant jo angos bu-
vo užristas didelis akmuo. 3 Bu-
vo gi paprotys, kad suvarę visas
avis nurisdavo akmenį ir pagir-
dę kaimenes vėl jį užrisdavo
ant šulinio angos. 4 Ir jis tarė
piemenims: Broliai, iš kur esate?
Tie atsakė: Iš Harano. 5 Juos
klausdamas jis tarė: Benepažįs-
tate Nakoro sunaus Labano? Jie
atsakė: Pažįstame. 6 Jis tarė: Ar
sveikas? Jie vėl atsakė: Sveikas;
ir štai jo duktė Rakėlė ateina
su savo buriu. 7 O Jokubas kal-
bėjo: Dar lieka daug dienos ir
dar ne metas ginti bandas į tvar-
tus; pagirdykite pirma avis ir
taip jas dar ginkite ganyklon. 8
Jie atsakė: Negalime, kolei ne-
atgins visų galvijų ir kolei ne-
nurisime nuo šulinio angos ak-
mens, kad pagirdytumėm ban-
das. 9 Jie dar tebesikalbėjo, ir
štai Rakėlė atėjo su savo tėvo
avimis; nes ji pati ganė bandą.
10 Išvydęs ją Jokubas ir žino-
damas ją esant savo brolaitę ir
avis esant savo avyno Labano,

žadas. — (22) *Vadinsis Dievo Namais,* — nes čionai Jokubas turėjo pastatyti Dievui altorių. V. 35, 7.

(29, 1) *Į Rytų šalį:* į Mezopotamiją. — (5) *Nakoro sunaus Labano.* Labano tėvas buvo Batuėlis, Nakoras gi jo sene-

ovesque Laban avunculi sui: amo-
vit lapidem quo puteus claude-
batur. 11 Et adaquato grege, oscu-
latus est eam: et elevata voce
flevit, 12 et indicavit ei quod fra-
ter esset patris sui, et filius Re-
becæ: at illa festinans nuntiavit
patri suo. 13 Qui cum audisset
venisse Jacob filium sororis suæ,
cucurrit obviam ei: complexus-
que eum, et in oscula ruens,
duxit in domum suam. Auditis
autem causis itineris, 14 respon-
dit: Os meum es, et caro mea.
Et postquam impleti sunt dies
mensis unius, 15 dixit ei: Num
quia frater meus es, gratis ser-
vies mihi? dic quid mercedis
accipias.
16 Habebat vero duas filias,
nomen majoris Lia: minor vero
appellabatur Rachel. 17 Sed Lia
lippis erat oculis: Rachel deco-
ra facie, et venusto aspectu. 18
Quam diligens Jacob, ait: Ser-
viam tibi pro Rachel filia tua
minore, septem annis. 19 Respon-
dit Laban: Melius est ut tibi
eam dem quam alteri viro, ma-
ne apud me. 20 Servivit ergo
Jacob pro Rachel septem annis:
et videbantur illi pauci dies præ
amoris magnitudine. 21 Dixitque
ad Laban: Da mihi uxorem me-
am: quia jam tempus impletum
est, ut ingrediar ad illam. 22 Qui
vocatis multis amicorum turbis
ad convivium, fecit nuptias. 23
Et vespere Liam filiam suam
introduxit ad eum, 24 dans an-
cillam filiæ, Zelpham nomine.
Ad quam cum ex more Jacob

nurito akmenį, kuriuo buvo už-
daromas šulinis, 11 ir pagirdęs
bandą ją pabučiavo ir ėmė bal-
siai verkti, 12 ir jai pasisakė esąs
jos tėvo brolis ir Rebėkos sū-
nus. Ji gi pasiskubino duoti ži-
nią savo tėvui. 13 Tasai išgirdęs,
kad atėjo jo seseřs sūnus Joku-
bas, atbėgo jo pasitiktų ir jį ap-
kabinęs ir išbučiavęs nusivedė
į savo namus. O išgirdęs kelio-
nės priežastis, 14 atsakė: Mano
kaulas esi ir mano kūnas. Ir vie-
nam mėnesiui praslinkus, 15 jam
kalbėjo: Argi dėlto, kad tu ma-
no brolis, man tarnausi dykai?
sakyk, ką nori gauti algos?
16 O Labanas turėjo dvi duk-
teri: vyresniosios vardas buvo
Lija, jaunesnioji gi vadinosi Ra-
kėlė. 17 Bet Lija buvo traiška-
notom akim, Rakėlė gi gražaus
veido ir dailios išvaizdos. 18 Ją
pamylėjęs Jokubas tarė: Aš tau
tarnausiu už tavo jaunesniąją
dukterį Rakėlę septynerius me-
tus. 19 Labanas atsakė: Aš velyk
tau ją duosiu, negu kitam vy-
rui; pasilikk pas mane. 20 Joku-
bas tat tarnavo už Rakėlę sep-
tynerius metus, ir tai jam pa-
sirodė kaip keletas dienų; taip
labai ją mylėjo. 21 Ir jis tarė
Labanui: Duok man mano pačią,
nes jau atėjo metas, kad aš pas
ją įeičiau. 22 Tasai, sukvietęs di-
delį prietelių skaitlių į puotą,
iškėlė vestuves. 23 Ir vakare įve-
dė pas jį savo dukterį Liją, 24
duodamas dukteriai tarnaitę var-
du Zėlpą. Jokubas, įėjęs pas ją
pagal paprotį, rytui išaušus, pa-

lis. Labanas vadinasi Nakoro sunumi Rytiečių papročiu plačioje to žodžio prasmėe. — (12) *Jos tėvo brolis* — plačioje žodžio prasmėje. Jokubas buvo Labanui seserėnas.

(17) *Traiškanotom akim.* Anot ebr. t. s i l p n o m a k i m, arba drumžlinom. — (18) *Aš tau tarnausiu.* Neturėdamas atsinešęs su savim, kaip kitados Abraomo tarnas Eliėzeris (plg. 24. persk.), turtų ir-

fuisset ingressus, facto mane vi-
dit Liam: 25 et dixit ad socerum
suum: Quid est quod facere vo-
luisti? nonne pro Rachel servi-
vi tibi? quare imposuisti mihi?
26 Respondit Laban: Non est in
loco nostro consuetudinis ut mi-
nores ante tradamus ad nuptias.
27 Imple hebdomadam dierum
hujus copulæ: et hanc quoque
dabo tibi pro opere quo servi-
turus es mihi septem annis aliis.
28 Acquievit placito: et hebdo-
mada transacta, Rachel duxit
uxorem: 29 cui pater servam Ba-
lam tradiderat. 30 Tandemque po-
titus optatis nuptiis, amorem
sequentis priori prætulit, ser-
viens apud eum septem annis
aliis.

31 Videns autem Dominus quod
despiceret Liam, aperuit vulvam
ejus, sorore sterili permanente.
32 Quæ conceptum genuit filium,
vocavitque nomen ejus Ruben,
dicens: Vidit Dominus humili-
tatem meam, nunc amabit me
vir meus. 33 Rursumque conce-
pit et peperit filium, et ait: Quo-
niam audivit me Dominus ha-
beri contemptui, dedit etiam is-
tum mihi: vocavitque nomen
ejus Simeon. 34 Concepitque ter-
tio, et genuit alium filium: di-
xitque: Nunc quoque copulabi-
tur mihi maritus meus, eo quod
pepererim ei tres filios: et id-

matė, kad tai Lija, 25 ir tarė sa-
vo uošviui: Kas gi tai yra, ką
norėjai padaryti? Argi ne už Ra-
kėlę aš tau tarnavau? kam ma-
ne apgavai? 26 Labanas atsakė:
Pas mus nėra papročio, kad jau-
nesniosios pirmos tekėtų už vy-
ro. 27 Užbaigk šitų vestuvių sa-
vaitę, ir aš tau duosiu taipogi
aną už darbą, kuriuo man turė-
si tarnauti dar kitus septynerius
metus. 28 Jokubas sutiko ir, sa-
vaitei praėjus, vedė moterystėn
Rakėlę, 29 kuriai tėvas buvo da-
vęs tarnaitę Balą. 30 Pasiekęs
tat pageidautą apsivedimą la-
biaus mylėjo antrąją negu pir-
mąją, tarnaudamas pas jį kitus
septynerius metus.

31 O Viešpats matydamas, kad
jis paniekiną Liją, padarė ją vai-
singą, jos seseriai pasiliekant ne-
vaisingai. 32 Ji pradėjus pagim-
dė sunų ir praminė jį vardu Ru-
benas, sakydama: Viešpats išvy-
do mano paniekinimą; dabar ma-
no vyras mane mylės. 33 Ir ji
vėl tapo nėščia ir pagimdė su-
nų ir tarė: Kadangi Viešpats iš-
girdo mane esant paniekintą,
man davė dar ir šitą, ir prami-
nė jį vardu Simeonas. 34 Ji pra-
dėjo trečią kartą ir pagimdė dar
kitą sunų ir tarė: Taipogi dabar
mano vyras laikysis manęs, nes
aš jam pagimdžiau tris sunus;

---

negalėdamas duoti Labanui pagal paprotį dovanų už jo dukterį, Jokubas apsiima jam sunkiai ir ilgai tarnauti. — (**28**) *Vedė... Rakėlę.* Antros pačios vedimas buvo išteisintas tuo, kad Lijos Jokubas nebegalėjo pamesti, Rakėlė gi jam priderėjo pagal sutartį už tarnystę.

(**32**) *Rubenas.* Lijos ir Rakėlės paaiškinimai, duodant sunums vardus, nevisuomet griežtai etymologiški ir gramatiški. Jos dažniausiai užsiganėdino šiokiuo tokiuo panašumu tarp paties vardo ir to, ką duodamu vardu norėjo išreikšti. Taigi, ebraiškas vardas *R^{e}'uben* reiškia: žiurėkite, sunus! o aiškindama jo reikšmę Lija sakė: *ra'ah Jahveh b^{e}'onji*, t. y. Viešpats išvydo mano vargą, taip kad žodis *R^{e}'uben* jai pasidarė iš sujungimo garsų *ra'ah* ir *b^{e}'onji*. Tą pat galima pasakyti ir apie kitus vardus. — (**33**) *Simeonas.* Ebr. *Šim'on*, t. y. išklausymas. — (**34**) *Lėvis* Ebr. *Levi*,

circo appellavit nomen ejus, Levi. 35 Quarto concepit, et peperit filium, et ait: Modo confitebor Domino: et ob hoc vocavit eum, Judam: cessavitque parere.

Caput XXX. 1 Cernens autem Rachel quod infecunda esset, invidit sorori suæ, et ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar. 2 Cui iratus respondit Jacob: Num pro Deo ego sum, qui privavit te fructu ventris tui? 3 At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, ut pariat super genua mea, et habeam ex illa filios. 4 Deditque illi Balam in conjugium: quæ, 5 ingresso ad se viro, concepit, et peperit filium. 6 Dixitque Rachel: Judicavit mihi Dominus, et exaudivit vocem meam, dans mihi filium: et idcirco appellavit nomen ejus, Dan. 7 Rursumque Bala concipiens, peperit alterum, 8 pro quo ait Rachel: Comparavit me Deus cum sorore mea, et invalui: vocavitque eum, Nephthali.

9 Sentiens Lia quod parere desiisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit. 10 Qua post conceptum edente filium, 11 dixit: Feliciter: et idcirco vocavit nomen ejus, Gad. 12 Peperit quoque Zelpha alterum. 13 Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine mea: Beatam quippe me dicent mulieres: propterea appellavit eum, Aser.

ir praminė jį vardu Lėvis. 35 Ji tapo ketvirtą kartą nėščia ir pagimdė sunų ir tarė: Dabar aš šlovinsiu Viešpatį, ir todėl praminė jį Judu; ir liovėsi gimdžius.

30. perskyrimas. 1 O Rakėlė, matydama save esant nevaisingą, pavydėjo savo seseriai ir tarė savo vyrui: Duok man vaikų, kitaip aš mirsiu. 2 Įpykęs Jokubas jai atsakė: Argi aš esu Dievas? Juk jis tau nedavė tavo įsčios vaisiaus. 3 Bet ji sakė: Turiu tarnaitę Balą; įeik pas ją, kad ji pagimdytu ant mano kelių, ir kad iš jos aš turėčiau vaikų. 4 Ir ji jam davė moterystėn Balą, kuri, 5 įėjus pas ją vyrui, tapo nėščia ir pagimdė sunų. 6 Ir Rakėlė tarė: Viešpats padarė man teismą ir išklausė mano balso, duodamas man sunų; ir todėl praminė jį vardu Danas. 7 Ir vėl Bala pradėjus pagimdė kitą, 8 dėlei kurio Rakėlė sakė: Dievas man davė varžyties su mano seserimi, ir aš pergalėjau; ir pavadino jį Neftaliu.

9 Lija pasijutus, kad liovėsi gimdžius, davė vyrui savo tarnaitę Zėlpą. 10 Tai tapus nėščia ir gimdant sunų, 11 ji tarė: Laimingai; ir todėl pavadino jį vardu Gadas. 12 Zėlpa pagimdė taipogi antrą. 13 O Lija tarė: Tai mano laimei; kadangi moteris vadins mane laiminga. Ir to dėlei pavadino jį Aseru.

t. y. p r i s i r i š i m a s, nuo žodžio *illaveh, laikysis manęs*, p r i s i r i š. — (**35**) *Judas*. Ebr. *J^ehudah*, t. y. š l o v i n i m a s, p a g y r i m a s nuo žodžio *'odeh, šlovinsiu.*

(**30**, **3**) *Pagimdytu ant mano kelių.* Paimti ką tik užgimusį kudikį ant savo kelių reiškė tą pat ką ir apgarsinti jį savuoju, padaryti jį įsuniu. Job. 3, 12, Iz. 66, 2. — (**6**) *Danas*. Ebr. *Dan*, t e i s ė j a s, nuo žodžio *dananni, padarė man teismą.* — (**7**) *Neftaliu*. Ebr. *Nafthali*, m a n o k o v a, padarytas iš žodžių *nafthule 'Elohim nifthalthi*, kariavau Dievo kariones. — (**11**) *Gadas*. Ebr. *Gad*, l a i m i n g a s nuo žodžio *bagad, laimingai.*— (**13**) *Aseru*. Ebr. *'Ašer*, padarytas iš žo-

14 Egressus autem Ruben tem-
pore messis triticeæ in agrum,
reperit mandragoras: quas ma-
tri Liæ detulit. Dixitque Rachel:
Da mihi partem de mandragoris
filii tui. 15 Illa respondit: Pa-
rumne tibi videtur quod præri-
pueris maritum mihi, nisi etiam
mandragoras filii mei tuleris?
Ait Rachel: Dormiat tecum hac
nocte pro mandragoris filii tui.
16 Redeuntique ad vesperam Ja-
cob de agro, egressa est in oc-
cursum ejus Lia, et ad me, in-
quit, intrabis: quia mercede con-
duxi te pro mandragoris filii mei.
Dormivitque cum ea nocte illa.
17 Et exaudivit Deus preces ejus:
concepitque et peperit filium
quintum, 18 et ait: Dedit Deus
mercedem mihi, quia dedi an-
cillam meam viro meo: appel-
lavitque nomen ejus, Issachar.
19 Rursum Lia concipiens, pepe-
rit sextum filium, 20 et ait: Do-
tavit me Deus dote bona: etiam
hac vice mecum erit maritus
meus, eo quod genuerim ei sex
filios: et idcirco appellavit no-
men ejus, Zabulon. 21 Post quem
peperit filiam, nomine Dinam.

22 Recordatus quoque Domi-
nus Rachelis, exaudivit eam, et
aperuit vulvam ejus. 23 Quæ con-
cepit, et peperit filium, dicens:
Abstulit Deus opprobrium me-
um. 24 Et vocavit nomen ejus,
Joseph, dicens: Addat mihi Do-
minus filium alterum.

14 O Rubenas, išėjęs kviečia-
pjuties metu laukan, rado man-
dragorų, kurias atnešė savo mo-
tinai Lijai. Ir Rakėlė tarė: Duok
man tavo sunaus mandragorų
dalį. 15 Ji atsakė: Ar dar maža
tau rodosi, kad iš manęs atėmei
vyrą, jog nori atimti taipogi ir
mano sunaus mandragoras? Ra-
kėlė tarė: Tegul jis guli su ta-
vim šią naktį už tavo sunaus
mandragoras. 16 Ir grįžtant va-
karop Jokubui iš lauko, išėjo jo
pasitiktų Lija ir tarė: Įeisi pas
mane, nes aš tave samdyte pa-
samdžiau už mano sunaus man-
dragoras. Ir jis gulėjo su ja tą
naktį. 17 Ir Dievas išklausė jos
maldų; ir ji tapo nėščia, ir pa-
gimdė penktą sunų, 18 ir tarė:
Dievas davė man užmokesnį, nes
aš daviau savo vyrui mano tar-
naitę. Ir praminė jį vardu Isa-
karas. 19 Lija vėl tapus nėščia
pagimdė šeštą sunų, 20 ir tarė:
Dievas apdovanojo mane gera
dovana; dar ir šį kartą mano vy-
ras bus su manim, kadangi aš
jam pagimdžiau šešis sunus; ir
to dėlei praminė jį vardu Zabu-
lonas. 21 Po šito ji pagimdė duk-
terį vardu Diną.
22 Viešpats atsiminęs Rakėlę
ją išklausė ir padarė ją vaisin-
ga. 23 Ji tapo nėščia ir pagimdė
sunų tardama: Dievas nuėmė
nuo manęs paniekinimą. 24 Ir
praminė jį vardu Juozapas, sa-
kydama: Viešpats man tepriduo-
da dar kitą sunų!

džių *b^{e}'ošri, ki'išš^{e}runi, mano laimei, kadangi... vadins mane laiminga.* — (**14**) *Mandragorų.* Ebr. *duda'im.* Taip vadinosi gana dažnai sutinkamas Palestinoje žolynas, turintis geltonus oboliukus, kurie pribręsta rugiapjuties metu. Senobėje tikėta, kad mandragoros gali padaryti moteriškes vaisingomis ir sužadinti vyrų meilę. Tos pačios nuomonės tebsilaiko ir dabar Arabai. Lietuviai vietomis vadina tokią žolę kaukeliu. — (**18**) *Isakaras.* Ebr. *Iśśaśkar*, t. y. užmokesnis, nuo žodžių *ś^{e}kar ś^{e}khartikha, samdyte pasamdžiau.* — (**20**) *Zabulonas.* Ebr. *Z^{e}bulun*, buveinė, nuo žodžio *izb^{e}leni, bus su manim.*

(**24**) *Juozapas.* Ebr. *Josef.* Tuo vardu daroma aliuzija į du žodžiu *'asaf, nuėmė*

[25] Nato autem Joseph, dixit
Jacob socero suo: Dimitte me
ut revertar in patriam, et ad
terram meam. [26] Da mihi uxo-
res, et liberos meos, pro quibus
servivi tibi, ut abeam: tu nosti
servitutem qua servivi tibi. [27]
Ait illi Laban: Inveniam grati-
am in conspectu tuo: experimen-
to didici, quia benedixerit mihi
Deus propter te: [28] constitue
mercedem tuam quam dem tibi.
[29] At ille respondit: Tu nosti
quo modo servierim tibi, et quan-
ta in manibus meis fuerit pos-
sessio tua. [30] Modicum habuisti
antequam venirem ad te, et nunc
dives effectus es: benedixitque
tibi Dominus ad introitum me-
um. Justum est igitur ut aliquan-
do provideam etiam domui meæ.
[31] Dixitque Laban: Quid tibi da-
bo? At ille ait: Nihil volo: sed
si feceris quod postulo, iterum
pascam, et custodiam pecora tua.
[32] Gyra omnes greges tuos, et
separa cunctas oves varias, et
sparso vellere: et quodcumque
furvum, et maculosum, variumn-
que fuerit, tam in ovibus quam
in capris erit merces mea. [33]
Respondebitque mihi cras justi-
tia mea, quando placiti tempus
advenerit coram te: et omnia
quæ non fuerint varia, et ma-
culosa, et furva, tam in ovibus

[25] Gimus gi Juozapui, Joku-
bas tarė savo uošviui: Paleisk
mane, kad grįžčiau į tėvynę ir
į savo kraštą. [26] Duok man ma-
no pačias ir mano vaikus, už
kuriuos tau tarnavau, kad aš sau
eičiau; tu žinai mano tarnystę,
kaip aš tau tarnavau. [27] Labanas
jam tarė: Kadgi aš rasčiau tavo
akyse malonę; pažinau iš prity-
rimo, kad Dievas mane palaimi-
no dėlei tavęs; [28] paskirk sau
algą, kurią aš tau duočiau. [29] O
jis atsakė: Tu žinai, kaip aš tau
tarnavau, ir kaip tavo lobis pa-
didėjo mano rankose. [30] Maža
teturėjai, pirma negu pas tave
atėjau, o dabar tu pralobai, ir
Viešpats tave palaimino su ma-
no įėjimu; taigi, teisinga, kad
aš kada nors pasirupinčiau ir
savo namais. [31] Ir Labanas tarė:
Ką gi aš tau turiu duoti? O jis
tarė: Aš nieko nenoriu, bet jei
padarysi, ką aš reikalauju, vėl
ganysiu ir sergėsiu tavo galvi-
jus. [32] Apeik visas savo bandas,
ir atskirk visas avis lopiniuota-
sias ir taškuotomis vilnomis; ir
kas tik bus pilka ir taškuota ir
lopiniuota kaip tarp avių taip
ir tarp ožkų, tai bus mano alga.
[33] Ir rytoj, kada ateis sutartas
laikas, mano teisingumas duos
man liudijimą tavo akyvaizdoje;
ir visa, kas nebus lopiniuota ir

(23. e.) ir *josef, teprideda*; todėl jis gali reikšti draug Atimantis ir Pridedantis.

(31) *Aš nieko nenoriu.* Jokubas nereikalauja algos pinigais arba kokios nors kitos griežtai apribotos, užmokamos paskirtu metu. — (32. 33) *Apeik...* Jokubo sutartis su Labanu paremta ant tos žinomos aplinkybės, kad Palestinoje avis esti paprastai baltos ir tik retkarčiais pilkos arba taškuotos; ožkos gi paprastai juodos arba pilkos ir retai baltos arba taškuotos. Jokubas palieka Labanui visas baltas avis ir pilkas arba juodas ožkas, jau esančias bandoje arba paskui busiančias, sau išsidera visas kitas, todėl skiria sau sulyginamai labai mažą užmokesnį. Atskyrimui įvykus, anot aiškinimo šv. Jieronymo, Labano bandas ganė toliaus Jokubas, o Jokubui tekusi banda buvo pavesta ganyti Labano sunums. Tečiaus Vulgatoje šv. Jieronymas tą dalyką išreiškė visai kitaip, padarydamas (35. e.) Jokubą nevienokios vilnos bandų ganytoju; todėl iš Vulgatos gauą sunku suprasti, ką Jokubas darė su Labano bandomis (37-39. e.), kad sa-

quam in capris, furti me argu-
ent. 34 Dixitque Laban: Gratum
habeo quod petis. 35 Et separa-
vit in die illa capras, et oves,
et hircos, et arietes varios, at-
que maculosos: cunctum autem
gregem unicolorem, id est albi,
et nigri velleris, tradidit in ma-
nu filiorum suorum. 36 Et posuit
spatium itineris trium dierum
inter se et generum, qui pasce-
bat reliquos greges ejus.
37 Tollens ergo Jacob virgas
populeas virides, et amygdali-
nas, et ex platanis, ex parte de-
corticavit eas: detractisque cor-
ticibus, in his, quæ spoliata fu-
erant, candor apparuit: illa vero
quæ integra fuerant, viridia per-
manserunt: atque in hunc mo-
dum color effectus est varius.
38 Posuitque eas in canalibus,
ubi effundebatur aqua: ut cum
venissent greges ad bibendum,
ante oculos haberent virgas et
in aspectu earum conciperent.
39 Factumque est ut in ipso ca-
lore coitus, oves intuerentur vir-
gas, et parerent maculosa, et
varia, et diverso colore respersa.
40 Divisitque gregem Jacob, et
posuit virgas in canalibus ante
oculos arietum erant autem al-
ba et nigra quæque, Laban: ce-

taškuota, ir pilka, kaip tarp avių
taip tarp ožkų, parodys mano
vagystę. 34 Ir tarė Labanas: Man
tinka, ko prašai. 35 Ir jis tą die-
ną atskyrė ožkas, ir avis, ir ožius,
ir avinus lopiniuotus ir taškuo-
tus; visą gi bandą vienokios var-
sos, tai yra balta ir juoda vilna,
atidavė į savo sunų rankas. 36
Ir padarė trijų dienų kelionės
tarpą tarp savęs ir tarp žento,
kurs ganė kitas jo bandas.
37 Jokubas tat ėmęs žalias jo-
varų, migdolų ir medžliepių laz-
deles, vietomis jas nulupinėjo,
taip kad tose vietose, kame žie-
vė buvo nulupta, pasirodė bal-
tumas; kur gi buvo nenulupinė-
ta, pasiliko žalia; ir tokiuo bu-
du pasidarė margumas. 38 Ir jis
jas dėjo į lovius, kame buvo pi-
liamas vanduo, kad atėjusios ger-
ti bandos turėtu jas po akimis
ir į jas žiurėdamos burkštųsi. 39
Ir atsitiko, kad pačiame burškty-
mosi karštyje avis matė lazde-
les ir gimdė lopiniuotus ir taš-
kuotus ir įvairių varsų eryčius.
40 Jokubas perskyrė savo bandą
ir dėjo lazdeles į lovius prieš
avių akis; ir visi baltieji ir juo-
dieji buvo Labano, kiti gi Jo-
kubo, bandoms esant kita nuo
kitos atskirtoms. 41 Taigi, kada

vo gyvulius padaugintu. Ebr. t. taip ga-
lima išversti: Šiandien aš apeisiu
visas tavo bandas, atskirda-
mas visus taškuotus ir visus
juodus eryčius, ir tarp ožkų
visa, kas lopiniuota ir taškuo-
ta; tai bus mano užmokesnis.
Ir tame pasirodys rytoj mano
teisingumas, kada tau ateis
metas duoti mano užmokesnį:
visa, kas ne lopiniuota ir netaš-
kuota tarp ožkų ir kas nejuo-
da tarp eryčių, turės skaity-
ties pavogta, jei bus sumanim.
— (**35**) *Ir jis tą dieną...* Anot ebr. t.:
Ir jis atskyrė tą pačią dieną
visus lopiniuotus ir taškuo-
tus ožius ir visas lopiniuotas
ir taškuotas ožkas, visa kame
buvo baltumas ir visa, kas bu-
vo juoda tarp eryčių, ir tai pa-
davė savo sunums. — (**36**) *Pada-
rė... tarpą,* — kad atskirtosios bandos
negalėtu susieiti, ir kad tokiuo budu La-
bano bandoje butų sutrukdytas nevieno-
kios vilnos gyvulių pasidauginimas.

(**37-42**) *Jokubas tat...* Kaip Labanas
stengėsi sumažinti Jokubo algą, taip tasai
rupinosi jos padauginimu. Jokubo gudru-
mas apsireiškė trejopai. Jis visupirma,

tera vero, Jacob, separatis inter
se gregibus. 41 Igitur quando
primo tempore ascendebantur
oves, ponebat Jacob virgas in
canalibus aquarum ante oculos
arietum et ovium, ut in earum
contemplatione conciperent: 42
quando vero serotina admissura
erat, et conceptus extremus, non
ponebat eas. Factaque sunt ea
quæ erant serotina, Laban: et
quæ primi temporis, Jacob. 43
Ditatusque est homo ultra mo-
dum, et habuit greges multos,
ancillas et servos, camelos et
asinos.

avįs burkštėsi ankstyvuoju me-
tu, Jokubas dėjo lazdeles į van-
dens lovius prieš avinų ir ave-
lių akis, kad į jas žiurėdami ap-
siveistu; 42 kada gi budavo vė-
lyvasis burkštymas ir paskuti-
nis apsiveisimas, jis jų nedėdavo.
Taip vėlyvosios teko Labanui,
o ankstyvosios Jokubui. 43 Ir
žmogus begalo pralobo, ir turė-
jo daug bandų, tarnaičių ir tar-
nų, kupranugarių ir asilų.

2) Jokubo išėjimas iš Harano.

Caput XXXI. 1 Postquam au-
tem audivit verba filiorum La-
ban dicentium: Tulit Jacob om-
nia quæ fuerunt patris nostri,
et de illius facultate ditatus,
factus est inclytus: 2 animadver-
tit quoque faciem Laban, quod
non esset erga se sicut heri et
nudiustertius, 3 maxime dicente
sibi Domino: Revertere in ter-
ram patrum tuorum, et ad ge-
nerationem tuam, eroque tecum:
4 misit, et vocavit Rachel et
Liam in agrum, ubi pascebat

31. perskyrimas. 1 O išgirdęs
žodžius Labano sunų, sakančių:
Jokubas paėmė visa, kas buvo
musų tėvo, ir jo lobiu susiku-
ręs pasidarė šlovingas; 2 patėmi-
jęs taipogi, kad Labano veidas
buvo dėlei jo nebetoks pat kaip
vakar ir užvakar, 3 labiausiai gi
Viešpačiui jam sakant: Grįžk į
savo tėvų žemę į savo giminę,
ir aš busiu su tavim; 4 jis nu-
siuntė ir pasivadino Rakėlę bei
Liją į lauką, kame ganė bandas,
5 ir jomdviem tarė: Matau, kad

dėdamas išmargintas lazdeles į lovius, gaudavo iš Labano bandos kuodaugiausia nevienokios vilnos gyvulių (38. ir 39. e.). Toliaus, anot ebr. teksto, kurs taipogi nevisai aiškus, kaip Vulgata, Jokubas su savo banda taip elgėsi, kad joje kuomažiausiai galėjo atsirasti vienokios varsos gyvulių, kurie pagal sutartį turėjo tekti Labanui. Galop (41. ir 42. e.) Jokubas rupinosi gauti kuodaugiausiai sau priklausančios vilnos ėryčių ir ožiukų tuo metu, kada gyvuliai buvo kuostipriausi ir sveikiausi. — Apie visą tą Jokubo ir Labano sutartį tai reikia patėmyti, kad jos tekstas nepasiliko nepermainytas; reikia spėti, kad kaikurie sakiniai liko visai išleisti; tuo labiaus kad iš kitur žinoma, jog Labanas nekartą sutarties sąlygas mainė. Veiz. 31, 7. 8. 41.

31, 1 - 55. Kilus pavydui dėlei įgytų turtų ir atsiradus neprielankumui, Jokubas gauna iš Viešpaties perspėjimą grįžti su savaisiais Kanaanan ir slapčia apleidžia Labaną, kurs vejasi Jokubą; bet Dievas nepavelija padaryti jam ką nors pikta. Įvykus tarp jųdviejų sandorai Labanas sugrįžta Haranan.

(**31**, 7) *Dešimtį sykių.* Apskrita skaitlinė, nurodanti, kad sąlygų permaina bu-

greges, [5] dixitque eis: Video fa-
ciem patris vestri quod non sit
erga me sicut heri et nudius-
tertius: Deus autem patris mei
fuit mecum. [6] Et ipsæ nostis
quod totis viribus meis servie-
rim patri vestro. [7] Sed et pater
vester circumvenit me, et mu-
tavit mercedem meam decem
vicibus: et tamen non dimisit
eum Deus ut noceret mihi. [8] Si
quando dixit: Variæ erunt mer-
cedes tuæ: pariebant omnes oves
varios fœtus: quando vero e con-
trario ait: Alba quæque accipies
pro mercede: omnes greges alba
pepererunt. [9] Tulitque Deus sub-
stantiam patris vestri, et dedit
mihi. [10] Postquam enim concep-
tus ovium tempus advenerat,
levavi oculos meos, et vidi in
somnis ascendentes mares super
feminas, varios et maculosos, et
diversorum colorum. [11] Dixitque
Angelus Dei ad me in somnis:
Jacob! Et ego respondi: Adsum.
[12] Qui ait: Leva oculos tuos, et
vide universos masculos ascen-
dentes super feminas, varios, ma-
culosos, atque respersos: Vidi
enim omnia quæ fecit tibi La-
ban. [13] Ego sum Deus Bethel,
ubi unxisti lapidem, et votum
vovisti mihi. Nunc ergo surge,
et egredere de terra hac, rever-
tens in terram nativitatis tuæ.
[14] Responderuntque Rachel et
Lia: Numquid habemus residui
quidquam in facultatibus, et he-
reditate domus patris nostri? [15]
nonne quasi alienas reputavit
nos, et vendidit, comeditque pre-
tium nostrum? [16] sed Deus tu-

jusų tėvo veidas dėl manęs ne-
betoks kaip vakar ir užvakar; o
mano Dievas buvo su manim. [6]
Ir judvi žinota, kad aš tarnavau
jusų tėvui visomis savo jiego-
mis. [7] Bet jusų tėvas mane ap-
gaudinėjo ir mainė mano algą
dešimtį sykių; ir vienok Dievas
jam neleido manęs nuskriausti. [8]
Jei jis kada sakė: Lopiniuotos
bus tavo alga, visos avįs gimdė
lopiniuotus eryčius; o kada jis
sakė priešingai: Visas baltasias
gausi algon, visos bandos gimdė
baltas. [9] Ir Dievas ėmė jusų tė-
vo lobį ir man davė. [10] Nes avių
apsiveisimo metui atėjus, aš pa-
kėliau akis ir mačiau sapne mar-
gus ir taškuotus ir nevienokios
vilnos patinus einant prie pate-
lių. [11] Ir Dievo aniolas man ta-
rė sapne: Jokubai! Ir aš atsakiau:
Aš čia. [12] Jis tarė: Pakelk savo
akis ir matyk visus margus, lo-
piniuotus ir taškuotus patinus
einant prie patelių; nes aš ma-
čiau visa, ką tau padarė Laba-
nas. [13] Aš esu Bėtėlio Dievas,
kame tu patepei akmenį ir ap-
sižadėjai man apžadu. Dabar tat
kelkies, išeik iš šito krašto ir
grįžk į savo gimtinę šalį. [14] O
Rakėlė ir Lija atsakė: Argi dar
mudviem lieka koki dalis iš lo-
bio ir tėvainystės musų tėvo
namuose? [15] Argi jis nepaskaitė
mudviejų tarsi svetimomis, ir
ar nepardavė ir nesuėdė musų
užmokesnio? [16] Bet Dievas ėmė
musų tėvo lobį ir jį atidavė
mums ir musų vaikams; todėl
daryk visa, ką tau Dievas įsakė.

-vo daroma dažnai.—(**9-12**) *Dievas ėmė...* Jokubas nemini čionai savo gudrybės, bet pažymi, kad jo lobis pasidaugino Dievui leidžiant ir taip visą ta dalyką sutvarkant. — *Dievo aniolas.* Veiz. 16, 7. — (**13**) *Bėtėlio Dievas.* Veiz. 28, 18..

lit opes patris nostri, et eas tra-
didit nobis, ac filiis nostris: un-
de omnia quæ præcepit tibi De-
us, fac.
[17] Surrexit itaque Jacob, et
impositis liberis, ac conjugibus
suis super camelos, abiit. [18] Tu-
litque omnem substantiam su-
am, et greges, et quidquid in
Mesopotamia acquisierat, per-
gens ad Isaac patrem suum in
terram Chanaan.
[19] Eo tempore ierat Laban ad
tondendas oves, et Rachel fura-
ta est idola patris sui. [20] Nolu-
itque Jacob confiteri socero suo
quod fugeret [21] Cumque abiis-
set tam ipse quam omnia quæ
juris sui erant, et amne trans-
misso pergeret contra montem
Galaad, [22] nuntiatum est Laban
die tertio quod fugeret Jacob.
[23] Qui, assumptis fratribus suis,
persecutus est eum diebus sep-
tem: et comprehendit eum in
monte Galaad. [24] Viditque in
somnis dicentem sibi Deum: Ca-
ve ne quidquam aspere loquaris
contra Jacob.
[25] Jamque Jacob extenderat
in monte tabernaculum: cumque
ille consecutus fuisset eum cum
fratribus suis, in eodem monte
Galaad fixit tentorium. [26] Et di-
xit ad Jacob: Quare ita egisti,
ut clam me abigeres filias meas
quasi captivas gladio? [27] Cur ig-
norante me fugere voluisti, nec
indicare mihi, ut prosequerer te
cum gaudio, et canticis, et tym-

[17] Taigi, Jokubas pakilo ir su-
sodinęs savo vaikus ir pačias ant
kupranugarių iškeliavo. [18] Jis pa-
siėmė visą savo lobį ir bandas
ir ką tik buvo įgijęs Mezopota-
mijoje ir keliavo pas savo tėvą
Izaoką Kanaano žemėn.
[19] Tuo metu Labanas buvo iš-
ėjęs avių kirptų, ir Rakėlė pa-
sivogė savo tėvo dievaičius. [20]
Ir Jokubas nenorėjo pasisakyti
savo uošviui, kad žadąs bėgti.
[21] Ir kada buvo išėjęs jis pats,
o taipogi visa, kas jam priderė-
jo, ir persikėlęs per upę leidosi
Galaado kalnų linkon, [22] trečią
dieną buvo pranešta Labanui,
kad Jokubas pabėgęs. [23] Tasai,
ėmęs savo brolius, jį vijosi sep-
tynias dienas ir jį pavijo Gala-
ado kalnuose. [24] Ir jis matė sap-
ne Dievą, kurs jam tarė: Sergė-
kies kalbėti ką nors šiurkščiai
prieš Jokubą.
[25] Jokubas jau buvo ištiesęs
ant kalno savo šėtrą; o pavijęs
jį su savo broliais Labanas iš-
tiesė savo šėtrą ant to paties
Galaado kalno. [26] Ir tarė Joku-
bui: Kodėl taip pasielgei, kad
slapčia nuo manęs išsivarei mano
dukteris, tarsi karėje pagautas?
[27] kodėl norėjai išbėgti man ne-
žinant ir man nepasisakei, idant
palydėčiau tave su džiaugsmu

(**18**) *Mezopotamijoje.* Ebr. t. Paddan Aran. (V. 24, 10).
(**19**) *Dievaičius.* Ebr. *therafim.* Buvo tai naminiai dievaičiai, kuriais naudodavosi burtams ir žavėjimams daryti. Labano šeimyna dar tikėjo į tikrąjį Dievą (v. žem. 49. 53. eil.), bet tas tikėjimas jau buvo suteptas pagonių prietarais. — (**21**) *Per upę*: Eupratą. — *Galaado kalnų.* Taip vadinasi kalnai anapus Jordano tarp upių Jarmuko ir Arnono, į šiaurę nuo Jaboko upės. Tokiuo pat vardu vadinosi ir visa apylinkė. — (**23**) *Brolius*: artimesnius giminiečius.

panis, et citharis? 28 Non es pas-
sus ut oscularer filios meos et
filias: stulte operatus es: et nunc
quidem 29 valet manus mea red-
dere tibi malum: sed Deus pa-
tris vestri heri dixit mihi: Cave
ne loquaris contra Jacob quid-
quam durius. 30 Esto, ad tuos
ire cupiebas, et desiderio erat
tibi domus patris tui: cur fura-
tus es deos meos? 31 Respondit
Jacob: Quod inscio te profectus
sum, timui ne violenter aufer-
res filias tuas. 32 Quod autem
furti me arguis: apud quemcum-
que inveneris deos tuos, nece-
tur coram fratribus nostris: scru-
tare, quidquid tuorum apud me
inveneris, et aufer: hæc dicens,
ignorabat quod Rachel furata
esset idola. 33 Ingressus itaque
Laban tabernaculum Jacob et
Liæ, et utriusque famulæ, non
invenit. Cumque intrasset ten-
torium Rachelis, 34 illa festinans
abscondit idola subter stramen-
ta cameli, et sedit desuper: scru-
tantique omne tentorium, et ni-
hil invenienti, 35 ait: Ne irasca-
tur dominus meus quod coram
te assurgere nequeo: quia juxta
consuetudinem feminarum nunc
accidit mihi: sic delusa sollici-
tudo quærentis est. 36 Tumens-
que Jacob, cum jurgio ait: Quam
ob culpam meam, et ob quod
peccatum meum sic exarsisti post
me, 37 et scrutatus es omnem
supellectilem meam? Quid inve-
nisti de cuncta substantia do-
mus tuæ? pone hic coram fra-
tribus meis, et fratribus tuis,
et judicent inter me et te. 38
Idcirco viginti annis fui tecum?
oves tuæ et capræ steriles non
fuerunt, arietes gregis tui non

ir bubinais ir kanklėmis. 28 Ne-
leidai man pabučiuoti mano su-
nų ir dukterų; paikiai padarei;
o dabar, tiesa, 29 mano ranka
įstengtu tau atlyginti piktumu.
bet jusų tėvo Dievas vakar man
tarė: Sergėkies kalbėti prieš Jo-
kubą ką nors šiurkščiai. 30 Tiek
to; tu geidei eiti pas savuosius
ir pasilgai savo tėvo namų; bet
kam pavogei mano dievaičius?
31 Jokubas atsakė: Kad tau ne-
žinant išėjau, tai todėl kad bi-
jojausi, idant neatimtumei prie-
varta savo dukterų. 32 Bet kad
man prikaišioji vagystę, tai tas,
pas ką rasi savo dievaičius, te-
bus nužudytas musų brolių aky-
se. Jieškok ir, ką tik pas mane
rasi savo, atsiimk. Tai sakyda-
mas, jis nežinojo, kad Rakėlė
buvo pavogusi dievaičius. 33 Tai-
gi, Labanas įėjęs į Jokubo ir
Lijos ir abiejų tarnaičių šėtras.
nieko nerado. Ir kad jis buvo
įėjęs į Rakėlės šėtrą, 34 ji sku-
biai paslėpė dievaičius po kup-
ranugario balnu ir atsisėdo ant
viršaus; jam gi iškratant visą
šėtrą ir nieko nerandant, 35 ji
tarė: Tenepyksta mano ponas.
kad negaliu prieš tave atsikelti;
nes dabar man atsitiko, kaip su
moterimis darosi. Taip jieškan-
čiojo rupestingumas buvo ap-
gautas. 36 O supykęs Jokubas ir
bardamos tarė: Už kokią mano
kaltybę ir už kokį mano nusi-
dėjimą su tokiuo užsidegimu ma-
ne vijaisi, 37 ir iškratei visus ma-
no rakandus? Ką gi radai iš vi-
so tavo namų lobio? padėk čia
ties mano broliais ir tavo bro-
liais. ir jie tepadaro tarp mu-
dviejų teismą. 38 Argi todėl aš
buvau su tavim dvidešimtį mė-

(28) *Mano sunų*: anukų. — (42) *Izaoko baimės*, t. y. to, kurio bijojosi Izaokas.

comedi: 39 nec captum a bestia
ostendi tibi, ego damnum omne
reddebam: quidquid furto peri-
bat, a me exigebas: 40 die no-
ctuque æstu urebar, et gelu, fu-
giebatque somnus ab oculis meis.
41 Sicque per viginti annos in
domo tua servivi tibi, quatuor-
decim pro filiabus, et sex pro
gregibus tuis: immutasti quo-
que mercedem meam decem vi-
cibus. 42 Nisi Deus patris mei
Abraham, et timor Isaac affuis-
set mihi, forsitan modo nudum
me dimisisses: afflictionem meam
et laborem manuum mearum re-
spexit Deus, et arguit te heri.
43 Respondit ei Laban: Filiæ
meæ et filii, et greges tui, et
omnia quæ cernis, mea sunt: quid
possum facere filiis et nepoti-
bus meis? 44 Veni ergo, et in-
eamus fœdus: ut sit in testimo-
nium inter me et te. 45 Tulit
itaque Jacob lapidem, et erexit
illum in titulum: 46 dixitque fra-
tribus suis: Afferte lapides. Qui
congregantes fecerunt tumulum,
comederuntque super eum: 47
quem vocavit Laban Tumulum
testis: et Jacob, Acervum testi-
monii, uterque juxta proprieta-
tem linguæ suæ. 48 Dixitque La-
ban: Tumulus iste erit testis in-
ter me et te hodie, et idcirco
appellatum est nomen ejus Ga-
laad, id est, tumulus testis. 49
Intueatur et judicet Dominus
inter nos quando recesserimus
a nobis, 50 si afflixeris filias me-
as, et si introduxeris alias uxo-

tų? Tavo avįs ir ožkos nebuvo
bergždžios; tavo bandos avinų
aš nesuėdžiau, 39 nei žvėries su-
gautų aš tau nerodžiau, bet at-
lygindavau visą nuostolį; kas
budavo pavogta, iš manęs rei-
kalavai. 40 Dieną ir naktį ken-
tėjau kaitrą ir šaltį, ir miegas
bėgo nuo mano akių. 41 Taip aš
tau tarnavau tavo namuose dvi-
dešimti metų, keturioliką už duk-
teris ir šešerius už tavo bandas;
tu mainei taipogi mano algą de-
šimtį sykių. 42 Kad nebutu bu-
vę su manim mano tėvo Abrao-
mo Dievo ir Izaoko baimės, ra-
si dabar butumei mane paleidęs
pliką; Dievas pažvelgė į mano
suspaudimą ir mano rankų dar-
bą ir vakar tave sudraudė. 43
Labanas jam atsakė: Mano yra
dukterįs ir vaikai, ir tavo ban-
dos, ir visa, ką matai, yra ma-
no; ką aš galiu daryti savo vai-
kams ir savo vaikų vaikams? 44
Eikš tat, ir padarykime sandorą,
kad tai butu paliudijimas tarp
manęs ir tavęs. 45 Taigi, Joku-
bas ėmė akmenį ir pastatė jį pa-
minklu. 46 Ir tarė savo broliams:
Atneškite akmenų. Jie surinkę
padarė kruvą ir ant jos valgė.
47 Tai Labanas pavadino Liudy-
tojo kauburiu, o Jokubas Liu-
dijimo kruva; kiekvienas pagal
savo kalbos privalumą 48 Ir La-
banas tarė: Šitas kauburys bus
šiandien liudytojas tarp manęs
ir tavęs; ir todėl jis buvo pra-
mintas vardu Galaadas, tai yra
Liudytojo kauburys. 49 Viešpats

ir kurį jis garbino; todėl baimė čionai reiškia tą pat, ką ir Dievas. — (45) *Paminklu.* Ebr. *maccebah.* Plg. 28, 19. — (46) *Broliams:* Savo pavaldiniams o rasi taipogi Labano giminėms, kurie buvo ir Jokubui giminės. — (47) *Liudytojo kauburiu...* Padarytąjį kauburį Labanas pavadino savo kalba, t. y. aramaiškai *J'gar šahaduthah,* Jokubas gi ebraiškai *Gal'ed;* tų abiejų pavadinimų prasmė ta pati: k a u b u r y s - l i u d y t o j a s. — *Kiekvienas pagal savo...* Tie žodžiai Vulgatos vertėjo priedas.

res super eas: nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui præsens respicit [51] Dixitque rursus ad Jacob: En tumulus hic, et lapis quem erexi inter me et te, [52] testis erit: tumulus, inquam, iste et lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te, aut tu præterieris, malum mihi cogitans. [53] Deus Abraham, et Deus Nachor judicet inter nos, Deus patris eorum. Juravit ergo Jacob per timorem patris sui Isaac: [54] immolatisque victimis in monte, vocavit fratres suos ut ederent panem. Qui cum comedissent, manserunt ibi. [55] Laban vero de nocte consurgens, osculatus est filios et filias suas, et benedixit illis: reversusque est in locum suum.

tepažvelgia ir tegul teisia tarp mudviejų, kada atsitrauksiva k'ts nuo kito. [50] Jei tu varginsi mano dukteris ir jei įsivesi kitas pačias virš jų, nėra kito musų sankalbos liudytojo, atskyrus Dievą, kurs čia yra ir tai mato. [51] Ir jis dar sakė Jokubui: Štai šitas kauburys ir akmuo, kurį pastačiau tarp savęs ir tavęs, [52] bus liudytojas; šitas kauburys, sakau, ir akmuo tebuna liudijimu, jei aš jį pereisiu, eidamas pas tave, arba tu pro jį praeisi, manydamas man ką pikta. [53] Abraomo Dievas, ir Nakoro Dievas, jųdviejų tėvo Dievas teesie teisėjas tarp mudviejų. Jokubas tat prisiekė per savo tėvo Izaoko baimę, [54] ir atnašavęs aukas ant kalno pasivadino savo brolius, kad valgytu duonos. Jie pavalgę tenai pasiliko. [55] Labanas gi pakilęs dar nakčia pabučiavo savo sunus ir dukteris ir juos palaimino, ir sugrįžo į savo vietą.

3) Jokubo sugrįžimas Kanaanan.

Caput XXXII. [1] Jacob quoque abiit itinere quo cœperat: fueruntque ei obviam Angeli Dei. [2] Quos cum vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc: et appellavit nomen loci illius Mahanaim, id est, Castra. [3] Misit au-

32. perskyrimas [1] Taipogi ir Jokubas nuėjo tuo keliu, kuriuo buvo pradėjęs; ir jį pasitiko Dievo aniolai, [2] kuriuos pamatęs jis tarė: Tai yra Dievo stovykla, ir praminė aną vietą vardu Mahanaim, tai yra Stovykla.

32, 1—33, 17. Eidamas toliaus pradėtu keliu Jokubas siunčia pasiuntinius pas savo brolį Ezavą ir jam rengia didžias dovanas. Kovojančio su juo aniolo pasirodymu sustiprintas jis susitinka su Ezavu ir galop sugrįžta Kanaanan.

(**32, 1**) *Pasitiko Dievo aniolai.* Laimingai persiskyręs su Labanu, Jokubas matė prieš save kitą rasi dar didesnį pavojų. Jis bijojosi savo brolio Ezavo, su kuriuo dabar reikėjo susitikti. Toje baimės valandoje jis gauna naują pastiprinimą iš Dievo, jam pasirodančio aniolų buryje. Artimesnės to pasirodymo aplinkybės aprašytos žemiaus eil. 24-30. — (**2**) *Mahanaim.* Ebr. *Machanaim*, t. y. dvi stovykli (aniolų ir Jokubo). Taip paskiaus praminta arti tos vietos buvusis miestelis: nes žodis *praminė*, ebr. *vaiiqra'*, čionai kaip ir daugelyje kitų vietų reiškia tą pat, ką ir p r a m i n t a. Stebuklo gi vietą Jokubas pavadino P a n u ė l i u (30. e.). Miestelis Mahanaim buvo ant dešinio Jaboko kranto, arti tos upės įtakos į Jor-

tem et nuntios ante se ad Esau
fratrem suum in terram Seir, in
regionem Edom: [4] præcepitque
eis, dicens: Sic loquimini domi-
no meo Esau: Hæc dicit frater
tuus Jacob: Apud Laban pere-
grinatus sum, et fui usque in
præsentem diem. [5] Habeo boves,
et asinos, et oves, et servos, et
ancillas: mittoque nunc legatio-
nem ad dominum meum, ut in-
veniam gratiam in conspectu
tuo. [6] Reversique sunt nuntii ad
Jacob, dicentes: Venimus ad Esau
fratrem tuum, et ecce properat
tibi in occursum cum quadrin-
gentis viris. [7] Timuit Jacob val-
de: et perterritus divisit popu-
lum qui secum erat, greges quo-
que et oves et boves et came-
los in duas turmas, [8] dicens: Si
venerit Esau ad unam turmam,
et percusserit eam, alia turma,
quæ reliqua est, salvabitur. [9]
Dixitque Jacob: Deus patris mei
Abraham, et Deus patris mei
Isaac: Domine qui dixisti mihi:
Revertere in terram tuam, et in
locum nativitatis tuæ, et bene-
faciam tibi: [10] minor sum cun-
ctis miserationibus tuis, et ve-
ritate tua quam explevisti ser-
vo tuo. In baculo meo transivi
Jordanem istum: et nunc cum
duabus turmis regredior. [11] Erue
me de manu fratris mei Esau,
quia valde eum timeo: ne forte
veniens percutiat matrem cum
filiis. [12] Tu locutus es quod be-

Jis siuntė taipogi pasiuntinius
pirm savęs pas savo brolį į Sei-
ro žemę Edomo kraštan [4] ir jiems
įsakė, tardamas: Taip kalbėkitė
mano ponui Ezavui: Tai sako
tavo brolis Jokubas: buvau atei-
vis pas Labaną ir pasilikau iki
šiai dienai. [5] Turiu jaučių, ir asi-
lų, ir avių, ir tarnų, ir tarnaičių;
ir dabar siunčiu pasiuntinystę
pas mano poną, kad rasčiau ta-
vo akyse malonę. [6] Ir pasiunti-
niai sugrįžo pas Jokubą tardami.
Buvome nuėję pas tavo brolį
Ezavą, ir štai jis skubinasi ta-
vęs pasitiktų su keturiais šim-
tais vyrų. [7] Jokubas labai nusi-
gando ir baimės apimtas pada-
lino su savim buvusius žmones,
o taipogi bandas, ir avis, ir jau-
čius, ir kupranugarius į du bu-
riu, [8] sakydamas: Jei Ezavas ateis
prie vieno burio ir jį ištiks, iš-
sigelbės kitas burys, kurs pasi-
liks. [9] Jokubas dar tarė: Mano tė-
vo Abraomo Dieve ir mano tė-
vo Izaoko Dieve, Viešpatie, kurs
man tarei: Grįžk į savo žemę
ir į savo gimtinę vietą, ir aš tau
gerai darysiu; [10] aš nevertas vi-
sų tavo gailiaširdysčių ir ta-
vo ištikimybės, kurią užlaikei
savo tarnui. Su viena lazda aš
perėjau šitą Jordaną, ir dabar
grįžtu su dviem buriais. [11] Iš-
gelbėk mane iš mano brolio Eza-
vo rankos, nes aš jo labai bijau-
si, kad kartais atėjęs neužmuštu
motinos su vaikais. [12] Tu sakeis

daną. Tebėra jis ir dabar ir vadinasi Mahneh. — (3) *Į Seiro žemę.* . Ezavas jau buvo atsiskyręs nuo savo tėvo ir apsirinkęs sau buveinę Seiro žemėje, kurią imta vadinti taipogi Edomu arba Idumėja. Seiras buvo Choriečių kunigaikštis Taigi, jo krašte buvo apsigyvenęs Ezavas — (7) *Jokubas labai nusigando.* Jis nežinojo apie upo permainą, įvykusią Ezave, ir tebebijojo jo keršto. — (9) *Mano... Dieve.* Padaręs visa, ką jį mokė žmonių išmintis, Jokubas kreipiasi karšta malda į Dievą, iš jo laukdamas pašalpos. — (10) *Jordaną.* Ebr. kalboje tas vardas reiškia u p ę; todėl jis gali buti čionai suprantamas ne butinai apie Jordano upę, bet apie Jakobo upę, ant kurios kranto Jokubas toje valandoje stovėjo.

nefaceres mihi, et dilatares se-
men meum sicut arenam maris,
quæ præ multitudine numerari
non potest. 13 Cumque dormisset
ibi nocte illa, separavit de his
quæ habebat, munera Esau fra-
tri suo, 14 capras ducentas, hir-
cos viginti, oves ducentas, et
arietes viginti, 15 camelos fœtas
cum pullis suis triginta, vaccas
quadraginta, et tauros viginti,
asinas viginti, et pullos earum
decem. 16 Et misit per manus
servorum suorum singulos seor-
sum greges, dixitque pueris suis:
Antecedite me, et sit spatium
inter gregem et gregem. 17 Et
præcepit priori, dicens: Si ob-
vium habueris fratrem meum
Esau, et interrogaverit te, Cu-
jus es? aut, Quo vadis? aut, Cu-
jus sunt ista quæ sequeris? 18
respondebis: Servi tui Jacob,
munera misit domino meo Esau:
ipse quoque post nos venit. 19
Similiter dedit mandata secun-
do, et tertio, et cunctis qui se-
quebantur greges, dicens: Iisdem
verbis loquimini ad Esau, cum
inveneritis eum. 20 Et addetis:
Ipse quoque servus tuus Jacob
iter nostrum insequitur: dixit
enim: Placabo illum muneribus
quæ præcedunt, et postea vide-
bo illum, forsitan propitiabitur
mihi. 21 Præcesserunt itaque mu-
nera ante eum, ipse vero man-
sit nocte illa in castris.

22 Cumque mature surrexisset,
tulit duas uxores suas, et todi-
dem famulas cum undecim filiis,
et transivit vadum Jaboc. 23 Tra-
ductisque omnibus quæ ad se

man gerai darysiąs ir išplėsiąs
mano ainiją kaip juros smiltis,
kurios dėlei daugumo negali bu
ti suskaitytos. 13 Ir išmiegójęs
tenai aną naktį, atskyrė iš to,
ką turėjo, savo broliui Ezavui
dovanas: 14 du šimtu ožkų, dvi-
dešimti ožių, du šimtu avių ir
dvidešimti avinų, 15 trisdešim-
tis žindančių kupranugarių su
jų kumeliukais, keturiasdešimtis
karvių ir dvidešimti jaučių, dvi-
dešimti asilių ir dešimtį jų asi-
laičių, 16 ir išsiuntė per savo
tarnus visus burius atskirai; ir
tarė savo tarnams: Eikite pirm
manęs, ir tebuna tarpas tarp vie-
nos ir kitos bandos. 17 Ir pirma-
jam jis įsakė, tardamas: Jei pa-
sitiksi mano brolį Ezavą, ir pa-
klaus tavęs, keno tu esi? arba,
kur eini? arba, keno tai, ką tu
geni? 18 atsakysi: Tavo tarno Jo-
kubo; jis išsiuntė dovanas mano
ponui Ezavui; taipogi jis pats
paskui mus ateina 19 Taip pat
jis davė paliepimus antrajam ir
trečiajam ir visiems, kurie ginė
bandas, tardamas: Kalbėkite tais
pačiais žodžiais Ezavui, kada
jį rasite, 20 ir pridurkite: Patsai
taipogi tavo tarnas Jokubas ei-
na paskui mus, nes jis sakė: Aš
jį permaldausiu dovanomis, ku-
rios eina pirma, ir paskui jį iš-
vysiu; rasi jis manęs pasigailės.
21 Taigi, dovanos ėjo pirm jo, o
pats jis pasiliko tą naktį savo
stovykloje.

22 O anksti atsikėlęs ėmė dvi
savo žmoni ir tiek pat tarnaičių
su vienuolika sunų ir perbrido
Jaboko brastą. 23 Ir pergabenęs
visa, kas jam priderėjo, 24 pasi-

(22) *Jaboko.* Dabar tas upelis, tekantis į Jordaną, vadinasi Nahr ez Zerka. — **(24)** *Ir štai vienas vyras...* Kada Jokubas buvo pergabenęs visa savo lobį per

pertinebant, 24 mansit solus: et ecce vir luctabatur cum eo usque mane. 25 Qui cum videret quod eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, et statim emarcuit. 26 Dixitque ad eum: Dimitte me, jam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. 27 Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respondit: Jacob. 28 At ille, Nequaquam, inquit, Jacob appellabitur nomen tuum, sed Israel: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines prævalebis? 29 Interrogavit eum Jacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco. 30 Vocavitque Jacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Deum facie ad faciem, et salva facta est anima mea. 31 Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Phanuel: ipse vero claudicabat pede. 32 Quam ob causam non comedunt nervum filii Israel, qui emarcuit in femore Jacob, usque in præsentem diem: eo quod tetigerit nervum femoris ejus, et obstupuerit.

Caput XXXIII. 1 Elevans autem Jacob oculos suos, vidit ve-

liko pats vienas. Ir štai vienas vyras grumėsi su juo lig rytui. 25 Tasai, matydamas, kad jo negali įveikti, prisilietė jo strėnos gįslos, ir ji tuojau padžiuvo. 26 Ir tarė į jį: Paleisk mane, nes jau aušta. Jokubas atsakė: Aš tavęs nepaleisiu, jei manęs nepalaiminsi. 27 Tuomet vyras tarė: Kaip tavo vardas? Jis atsakė: Jokubas. 28 O anas tarė: Toliaus tavo vardas bus nebe Jokubas, bet Izraėlis; nes jei buvai galingas prieš Dievą, kaip gi labiaus busi galingas prieš žmones? 29 Jokubas jį paklausė: Pasakyk man, kaip tavo vardas? Anas atsakė: Kam klausiesi mano vardo? ir jį palaimino toje pačioje vietoje. 30 O Jokubas praminė aną vietą vardu Panuėlis, sakydamas: Mačiau Dievą veidu į veidą, ir mano dušia išliko gyva. 31 Ir tuojau jam užtekėjo saulė, kaip tik jis praėjo pro Panuėlį; pats gi jis šlubavo viena koja. 32 To dėlei Izraėlio vaikai nevalgo iki šiai dienai gyvulių gįslos, kuri padžiuvo Jokubo strėnoje; kadangi buvo prisilietęs jo strėnos gįslos, ir ji pasidarė nejautri.

33. perskyrimas. 1 O Jokubas, pakėlęs savo akis, pamatė atei-

Jaboką, tuomet jam pasirodė aniolų burys Kadangi tai paminėta jau augščiaus 1. eil., todėl dabar įkvėptas rašytojos kalba tik apie tai, kaip vienas aniolų, vyro pavidale, ėjo su Jokubu imtynėmis ir negalėjo jo įveikti ir tik prisiliesdamas jo kulšies gįslos padarė ją nejautria. Iš to vienok Jokubas suprato, kad su juo grumėsi ne paprastas žmogus, bet pats Dievas. Plg. 16, 7. Oz. 12, 3-5. Tos imtynės parodo, kad Dievas, kurs vienu savo valios išreiškimu gali sunaikinti visą žmogų, duodasi pats pergalėti, kada stoja į kovą su juo žmogus su gyvu tikėjimu ir karšta malda. — (**28**) *Izraėlis.* Tas vardas sudėtas iš *icra*, b u v o g a l i n g a s p r i e š... ir *'El*, D i e v a s. Vardo permaina toliaus paaiškinama žodžiais: *buvai galingas prieš Dievą, caritha 'im 'Elohim.* Duodamas naują vardą Dievas pažadėjo Jokubui pergalėjimą ne tik Ezavo, bet ir visų jo priešų. Tas garbingas pavadinimas netrukus tapo nuosaviu visos Jokubo ainijos vardu. — (**30**) *Panuėlis.* Ebr. *P^eni'el*, V i e š p a t i e s v e i d a s.

(**33, 1**) *O Jokubas...* Nors Dievo sustiprintas Jokubas žinojo, kad Ezavas jam nepadarys nieko pikta, vienok jis ir pats

nientem Esau, et cum eo qua-
dringentos viros: divisitque filios
Liæ et Rachel, ambarumque fa-
mularum: 2 et posuit utramque
ancillam et liberos earum in
principio: Liam vero, et filios
ejus in secundo loco: Rachel
autem, et Joseph novissimos. 3
Et ipse progrediens adoravit
pronus in terram septies, donec
appropinquaret frater ejus. 4 Cur-
rens itaque Esau obviam fratri
suo, amplexatus est eum: strin-
gensque collum ejus, et osculans
flevit. 5 Levatisque oculis, vidit
mulieres et parvulos earum, et
ait: Quid sibi volunt isti? et si
ad te pertinent? Respondit: Par-
vuli sunt, quos donavit mihi
Deus servo tuo. 6 Et appropin-
quantes ancillæ et filii earum,
incurvati sunt. 7 Accessit quo-
que Lia cum pueris suis: et cum
similiter adorassent, extremi Jo-
seph et Rachel adoraverunt. 8
Dixitque Esau: Quænam sunt
istæ turmæ quas obviam habui?
Respondit: Ut invenirem gra-
tiam coram domino meo. 9 At
ille ait: Habeo plurima, frater
mi, sint tua tibi. 10 Dixitque Ja-
cob: Noli ita, obsecro: sed si in-
veni gratiam in oculis tuis, ac-
cipe munusculum de manibus
meis: sic enim vidi faciem tuam,
quasi viderim vultum Dei: esto
mihi propitius, 11 et suscipe be-
nedictionem quam attuli tibi,
et quam donavit mihi Deus tri-
buens omnia. Vix fratre compel-
lente, suscipiens, 12 ait: Gradia-
mur simul, eroque socius itine-
ris tui. 13 Dixitque Jacob: No-
sti domine mi, quod parvulos

nantį Ezavą ir su juo keturis
šimtus vyrų; jis atskyrė Lijos
ir Rakėlės ir abiejų tarnaičių
vaikus, 2 ir pastatė abidvi tar-
naiti ir jųdviejų vaikus pirmoje
eilioje; o Liją ir jos vaikus an-
troje eilioje, Rakėlę gi ir Juo-
zapą paskutinėje. 3 Ir pats išėjęs
priekin nusilenkė iki žemei sep-
tynis kartus, kolei neprisiartino
jo brolis 4 Taigi, Ezavas, bėg-
damas priešais savo broliui, jį
apkabino ir, puolęs jam ant kak-
lo ir bučiuodamas, verkė. 5 Ir
pakėlęs akis pamatė moteris ir
jų vaikus ir tarė: Kas gi yra ši-
tie? ir ar jie tavo? Jokubas at-
sakė: Tai kudikiai, kuriuos Die-
vas dovanojo man, tavo tarnui.
6 Ir prisiartinusios tarnaitės ir
jų vaikai nusilenkė prieš jį. 7
Priėjo taipogi Lija su savo vai-
kais ir, kada taip-pat buvo nu-
silenkę, paskučiausiai nusilenkė
Juozapas ir Rakėlė. 8 Tuomet
Ezavas tarė: Ką reiškia tie bu-
riai, kuriuos pasitikau? Atsakė:
Kad rasčiau malonę pas mano
poną. 9 O jisai tarė: Aš turiu
labai daug, mano broliau! kas ta-
vo, tebuna tau. 10 Ir Jokubas sa-
kė: O nę, meldžiamasis! Bet jei
radau tavo akyse malonę, pri-
imk iš mano rankos dovanėlę;
nes taip aš regėjau tavo veidą,
tarsi bučiau Dievo veidą regė-
jęs; buk man gailiaširdis 11 ir
priimk palaiminimą, kurį tau at-
nešiau, ir kurį man dovanojo
Dievas, visa suteikdamas. Tik
brolio prispirtas priėmęs, 12 jis
tarė: Eikiva draug, ir aš busiu
tavo kelionės draugininkas. 13
O Jokubas tarė: Žinai, mano po-

visa daro, kad įgytu brolio malonę, o iš kitos pusės jis mandagiai atstumia nuo savęs jo globą, tarsi dar nevisai juo pasitikėdamas. — **(10)** *Taip regėjau tavo*

habeam teneros, et oves, et boves fœtas mecum: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges. 14 Præcedat dominus meus ante servum suum: et ego sequar paulatim vestigia ejus, sicut videro parvulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir. 15 Respondit Esau: Oro te, ut de populo qui mecum est, saltem socii remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc uno tantum indigeo, ut inveniam gratiam in conspectu tuo domine mi. 16 Reversus est itaque illo die Esau itinere quo venerat in Seir. 17 Et Jacob venit in Socoth: ubi ædificata domo et fixis tentoriis appellavit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.

ne, kad aš turiu su savim silpnučius vaikus ir apsiveisusias avis ir karves; jei aš jas greičiaus varydamas pavarginsiu, visos bandos išgaiš viena diena. 14 Teeinie mano ponas pirm savo tarno, ir aš seksiu pamažu jo pėdomis, kaip matysiu, kad gali mano vaikai, kolei neateisiu pas mano poną į Seirą. 15 Ezavas atsakė: Meldžiu tave, kad bent iš esančių su manim žmonių pasiliktu tavo kelionės drauginiukai. Jis tarė: Nėra reikalo; tik vieno dalyko teprivalau, kad rasčiau tavo akyse malonę, mano pone. 16 Taigi, Ezavas sugrįžo tą dieną Seiran keliu, kuriuo buvo atėjęs. 17 O Jokubas atėjo Sokotan, kame pasistatęs namus ir ištiesęs šėtrą, praminė aną vietą vardu Sokotas, tai yra Šėtros.

4) Jokubo pasilikimas Kanaane lig Izaoko mirčiai.

18 Transivitque in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ. et habitavit juxta oppidum. 19

18 Ir jis nuvyko į Sikėmiečių miestą Salėmą, esantį Kanaano žemėje, po to kaip buvo sugrįžęs iš Syrijos Mezopotamijos, ir apsigyveno prie miesto. 19 Jis

---

veidą... t. y. tavo veidas man pasirodė pilnas malonumo ir pasigailėjimo. — (**14**) *Kolei neateisiu pas mano poną į Seirą.* Jokubas kalba labai atsargiai. Iš jo žodžių negalima išvesti, kad jis butu pasiketinęs eiti pas Ezavą ilgesniam laikui ir tai su visomis savo gėrybėmis.— (**17**) *Sokotan.* Ebr. *Sukkoth*, miestelis netoli nuo Mahanaim'o, tik kitoje Jordano pusėje (plg. Joz. 13, 27. Teis. 8, 4. 5. Ps. 59, 8). — *Namus.* Jokubas regimai turėjo užmanymą pasilikti čionai ilgesnį laiką.

33, 18--35, 29. Atsiradęs Kanaane Jokubas perkasi sau lauką prie Sikėmo ir pastato Dievui altorių. Neilgai trukus, Jokubo sunųs Simeonas ir Lėvis, keršindami už savo seserį, išgalabija Sikėmo gyventojus, ir todėl randasi neprietelystė tarp aplinkinių tautų ir Jokubo namų. Dievui liepiant Jokubas keliauja į Bėtėlį, čia pastato žadetąjį altorių Dievui, iš kurio pasirodymo gauna naują pastiprinimą. Iš čia Jokubas keliauja į pietus, kelionėje miršta Rakėlė, pagimdžius Benjaminą, o Jokubo nuliudimas pasididina sunkiu nusidėjimu Rubeno su tėvo gulove Bala. Galop išskaitomi visi Jokubo sunųs ir pasakojama apie Izaoko mirtį

(**18**) *Į Sikėmiečių miestą Salėmą.* Nors ir dabar arti Sikėmo tebėra nedidelis miestelis vardu Salėmas, kurs galėjo buti jau Jokubo laiku, vienok daugelis egzegėtų, imdami ebr. žodį *šalem* budvardžio prasmėje, spėja, kad čionai kalbama ne apie jį; jie išverčia ebr. t. taip: Jis (Jokubas) nuvyko laimingai į Sikėmiečiių miestą.— *Syrijos Mezopotamijos.* Ebr. Paddan Aram. — (**19**) *Nusipirko.* Buvo tai antra nuosavybė, pirkta Za-

Emitque partem agri in qua fi-
xerat tabernacula, a filiis He-
mor patris Sichem centum ag-
nis. [20] Et erecto ibi altari, in-
vocavit super illud fortissimum
Deum Israel.

Caput XXXIV. [1] Egressa est
autem Dina filia Liæ ut vide-
ret mulieres regionis illius. [2]
Quam cum vidisset Sichem filius
Hemor Hevæi, princeps terræ
illius, adamavit eam: et rapuit,
et dormivit cum illa, vi oppri-
mens virginem. [3] Et conglutina-
ta est anima ejus cum ea, tri-
stemque delinivit blanditiis. [4] Et
pergens ad Hemor patrem suum,
Accipe, inquit, mihi puellam
hanc conjugem. [5] Quod cum au-
disset Jacob, absentibus filiis,
et in pastu pecorum occupatis,
siluit donec redirent. [6] Egresso
autem Hemor patre Sichem ut
loqueretur ad Jacob, [7] ecce filii
ejus veniebant de agro: audito-
que quod acciderat, irati sunt
valde, eo quod fœdam rem ope-
ratus esset in Israel, et, viola-
ta filia Jacob, rem illicitam per-
petrasset.

[8] Locutus est itaque Hemor
ad eos: Sichem filii mei adhæ-
sit anima filiæ vestræ: date eam
illi uxorem: [9] et jungamus vicis-
sim connubia: filias vestras tra-
dite nobis, et filias nostras ac-
cipite [10] Et habitate nobiscum:

nusipirko lauko dalį, ant kurios
buvo ištiesęs šėtras, iš Sikėmo
tėvo Emoro vaikų už šimtą ery-
čių. [20] Ir pastatęs tenai altorių
šaukėsi ant jo į galingiausį Izra-
ėlio Dievą.

34. perskyrimas. [1] Lijos gi
duktė Dina išėjo pasižiurėtų ano
krašto moterų. [2] Ją išvydęs Emo-
ro Hevejiečio sunus Sikėmas,
tos šalies kunigaikštis, pamylė-
jo ją, ir pagavo, ir gulėjo su ja,
padaręs mergaitei prievartą. [3] Ir
jo širdis prisirišo prie jos, o liu-
dinčią jis maldė meiliais žodžiais.
[4] Ir nuėjęs pas savo tėvą Emo-
rą tarė: Imk man šitą mergaitę
moterystėn. [5] Tai išgirdęs Joku-
bas, nėsant namie jo sunų ir
jiems galvijus ganant, tylėjo. ko-
lei jie nepagrįš. [6] O kada Sikė-
mo tėvas Emoras atėjo kalbėtųs
su Jokubu, [7] štai jo sunųs su-
grįžo iš lauko ir išgirdę, kas bu-
vo atsitikę, labai įpyko, kadan-
gi jis buvo bjauriai pasielgęs
prieš Izraėlį ir, apsiėjęs begė-
diškai su Jokubo dukterimi, bu-
vo padaręs nedorą dalyką.

[8] Taigi, Emoras jiems kalbėjo:
Mano sunaus Sikėmo širdis pri-
sirišo prie jusų dukters; duokite
jam ją į pačią [9] ir darykime ki-
ti su kitais moterystes: savo
dukteris duokite mums, o musų
dukteris veskite [10] ir gyvenkite

dėtojoje žemėje. Plg. 23, 17-20. — *Už šimtą ėryčių*, ebr. *q'citah*. Taip išreikštos kainos didumas visai neaiškus.— (**20**) *Pastatęs altorių...* Arti Sikėmo gyveno taipogi kokį laiką Abraomas; ir jis buvo pastatęs čionai Dievui altorių. Plg. 12, 6-8.

(**34, 1**) *Lijos gi duktė Dina.* Gana daug metų jau buvo praėję nuo Jokubo sugrįžimo iš Mezopotamijos, nes Dina jau buvo užaugus mergaitė; bet Juozapui tuomet dar nebuvo 16 metų, nes tik paskiaus tame amžyje jis buvo parduotas Aigyptan (37, 2), Jokubui jau gyvenant Ebrone.— (**2**) *Hevejiečio.* Veiz. 10, 17. — (**7**) *Prieš Izraėlį.* Tas Dievo suteiktas pavadinimas jau buvo tapęs visos Jokubo giminės vardu.

(**8**) *Jusų dukters*, t. y. jusų giminės dukters arba tiesiog mergaitės. — (**12**)

terra in potestate vestra est,
exercete, negotiamini, et possi-
dete eam. 11 Sed et Sichem ad
patrem et ad fratres ejus ait:
Inveniam gratiam coram vobis:
et quæcumque statueritis, dabo:
12 augete dotem, et munera po-
stulate, et libenter tribuam quod
petieritis: tantum date mihi pu-
ellam hanc uxorem. 13 Respon-
derunt filii Jacob Sichem et pa
tri ejus in dolo, sævientes ob
stuprum sororis: 14 Non possu-
mus facere quod petitis, nec da-
re sororem nostram homini in-
circumciso: quod illicitum et ne-
farium est apud nos. 15 Sed in
hoc valebimus fœderari, si vo-
lueritis esse similes nostri, et
circumcidatur in vobis omne ma-
sculini sexus; 16 tunc dabimus
et accipiemus mutuo filias ves-
tras, ac nostras: et habitabimus
vobiscum, erimusque unus po-
pulus: 17 si autem circumcidi no-
lueritis, tollemus filiam nostram,
et recedemus. 18 Placuit oblatio
eorum Hemor, et Sichem filio
ejus: 19 nec distulit adolescens
quin statim quod petebatur ex-
pleret: amabat enim puellam val-
de, et ipse erat inclytus in om-
ni domo patris sui. 20 Ingressi-
que portam urbis, locuti sunt
ad populum: 21 viri isti pacifici
sunt, et volunt habitare nobis-
scum: negotientur in terra, et
exerceant eam, quæ spatiosa et
lata cultoribus indiget: filias eo-
rum accipiemus uxores, et no-
stras illis dabimus. 22 Unum est
quo differtur tantum bonum: Si

su mumis; musų žemė jusų val-
džioje, įgyvenkite, verskitės ir
ją valdykite. 11 O ir Sikėmas sa-
kė jos tėvui ir broliams: Tegul
randu pas jus malonę, ir ką tik
nutarsite, aš duosiu. 12 Padidin-
kite kraitį ir reikalaukite dova-
nų, ir noriai duosiu, ko prašysi-
te; tiktai man duokite šitą mer-
gaitę moterystėn. 13 Jokubo su-
nųs atsakė Sikėmui ir jo tėvui
apgaulingai, siusdami dėlei jų
seseriai padarytos prievartos: 14
Negalime daryti, ko geidžiate,
nei duoti musų sesers neapipjaus-
tytam žmogui; tai uždrausta ir
mums labai bjauru; 15 bet galė-
sime derinties su jumis tuomet,
jei norėsite buti į mus panašųs,
jei pas jus visi vyriškos lyties
bus apipjaustyti; 16 tuomet duo-
sime ir imsime mainais jusų ir
musų dukteris, gyvensime su ju-
mis ir busime viena tauta. 17 O
jei jųs nenorite apsipjaustyti,
atsiimsime savo dukterį ir eisi-
me sau. 18 Jų sumanymas pati-
ko Emorui ir jo sunui Sikėmui;
19 jaunikaitis neatidėliojo ir su-
tiko išpildyti tuojau, kas buvo
reikalaujama, nes labai mylėjo
mergaitę ir buvo žymiausis vi-
suose savo tėvo namuose. 20 Ir
juodu, įėjusiu į miesto vartus,
kalbėjo žmonėms: 21 Šitie vyrai
ramųs ir nori su mumis gyven-
ti; tegul jie prekiauja musų že-
mėje ir ją teįgyvena, nes, buda-
ma erta ir plati, ji privalo apdir-
bėjų; mes imsime jų dukteris
moterystėn ir savasias jiems duo-
sime. 22 Yra tik vienas dalykas,

Padidinkite kraitį: imkite kraitį didesnį,
negu reikalauja vietinis paprotys. — (13)
Jokubo sunųs atsakė. Dinos broliai skai-
to save įgimtais jos globėjais ir todėl jie
tariasi apie visą dalyką. Plg. 24, 50. Jų
statomas reikalavimas buvo teisingas, kai-
po paremtas religijiniais žvilgsniais; bet
tai buvo labai peiktina, kad Jokubo su-
nųs jį statė vien dėlto, idant jis jiems
butu pagiežos įrankis. — (20) *Į miesto*

circumcidamus masculos nostros,
ritum gentis imitantes. 23 Et sub-
stantia eorum, et pecora, et cun-
cta quæ possident, nostra erunt:
tantum in hoc acquiescamus, et
habitantes simul, unum efficie-
mus populum. 24 Assensique sunt
omnes, circumcisis cunctis ma-
ribus. 25 Et ecce, die tertio quan-
do gravissimus vulnerum do-
lor est: arreptis, duo filii Jacob,
Simeon et Levi fratres Dinæ,
gladiis, ingressi sunt urbem con-
fidenter: interfectisque omnibus
masculis, 26 Hemor et Sichem
pariter necaverunt, tollentes Di-
nam de domo Sichem sororem
suam. 27 Quibus egressis, irrue-
runt super occisos ceteri filii
Jacob: et depopulati sunt urbem
in ultionem stupri. 28 Oves eorum,
et armenta, et asinos, cuncta-
que vastantes quæ in domibus
et in agris erant, 29 parvulos
quoque eorum et uxores duxe-
runt captivas. 30 Quibus patratis
audacter, Jacob dixit ad Simeon
et Levi: Turbastis me, et odio-
sum fecistis me Chananæis, et
Pherezæis habitatoribus terræ
hujus: nos pauci sumus: illi con-
gregati percutient me, et dele-
bor ego, et domus mea. 31 Re-
sponderunt: Numquid ut scorto
abuti debuere sorore nostra?

Caput XXXV. 1 Interea locu-
tus est Deus ad Jacob: Surge,
et ascende Bethel, et habita ibi,

kurs trukdo taip didelį gerumą:
jei apipjaustysime visus musų
vyriškius, sekdami tos tautos
paprotį, 23 tuomet ir jų lobis ir
galvijai ir visa, ką jie turi, bus
musų; tiktai tame pritarkime ir
gyvendami draug padarysime
vieną tautą. 24 Ir visi sutiko ir
apipjaustė visus vyriškius. 25 Ir
štai trečią dieną, kada žaizdų
skaudėjimas esti didžiausis, du
Jokubo sunu Simeonas ir Lėvis,
Dinos broliai, pasigriebę kalavi-
jus, įėjo drąsiai į miestą ir, už-
mušę visus vyriškius, 26 nužudė
taipogi Emorą ir Sikėmą, atsi-
imdami iš Sikėmo namų savo
seserį Diną. 27 Jiemdviem išėjus,
užpuolė ant užmuštųjų kiti Jo-
kubo sunųs ir apiplėšė miestą,
keršindami už apgėdinimą, 28 ėmė
jų avis ir galvijus ir asilus, visa
naikindami, kas buvo namuose
ir laukuose; 29 nusivedė taipogi
nelaisvėn jų vaikus ir pačias. 30
Kada tai buvo drąsiai pada-
ryta, Jokubas tarė Simeonui ir
Lėviui: Susielojote mane ir pa-
darėte mane neapkęstinu šitos
žemės gyventojams Kananie-
čiams ir Pereziečiams; musų ne-
daug; jie susirinkę ištiks mane,
ir pražusiu aš ir mano namai.
31 Jie atsakė: Argi jiems valia
buvo pasielgti su musų seseri-
mi kaip su paleistuve?

35. perskyrimas. 1 Tuotarpu
Dievas kalbėjo Jokubui: Kelkies
ir eik į Bėtėlį, ten gyvenk ir

vartus: į visokių susirinkimų ir tarybų vietą. Veiz. 19, 20; 23, 10. 18. — (23) *Jų lobis ir...* Kad greičiaus perkalbėjus miesto gyventojus, jiems žadama net tai, ko nebutu buvę. — (25) *Simeonas ir Lėvis.* Minima čionai tik du Dinos broliu dėlei jų ypatingo nuožmumo (49, 5-7) Sikėmiečius regimai buvo užpuolę ne vien juodu, bet ir visa jų apginkluotų tarnų gauja. Paskiaus miestan atvyko kiti Jokubo sunųs ir ėmė jį plėšti (e. 27...). Pirmaisiais vienok žudynių kaltininkais pasiliko Simeonas ir Lėvis; to jiemdviem Jokubas neužmiršo net ant mirties patalo.

(35, 1) *Tuotarpu...* Atsiradus naujiems rupesčiams Dievas vėl teikiasi apsireikšti Jokubui, jam įsako keliauti Bėtėlin ir tenai pastatyti altorių, kurį buvo žadėjęs,

facque altare Deo qui apparuit
tibi quando fugiebas Esau fra-
trem tuum. 2 Jacob vero convo-
cata omni domo sua, ait: Ab-
jicite deos alienos qui in medio
vestri sunt, et mundamini, ac
mutate vestimenta vestra. 3 Sur-
gite, et ascendamus in Bethel,
ut faciamus ibi altare Deo: qui
exaudivit me in die tribulatio-
nis meæ, et socius fuit itineris
mei. 4 Dederunt ergo ei omnes
deos alienos quos habebant, et
inaures quæ erant in auribus
eorum: at ille infodit ea subter
terebinthum, quæ est post ur-
bem Sichem. 5 Cumque profecti
essent, terror Dei invasit omnes
per circuitum civitates, et non
sunt ausi persequi recedentes. 6
Venit igitur Jacob Luzam, quæ
est in terra Chanaan, cognomen-
to Bethel: ipse et omnis popu-
lus cum eo. 7 Ædificavitque ibi
altare, et appellavit nomen lo-
ci illius, Dominus Dei: ibi enim
apparuit ei Deus cum fugeret
fratrem suum. 8 Eodem tempo-
re mortua est Debora nutrix Re-
beccæ, et sepulta est ad radi-
ces Bethel subter quercum: vo-
catumque est nomen loci illius,
Quercus fletus. 9 Apparuit au-
tem iterum Deus Jacob post-
quam reversus est de Mesopo-
tamia Syriæ, benedixitque ei,
10 Dicens: Non vocaberis ultra

padaryk altorių Dievui, kurs tau
pasirodė, kada bėgai nuo savo
brolio Ezavo. 2 O Jokubas suva-
dinęs visus savo namus, tarė:
Meskite šalin svetimus dievus,
kurie yra tarp jusų, ir apsikuop-
kite, ir permainykite savo rubus.
3 Kelkitės ir eikime į Bėtėlį pa-
statytų tenai altoriaus Dievui,
kurs mane išklausė mano su-
spaudimo dienoje ir buvo su ma-
nim mano kelionėje. 4 Jie tat
jam atidavė visus svetimus die-
vaičius, kuriuos turėjo, ir buvu-
sias jų ausyse auskaras, o jis
tai užkasė po ąžuolu, esančiu
už Sikėmo miesto. 5 O jiems iš-
ėjus, Dievo siųstas išgąstis puo-
lė ant visų miestų aplinkui, ir
jie nedrįso vyties atsitraukian-
čiųjų. 6 Taigi, ir pats Jokubas
ir draug su juo visi jo žmonės
atėjo į Luzą, esančią Kanaane,
pramintą Bėtėliu. 7 Tenai jis pa-
statė altorių ir praminė aną vie-
tą vardu Dievo namai; nes te-
nai jam buvo pasirodęs Dievas,
kada bėgo nuo savo brolio. 8
Tuo pačiu metu mirė Rebėkos
auklė Debora ir buvo palaidota
prie pat Bėtėlio po ąžuolu, ir
ana vieta buvo praminta vardu
Raudos ąžuolas. 9 O Dievas vėl
pasirodė Jokubui, kada jis jau
buvo sugrįžęs iš Syrijos Mezo-
potamijos ir jį palaimino, 10 tar-
damas: Nebesivadinsi daugiaus

bėgdamas iš namų Mezopotamijon (28, 11. 22). — (2) *Meskite šalin...* Eidamas į Dievo apsireiškimu pašvęstą vietą Jokubas įsako saviškiems tinkamai prisirengti, apvalyti savo širdis, todėl mesti šalin Rakėlės pavogtuosius dievaičius (therafim) ir kitus panašius dalykus, atgabentus iš Mezopotamijos arba paimtus iš Sikėmo, apsiplauti ir permainyti viršutinius apdarus *(śimloth)*. — (4) *Auskaras*, kurios Rytuose nesykį tarnaudavo burtams daryti. — (5) *Atėjo į Luzą...* Veiz. 28, 19. — (7) *Praminė*: atnaujino vardą. — *Dievo namai.* Ebr. *'El Beth'el*, Bėtėlio Dievas. — (8) *Rebėkos auklė.* Ta pati, kuri minėta augšč. 24, 59. Rebėka tuo metu jau buvo mirusi. — *Raudos ąžuolas.* Ebr. *'allon bakhuth.* — (9) *Vėl pasirodė...* Tas pasirodymas buvo antras tikroje Kanaano žemėje. Apsireiškimas gi Panuėlyje įvyko už Jordano (32, 30). — (10) *Nebesivadinsi...* Naujame pasirodyme Viešpats

Jacob, sed Israel erit nomen
tuum. Et appellavit eum Israel,
11 dixitque ei: Ego Deus omni-
potens, cresce, et multiplicare:
gentes, et populi nationum ex
te erunt, reges de lumbis tuis
egredientur. 12 Terramque quam
dedi Abraham et Isaac, dabo ti-
bi et semini tuo post te 13 Et
recessit ab eo. 14 Ille vero ere-
xit titulum lapideum in loco quo
locutus fuerat ei Deus: libans
super eum libamina, et effundens
oleum: 15 vocansque nomen lo-
ci illius, Bethel.

16 Egressus autem inde, venit
verno tempore ad terram quæ
ducit Ephratam: in qua cum par-
turiret Rachel, 17 ob difficulta-
tem partus periclitari cœpit. Di
xitque ei obstetrix: Noli time-
re, quia et hunc habebis filium.
18 Egrediente autem anima præ
dolore, et imminente jam mor-
te, vocavit nomen filii sui Be-
noni, id est filius doloris mei:
pater vero appellavit eum Ben-
jamin, id est filius dextræ. 19
Mortua est ergo Rachel, et se-
pulta est in via quæ ducit Eph-
ratam, hæc est Bethlehem. 20
Erexitque Jacob titulum super
sepulcrum ejus: Hic est titulus
monumenti Rachel, usque in
præsentem diem

Jokubu, bet tavo vardas bus
Izraėlis. Ir praminė jį Izraėliu
11 ir jam tarė: Aš esu Visagalis
Dievas; veiskies ir dauginkies;
tautos ir tautų daugybė kils iš
tavęs, ir karaliai išeis iš tavo
strėnų. 12 Ir žemę, kurią daviau
Abraomui ir Izaokui, aš duosiu
tau ir tavo ainijai po tavęs. 13
Ir Dievas atstojo nuo jo. 14 Jis
gi pastatė toje vietoje, kurio-
je jam buvo kalbėjęs Dievas, ak-
meninį paminklą ir ant jo išlie-
jo liejimo aukas ir apipylė aly-
va, 15 ir praminė tą vietą vardu
Bėtėlis.

16 O išten išėjęs atvyko pava-
sario metu žemėn, kuria einama
Efraton; čionai Rakėlė gimdy-
dama 17 dėlei sunkaus gimdy-
mo radosi pavojuje. O pribuvėja
jai tarė: Nesibijok, nes ir šį kart
turėsi sunų. 18 O išeinant dėlei
skausmo dušiai ir jau čia-pat
esant mirčiai, ji praminė savo
sunų vardu Benoni, tai yra: ma-
no skausmo sunus; tėvas gi jį
pavadino Benjaminu, tai yra de-
šiniosios sunumi. 19 Rakėlė tat
numirė ir buvo palaidota prie
kelio, vedančio Efraton, tai yra
Betliejun. 20 O Jokubas pastatė
ant jos kapo paminklą. Tasai
yra Rakėlės kapo paminklas, pa-
silieką̨s iki šiai dienai.

atkartoja ir iškilmingai patvirtina anksčiaus padarytuosius Jokubui žadėjimus, o taipogi panaujina vardo permainą. Kadangi ta vardo permaina nebuvo sujungta su nauju paskyrimu, kaip pas Abraomą, ir tik išreiškė stiprą Jokubo tikėjimą į Dievą (32, 28), todėl jis ir tolesniame gyvenime vadinosi tai Jokubu, tai Izraėliu; jo gi ainiai vadinosi Jokubo namais, Izraėlio namais, Izraėliu arba Izraėlitais, bet niekuomet Jakobitais. — (**14**) *Jis gi pastatė...* Kaip buvo žadėjęs 28, 22.

(**16**) *O iš ten išėjęs..* Anot ebr. t.: Ir ėjo iš Bėtėlio ir buvo likusi kibra lig Efratai. Kokį tolumą reiškia *kibra*, nežinia, bet nedaugiaus kaip kilometrą. Efrata buvo senobinis Betliejaus ir jo apylinkės vardas. — (**18**) *Benoni.. Benjaminu.* Abiejų vardų paaiškinimai įdėti tekstan Vulgatos vertėjo. Dešinė ranka arba pusė reiškė laimę, todėl Benjamino vardo (ebr. *Binjamin*) prasmė yra laimės sunus; nes motinos mirtimi nuliudintas Jokubas jautėsi laimingas, kad nors kudikis liko gyvas. — (**19. 20**) *Tai yra Betliejun.* Tas paaiškinimas ir 20. e. patėmijimas, kad Rakėlės paminklas pasilieką̨s iki šiai dienai, regimai

21 Egressus inde, fixit taber-
naculum trans Turrem gregis.
22 Cumque habitaret in illa re-
gione, abiit Ruben, et dormivit
cum Bala concubina patris sui:
quod illum minime latuit. Erant
autem filii Jacob duodecim. 23
Filii Liæ: primogenitus Ruben,
et Simeon, et Levi, et Judas,
et Issachar, et Zabulon. 24 Filii
Rachel: Joseph et Benjamin. 25
Filii Balæ ancillæ Rachelis: Dan
et Nephthali. 26 Filii Zelphæ an-
cillæ Liæ: Gad et Aser: hi sunt
filii Jacob, qui nati sunt ei in
Mesopotamia Syriæ.

27 Venit etiam ad Isaac pa-
trem suum in Mambre, civitatem
Arbee, hæc est Hebron: in qua
peregrinatus est Abraham et Isa-
ac. 28 Et completi sunt dies Isa-
ac centum octoginta annorum.
29 Consumptusque ætate mortu-
us est: et appositus est populo
suo senex et plenus dierum: et
sepelierunt eum Esau et Jacob
filii sui.

21 Išėjęs išten jis ištiesė šėtrą
už Bandos bokšto. 22 Ir jam gy-
venant aname krašte, Rubenas
nuėjo ir miegojo su savo tėvo
gulove Bala; tai jam visai ne-
pasiliko paslaptimi. O Jokubo
sunų buvo dvylika. 23 Lijos su-
nųs: pirmgimis Rubenas, toliaus
Simeonas, Lėvis, Judas, Isaka-
ras ir Zabulonas. 24 Rakėlės su-
nųs Juozapas ir Benjaminas. 25
Rakėlės tarnaitės Balos sunųs
Danas ir Neftalis. 26 Lijos tar-
naitės Zėlpos sunųs Gadas ir
Aseras. Šitie yra Jokubo sunųs,
kurie jam gimė Syrijos Mezopo-
tamijoje.

27 Jis dar nuėjo pas savo tėvą
Izaoką į Arbėjos miestą Mam-
brę, tai yra Ebroną, kame buvo
ateiviais Abraomas ir Izaokas.
28 Ir Izaokui sukako amžio šim-
tas aštuonios dešimtįs metų. 29
Ir nukaršęs senatvėje jis numi-
rė; ir buvo suvienytas su savo
tauta pasenęs ir turėdamas am-
žio pilnybę; ir jį palaidojo du
jo sunu Ezavas ir Jokubas.

5) Ezavo ainija.

Caput XXXVI. 1 Hæ sunt au-
tem generationes Esau, ipse est

36. perskyrimas. 1 Ta yra Eza-
vo ainija; jis taipogi ir Edomas.

įdėti šiton vieton vėlesnio autoriaus, kada Izraėlitai jau gyveno Palestinoje. Rakėlės kapas tebėra ir dabar.

(**21**) *Bandos bokšto.* Ebr. *Migdal-'eder.* Kame buvo tas bokštas, nežinia. Tokiuose bokštuose rasdavo sau prieglaudą piemenįs su savo bandomis. Veiz. 2 Kron. 26, 10. — (**22**) *Rubenas...* Už tą bjaurią paleistuvystę iš Rubeno buvo atimtos pirmgimystės teisės. Veiz. 49, 4. — *O Jokubo sunų...* Gimus paskutiniam Jokubo vaikui, minimi dar sykį visa dvylika patriarko sunų draug su jų motinomis.

(**27**) *Nuėjo* — paskutinį kartą. — *Į Ebroną.* Plg. 13, 18; 23, 2. — (**28**) *Izaokui sukako...* Izaokui mirštant Jokubas turėjo 120 m., o jo sunus Juozapas jau nuo keliolikos metų buvo Aigypte. Bet įkvėptas autorius mini jau čionai Izaoko mirtį, kad paskiaus tuo dalyku nebereikėtu pertraukti Juozapo istorijos. — (**29**) *Palaidojo* — šaly Abraomo ir Saros, dvailoje oloje, Makpeloje. Plg. 25, 8; 49, 31.

36, 1-43. Užbaigdamas visai Izaoko istoriją įkvėptas autorius išvardija apsigyvenusio Seiro kalnuose Ezavo ainius, kurie jam buvo gimę Kanaane ir Idumėjoje, taipogi Idumėjiečius ir Chorięčius kunigaikščius, ir pirmuosius Idumėjos karalius.

(**36, 1**) *Ezavo ainija.* Kadangi Ezavo ainijai nebuvo lemta prideręti prie

Edom. [2] Esau accepit uxores de
filiabus Chanaan: Ada filiam Elon
Hethæi, et Oolibama filiam Anæ
filiæ Sebeon Hevæi: [3] Basemath
quoque filiam Ismael sororem Na-
baioth [4] Peperit autem Ada Eli-
phaz: Basemath genuit Rahuel:
[5] Oolibama genuit Jehus et Ihe-
lon et Core: hi filii Esau qui
nati sunt ei in terra Chanaan.
[6] Tulit autem Esau uxores suas
et filios et filias, et omnem ani-
mam domus suæ, et substantiam,
et pecora, et cuncta quæ habe-
re poterat in terra Chanaan: et
abiit in alteram regionem, re-
cessitque a fratre suo Jacob. [7]
Divites enim erant valde, et si-
mul habitare non poterant: nec
sustinebat eos terra peregrina-
tionis eorum præ multitudine
gregum. [8] Habitavitque Esau in
monte Seir, ipse est Edom.

[9] Hæ autem sunt generatio-
nes Esau patris Edom in mon-
te Seir, [10] et hæc nomina filio-
rum ejus: Eliphaz filius Ada uxo-

[2] Ezavas vedė pačias iš Kanaano
dukterų: Elono Hetiečio dukte-
rį Adą ir Sebeono Hevejiečio
dukters Anos dukterį Oolibamą,
[3] taipogi Izmaėlio dukterį o Na-
bajoto seserį Basematą. [4] Ada
pagimdė Elifazą; Basemata pa-
gimdė Rahuėlį, [5] Oolibama pa-
gimdė Jėhų, Iheloną ir Korę.
Šitie yra Ezavo sunųs, kurie jam
gimė Kanaano žemėje. [6] O Eza-
vas ėmė savo pačias, ir sunus,
ir dukteris, ir visus savo namų
žmones, ir lobį, ir galvijus, ir
visa, ką galėjo turėti Kanaano
žemėje, ir nuėjo į kitą šalį, ir
atsitraukė nuo savo brolio Jo-
kubo; [7] nes abudu buvo labai tur-
tingu ir negalėjo gyventi draug,
ir jųdviejų negalėjo sutalpinti
jų keleivystės žemė dėlei ban-
dų daugybės. [8] Ezavas gyveno
Seiro kalnuose; jis taipogi ir Edo-
mas.
[9] Šitos yra Edomitų tėvo Eza-
vo giminės Seiro kalnuose [10] ir
šitie jo sunų vardai. Ezavo pa-
čios Ados sunus Elifazas; taipo-

Dievo išrinktosios tautos, todėl, užbaigiant Izaoko istoriją, minimi jau čionai net ir tolesnieji jo pirmgimio sunaus ainiai, padariusieji draug su Seiro krašto gyventojais atskirą tautą, Idumėjiečius. Tos tautos istorija susideda iš trijų laikotarpių. Pirmame laikotarpyje trįs Ezavo sunųs ir 10 jo anukų yra kunigaikščiais 13 giminių Seiro žemėje arba Idumėjoje (eil. 5-19. Plg. 1 Kron. 1, 35-37); o prie jų prisideda ir susimaišo septynios iš Seiro kilusios giminės (eil. 20-30. 1 Kron. 1, 38-42). Antrame laikotarpyje Idumėją valdo renkami karaliai (eil. 31-39. 1 Kron. 1, 43-50), ir su vienu iš jų veltui derėjosi Mozė, vesdamas per tyrus iš Aigypto išėjusius žydus. Trečiame laikotarpyje Idumėjoje vėl atsiranda kunigaikščiai, turintįs po savim 11 giminių (eil. 40-43. 1 Kron. 1, 51-54). Kaip ilgi buvo tie laikotarpiai, nežinia; kadangi vienok Mozė mirė, esant Idumėjoje karaliams, todėl antrojo laikotarpio galas ir visas trečias čionai įrašyti ne jo, bet kito vėlesnio įkvėpto rašytojo. Kaip kituose panašiuose šv. Rašto straipsniuose, taip ir šitame, turinčiame labai daug nuosavių vardų, kaikurie iš jų iškraipyti perrašinėjant; todėl jų tikrumas nevisur vienodas. — (2) *Elono Hetiečio...* Ezavo pačios minimos čionai trečią sykį (plg. 26, 34; 28, 9), bet ne visai tais pačiais vardais. Vardų permaina įvyko arba per perrašinėtojų paklydimą, arba rasi dėlto, kad moterįs ištekėdamos nesykį gaudavo naujus vardus. Patėmytinas vienok vienodumas svarbiausiuose dalykuose: Ezavas turėjo tris pačias, dvi iš jų buvo Kananieti, viena gi Izmaėlio duktė.— (6) *Ezavas ėmė...* Ezavas jau gyveno Seiro krašte, kada Jokubas grįžo iš Mezopotamijos (plg. 32, 3); galutinai vienok jis išsikraustė iš Ebrono Jokubui jau sugrįžus ir rasi mirus jųdviejų tėvui. Brolių persiskyrimo priežastis paduodama ta pati, koki privertė skirties Abraomą su Lotu. Plg. 13, 5...

ris Esau: Rahuel quoque filius
Basemath uxoris ejus. [11] Fue-
runtque Eliphaz filii: Theman,
Omar, Sepho, et Gatham, et Ce-
nez. [12] Erat autem Thamna, con-
cubina Eliphaz filii Esau: quæ
peperit ei Amalech: hi sunt fi-
lii Ada uxoris Esau. [13] Filii au-
tem Rahuel: Nahath et Zara,
Samma et Meza: hi filii Base-
math uxoris Esau. [14] Isti quo-
que erant filii Oolibama filiae
Anae filiæ Sebeon, uxoris Esau,
quos genuit ei Jehus et Ihelon
et Core

[15] Hi duces filiorum Esau: Fi-
lii Eliphaz primogeniti Esau:
dux Theman, dux Omar, dux Se-
pho, dux Cenez, [16] dux Core, dux
Gatham, dux Amalech: hi filii
Eliphaz in terra Edom, et hi
filii Ada. [17] Hi quoque filii Ra-
huel filii Esau: dux Nahath,
dux Zara, dux Samma, dux Me-
za: hi autem duces Rahuel in
terra Edom: isti filii Basemath
uxoris Esau. [18] Hi autem filii
Oolibama uxoris Esau: dux Je-
hus, dux Ihelon, dux Core: hi
duces Oolibama filiæ Anae uxo-
ris Esau. [19] Isti sunt filii Esau,
et hi duces eorum: ipse est Edom.

[20] Isti sunt filii Seir Horraei,
habitatores terrae: Lotan, et So-
bal, et Sebeon, et Ana, [21] et Di-

gi jo pačios Basematos sunus
Rahuėlis. [11] O Elifazo sunųs bu-
vo Tėmanas, Omaras, Sėfas, Ga-
tamas ir Kėnėzas [12] O Ezavo
sunaus Elifazo gulovė buvo Tam-
na; ji jam pagimdė Amalėką; ši-
tie yra Ezavo pačios Ados su-
nųs. [13] O Rahuėlio sunųs buvo
Nahatas ir Zara, Samma ir Mė-
sa; šitie yra Ezavo pačios Ba-
sematos sunųs. [14] O sunųs, ku-
riuos pagimdė Ezavo pati, Se-
beono dukters Anos duktė Ooli-
bama, buvo šitie: Jėhus, Ihelo-
nas ir Korė.

[15] Šitie yra Ezavo vaikų ku-
nigaikščiai Ezavo pirmgimio Eli-
fazo sunųs: kunigaikštis Tėma-
nas, kunigaikštis Omaras, kuni-
gaikštis Sėfas, kunigaikštis Kė-
nėzas, [16] kunigaikštis Korė, ku-
nigaikštis Gatamas, kunigaikštis
Amalėkas; šitie yra Elifazo su-
nųs Edomo žemėje ir šitie Ados
sunųs. [17] Taipogi Ezavo sunaus
Rahuėlio šitie yra sunųs: kuni-
gaikštis Nabatas, kunigaikštis Za-
ra, kunigaikštis Samma, kuni-
gaikštis Mėsa. Tie tai yra Ra-
huėlio kunigaikščiai Edomo že-
mėje: jie yra Ezavo pačios Ba-
sematos sunųs. [18] O šitie buvo
Ezavo pačios Oolibamos sunųs:
kunigaikštis Jėhus, kunigaikštis
Ihelonas, kunigaikštis Korė. Ši-
tie yra Ezavo pačios, o Anos
dukters Oolibamos kunigaikščiai.
[19] Šitie yra Ezavo sunųs ir ši-
tie jų kunigaikščiai; jis gi ir Edo-
mas.

[20] Šitie yra Seiro Choriečio
sunųs, vietiniai gyventojai: Lo-
tamas, Sobalis, Sebeonas, Ana,

(11) *Tėmanas.* Taip vadinosi žinoma ir paskiaus Idumėjos giminė ir kunigaikštystė. Plg. Jer. 49, 7. 20. Bar. 3, 22 ir k. — (12) *Tamna.* 1 Kron. 1, 36 iš tos Tamnos padaryta, klaidingai perrašant, Elifazo sunų. — *Sunus*: anukai.

(20) *Seiro Choriečio.* Seiru kitur vadinasi Idumėjos kalnai ir šalis; čionai gi

son, et Eser, et Disan: hi du-
ces Horraei, filii Seir in terra
Edom. [22] Facti sunt autem filii
Lotan: Hori et Heman: erat au-
tem soror Lotan, Thamna. [23] Et
isti filii Sobal: Alvan et Mana-
hat et Ebal, et Sepho et Onam.
[24] Et hi filii Sebeon: Aia et Ana.
Iste est Ana qui invenit aquas
calidas in solitudine, cum pa-
sceret asinos Sebeon patris sui:
[25] habuitque filium Dison, et fi-
liam Oolibama. [26] Et isti filii
Dison: Hamdan, et Eseban, et
Jethram, et Charan. [27] Hi quo-
que filii Eser: Balaan, et Zavan,
et Acan. [28] Habuit autem filios
Disan: Hus, et Aram. [29] Hi du-
ces Horraeorum: dux Lotan, dux
Sobal, dux Sebeon, dux Ana, [30]
dux Dison, dux Eser, dux Di-
san: isti duces Horraeorum qui
imperaverunt in terra Seir.

[31] Reges autem qui regnave-
runt in terra Edom antequam
haberent regem filii Israel, fu-
erunt hi: [32] Bela filius Beor, no-
menque urbis ejus Danaba. [33]
Mortuus est autem Bela, et reg-
navit pro eo Jobab filius Zaræ
de Bosra. [34] Cumque mortuus
esset Jobab, regnavit pro eo
Husam de terra Themanorum.

[21] Disonas, Eseras ir Disanas.
Šitie yra Seiro sunųs, Chorie-
čių kunigaikščiai, Edomo žemė-
je. [22] O Lotamas turėjo sunųs
Horį ir Hemaną; o Lotano se-
suo buvo Tamna. [23] Ir šitie So
balio sunųs: Alvanas, Manaha-
tas, Ebalis, Sėfas ir Onamas. [24]
Ir šitie Sebeono sunųs Aja ir
Ana. Tas tai Ana rado tyruose
karštus vandenis, ganydamas sa-
vo tėvo Sebeono asilus. [25] Jis tu-
rėjo sunų Disoną ir dukterį Ooli-
bamą. [26] Ir šitie yra Disono su-
nųs. Hamdanas, Esebanas, Jėtra-
mas ir Charanas. [27] Taipogi ši-
tie yra Esero sunųs: Balaanas,
Zavanas ir Akanas. [28] O Disanas
turėjo sunųs Husą ir Aramą. [29]
Šitie yra Choriečių kunigaikš-
čiai: kunigaikštis Lotanas, kuni-
gaikštis Sobalis, kunigaikštis Se-
beonas, kunigaikštis Ana, [30] ku-
nigaikštis Disonas, kunigaikštis
Eseras, kunigaikštis Disanas: ši-
tie yra Choriečių kunigaikščiai,
viešpatavusieji Seiro žemėje.

[31] Karaliai gi, karaliavusieji
Edomo žemėje pirma, negu Iz-
raėlio vaikai turėjo karalių, bu-
vo šitie: [32] Beoro sunus Bėla, o
jo miesto vardas Dėnaba. [33] O
Bėla mirė, ir jo vietoje karalia-
vo Zaros sunus Jobabas iš Bos-
ros. [34] Mirus Jobabui, jo vietoje
karaliavo Husamas iš Tėmanie-
čių žemės. [35] Taipogi šitam mi-

yra ypatos vardas. Seiras buvo iš giminės Choriečių, (ebr. *Chori*) t. y. žmonių, gyvenusių urvuose ir olose, kokių Idumėjoje yra daug (plg. 14, 6). Apgalėję tuos vietinius gyventojus Idumėjiečiai išpradžios su jais vienijosi moterystėmis, paskui gi visai išnaikino (plg. 5 Moz. 2, 12. 22). — (**24**) *Rado tyruose karštus vandenis.* Tokio karšto vandens šaltinių ir dabar yra keletas Seiro kalnuose.

(**31**) *Karaliai...* Tie karaliai valdė visą Idumėjos kraštą; augščiaus gi minėtieji kunigaikščiai tik jos dalis arba atskiras gimines. Idumėjos karaliai regimai buvo renkami, kadangi neivienas jų nebuvo savo tėvo įpėdiniu. — *Pirma negu...* Tie žodžiai gali buti čionai paskesniojo laiko priedas; bet galėjo juos parašyti jau ir Mozė, kadangi pats Dievas patriarkams buvo nesykį žadėjęs, kad išrinktoji žydų tauta turės karalius (17, 5; 26, 3; 35, 11). — (**33**) *Bosra.* Dabar B e s s e i r a, minima dar Iz. 34, 36; 53, 1. Am. 1, 12 ir k.

[35] Hoc quoque mortuo, regnavit
pro eo Adad filius Badad, qui
percussit Madian in regione Mo-
ab: et nomen urbis ejus Avith.
[36] Cumque mortuus esset Adad,
regnavit pro eo Semla de Ma-
sreca. [37] Hoc quoque mortuo
regnavit pro eo Saul de fluvio
Rohoboth. [38] Cumque et hic obi-
isset, successit in regnum Ba-
lanan filius Achobor. [39] Isto quo-
que mortuo, regnavit pro eo Adar,
nomenque urbis ejus Phau: et
appellabatur uxor ejus Meetabel,
filia Matred filiæ Mezaab.
[40] Hæc ergo nomina ducum
Esau, in cognationibus, et locis,
et vocabulis suis: dux Thamna,
dux Alva, dux Jetheth, [41] dux
Oolibama, dux Ela, dux Phinon,
[42] dux Cenez, dux Theman, dux
Mabsar, [43] dux Magdiel, dux Hi-
ram: hi duces Edom habitantes
in terra imperii sui, ipse est
Esau pater Idumæorum.

rus, jo vietoje karaliavo Badado
sunus Adadas, kurs sumušė Ma-
dianitus Moabo krašte; ir jo mies-
to vardas Avitas. [36] Mirus Ada-
dui, jo vietoje karaliavo Sėmla
iš Masrėkos [37] Taipogi šitam
mirus, jo vietoje karaliavo Sau-
lius nuo Rohoboto upės. [38] Ir
šitam mirus, jo įpėdiniu karalys-
tėje buvo Achoboro sunus Ba-
lananas. [39] Taipogi šitam mirus,
jo vietoje karaliavo Adaras, o jo
miesto vardas Fau; ir jo pati
vadinosi Mėėtabėle, Mėzaabo
dukters Matrėdos duktė.
[40] Šitie tat yra Ezavo kuni-
gaikščių vardai pagal jų kilmę,
vietas ir pavardes: kunigaikštis
Tamna, kunigaikštis Alva, ku-
nigaikštis Jėtėtas, [41] kunigaikš-
tis Oolibama, kunigaikštis Ela,
kunigaikštis Pinonas, [42] kuni-
gaikštis Kėnėzas, kunigaikštis
Tėmanas, kunigaikštis Mabsaras,
[43] kunigaikštis Magdiėlis, kuni-
gaikštis Hiramas. Šitie yra Edo-
mo kunigaikščiai, gyvenusieji sa-
vo viešpatavimo žemėje; jis taipo-
gi yra Ezavas Idumėjiečių tėvas.

3. Jokubo ir jo sunų istorija. a) Pirmoji Juozapo istorijos dalis. 1) Juozapas brolių parduotas Aigyptan.

Caput XXXVII. [1] Habitavit
autem Jacob in terra Chanaan,
in qua pater suus peregrinatus
est. [2] Et hae sunt generationes
ejus:

37. perskyrimas. [1] O Jokubas
gyveno Kanaano žemėje, kurioje
jo tėvas buvo ateiviu. [2] Ir šita
yra jo istorija.

---

(40) *Šitie tat...* Po karalių vėl ėmė valdyti Iduméją kunigaikščiai. Plg. 1 Kron. 1, 51.

3. 37, 1-36. Tėvo numylėtasis Juozapas savo sapnų pasakojimu sukelia brolių pavydą, kurie išpradžios nori jį užmušti, bet patariant Rubenui ir Judui susilaiko nuo užmušimo ir parduoda jį Madianitų pirkliams, tie gi nuvedę Aigyptan parduoda jį Putifarui, tuotarpu kad Jokubas jį aprauda kaipo žvėrių sudraskytą.

(37, 2) *Jo istorija.* Nors nemaža Jokubo givenimo atsitikimų buvo minėta jau augščiaus, vienok sekantis pasakojimas, kuriame žymiausią vietą užima jo sunus Juozapas, įvardintas Jokubo istorija; padaryta taip dėlto, kad Jokubas buvo griež-

Joseph cum sedecim esset an-
norum, pascebat gregem cum
fratribus suis adhuc puer: et
erat cum filiis Balae et Zelphae
uxorum patris sui: accusavitque
fratres suos apud patrem crimi-
ne pessimo. 3 Israel autem dili-
gebat Joseph super omnes filios
suos, eo quod in senectute ge-
nuisset eum: fecitque ei tunicam
polymitam. 4 Videntes autem
fratres ejus quod a patre plus
cunctis filiis amaretur, oderant
eum, nec poterant ei quidquam
pacifice loqui. 5 Accidit quoque
ut visum somnium referret fra-
tribus suis: quae causa majoris
odii seminarium fuit. 6 Dixitque
ad eos: Audite somnium meum
quod vidi: 7 putabam nos ligare
manipulos in agro: et quasi con-
surgere manipulum meum, et
stare, vestrosque manipulos cir-
cumstantes adorare manipulum
meum. 8 Responderunt fratres
ejus: Numquid rex noster eris?
aut subjiciemur ditioni tuae?
Haec ergo causa somniorum at-
que sermonum, invidiae et odii
fomitem ministravit. 9 Aliud quo-
que vidit somnium, quod nar-
rans fratribus, ait: Vidi per som-
nium quasi solem, et lunam, et
stellas undecim adorare me. 10
Quod cum patri suo, et fratri-
bus retulisset, increpavit eum
pater suus, et dixit: Quid sibi
vult hoc somnium quod vidisti?
num ego et mater tua, et fra-

Juozapas, kada jam buvo su-
kakę šešiolika metų, ganė dar
vaikas budamas draug su savo
broliais bandą. Jis budavo su sa-
vo tėvo pačių Balos ir Zėlpos
sunumis ir apskundė tėvui savo
brolius už bjauriausį prasikalti-
mą. 3 Izraėlis mylėjo Juozapą
labiaus už visus savo sunus, nes
jam buvo gimęs senatvėje; jis
jam pasiudino margą apdarą. 4
Jo gi broliai matydami, kad jis
tėvo mylimas labiaus už visus
sunus, jo nekentė ir negalėjo nie-
ko ramiai jam kalbėti. 5 Atsiti-
ko, taipogi, kad jis matytą sap-
ną papasakojo savo broliams; tai
sužadino dar didesnę neapykan-
tą. 6 Jis jiems sakė: Paklausyki-
te mano sapno, kurį sapnavau:
7 Man rodėsi, kad mes rišame
lauke pėdus, ir mano pėdas tar-
si atsikėlė ir stovėjo, o jusų pė-
dai aplink stovėdami nusilenkė
prieš mano pėdą. 8 Jo broliai at-
sakė: Bene busi musų karalius?
arba rasi mes busime paduoti ta-
vo valdžion? Tie tat sapnai ir
šnekos dar labiaus pakurstė pa-
vydą ir neapykantą. 9 Jis sap-
navo dar kitą sapną, kurį apsa-
kodamas broliams tarė: Mačiau
sapne lyg-kad saulę ir mėnesį
ir vienuoliką žvaigždžių nusilen-
kiant prieš mane. 10 O kada tai
papasakojo savo tėvui ir bro-
liams, barė jį jo tėvas ir tarė:
Ką reiškia tas sapnas, kurį sap-
navai? argi aš ir tavo motina

čiausioje prasmėje tik žydų tėvas; jo gi ir jo ainijos likimas labai artimai surištas su Juozapo likimu.

Šešiolika metų. Ebr. ir visuose kituose tekstuose s e p t y n i o l i k a. — *Už bjauriausį prasikaltimą.* Jokubo sunų nusidėjimas buvo prieš nekaltybės dorą; skaisti Juozapo dušia jo negalėjo pakęsti. Tai buvo pirma brolių neapykantos prie-

žastis. — **(3)** *Izraėlis mylėjo...* Čia nurodoma tik viena ypatingos meilės priežasčių. Juozapas buvo pirmasis mylimos Jokubo pačios Rakėlės sunus. — *Margą apdarą.* Buvo tai gana daili jupa su rankovėmis, siekianti lig riešų (23. eil.). — **(5)** *Matytą sapną...* Juozapo sapnai ir toliaus Paraono tarnų bei paties Paraono regimai buvo Dievo siųsti. — **(10)** *Barė*

tres tui adorabimus te super ter-
ram? 11 Invidebant ei igitur fra-
tres sui: pater vero rem tacitus
considerabat.
12 Cumque fratres illius in pa-
scendis gregibus patris moraren-
tur in Sichem, 13 dixit ad eum
Israel: Fratres tui pascunt oves
in Sichimis: veni, mittam te ad
eos. Quo respondente, 14 Praesto
sum, ait ei: Vade, et vide si
cuncta prospera sint erga fra-
tres tuos, et pecora: et renun-
tia mihi quid agatur. Missus de
valle Hebron, venit in Sichem:
15 invenitque eum vir errantem
in agro, et interrogavit quid
quaereret. 16 At ille respondit:
Fratres meos quaero, indica mi-
hi ubi pascant greges. 17 Dixit-
que ei vir: Recesserunt de loco
isto: audivi autem eos dicentes:
Eamus in Dothain Perrexit er-
go Joseph post fratres suos, et
invenit eos in Dothain. 18 Qui
cum vidissent eum procul, ante-
quam accederet ad eos, cogita-
verunt illum occidere: 19 et mu-
tuo loquebantur: Ecce somnia-
tor venit: 20 Venite, occidamus
eum, et mittamus in cisternam
veterem: dicemusque: Fera pes-
sima devoravit eum: et tunc ap-
parebit quid illi prosint somnia
sua. 21 Audiens autem hoc Ru-
ben, nitebatur liberare eum de
manibus eorum, et dicebat: 22
Non interficiatis animam ejus,
nec effundatis sanguinem: sed
projicite eum in cisternam hanc,

ir tavo broliai nusilenksime prieš
tave iki žemei? 11 Taigi, jo bro-
liai jam pavydėjo; o tėvas tylo-
mis svarstė tą dalyką.
12 Kada jo broliai, ganydami
tėvo bandas, buvo prie Sikėmo,
13 Izraėlis jam tarė: Tavo broliai
gano avis Sikėmo šalyje; eikš,
aš tave siųsiu pas juos. Jam at-
sakius: 14 Štai aš, tarė į jį: Eik
ir pažiurėk, ar visa laiminga ta-
vo broliams ir galvijams, ir man
pranešk, kas darosi. Išsiųstas iš
Ebrono slėnio, jis nuėjo Sikė
man. 15 Tenai vienas vyras jį
rado klaidžiojantį po lauką ir
paklausė, ko ieškąs. 16 O jis at-
sakė: Ieškau savo brolių; pasa
kyk man, kame jie gano bandas.
17 Ir vyras jam tarė: Jie pasi-
traukė iš šitos vietos; girdėjau
gi juos sakant: Eikime į Dotai-
ną. Juozapas tat nuėjo paskui
savo brolius ir rado juos Dotai-
ne. 18 Jie pamatę jį ištolo, pir
ma negu prie jų prisiartino, ma-
nė jį užmušti 19 ir kalbėjosi tarp
savęs: Štai ateina sapnuotojas.
20 Eikite, užmuškime jį ir įmes-
kime į seną šulinį, ir sakysime:
laukinis žvėris jį prarijo, ir tuo-
met pasirodys, ką jam padės jo
sapnai. 21 O tai išgirdęs Rube-
nas stengėsi jį išliuosuoti iš jų
rankų ir sakė: 22 Neužmuškite
jo ir neišliekime kraujo; bet
įmeskite jį į šitą šulinį, kurs yra
tyruose, ir užlaikykite savo ran-
kas nesuteptas; tai gi kalbėjo
norėdamas jį atimti iš jų rankų

jį jo tėvas... Sapno išsipildymas rodėsi nesutinkąs su pagarba, priderančia gimdytojams iš vaikų; nors Jokubas svarstė sau vienas sapno reikšmę (11. e.), vienok sudraudė Juozapą brolių akyse, labiausiai norėdamas savo pasielgimu numalšinti jų pavydą ir neapykantą.

(**12**) *Buvo prie Sikėmo.* Tuo metu regimai jau buvo užmiršta didi skriauda, Jokubo sunų padaryta Sikėmo gyventojams, ir įvykusi santaika. — (**17**) *Dotainą.* Dabar T e l l D o t h a n į šiaurę nuo Sikėmo.

quæ est in solitudine, manus-
que vestras servate innoxias: hoc
autem dicebat, volens eripere
eum de manibus eorum, et red-
dere patri suo. 23 Confestim igi-
tur ut pervenit ad fratres suos,
nudaverunt eum tunica talari,
et polymita: 24 miseruntque eum
in cisternam veterem, quæ non
habebat aquam.

25 Et sedentes ut comederent
panem, viderunt Izmaelitas via-
tores venire de Galaad, et ca-
melos eorum portantes aromata,
et resinam, et stacten in Ægyp-
tum. 26 Dixit ergo Judas fratri-
bus suis: Quid nobis prodest si
occiderimus fratrem nostrum, et
celaverimus sanguinem ipsius?
27 Melius est ut venumdetur Is-
maelitis, et manus nostræ non
polluantur: frater enim, et caro
nostra est. Acquieverunt fratres
sermonibus illius. 28 Et præter-
euntibus Madianitis negotiato-
ribus, extrahentes eum de ci-
sterna, vendiderunt eum Ismae-
litis, viginti argenteis: qui du-
xerunt eum in Ægyptum. 29 Re-
versusque Ruben ad cisternam,
non invenit puerum: 30 et scis-
sis vestibus pergens ad fratres
suos, ait: Puer non comparet,
et ego quo ibo? 31 Tulerunt au-
tem tunicam ejus, et in sangui-
ne hœdi, quem occiderant, tin-
xerunt: 32 mittentes qui ferrent

ir sugrąžinti tėvui. 23 Taigi, tuo-
jau, kaip tik jis atėjo pas bro-
lius, jie nuvilko ilgą lig riešų,
margą rubą 24 ir jį patį įmetė
senan šulinin, kuriame nebuvo
vandens.

25 Ir susėdę duonos valgytų
pamatė keliauninkus Izmaėlitus
ateinant iš Galaado ir jų kup-
ranugarius nešant kvepalus, ir
sakus, ir myros sultis Aigyptan.
26 Judas tat tarė savo broliams:
Ką mums pravers, jei užmušime
musų brolį ir paslėpsime jo krau-
ją? 27 Bus geriaus jį pardavus
Izmaėlitams ir musų rankoms
nesusitepus; nes jis yra musų
brolis ir musų kunas. Broliai pri-
tarė tiems žodžiams. 28 Ir einant
pro šalį Madianitų pirkliams, jie,
ištraukę jį iš šulinio, pardavė
Izmaėlitams už dvidešimti si-
dabrinių; tie gi jį nuvedė Aigyp-
tan. 29 O Rubenas, sugrįžęs prie
šulinio, neberado vaikino 30 ir,
perplėšęs rubus, prieidamas prie
brolių, tarė: Pražuvo vaikinas,
ir kur aš eisiu? 31 O jie ėmė jo
rubą ir pamirkė kraujuje ožio,
kurį buvo papjovę, 32 ir išsiun-
tė nuneštų pas tėvą ir pasakytų:
Šitą mes radome: veizdėk, ar tai
tavo sunaus rubas, ar ne? 33 Pa-

---

(25) *Izmaėlitus.* Tie patįs pirkliai toliaus vadinasi Madianitais (eil. 28. 36; 39, 1). Beveik visa anų laikų pirklystė Palestinoje tarp Indijos ir Aigypto buvo pakliuvusi į rankas tųdviejų tautų, atsiradusių iš dviejų Abraomo sunų (25, 2. 12...) ir tarp savęs susimaišiusių; taip kad jų vardai buvo tapę pirklių synonymais. — *Kvepalus...* Madianitų vežamos prekės vadinasi ebr. *n'kh'oth, c'ri* ir *lot.* Visos jos buvo kvepinčios augalų sultįs arba sakai. Labai daug jų vartodavo Aigypte balsimuodami lavonus. Madianitai versdavosi dar vergais. — **(28)** *Dvidešimti sidabrinių.* Tai buvo paprasta Mozės laikais vergo kaina. Kun. 27, 7. Jei sidabrinis siklis buvo vertas apie 1 rb. 10 kap. (arti 3 fr.), tai už Juozapą gauta ne daugiaus kaip 22 rb. Plg. 23, 16. — **(29)** *O Rubenas...* Jo regimai nebebuvo su broliais, kada tie pardavė Juozapą. — **(30)** *Perplėšęs rubus.* Senobėje rubus perplėš-

ad patrem, et dicerent: Hanc
invenimus: vide utrum tunica
filii tui sit, an non. 33 Quam cum
agnovisset pater, ait: Tunica filii
lii mei est, fera pessima comedit
dit eum, bestia devoravit Joseph.
34 Scissisque vestibus, indutus
est cilicio, lugens filium suum
multo tempore. 35 Congregatis
autem cunctis liberis ejus ut lenirent
nirent dolorem patris, noluit consolationem
solationem accipere, sed ait: Descendam
scendam ad filium meum lugens
in infernum. Et illo perseverante
in fletu, 36 Madianitæ vendiderunt
runt Joseph in Ægypto Putiphari
phari eunucho Pharaonis magistro
stro militum.

žinęs jį tėvas tarė: Rubas mano
sunaus; laukinis žvėris jį suėdė,
skernagis prarijo Juozapą. 34 Ir
perplėšęs rubus apsivilko ašutinę,
ne, ilgą laiką apraudodamas savo
vo sunų. 35 O susirinkus visiems
jo vaikams tėvo skausmo maldytų,
dytų, nenorėjo priimti paguodos,
bet tarė: Nužengsiu pas savo
sunų raudodamas į mirusiųjų buveinę.
veinę. Ir jam nesiliaunant verkti,
36 Madianitai pardavė Juozapą
Aigypte Paraono kamarponiui ir
kareivių vadui Putifarui.

2) Judo ainiai.

Caput XXXVIII. 1 Eodem
tempore descendens Judas a fratribus
tribus suis divertit ad virum
Odollamitem, nomine Hiram 2
Viditque ibi filiam hominis Chananæi,
nanæi, vocabulo Sue: et accepta
ta uxore, ingressus est ad eam.
3 Quæ concepit, et peperit fi-

38. perskyrimas. 1 Tuo pačiu
metu Judas, atsitraukęs nuo savo
vo brolių, nuėjo pas vieną vyrą
iš Odolamo, vardu Hiramą. 2 Jis
ten pamatė vieno Kananiečio,
vardu Suės, dukterį ir, paėmęs
ją moterystėn, įėjo pas ją. 3 Ji
tapo nešcia ir pagimdė sunų, ir

davo ant krutinės; buvo tai ženklas didžio nuliudimo, skausmo, atgailos. — (**34**) *Ašutinė.* Ebr. *caq.* Buvo tai maišas iš kieto audeklo arba iš kupranugario plaukų, kuriuo apsivilkdavo ant nuogo kuno, išreikšdami didžiausį nuliudimą arba atgailą darydami. — (**35**) *Nužengsiu pas savo sunų.* Gražus apsireiškimas Jokubo tikėjimo į dušios nemarumą. Jis neabejoja, kad Juozapą sudraskė žvėris, bet draug tiki, jo dušią gyvą esant kitame pasaulyje, ir laukia, kad ten jo paties dušia susitiks su pražuvusio sunaus dušia. Mirusių buveinė ebr. vadinasi *še'ol*, t. y. gilybės. Plg. 25, 8. — (**36**) *Paraono kamarponiui.* Daugelis tarnų Rytų karalių rumuose budavo ištikrųjų romytiniai (lot. e u n u c h u s); bet su laiku pradėta taip vadinti apskritai augštesnius karaliaus valdininkus. Minimas čionai kamarponis turėjo pačią. — *Kareivių vadui:* viršininkui kareivių, paskirtų sergėti karaliaus rumus ir ypatą. Anot ebr. t.: b u d e l i ų v i r š i n i n k u i. — *Putifarui.* LXX: Πετεφρής. Tas vardas tikrai aigyptiškas (P e t i p a r a) ir reiškia paskirtąjį dievaičiui R a, t. y. saulei.

38, 1-30. Jokubo sunus Judas veda pačią Kananietę, iš kurios jam gimsta trįs sunųs. Jiems užaugus, du vyresniuoju miršta kits po kito, nepalikdami vaikų iš Tamaros, kurią jiemdviem tėvas buvo davęs moterystėn. Kadangi Judas nenori, kad ji taptų jo trečiojo sunaus pačia, todėl Tamara apgavimu gauna ainiją iš paties Judo ir pagimdo dvynus.

(**38, 1**) *Judas, atsitraukęs...* Judo pasitraukimas iš savo tėvo namų, moterystės su svetimtautėmis ir kilęs dorinis ištvirkimas aiškiai nurodo, kokiame dideliame pavojuje atsirado Jokubo giminė, begy-

lium, et vocavit nomen ejus Her.
4 Rursumque concepto fœtu, na-
tum filium vocavit Onan. 5 Ter-
tium quoque peperit: quem ap-
pellavit Sela: quo nato, parere
ultra cessavit. 6 Dedit autem
Judas uxorem primogenito suo
Her, nomine Thamar. 7 Fuit quo-
que Her primogenitus Judæ, ne-
quam in conspectu Domini: et
ab eo occisus est. 8 Dixit ergo
Judas ad Onan filium suum: In-
gredere ad uxorem fratris tui,
et sociare illi, ut suscites semen
fratri tuo. 9 Ille sciens non sibi
nasci filios, introiens ad uxorem
fratris sui, semen fundebat in
terram, ne liberi fratris nomine
nascerentur. 10 Et idcirco per-
cussit eum Dominus, quod rem
detestabilem faceret. 11 Quam
ob rem dixit Judas Thamar nu-
rui suæ: Esto vidua in domo
patris tui, donec crescat Sela
filius meus: timebat enim ne et
ipse moreretur, sicut fratres ejus.
Quæ abiit, et habitavit in do-
mo patris sui.
12 Evolutis autem multis die-
bus, mortua est filia Sue uxor
Judæ: qui post luctum consola-
tione suscepta, ascendebat ad
tonsores ovium suarum, ipse et
Hiras opilio gregis Odollamites,
in Thamnas. 13 Nuntiatumque
est Thamar quod socer illius
ascenderet in Thamnas ad ton-
dendas oves. 14 Quæ, depositis
viduitatis vestibus, assumpsit

praminė jį vardu Hėras. 4 Ir vėl
ji pradėjo ir, pagimdžius sunų,
pavadino jį Onanu. 5 Ji pagim-
dė taipogi trečią, kurį praminė
Sėla; tam gimus, ji nebeturėjo
daugiaus vaikų. 6 O Judas davė
savo pirmgimiui Hėrui pačią var-
du Tamarą. 7 Bet Judo pirmgi-
mis Hėras buvo netikęs Vieš-
paties akyvaizdoje ir buvo jo
užmuštas. 8 Judas tat tarė savo
sunui Onanui: Įeik pas savo bro-
lio pačią ir gyvenk su ja, kad
duotumei savo broliui ainiją. 9
Jis, žinodamas ne sau gimsiant
sunus, įeidamas pas savo brolio
pačią elgėsi taip, kad ji negalė-
tu tapti motina, nenorėdamas,
kad vaikai gimtu brolio vardu.
10 Ir užtat Viešpats jį ištiko,
nes darė bjaurų dalyką. 11 To
dėlei Judas tarė savo marčiai
Tamarai: Buk našlė savo tėvo
namuose, kolei neužaugs mano
sunus Sėla; nes jis bijojosi, kad
ir tasai nenumirtu kaip jo bro-
liai. Ji nuėjo sau ir gyveno sa-
vo tėvo namuose.
12 Praslinkus gi daugeliui die-
nų, mirė Suės duktė o Judo pati.
Po apraudojimo nusiraminęs ėjo
pas savo avių kirpėjus jis ir ban-
dos piemuo Odolamietis Hiras į
Tamną. 13 Ir buvo pranešta Ta-
marai, kad jos šešiuras eina į
Tamną avių kirptų. 14 Nusivil-
kus našlystės rubus ji pasiėmė
gaubtę ir, permainius apdarą, at-
sisėdo ant kryžkelio, kur eina-

vendama Kanaane, ir kaip labai reikalinga pasidarė gyvenimo aplinkybių permaina, kurią Dievo Apveizda rengė per Juozapo nugabenimą Aigyptan. — *Odolamo.* Miestelis garsus Dovido istorijoje, į šiaurę nuo Ebrono. — (5) *Tam gimus, ji...* Anot Ebr. t.: ir jis (Judas) buvo *K'zib'e,* kada ji pagimdė. *K'zib,* kitaip Achzib, minimas Joz. 15, 4. Mik. 1, 14. 15, buvo miestelis Adulamo apylinkėje. — (8) *Įeik pas savo brolio...* Regimai ir tuomet jau buvo paprotys, paskiaus Mozės įstatymdavystėje pavirtęs „levirato įstatu“ (5 Moz. 25, 5-30), kad, mirus vyresniajam broliui be vaikų ir palikus našlę, ją turėdavo vesti moterimi jaunesnis brolis, ir pirmas iš tos moterystės gimęs sunus skaitėsi mirusiojo brolio vaiku ir buvo jo įpėdiniu.

(12) *Bandos piemuo* Dabartiniame ebr.

theristrum: et mutato habitu,
sedit in bivio itineris, quod du-
cit Thamnam: eo quod crevisset
Sela, et non eum accepisset ma-
ritum. 15 Quam cum vidisset Ju-
das, suspicatus est esse mere-
tricem: operuerat enim vultum
suum, ne agnosceretur. 16 Ingre-
diensque ad eam, ait: Dimitte
me ut coëam tecum: nesciebat
enim quod nurus sua esset. Qua
respondente: Quid dabis mihi
ut fruaris concubitu meo? 17 di-
xit: Mittam tibi hœdum de gre-
gibus. Rursumque illa dicente:
Patiar quod vis, si dederis mi-
hi arrhabonem donec mittas quod
polliceris, 18 ait Judas: Quid ti-
bi vis pro arrhabone dari? Re-
spondit: Annulum tuum, et ar-
millam, et baculum quem manu
tenes. Ad unum igitur coitum
mulier concepit, 19 et surgens
abiit: depositoque habitu quem
sumpserat, induta est viduitatis
vestibus. 20 Misit autem Judas
hœdum per pastorem suum Odol-
lamitem, ut reciperet pignus quod
dederat mulieri: qui cum non
invenisset eam, 21 interrogavit
homines loci illius: Ubi est mu-
lier quæ sedebat in bivio? Re-
spondentibus cunctis: Non fuit
in loco isto meretrix, 22 rever-
sus est ad Judam, et dixit ei:
Non inveni eam: sed et homi-
nes loci illius dixerunt mihi,
nunquam sedisse ibi scortum. 23
Ait Judas: Habeat sibi, certe
mendacii arguere nos non potest,
ego misi hœdum quem promise-
ram: et tu non invenisti eam.
24 Ecce autem post tres menses
nuntiaverunt Judæ, dicentes:

ma į Tamną; dėlto kad Sėla bu-
vo užaugęs ir nebuvo jai duotas
vyru. 15 Pamatęs ją Judas ir spė-
damas esant kekšę, nes ji buvo
apsidengus savo veidą, kad ne-
butu pažinta, 16 priėjęs prie jos
tarė: Leisk man su tavim sugul-
ti; nes nežinojo ją esant jo mar-
čią. Jai atsakius: Ką man duosi
už sugulimą su manim? 17 jis
tarė: Atsiųsiu tau ožiuką iš ban-
dos. Ir jai vėl sakant: Pakęsiu,
ko tu nori, jei man duosi užsta-
tą, kolei atsiųsi, ką žadi, 18 Ju-
das tarė: Kokio nori užstato,
kad tau duočiau? Ji atsakė: Ta-
vo žiedo, apyrankės ir lazdos,
kurią turi rankoje. Taigi, iš vie-
no sugulimo moteriškė tapo nėš-
čia 19 ir atsikėlus nuėjo; ir nusi-
vilkus apdarą, kurį buvo pasi-
ėmus, apsivilko našlystės rubais.
20 O Judas nusiuntė per savo
piemenį Odolamietį ožiuką, kad
atsiimtu užstatą, kurį buvo da-
vęs moteriškei. Tasai jos nera-
dęs 21 pasiklausė anos vietos žmo-
nių: Kame yra moteriškė, sėdė-
jusi ant kryžkelio? Visiems at-
sakant: šitoje vietoje nebuvo
kekšės, 22 jis sugrįžo pas Judą
ir jam tarė: Aš jos neradau; bet
ir anos vietos žmonės man sakė,
kad ten niekuomet nesėdėjusi
paleistuvė. 23 Judas tarė: Tesi-
žino; ji tikrai negalės musų kal-
tinti už melagystę; aš nusiunčiau
ožiuką, kurį buvau žadėjęs, ir
tu jos neradai. 24 Bet štai po
trijų mėnesių pranešė Judui, sa-
kydami: Tavo marti Tamara ta-
po paleistuvė ir regisi esanti nėš-
čia. Ir Judas tarė: Išveskite ją,
kad butu sudeginta. 25 Ji veda-

t. *re'ehu*, jo prietelis. — *Į Tamną.* Dabar Kirbet-Tįbneh. — **(24)** *Išveskite ją, kad...* Moterų prasikaltimai prieš dorą buvo kietai baudžiami Rytuose. Judas, nors ištikrųjų neturėjo užmanymo duoti savo sunui Sėlai moterystėn

Fornicata est Thamar nurus tua,
et videtur uterus illius intume-
scere. Dixitque Judas: Produci-
te eam ut comburatur. 25 Quæ
cum duceretur ad pœnam, mi-
sit ad socerum suum, dicens: De
viro, cujus hæc sunt, concepi:
cognosce cujus sit annulus, et
armilla, et baculus. 26 Qui, ag-
nitis muneribus, ait: Justior me
est: quia non tradidi eam Sela
filio meo. Attamen ultra non
cognovit eam. 27 Instante autem
partu, apparuerunt gemini in
utero: atque in ipsa effusione
infantium unus protulit manum,
in qua obstetrix ligavit cocci-
num, dicens: 28 Iste egredietur
prior. 29 Illo vero retrahente
manum, egressus est alter: di-
xitque mulier: Quare divisa est
propter te maceria? et ob hanc
causam vocavit nomen ejus Pha-
res. 30 Postea egressus est fra-
ter ejus, in cujus manu erat coc-
cinum: quem appellavit Zara.

ma mirtin nusiuntė pas savo še-
šiurą, tardama: Aš tapau nėščia
iš vyro, kurio yra šitie daiktai;
pažink, keno yra žiedas, apyran-
kė ir lazda. 26 Jis, pažinęs savo
duotuosius daiktus, tarė: Ji už
mane teisesnė, kadangi aš jos
nedaviau savo sunui Sėlai Vie-
nok daugiaus jis jos nepažinojo.
27 O atėjus gimdymo metui, pa-
sirodė įsčioje esą dvyni. Ir pa-
čiame kudikių užgimime vienas
iškišo ranką, kurią pribuvėja per-
rišo raudonu siulu, sakydama: 28
Šitas išeis pirmas. 29 Bet, jam
atitraukus ranką, išėjo antrasis,
ir moteriškė tarė: Kam dėlei ta-
vęs perplyšo plėvė? Ir todėl jis
buvo pramintas vardu Parėsas.
30 Paskui išėjo jo brolis, ant ku-
rio rankos buvo raudonas siulas;
jį praminė Zara.

3) Juozapas Putifaro namuose.

Caput XXXIX. 1 Igitur Jo-
seph ductus est in Ægyptum,

39. perskyrimas. 1 Taigi, Juo-
zapas buvo nuvestas Aigyptan,

Tamaros, tečiau dabar pasirodo tebeskaitąs ją Sėlos sužieduotine ir budamas šeimynos galva skiria prasikaltusiai marčiai bausmę kaipo svetmoteriai, liepdamas ją užmušti akmenimis ir sudeginti.– (**26**) *Ji už mane teisesnė.* Tuo pasakymu Judas tik apsvarsto savo pasielgimą su Tamara kaipo su savo marčia. Jis nebuvo išpildęs savo pažadėjimo duoti ją moterystėn Sėlai; todėl jos apgavimą vadina teisingu. Pats gi Tamaros apgavimas savyje ir svetmoterystė pasilieka neabejotina nuodėmė; tik jos didumą sumažina geras Tamaros tikėjimas ir didelis troškimas priklausyti prie išrinktosios tautos, gavusios Dievo pažadėjimus (Efr. Auks. Ambr. Aug.).—(**29**) *Parėsas.* Ebr. *Parec*, p l y š i s. Taip jis buvo pramintas dėlto, kad, jam dar neišėjus iš motinos įsčios, jau buvo perplėšta plėvė, apdengianti kudikį įsčioje, ir tuomet buvo pasakyta: *Kam dėlei tavęs perplyšo plėvė, Mah paractha 'aleikha p a r e c.* Parėsui teko garbė priderėti prie Kristaus genealogijos. Mt. 1, 3. — (**30**) *Zara.* Ebr. *Zarach*, i š e i n a n t i s.

39, 1-20. Viešpačiui padedant, Juozapas įgyja didžią malonę pas savo valdovą; kadangi vienok nepasiduoda gašlios Putifaro pačios gundymams, nekaltai apskųstas įmetamas kalėjiman.

(**39, 1**) *Vyras Aigyptietis.* Kada Juozapas buvo nuvestas Aigyptan (apie 1920 m. pirm Kristaus), čia viešpatavo iš svetur atėjusi H y k s ų tauta, davusi Aigyptui

emitque eum Putiphar eunu-
chus Pharaonis, princeps exer-
citus, vir Ægyptus, de manu
Ismaelitarum, a quibus perdu-
ctus erat. 2 Fuitque Dominus
cum eo, et erat vir in cunctis
prospere agens: habitavitque in
domo domini sui, 3 qui optime
noverat Dominum esse cum eo,
et omnia, quæ gereret, ab eo
dirigi in manu illius. 4 Invenit-
que Joseph gratiam coram do-
mino suo, et ministrabat ei: a
quo præpositus omnibus guber-
nabat creditam sibi domum, et
universa quæ ei tradita fuerant:
5 benedixitque Dominus domui
Ægyptii propter Joseph, et mul-
tiplicavit tam in ædibus quam
in agris cunctam ejus substan-
tiam: 6 nec quidquam aliud no-
verat, nisi panem quo vesceba-
tur.

Erat autem Joseph pulchra
facie, et decorus aspectu. 7 Post
multos itaque dies injecit domi-
na sua oculos suos in Joseph,
et ait: Dormi mecum. 8 Qui ne-
quaquam acquiescens operi ne-
fario, dixit ad eam: Ecce domi-
nus meus, omnibus mihi tradi-
tis, ignorat quid habeat in do-
mo sua: 9 nec qiudquam est quod
non in mea sit potestate, vel
non tradiderit mihi, præter te,
quæ uxor ejus es: quo modo er-
go possum hoc malum facere,
et peccare in Deum meum? 10
Hujuscemodi verbis per singu-

ir jį nupirko vyras Aigyptietis,
Paraono kamarponis ir kareivių
vadas Putifaras, iš rankų Izmaė-
litų, kurie jį buvo atvedę. 2 Ir
Viešpats buvo su juo; ir jis bu-
vo vyras, kuriam viskas sekėsi;
jis gyveno savo pono namuose,
3 kurs geriausiai žinojo Viešpa-
tį esant su juomi ir duodant pa-
sisekimą visame, ko tiktai im-
davosi. 4 Juozapas rado malonę
pas savo poną ir jam tarnavo:
jo padarytas viso ko užveizdu,
valdė pavestus sau namus ir vi-
sa, kas jam buvo paduota 5 Ir
Viešpats palaimino Aigyptiečio
namus ir padaugino kaip namuo-
se taip ir laukuose visą jo lobį;
6 jis gi pats nieku kitu nesirupi-
no, kaip tik duona, kurią valgė.

O Juozapas buvo gražaus vei-
do ir dailios išvaizdos. 7 Taigi,
po daugelio dienų jo poni at-
kreipė savo akis į Juozapą ir ta-
rė: Gulėk su manim. 8 Jis visai
nepritardamas bjauriam darbui,
jai tarė: Štai mano ponas, visa
man padavęs, nežino, ką jis tu-
ri savo namuose; 9 ir nėra nie-
ko, kas nebutu mano valdžioje
arba nebutu man paduota, atsky-
rus tave, kuri esi jo pati; kaip
gi tat aš galiu daryti tą piktu-
mą ir nusidėti mano Dievui? 10
Tokiomis kalbomis moteriškė
vargino jaunikaitį kasdien; o jis

—

dvi karalių šeimyni, penkioliktą ir šešio-liktą (2100—1700 m. pirm Kr.); todėl nevisi augšti karaliaus rumų valdininkai buvo aigyptiečiai. — **(3)** *Viešpatį esant su juomi.* Pats Putifaras buvo pagonis ir netikėjo į Viešpatį; tik jis matė Juozapo tikėjimą ir tuo tikėjimu apsiaustus jo darbus, kurie buvo visuomet laimingi. — **(4)** *Užveizdu.* Visos turtingos Aigypto šeimy-nos, kaip nurodo senobiniai dokumentai, turėjo tokiuos užveizdus, kuriems buda-vo pavedami visi rupesčiai apie namus. — **(6)** *Jis gi pats...* Patifaro pasitikėjimas savo užveizdu buvo taip didis, kad jis pats nieku kitu nesirupino, kaip tik gy-venimo džiaugsmais.

(7) *Jo poni atkreipė...* Aigyptiečiai ne-laikydavo savo pačių uždarę nuo žmonių

los dies et mulier molesta erat adolescenti: et ille recusabat stuprum. [11] Accidit autem quadam die ut intraret Joseph domum, et operis quippiam absque arbitris faceret: [12] et illa, apprehensa laciuia vestimenti ejus, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu ejus pallio fugit, et egressus est foras. [13] Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis, et se esse contemptam, [14] vocavit ad se homines domus suæ, et ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, ut illuderet nobis: ingressus est ad me, ut coiret mecum: cumque ego succlamassem, [15] et audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, et fugit foras. [16] In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito revertenti domum, [17] et ait: Ingressus est ad me servus Hebræus quem adduxisti, ut illuderet mihi: [18] cumque audisset me clamare, reliquit pallium quod tenebam, et fugit foras. [19] His auditis dominus, et nimium credulus verbis conjugis, iratus est valde: [20] tradiditque Joseph in carcerem, ubi vincti regis custodiebantur, et erat ibi clausus.

gynėsi nuo svetimoterystės. [11] Vieną dieną atsitiko Juozapui įeiti į namus ir atlikti kokį ten darbą be liudytojų; [12] o ji nutvėrus jo rubo skverną, tarė: Gulėk su manim. Jis, palikęs jos rankose apdarą, pabėgo ir išėjo laukan. [13] Moteriškė, matydama savo rankose apdarą ir save esant paniekintą, [14] pasišaukė pas save savo namų žmones ir jiems tarė: Štai, įvedė čionai vyrą Ebrajį, kad su mumis darkiai elgtusi; tasai įėjo pas mane, kad su manim sugultu; o kad aš sušukau, [15] ir jis išgirdo mano balsą, paliko apdarą, kurį aš laikiau, ir išbėgo laukan. [16] Tiesai tat patvirtinti ji parodė sugrįžusiam į namus vyrui užturėtą apdarą [17] ir tarė: Įėjo pas mane tarnas Ebrajis, kurį tu atvedei, kad su manim darkiai pasielgtu, [18] o išgirdęs mane šaukiant, paliko apdarą, kurį laikiau, ir išbėgo laukan. [19] Tai išgirdęs ponas ir perdaug tikėdamas pačios žodžiams, labai įpyko [20] ir padavė Juozapą kalėjiman, kame buvo sergimi karaliaus kaliniai, ir jis buvo ten užrakintas.

4) Juozapas kalėjime.

[21] Fuit autem Dominus cum Joseph, et misertus illius dedit

[21] O Viešpats buvo su Juozapu ir jo pasigailėjęs davė jam

akių. Jos dalyvaudavo viešame gyvenime, bet, anot senobės liudijimų, negalėjo pasigirti didžia ištikimybe moterystėje.—(**14**) *Vyrą Ebrajį.* Kad kaltybė išrodytu dar didesnė Putifarienė primena svetimą tariamo prasikaltėlio kilmę. — (**20**) *Kalėjiman.* Buvo tai vienas iš viešų karaliaus kalėjimų, buvusių to paties Putifaro priežiuroje ir valdžioje. Nors Juozapo įmetimas kalėjiman buvo sunki bausmė, bet buvo galima laukti dar sunkesnės, butent jo pasmerkimo mirtin; rasi Putifarui pasirodė pačios apkaltinimas ne visai tikras ir privaląs ilgesnio tyrinėjimo.

39, 21—40, 23. Ir kalėjime Viešpats neapleidžia Juozapo. Čia jis įgija kalėjimo viršininko malonę ir prirengia sau išsiliuosavimą, išaiškindamas dviejų Paraono valdininkų sapnus.

(**21**) *Viešpats buvo su Juozapu.* Nuo vienybės su Dievu priderėjo visas žmo-

ei gratiam in conspectu principis carceris. [22] Qui tradidit in manu illius universos vinctos qui in custodia tenebantur: et quidquid fiebat, sub ipso erat. [23] Nec noverat aliquid, cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, et omnia opera ejus dirigebat.

Caput XL. [1] His ita gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Ægypti, et pistor, domino suo. [2] Iratusque contra eos Pharao (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus) [3] misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus et Joseph. [4] At custos carceris tradidit eos Joseph, qui et ministrabat eis: aliquantulum temporis fluxerat, et illi in custodia tenebantur. [5] Videruntque ambo somnium nocte una, juxta interpretationem congruam sibi: [6] ad quos cum introisset Joseph mane, et vidisset eos tristes, [7] sciscitatus est eos, dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra? [8] Qui responderunt: Somnium vidimus, et non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Joseph: Num-

rasti malonę kalėjimo užveizdėtojo akyse, [22] kurs padavė į jo rankas visus kalinius, laikomus kalėjime; ir kas tik tenai darėsi, buvo po juomi; [23] ir pats nieku nebesirupino, visa jam pavedęs; nes Viešpats buvo su juo ir jam duodavo pasisekimą visuose darbuose.

40. perskyrimas. [1] Po tų atsitikimų pasitaikė, kad du Aigypto karaliaus kamarponiu, jo vynpylis ir duonkepis, prasikalto savo ponui. [2] Ir įpykęs ant judviejų Paraonas (nes vienas buvo vynpylių viršininkas, kitas duonkepių), [3] įmetė juodu kareivių vado kalėjiman, kuriame buvo apkaltas ir Juozapas. [4] O kalėjimo sargas padavė juodu Juozapui, kurs jiems ir tarnavo. Kiek laiko praslinkus, kada juodu tebebuvo laikomu kalėjime, [5] abudu sapnavo tą pačią naktį sapną, kurio išaiškinimas jiemdviem galėjo pritikti. [6] Įėjęs rytą pas juodu Juozapas ir pamatęs juodu nuliudusiu, [7] teiravosi judviejų, sakydamas: Kodėl judviejų veidas šiandien labiaus nuliudęs negu paprastai? [8] Juodu atsakė: Mudu sapnavova sapną ir nėra,

nių apleisto ir jų akyse silpno Juozapo pasisekimas, ir dėlto įkvėptas autorius nuolat primena tą aplinkybę, kad *Viešpats buvo su Juozapu.* — *Kalėjimo užveizdėtojo.* To valdininko viršininkas buvo Putifaras.

(**40, 1**) *Po tų atsitikimų...* Iš tų žodžių visai negalima žinoti, kiek laiko praslinko, kolei kalėjime atsirado du žymiu kaliniu. Buvo tai vyriausieji Aigypto karaliaus vynpylis ir duonkepis, t. y. augšti karaliaus namų valdininkai, kurių vienas prižiurėdavo ir mėgindavo paduodamas į stalą vynus, antras gi — duoną ir kitokius iš tešlos kepamus skanskonius.—(**4**) *Tarnavo.* Ir kalėjiman įmesti augšti karaliaus valdininkai turėjo sau paskirtą tarną; juo gi tapo Juozapas. — (**5**) *Sapną, kurio išaiškinimas...* Dviem valdininkam jų sapnai pasirodė nepaprasti, ir juodu numanė tuose sapnuose esant uždengtą jų tolimesnio likimo paslaptį; bet pasilikdamu kalėjime juodu negalėjo liuosai pasivadinti sapnų spėjikų, kurie uždengtą paslaptį butu mėginę atspėti. Reikia gi žinoti, kad senobiniame Aigypte buvo begal prasiplatinęs tikėjimas į sapnus, ir daugelis užsiimdavo jų aiškinimu. — (**8**) *Nėra, kas mudviem...* Du kaliniu skaito Juozapą paprastu sargu ir tarnu, todėl savo sapnų jam išpradžios nepasakoja. — *Argi ne nuo Dievo...* Yra sapnų, kuriuos siunčia Dievas; tai išpažįsta krikščionių mokslas; iš to mokslo taipogi žinoma, kad tokiuos sapnus gali išaiškinti tik pats jų davėjas Dievas, arba jo

quid non Dei est interpretatio?
referte mihi quid videritis. 9 Nar-
ravit prior, præpositus pincer-
narum, somnium suum: Vide-
bam coram me vitem, 10 in qua
erant tres propagines, crescere
paulatim in gemmas, et post flo-
res uvas maturescere: 11 calicem-
que Pharaonis in manu mea: tu-
li ergo uvas, et expressi in ca-
licem quem tenebam, et tradi-
di poculum Pharaoni. 12 Respon-
dit Joseph: Hæc est interpre-
tatio somnii: Tres propagines,
tres adhuc dies sunt: 13 post
quos recordabitur Pharao mini-
sterii tui, et restituet te in gra-
dum pristinum: dabisque ei ca-
licem juxta officium tuum, si-
cut ante facere consueveras. 14
Tantum memento mei, cum be-
ne tibi fuerit, et facias mecum
misericordiam: ut suggeras Pha-
raoni ut educat me de isto car-
cere: 15 quia furto sublatus sum
de terra Hebræorum, et hic in-
nocens in lacum missus sum. 16
Videns pistorum magister quod
prudenter somnium dissolvisset,
ait: Et ego vidi somnium, Quod
tria canistra farinæ haberem su-
per caput meum: 17 et in uno
canistro quod erat excelsius, por-
tare me omnes cibos qui fiunt
arte pistoria, avesque comedere
ex eo. 18 Respondit Joseph: Hæc

kas mudviem išaškintu. Ir tarė
jiemdviem Juozapas: Argi ne nuo
Dievo pridera išaiškinimas? pa-
sakykita man, ką sapnavota? 9
Pirmasis papasakojo savo sapną
vynpylių viršininkas: Aš mačiau
ties savim vynmedį, 10 ant kurio
buvo trįs šakelės; pamažu jis su-
krovė spurgus, pražydo ir galop
prisirpo vynuogės; 11 aš gi lai-
kiau savo rankoje Paraono tau-
rę; nuskyniau tat uogas ir iš-
spaudžiau taurėn, kurią laikiau,
ir daviau taurę Paraonui. 12 Juo-
zapas atsakė: Šitas yra sapno iš-
aiškinimas. Trįs šakelės yra dar
trįs dienos, 13 po kurių Parao-
nas atsimins tavo tarnystę ir
tau sugrąžins pirma buvusią vie-
tą, ir tu jam davinėsi taurę su-
lig tavo pareigų, kaip ir pirma
paprastai darydavai. 14 Tiktai at-
simink mane, kada tau bus ge-
ra; padaryk man mielaširdystę
ir paminėk Paraonui, kad mane
išleistu iš šito kalėjimo, 15 nes
aš vagčia paimtas esu iš Ebrajų
žemės ir čionai nekaltas įmes-
tas duobėn. 16 Duonkepių virši-
ninkas, matydamas, kad buvo
išmintingai išaiškinęs sapną, ta-
rė: Ir aš sapnavau, kad ant sa-
vo galvos turėjau tris miltų pin-
tines, 17 ir pintinėje, buvusioje
augščiaus už kitas, aš nešiau vi-
sokius valgius, kurie daromi duon-

apšviestas žmogus. Ir Juozapas tiki, kad vien Dievas gali duoti išaiškinimą sapno, paliečiančio ateitį; o vidujinis balsas jam regimai sakė, kad Dievas tame atsitikime pasinaudos juo, kaipo įrankiu, per kurį duos pageidaujamą išaiškinimą.—(**9**) *Vynmedį.* Kad jau žiloje senobėje Aigypte buvo auginami vynmedžiai ir dirbamas vynas, dabar tikrai žinoma iš atrastų senobės dokumentų. — (**13**) *Atsimins tavo tarnystę.* Anot ebr. t.: P a k e l s t a v o g a l v ą. Panašiais žodžiais pranašaujamas ebr. t ir antram valdininkui (19. e.) likimas, tik su nedideliu, bet daug reiškiančiu skirtumu prasmėje: n u k e l s t a u g a l v ą. — (**15**) *Vagčia paimtas*: be žinios tėvo, brolio Rubeno ir daugybės namiškių. — *Iš Ebrajų žemės.* Taip Juozapas nurodo giminę, iš kurios buvo paimtas, o ne Kanaano šalį, kuriame tuomet gyveno dar ir kitos tautos. — (**16**) *Ant savo galvos.* Taip paprastai nešiodavo Aigypte neperdaug sunkias naštas. — (**17**) *Visokius valgius.* Iš senobės Ai-

est interpretatio somnii: Tria canistra, tres adhuc dies sunt: [19] post quos auferet Pharao caput tuum, ac suspendet te in cruce, et lacerabunt volucres carnes tuas.

[20] Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, et pistorum principis. [21] Restituitque alterum in locum suum, ut porrigeret ei poculum: [22] alterum suspendit in patibulo, ut conjectoris veritas probaretur. [23] Et tamen succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

kepių budu, ir paukščiai lesė iš jos. [18] Juozapas atsakė: Toks yra sapno išaiškinimas: trįs pintinės yra dar trįs dienos, [19] po kurių Paraonas nukirsdins tau galvą, ir tavė pakabins ant kryžiaus, ir paukščiai draskys tavo kuną.

[20] O po trijų dienų buvo Paraono gimimo sukaktuvės; jis padaręs didį pokilį savo tarnams atsiminė pokilio metu vynpylių viršininką ir vyriausį duonkepį, [21] ir vieną sugrąžino į jo vietą, kad vėl jam padavinėtu taurę, [22] kitą gi pakorė ant kartuvių, taip kad sapnų aiškintojo tikrumas pasitvirtino. [23] Vienok vynpylių viršininkas, sugrįžus laimei, užmiršo savo sapno aiškintoją.

5) Juozapas Aigypto viršininkas.

Caput XLI. [1] Post duos annos vidit Pharao somnium. Putabat se stare super fluvium, [2]

41. perskyrimas. [1] Po dviejų metų Paraonas sapnavo sapną. Jis tarėsi stovįs paupyje; [2] iš

gypto paminklų žinoma, kaip didis buvo tenai mokėjimas kepti visokius skanskonius iš tešlos. — *Paukščiai lesė.* Tai buvo negeras ženklas, pranašaująs duonkepio nebegrįžimą prie pareigų. — (**19**) *Pakabins ant kryžiaus.* Galvos nukirtimas ir lavono pakorimas buvo viena sunkiausių bausmių, kuriomis bausdavo Aigypte didelius prasikaltėlius. — (**23**) *Užmiršo.* Paprasčiausi žmonių gyvenimo istorija, kad laimingieji greitai užmiršta vargstančius.

41, 1-57. Dievo Apveizdai nuolat laikant Juozapą savo globoje, atsitinka taip, kad Paraonas sapnuoja sapnus apie riebias ir liesias karves, o taipogi apie pilnas ir tuščias varpas; kadangi sapnų niekas negali išaiškinti, pakviestas gi pas Paraoną Juozapas juos išaiškina apie busiantį Aigypte septynerių metų užderėjimą ir kitų septynerių metų badą, užtat Paraonas jį paskiria viso Aigypto viršininku ir duoda jam pačią, kuri pagimdo du sunu Efraimą ir Manasą. Juozapo pranašystė išsipildo, ir po septynerių užderėjimo metų ateina badas, kurs visus priverčia pirkties duonos pas Juozapą.

(**41, 1**) *Paupyje.* Iš viso sekančio straipsnio autorius pasirodo labai gerai žinąs Aigypto dalykus net su visomis jų smulkmenomis. Kalbėdamas apie Nilą, jis jį vadina *je'or*, t. y. žodžiu, paimtu iš aigyptiškos kalbos (aig. *aur*, upė) ir vartojamu tik tai upei pavadinti. — (**2**) *Karvės:* gyvulis labiausiai branginamas ir gerbiamas Aigypte. — *Pelkėtose vietose.* Ebr. *ba'achu.* Kitas aigyptiškos kilmės išsireiškimas, nes Aigyptiečiai visokias viksvas augančias pelkėse ir paupiuose vadindavo *achu.* — Patėmytina, kad riebios ir liesios karvės išeina iš Nilo, nuo kurio visai priklauso javų užderėjimas Aigypte; riebiosios ganosi ant žaliuojančios lygumos, o ne tik ant kranto, kadangi gerais metais Nilo vandenįs suvilgo plačiai visą jo slėnį, tuotarpu kad blogųjų metų symbolis, liesiosios karvės, ganosi tik prie

de quo ascendebant septem bo-
ves, pulchræ et crassæ nimis:
et pascebantur in locis palustri-
bus 3 Aliæ quoque septem emer-
gebant de flumine, fœdæ, con-
fectæque macie: et pascebantur
in ipsa amnis ripa in locis vi-
rentibus: 4 devoraveruntque eas,
quarum mira species et habitu-
do corporum erat. Expergefactus
Pharao, 5 rursum dormivit, et
vidit alterum somnium: Septem
spicæ pullulabant in culmo uno
plenæ atque formosæ: 6 aliæ quo-
que totidem spicæ tenues, et
percussæ uredine oriebantur, 7
devorantes omnem priorum pul-
chritudinem. Evigilans Pharao
post quietem, 8 et facto mane.
pavore perterritus, misit ad om-
nes conjectores Ægypti, cun-
ctosque sapientes: et accersitis,
narravit somnium, nec erat qui
interpretaretur.

9 Tunc demum reminiscens
pincernarum magister, ait: Con-
fiteor peccatum meum: 10 Iratus
rex servis suis, me et magistrum
pistorum retrudi jussit in car-
cerem principis militum: 11 ubi
una nocte uterque vidimus so-
mnium præsagum futurorum. 12
Erat ibi puer Hebræus, ejusdem
ducis militum famulus: cui nar-
rantes somnia; 13 audivimus quid-
quid postea rei probavit even-
tus: ego enim redditus sum offi-

upės išėjusios septynios labai
gražios ir riebios karvės ir ga-
niusiosi pelkėtose vietosę; 3 išsi-
nėrusios iš upės taipogi kitos
septynios karvės bjaurios ir la-
bai suliesėjusios ir ganiusiosi
ant pačio upės kranto žaliuojan-
čiose vietose, 4 ir prarijusios anas,
kurių stebėtinas buvo gražumas
ir riebumas. Nubudęs Paraonas
5 vėl užmigo ir sapnavo kitą
sapną: Buk septynios pilnos ir
dailios varpos išžėlusios iš vie-
no šiaudo; 6 išdygę taipogi kita
tiek menkų ir karščio nusvilin-
tų varpų, 7 ir jos prarijusios vi-
są pirmųjų gražumą. Nubudęs
Paraonas iš miego, 8 kada išaušo,
išgąsčio apimtas, siuntė pas vi-
sus Aigypto žinius ir visus iš-
minčius ir juos suvadinęs papa-
sakojo sapną, ir nebuvo, kas jį
išaiškintu.

9 Tik tuomet atsiminęs vynpy-
lių viršininkas tarė: Įšpažįstu sa-
vo kaltybę: 10 užsirustinęs ant sa-
vo tarnų karalius buvo liepęs
įmesti mane ir duonkepių virši-
ninką kareivių vado kalėjiman. 11
Tenai abudu vieną naktį sapnavo-
va sapną, pranašaujantį busian-
čius dalykus. 12 Tenai buvo jau
nikaitis Ebrajis, to paties karei-
vių vado tarnas; jam papasako-
ję sapnus, 13 išgirdova tai, ką pa-
tvirtino paskesnieji atsitikimai;

pat vandens, ant pačios „upės lupos“, ebr. *'al-šᵉfath hajᵉ'or.* — (5) *Iš vieno šiaudo.* Aigypte kviečiai paprastai turi ant kiekvieno šiaudo po keletą varpų. — (6) *Karščio nusvilintos.* Karštas pietryčių vėjas, pučiantis nuo Raudonosios juros pakraščių, labai kenksmingas visiems javams.—(8) *Pas visus Aigypto žinius...* Visokių žinių, burtininkų ir tt. Aigypte buvo labai daug; taigi, Paraonas pasiskubino pasikviesti pas save visus, kurie buvo labiaus pragarsėję kaipo sapnų aiškintojai. Ebr. jie vadinasi dviem vardais *chartummim* ir *chakhamim.* Pirmasis vardas rasi reiškia tuos, kurių svarbiausi pareiga buvo rašyti ir skaityti jieroglyfus; antras gi apskritai žmones, užsiimančius vargiai suprantamais slaptingais dalykais.

(9) *Išpažįstu savo kaltybę.* Anot Vulgatos kaltybe čionai pavadintas nedėkingumas į Juozapą, o anot ebr. t. buvusis

cio meo: et ille suspensus est
in cruce. 14 Protinus ad regis
imperium eductum de carcere
Joseph totonderunt: ac veste
mutata obtulerunt ei. 15 Cui il-
le ait: Vidi somnia, nec est qui
edisserat: quæ audivi te sapien-
tissime conjicere. 16 Respondit
Joseph: Absque me Deus respon-
debit prospera Pharaoni. 17 Nar-
ravit ergo Pharao quod viderat:
Putabam me stare super ripam
fluminis, 18 et septem boves de
amne conscendere, pulchras ni-
mis, et obesis carnibus: quæ in
pastu paludis vireta carpebant.
19 Et ecce, has sequebantur aliæ
septem boves in tantum defor-
mes et macilentæ, ut nunquam
tales in terra Ægypti viderim:
20 quæ, devoratis et consumptis
prioribus, 21 nullum saturitatis
dedere vestigium: sed simili ma-
cie et squalore torpebant. Evi-
gilans, rursus sopore depressus,
22 vidi somnium: Septem spicæ
pullulabant in culmo uno ple-
næ atque pulcherrimæ. 23 Aliæ
quoque septem tenues et per-
cussæ uredine, oriebantur e sti-
pula: 24 quæ priorum pulchritu-
dinem devoraverunt. Narravi
conjectoribus somnium, et ne-
mo est qui edisserat. 25 Respon-
dit Joseph: Somnium regis unum
est: quæ facturus est Deus, os-
tendit Pharaoni. 26 Septem bo-
ves pulchræ, et septem spicæ
plenæ: septem ubertatis anni
sunt: eamdemque vim somnii
comprehendunt. 27 Septem quo-
que boves tenues atque maci-
lentæ, quæ ascenderunt post eas,

nes aš buvau sugrąžintas prie
savo pareigų, o aną pakarta ant
kryžiaus. 14 Tuojau, liepiant ka-
raliui, nukirpo išvestam iš kalė-
jimo Juozapui plaukus ir apvil-
kę kitais rubais jį pastatė prieš
karalių. 15 Tasai jam tarė: Sap-
navau sapnus, ir nėra, kas juos
išaiškintų; aš girdėjau tave juos
atspėjant išmintingiausiai. 16 Juo-
zapas atsakė: Dievas o ne aš
duos Paraonui laimingą atsaky-
mą. 17 Paraonas tat papasakojo,
ką buvo sapnavęs: Aš tariausi
stovįs paupyje 18 ir mačiau iš
upės iškopant septynias labai
gražias ir nutukusias karves, ku-
rios besiganydamas ėdė pelkės
žolę. 19 Ir štai šitas sekė kitos
septynios karvės taip bjaurios ir
liesios, kad niekuomet tokių ne-
esu matęs Aigypto žemėje. 20
Jos, prarijusios ir suvirškinusios
pirmasias, 21 neparodė jokio so-
ties ženklo, bet pasiliko taip-
pat liesios ir bjaurios kaip pir-
ma. Nubudęs ir vėl miego ap-
galėtas, 22 sapnavau kitą sapną:
Septynios pilnos ir gražios var-
pos išdygo iš vieno šiaudo. 23
Taipogi išžėlė iš šiaudo kitos sep-
tynios menkos ir karšto vėjo nu-
svilintos varpos, 24 kurios prarijo
pirmųjų gražumą. Aš papasako-
jau sapną žiniams, ir nėra, kas
išaiškintų. 25 Juozapas atsakė:
Karaliaus sapnas yra vienas. Die-
vas parodė Paraonui, ką jis pa-
darysiąs. 26 Septynios gražios kar-
vės ir septynios pilnos varpos
yra septyneri gausybės metai
ir turi tą pačią reikšmę sapne.
27 Taipogi septynios menkos ir

prasikaltimas prieš Paraoną. — (14) *Nukirpo.* Anot ebr. t. nusiskuto. Senobiniai Aigyptiečiai nešiodavo trumpus plaukus ir skusdavo visą veidą, žydai gi darė visai priešingai. Juozapas, stodamas Paraono akyvaizdon, turi prisitaikyti prie Aigypto papročių. — (25) *Karaliaus sapnas yra vienas.* Nors sapnuota du atskiru

et septem spicæ tenues, et vento urente percussæ: septem anni venturæ sunt famis.
28 Qui hoc ordine complebuntur:
29 Ecce septem anni venient fertilitatis magnæ in universa terra Ægypti:
30 quos sequentur septem anni alii tantæ sterilitatis, ut oblivioni tradatur cuncta retro abundantia: consumptura est enim fames omnem terram,
31 et ubertatis magnitudinem perditura est inopiæ magnitudo.
32 Quod autem vidisti secundo ad eamdem rem pertinens somnium: firmitatis indicium est, eo quod fiat sermo Dei, et velocius impleatur.
33 Nunc ergo provideat rex virum sapientem et industrium, et præficiat eum terræ Ægypti:
34 qui constituat præpositos per cunctas regiones: et quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis,
35 qui jam nunc futuri sunt, congreget in horrea: et omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serveturque in urbibus.
36 Et præparetur futuræ septem annorum fami, quæ oppressura est Ægyptum, et non consumetur terra inopia.

37 Placuit Pharaoni consilium et cunctis ministris ejus:
38 locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?
39 Dixit ergo ad Joseph: Quia ostendit tibi Deus omnia quæ lo-

liesios karvės, po anų iškopusios, ir septynios plonos ir deginančio vėjo ištiktos varpos yra septyneri busiančiojo bado metai.
28 Tai pildysis šitokioje eilioje:
29 Štai ateis septyneri didelio derlingumo metai visoje Aigypto žemėje,
30 po kurių eis kiti septyneri metai tokio neužderėjimo, kad bus užmirštas visas pirma buvusis apstumas, nes badas sunaikins visą žėmę,
31 ir gausybės didumą prarys stokos didumas.
32 O kad antrą sykį sapnavai sapną apie tą patį dalyką, yra tai tikrumo ženklas, kad Dievo žodis įvyks ir greitai išsipildys.
33 Dabar tat karalius tepasirupina sujieškoti išmintingą ir veiklų vyrą ir jį tepadaro Aigypto žemės viršininku,
34 kurs įstatytu užveizdėtojus po visas šalis ir po penktą javų dalį per septynerius derlingumo metus,
35 kurie jau tuojau bus, surinktu į kluonus, ir kad visi javai butu supilti po Paraono valdžia ir laikomi miestuose,
36 ir butu prirengti septynerių busiančių metų badui, kurs vargins Aigyptą, idant kraštas nebutu sunaikintas stoka.

37 Ta patartis patiko Paraonui ir visiems jo tarnams,
38 ir jis jiems kalbėjo: Argi galėsime rasti tokį vyrą, kurs butu pilnas Dievo dvasios kaip šitas?
39 Tarė tat Juozapui: Kadangi tau Dievas nurodė visa, ką kalbėjai,

sapnu, bet juodu reiškia vieną ir tą pat dalyką.—(**28**) *Tai pildysis...* Anot ebr. t.: t a s y r a ž o d i s, k u r į p a s a k i a u P a r a o n u i. T a i, k ą D i e v a s t u r i d a r y t i, j i s p a r o d ė P a r a o n u i. Visame šitame pasakojime ebr. t. Vulgatoje išverstas liuosai ir sutrumpintas. — (**33**) *Dabar tat karalius...* Išaiškinęs sapnus Juozapas nurodo ir priemones, kurių reikia griebties, kad apsigynus nuo neužderėjimo pasekmių. Duodama patartis regimai taipogi Dievo įkvėpta; todėl ji tuojau priimama. — (**34**) *Po penktą javų dalį*.. Tai turėjo buti nepaprasta duoklė, bet reikalinga iš atžvilgio į aplinkybes. — (**35**) *Į kluonus.* Tam tikri kluonai javams supilti visados budavo Aigypte; dabar tik jų skaitlius turi buti padidintas.

cutus es, numquid sapientiorem
et consimilem tui invenire potero?
[40] Tu eris super domum
meam, et ad tui oris imperium
cunctus populus obediet: uno
tantum regni solio te praecedam.
[41] Dixitque rursus Pharao ad
Joseph: Ecce, constitui te super
universam terram Ægypti. [42]
Tulitque annulum de manu sua,
et dedit eum in manu ejus: vestivitque
eum stola byssina, et
collo torquem auream circumposuit.
[43] Fecitque eum ascendere
super currum suum secundum,
clamante praecone, ut omnes
coram eo genu flecterent,
et praepositum esse scirent universae
terrae Ægypti. [44] Dixit
quoque rex ad Joseph: Ego sum
Pharao: absque tuo imperio non
movebit quisquam manum aut
pedem in omni terra Ægypti.
[45] Vertitque nomen ejus, et vocavit
eum lingua Ægyptiaca,
Salvatorem mundi. Deditque illi
uxorem Aseneth filiam Putiphare
sacerdotis Heliopoleos.
Egressus est itaque Joseph ad
terram Ægypti [46] (triginta autem
annorum erat quando stetit
in conspectu regis Pharaonis)
et circuivit omnes regiones Ægypti.

argi aš galėsiu rasti išmintingesnį
arba tau lygų? [40] Tu busi ant
visų mano namų, ir tavo burnos
paliepimų klausys visi žmonės;
tik vienu karalystės sostu
busiu už tave viršesnis. [41] Ir Paraonas
dar sakė Juozapui: Štai
aš tave statau ant visos Aigypto
žemės. [42] Ir jis ėmė nuo savo
rankos žiedą ir jį užmovė
ant jo rankos, ir jį apvilko ploniausios
drobės apdaru, ir užkabino
jam ant kaklo auksinę
grandinę. [43] Ir paskui jį pasodino
ant savo antrojo vežimo ir
apgarsino per šaukėją, kad visi
prieš jį sulenktu kelius ir žinotu
jį esant įstatytą visos Aigypto
žemės viršininku. [44] Karalius
taipogi sakė Juozapui: Aš
Paraonas; be tavo paliepimo niekas
nepakrutins visoje Aigypto
žemėje rankos arba kojos. [45] Ir
permainė jo vardą, ir jį praminė
Aigyptiečių kalboje pasaulio
Išgelbėtoju, ir davė jam pačią,
Eliopolies kunigo Putifarės dukterį
Asenėtę. Taigi, Juozapas iškeliavo
į Aigypto žemę [46] (jis
buvo trijųdešimtų metų, kada
stojosi karaliaus Paraono akyvaizdon)
ir apvažiavo visus Aigypto
kraštus.

---

(40) *Tu busi...* Umas Juozapo išaugštinimas ir padarymas iš kalinio viso Aigypto valdovu visai sutinka su anų laikų papročiais. Plg. Dan. 2, 48. — (42) Žiedas su karaliaus vardu buvo svarbiausis suteiktos valdžios ženklas, kadangi tokiuo žiedu buvo daromi antspaudai ant visokių nutarimų. — *Apvilko...* Apdarą iš ploniausios drobės dėvėdavo Aigypto kunigai ir augščiausi valdininkai. — *Grandinę.* Dar vienas išaugštinimo ženklas. — (43) *Ant savo antrojo vežimo,* — pirmąjį pasilikdamas sau. — *Apgarsino per šaukėją...* Anot ebr. t.: i r š a u k ė p r i e š j į *'Abrekh.* Ką tikrai reiškia žodis Abrekh, nežinia; regimai juo buvo liepiama atiduoti, rasi parpuolus ant žemės, kniupštiems, pagarbą naujam viršininkui. — (45) *Pasaulio Išgelbėtoju.* Ebr. t. *Cafnath pa'neach.* Tą aigyptišką vardą nevisi vienaip supranta; anot kaikurių jis reiškiąs ne pasaulio išgelbėtoją, bet g y v y b ė s p e n ė t o j ą arba p a l a i k y t o j ą. — *Eliopolies.* Ebr. t. *'On.* Miestas į šiaurę nuo Memfiso ant dešinio Nilo kranto. Jame garbinta ypač dievaitį Saulę (R a). — *Putifarės.* Kitoks ištarimas vardo Putifaras. Plg. 37, 36. — *Asenėtę.* Tas vardas reiškia p a š v ę s t ą d e i v e i N e i t h. — (46) *Trijų dešimtų metų.* Taigi Juo-

47 Venitque fertilitas septem
annorum: et in manipulos re-
dactae segetes congregatæ sunt
in horrea Ægypti. 48 Omnis eti-
am frugum abundantia in sin-
gulis urbibus condita est. 49 Tan-
taque fuit abundantia tritici,
ut arenae maris coaequaretur, et
copia mensuram excederet.

50 Nati sunt autem Joseph filii
duo antequam veniret fames:
quos peperit ei Aseneth filia Pu-
tiphare sacerdotis Heliopoleos. 51
Vocavitque nomen primogeniti,
Manasses, dicens: Oblivisci me
fecit Deus omnium laborum meo-
rum, et domus patris mei. 52 No-
men quoque secundi appellavit
Ephraim, dicens: Crescere me
fecit Deus in terra paupertatis
meæ.
53 Igitur transactis septem
ubertatis annis, qui fuerant in
Ægypto: 54 cœperunt venire sep-
tem anni inopiae, quos praedi-
xerat Joseph: et in universo or-
be fames praevaluit, in cuncta
autem terra Ægypti panis erat.
55 Qua esuriente, clamavit po-
pulus ad Pharaonem, alimenta
petens. Quibus ille respondit: Ite
ad Joseph: et quidquid ipse vo-
bis dixerit, facite. 56 Crescebat

47 Ir atėjo septynerių metų
užderėjimas; ir surišti į pėdus
javai buvo surinkti į Aigypto
kluonus; 48 taipogi visas javų
apstumas buvo sukrautas kiek-
viename mieste. 49 Ir kviečių
apstumas buvo taip didelis, kad
galėjo buti palygintas su juros
smiltimis, ir jų daugumas per-
viršijo saiką.
50 O pirma negu atėjo badas,
Juozapui gimė du sunu, kuriuos
jam pagimdė Eliopolies kunigo
Putifarės duktė Asenėtė. 51 Ir
jis praminė savo pirmgimį var-
du Manasas, sakydamas: Dievas
padarė, kad užmirščiau visus sa-
vo vargus ir savo tėvo namus.
52 O antrajam davė vardą Efrai-
mas, sakydamas: Dievas davė
man augti mano neturto žemėje.

53 Taigi, praslinkus septyne-
riems apstumo metams, buvu-
siems Aigypte, 54 prasidėjo sep-
tyneri stokos metai, kuriuos bu-
vo apskelbęs Juozapas, ir badas
įsigalėjo visame pasaulyje; viso-
je gi Aigypto žemėje buvo duo-
nos. 55 O ir čia prasidėjus badui,
žmonės šaukėsi į Paraoną, pra-
šydami maisto. Jis jiems atsakė:
Eikite pas Juozapą ir, ką tik
jis jums sakys, darykite. 56 O

zapas buvo apie 13 metų Aigypte vergu. Plg. 37, 2.

(**47-49**) *Ir atėjo...* Ebr. t. truputį kitaip: Ir žemė septyneriais derlingais metais davė vaisius pilnais pėdais. Ir jis rinko septynerių derlingų metų, buvusių Aigypte, visokius javus ir krovė juos miestuose; kiekviename mieste krovė jis grudus iš aplinkinių laukų. Ir Juozapas surinko grudų labai daug, taip kad liovėsi juos seikėjęs; nes perviršijo visokį saiką.

(**51**) *Manasas.* Ebr. *M^enašeh*, užmiršinantis. — *Savo tėvo namus.* Juozapas nebesigailėjo, kad buvo paimtas iš tėvo namų ir parduotas, nors nesiliovė jų mylėti. Dabar turėdamas savo šeimyną, jis visai suprato, kad čia jį atvedė Dievo Apveizda. — (**52**) *Efraimas:* dvigubai vaisingas. — *Neturto*: suspaudimo arba vargo žemėje, nes toks jam išpradžios buvo Aigyptas.

(**54**) *Įsigalėjo visame pasaulyje*: visose aplinkinėse šalyse. Aigypto gyventojai, be Juozapo surinktųjų javų, išpradžios dar turėjo kiekvienas sau sutaupęs šiek tiek grudų, kurių vienok užteko neilgam.

autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Joseph universa horrea, et vendebat Ægyptiis: nam et illos oppresserat fames.
57 Omnesque provinciae veniebant in Ægyptum, ut emerent escas, et malum inopiae temperarent.

badas ėjo kasdien didyn visoje žemėje. Tuomet Juozapas atidarė visus kluonus ir pardavinėjo Aigyptiečiams, nes ir juos buvo prislėgęs badas
57 Ir iš visų kraštų ateidavo Aigyptan maisto pirktųsi ir stokos piktumo malšintų.

b) Juozapas ir jo broliai Aigypte. 1) Pirmoji Juozapo brolių kelionė Aigyptan.

Caput XLII. 1 Audiens autem Jacob quod alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis suis: Quare negligitis?
2 Audivi quod triticum venumdetur in Ægypto: descendite, et emite nobis necessaria, ut possimus vivere, et non consumamur inopia.
3 Descendentes igitur fratres Joseph decem, ut emerent frumenta in Ægypto,
4 Benjamin domi retento a Jacob, qui dixerat fratribus ejus: Ne forte in itinere quidquam patiatur mali:
5 ingressi sunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan.
6 Et Joseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad ejus nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui,
7 et agnovisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur,

42. perskyrimas. 1 O Jokubas, išgirdęs, kad javai parduodami Aigypte, tarė savo sunums: Kodėl nesirupinate?
2 Girdėjau, kad Aigypte parduodami kviečiai; nueikite ir mums nupirkkite, kas reikalinga, kad galėtumėm gyvi išlikti ir badu nepražutumėm.
3 Taigi, dešimts Juozapo brolių nuėjo javų pirktų Aigypte,
4 o Benjaminas buvo namie paliktas Jokubo, kurs sakė jo broliams: Kad jam kartais kelyje neatsitiktu kas pikta.
5 Jie įėjo Aigypto žemėn draug su kitais, keliavusiais duonos pirktųsi; nes badas buvo Kanaano žemėje.

6 Juozapas buvo valdovu Aigypto žemėje, ir pagal jo valią javai buvo parduodami kitoms tautoms. Ir nusilenkus prieš jį jo broliams,
7 o jam juos pažinus, jis į juos kalbėjo šiurkščiaus

42, 1-38. Bado prislėgtas Jokubas siunčia dešimtį savo sunų Aigyptan duonos nusipirktų. Pažinęs savo brolius Juozapas kalba su jais lyg su svetimais, vieną palieka kaliniu, o kitus išleidžia tik su ta sąlyga, kad jie antrą sykį atgabens Aigyptan savo jauniausį brolį Benjaminą, kurio vienok nenori išleisti iš namų Jokubas.

(**42, 1**) *O Jokubas...* Tarp kraštų, kuriuose kilo badas, buvo ir Kanaanas. Jis pradėjo varginti čionai gyvenusią Jokubo šeimyną. — (**4**) *Benjaminas...* Nustojęs Juozapo Jokubas buvo perkėlęs visą savo meilę ant antrojo mylimos Rakėlės sunaus Benjamino.

(**6**) *Pagal jo valią javai...* Aigyptiečiams javai buvo parduodami Juozapo pastatytųjų valdininkų, nesiklausiant kiekviename atsitikime jo paties; bet javų pardavinėjimą svetimtaučiams, su kuriais reikėjo elgties atsargiaus, Juozapas prižiurėdavo pats; todėl kaip tik atvyko keleivių burys iš Kanaano, tuojau apie juos buvo pranešta Juozapui. — (**7**) *Juos pa-*

interrogans eos: Unde venistis?
Qui responderunt: De terra Cha-
naan, ut emamus victui neces-
saria. [8] Et tamen fratres ipse
cognoscens, non est cognitus ab
eis. [9] Recordatusque somniorum,
quæ aliquando viderat, ait ad
eos: Exploratores estis: ut vide-
atis infirmiora terræ venistis [10]
Qui dixerunt: Non est ita, do-
mine, sed servi tui venerunt ut
emerent cibos. [11] Omnes filii
unius viri sumus: pacifici veni-
mus, nec quidquam famuli tui
machinantur mali. [12] Quibus il-
le respondit: Aliter est: immu-
nita terræ hujus considerare ve-
nistis. [13] At illi: Duodecim, in-
quiunt, servi tui, fratres sumus,
filii viri unius in terra Chanaan:
minimus cum patre nostro est,
alius non est super. [14] Hoc est,
ait, quod locutus sum: Explora-
tores estis. [15] Jam nunc experi-
mentum vestri capiam: per sa-
lutem Pharaonis non egrediemi-
ni hinc, donec veniat frater ve-
ster minimus. [16] Mittite ex vo-
bis unum, et adducat eum: vos
autem eritis in vinculis, donec
probentur quæ dixistis utrum
vera an falsa sint: alioquin per
salutem Pharaonis exploratores
estis. [17] Tradidit ergo illos cu-
stodiæ tribus diebus.

lyg-kad į svetimus ir juos pa-
klausė: Iš kur atėjote? Jie atsa-
kė: Iš Kanaano žemės nusipirk-
tų, kas maistui reikalinga. [8] Ir
nors jis pažino brolius, tečiaus
jų nebuvo pažintas. [9] Atsiminęs
sapnus, kuriuos kitados buvo
sapnavęs, tarė į juos: Jųs esate
žvalgai ir atėjote apžiurėtų silp-
nesnių šalies vietų. [10] Jie tarė:
Ne taip yra, pone; bet tavo tar
nai atėjo duonos pirktųs. [11] Mes
visi esame vieno vyro sunųs:
atėjome su ramybe; ir tavo tar-
nai neturi jokių piktų užmany-
mų. [12] Jis jiems atsakė: Yra ki-
taip; jųs atėjote apžiurėtų, ka-
me šitoje šalyje neapginkluota.
[13] O jie kalbėjo: Musų, tavo tar-
nų, yra dvylika brolių, vieno
vyro sunų Kanaano žemėje; vi-
sujauniausis yra su musų tėvu,
vieno gi visai nebėra. [14] Jis tarė:
Tai ir yra, ką aš sakiau: jųs esa-
te žvalgai. [15] Jau dabar aš jus
ištirsiu. Vardan Paraono svei-
katos! jųs iš čia neišeisite, ko-
lei neateis jusų jaunesnysis bro-
lis. [16] Siųskite vieną iš jusų ir
teatvedie jį; jųs busite apkalti,
kolei nebus ištirta, ar tai, ką
jųs sakėte, yra tiesa, ar melas:
nes kitaip, kaip gyvas Paraonas,
jųs esate žvalgai. [17] Taigi, jis
juos įmetė kalėjiman trims die-
noms.

žinus. Juozapas persiskyrė su broliais jau užaugusiais, todėl juose ir per 20 suviršum metų neįvyko taip didelė permaina, kad jų nebebutu buvę galima pažinti. Visai kitaip buvo su pačiu Juozapu Jo broliams visai negalėjo ateiti ir mintis į galvą, kad su jais kalbantis Aigypto valdovas butu jų brolis. — *Šiurkščiaus.* Tai buvo reikalinga, kad geriaus juos ištirtu, ar jie buvo pasitaisę, ar verti yra malonių, kurias Juozapas manė jiems suteikti. — (**9**) *Atsiminęs sapnus.* Brolių nusilenkimas prieš Juozapą priminė jau seniai užmirštus sapnus, kurie pradėjo pildyties. — *Silpnesnių...* Kanaaniečiai dažnai užpuldinėdavo Aigypto gyventojus ir regimai stengdavosi į jį pakliuti tomis vietomis, kame nebuvo kariuomenės, kur nebuvo apginkluota. — (**11**) *Vieno vyro sunųs.* Viena šeimyna juk nedrįstu užpulti Aigyptą. — (**15**) *Vardan Paraono sveikatos.* Anot. ebr. t.: p e r P a r a o n o g y-

18 Die autem tertio eductis
de carcere, ait: Facite quæ dixi,
et vivetis: Deum enim timeo.
19 Si pacifici estis, frater vester
unus ligetur in carcere: vos autem abite, et ferte frumenta
quæ emistis, in domos vestras,
20 et fratrem vestrum minimum
ad me adducite, ut possim vestros probare sermones, et non
moriamini. Fecerunt ut dixerat,
21 et locuti sunt ad invicem:
Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius,
dum deprecaretur nos, et non
audivimus: idcirco venit super
nos ista tribulatio. 22 E quibus
unus Ruben, ait: Numquid non
dixi vobis: Nolite peccare in puerum: et non audistis me? en sanguis ejus exquiritur. 23 Nesciebant autem quod intelligeret
Joseph: eo quod per interpretem loqueretur ad eos. 24 Avertitque se parumper, et flevit:
et reversus locutus est ad eos.
25 Tollensque Simeon, et ligans
illis præsentibus, jussit ministris ut implerent eorum saccos
tritico, et reponerent pecunias
singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in viam: qui
fecerunt ita.
26 At illi portantes frumenta
in asinis suis, profecti sunt 27
Apertoque unus sacco, ut daret
jumento pabulum in diversorio,
contemplatus pecuniam in ore
sacculi, 28 dixit fratribus suis:
Reddita est mihi pecunia, en ha-

18 O trečioje dienoje išvedęs
iš kalėjimo jis jiems tarė: Darykite, ką sakiau, ir išliksite gyvi; nes aš bijausi Dievo. 19 Jei
esate ramųs, vienas jusų brolis
tepasilieka surištas kalėjime; jųs
gi eikite ir vežkite javus, kuriuos nusipirkote, į savo namus,
20 ir atveskite pas mane jusų
jauniausįjį brolį, kad galėčiau
ištirti jusų žodžius ir nenumirtumėte. Jie padarė, kaip buvo
pasakęs, 21 ir kalbėjosi tarp savęs:
Teisingai kenčiame, nes prasikaltome musų broliui; matėme
jo dušios sielvartą, kada mus
maldavo, ir neišklausėme; to dėlei atėjo ant musų šitas suspaudimas. 22 Ir vienas jų, Rubenas, tarė: Argi aš jums nesakiau:
Nedarykite neteisybės vaikui,
o jųs manęs nepaklausėte? štai
reikalaujama jo kraujo. 23 O jie
nežinojo, kad Juozapas supranta, kadangi jis kalbėjosi su jais
per vertiką. 24 Tuomet jis nusigręžė truputį ir verkė; ir vėl
atsigręžęs jiems kalbėjo. 25 Ir
ėmęs Simeoną ir jį surišdinęs
jų akyse, liepė tarnams pripildyti jų maišus grudais ir sudėti atgal kiekvieno pinigus į jo maišą,
be to duoti kelionei paviržio.
Tie taip padarė.
26 O jie, sukrovę javus ant
asilų, iškeliavo. 27 Ir vienas atrišęs maišą, kad duotu užeigoje gyvuliui pašaro, ir pamatęs
maišo viršuje pinigus, 28 tarė
savo broliams: Man atiduota pinigai; štai guli maiše. Jie nu-

vybę. — (**25**) *Simeoną*. Juozapas palieka kaliniu Simeoną rasi dėlto, kad jis buvo nuožmesnis už kitus ir po Rubeno, kurs kitados rupinosi Juozapo išliuosavimu iš brolių rankų, jis buvo vyriausis. Plg. 24, 25; 37, 21... — *Sudėti atgal...* Tuo savo pasielgimu Juozapas norėjo apdovanoti brolius ir parodyti jiems prielankumą.

(**28**) *Jie nustebę ir nusigandę.* Radę pinigus viename maiše, o rasi pasižiurėję ir į kitus, nors to čionai nėra aiškiai

betur in sacco. Et obstupefacti,
turbatique mutuo dixerunt: Quid-
nam est hoc, quod fecit nobis
Deus? 29 Veneruntque ad Jacob
patrem suum in terram Chana-
an, et narraverunt ei omnia quæ
accidissent sibi, dicentes: 30 Lo-
cutus est nobis dominus terræ
dure, et putavit nos explorato-
res esse provinciæ 31 Cui re-
spondimus: Pacifici sumus, nec
ullas molimur insidias. 32 Duo-
decim fratres uno patre geniti
sumus: unus non est super, mi-
nimus cum patre nostro est in
terra Chanaan. 33 Qui ait nobis:
Sic probabo quod pacifici sitis:
Fratrem vestrum unum dimitti-
te apud me, et cibaria domibus
vestris necessaria sumite, et abi-
te, 34 fratremque vestrum mini-
mum adducite ad me, ut sciam
quod non sitis exploratores: et
istum, qui tenetur in vinculis,
recipere possitis: ac deinceps
quæ vultis, emendi habeatis li-
centiam. 35 His dictis, cum fru-
menta effunderent, singuli repe-
rerunt in ore saccorum ligatas
pecunias: exterritisque simul om-
nibus, 36 dixit pater Jacob: Abs-
que liberis me esse fecistis, Jo-
seph non est super, Simeon te-
netur in vinculis, et Benjamin
auferetis: in me hæc omnia ma-
la reciderunt. 37 Cui respondit
Ruben: Duos filios meos inter-
fice, si non reduxero illum tibi:
trade illum in manu mea, et ego
eum tibi restituam. 38 At ille:
Non descendet, inquit, filius me-
us vobiscum: frater ejus mortu-
us est, et ipse solus remansit:

stebę ir nusigandę kalbėjo kits
kitam: Kas gi tai yra, ką mums
Dievas padarė? 29 Ir jie atėjo
pas savo tėvą Jokubą Kanaano
žemėn, ir jam papasakojo visa,
kas jiems buvo atsitikę, tarda-
mi: 30 Ano krašto ponas kalbėjo
į mus šiurkščiai ir manė mus
esant šalies žvalgus. 31 Mes jam
atsakėme: Esame ramųs ir nie-
ko netykojame 32 Esame dvy-
lika brolių, gimę iš vieno tėvo;
vieno visai nebėra, jauniausis
yra su musų tėvu Kanaano že-
mėje. 33 Jis mums tarė: Aš taip
ištirsiu, kad jųs esate ramųs:
palikkite vieną jusų brolį pas
mane, imkite jusų namams rei-
kalingą maistą ir eikite sau, 34
ir atveskite jusų jauniausįjį bro-
lį pas mane, kad žinočiau jus
neesant žvalgus, ir galėtumėte
atgal atsiimti šitą, kurs laiko-
mas kalėjime, ir kad paskui jums
butu valia pirkties, ko norite. 35
Tai pasakę, išpildami javus, kiek-
vienas atrado maišo viršuje įriš-
tus pinigus. Ir jiems visiems
nusigandus, 36 jų tėvas Jokubas
tarė: Padarėte, kad liksiu be
vaikų: Juozapo nebėra, Simeo-
nas laikomas kalėjime, ir Ben-
jaminą jųs norite išsivežti. Vi-
sos tos nelaimės krito ant ma-
nęs. 37 Rubenas jam atsakė: Už-
mušk du mano sunu, jei aš jo
tau atgal neatvesiu; duok jį į
mano rankas, ir aš jį tau sugrą-
žinsiu. 38 O jis atsakė: Mano su-
nus neeis su jumis; jo brolis
mirė, ir liko jis vienas; jei jam
atsitiks koki nelaimė šalyje, į
kurią einate, jųs įvarysite mano

pasakyta, bet minima žemiaus (43, 21), Juozapo broliai bijojosi, ar neužstatyta jiems tais pinigais kokios naujos kilpos. — **(30)** *Liko jis vienas,* — gimęs iš Rakėlės. — **(38)** *Į mirusiųjų buveinę.* Plg. 37, 35.

si quid ei adversi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

žilus plaukus su skausmu į mirusiųjų buveinę.

2) Antroji Juozapo brolių kelionė Aigyptan.

Caput XLIII. [1] Interim fames
omnem terram vehementer premebat. [2] Consumptisque cibis
quos ex Ægypto detulerant, dixit Jacob ad filios suos Revertimini, et emite nobis pauxillum escarum. [3] Respondit Judas:
Denuntiavit nobis vir ille sub attestatione jurisjurandi, dicens: Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum. [4] Si ergo
vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, et ememus tibi necessaria: [5] sin autem non vis,
non ibimus: vir enim, ut sæpe diximus, denuntiavit nobis, dicens: Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo.
[6] Dixit eis Israel: In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis ei et alium habere vos fratrem.
[7] At illi responderunt: Interrogavit nos homo per ordinem nostram progeniem: si pater viveret: si haberemus fratrem: et nos respondimus ei consequenter juxta id quod fuerat sciscitatus: numquid scire poteramus quod dicturus esset: Adducite fratrem vestrum vobiscum? [8] Judas
quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecum, ut profici-

43. perskyrimas. [1] Tuotarpu
badas skaudžiai slėgė visą žemę.
[2] O suvalgius maistą, kurį buvo atsigabenę iš Aigypto, Jokubas tarė savo sunums: Grįžkite ir mums nupirkkite truputį javų. [3] Judas atsakė: anas vyras
mums apgarsino, patvirtindamas prisieka, ir tarė: Neišvysite mano veido, jei neatsivesite su savim jusų jauniausiojo brolio. [4]
Jei tat nori jį siųsti su mumis, mes eisime draug ir nupirksime, kas tau reikalinga. [5] O jei nenori,
mes neeisime; nes anas vyras, kaip nesykį sakėme, mums apgarsino, tardamas: Neišvysite mano veido be savo jauniausiojo brolio. [6] Izraėlis jiems tarė:
Mano nelaimei tai padarėte, kad jam pasisakėte jųs turint dar kitą brolį. [7] O jie atsakė: Žmogus musų paklausė išeilios apie musų giminę: Ar gyvas tėvas, ar turime brolį; ir mes jam atsakėme išeilios sulig to, ko musų klausinėjosi; argi mes galėjome žinoti jį pasakysiant: atsiveskite su savim jusų brolį? [8]
Taipogi Judas sakė savo tėvui: Leisk vaikiną su manim, kad eitumėm ir galėtumėm išlikti gyvi, kad nenumirtumėm mes

43, 1—45, 28. Badui vis einant didyn, Jokubas vėl siunčia savo sunus Aigyptan ir nors nenoromis išleidžia su jais taipogi Benjaminą, už kurio sugrįžimą tėvui laiduoja Judas. Juozapas priima juos meiliai, bet paskui ima bandyti, ar jie nepavydi Benjaminui, galop duodasi jiems pažinti save ir per juos kviečia atvykti Aigyptan savo tėvą su visu jo lobiu.

(**43, 3**) *Neišvysite...* Jokubo sunųs primena jam sąlygą, kurios neišpildžius, jie negaus pirkties Aigypte javų. Juozapo žodžius jie atkartoja čionai pilniaus, negu užrašyta 42, 20. 34. — (**7**) *Apie mu-*

scamur, et possimus vivere: ne
moriamur nos et parvuli nostri.
[9] Ego suscipio puerum: de ma-
nu mea require illum: nisi re-
duxero et reddidero eum tibi,
ero peccati reus in te omni tem-
pore. [10] Si non intercessisset di-
latio, jam vice altera venisse-
mus. [11] Igitur Israel pater eo-
rum dixit ad eos: Si sic neces-
se est, facite quod vultis: sumi-
te de optimis terræ fructibus
in vasis vestris, et deferte viro
munera, modicum resinæ, et mel-
lis, et storacis, stactes, et te-
rebinthi, et amygdalarum. [12] Pe-
cuniam quoque duplicem ferte
vobiscum: et illam, quam inve-
nistis in sacculis, reportate, ne
forte errore factum sit: [13] sed
et fratrem vestrum tollite, et
ite ad virum. [14] Deus autem me-
us omnipotens faciat vobis eum
placabilem: et remittat vobis-
cum fratrem vestrum quem te-
net, et hunc Benjamin: ego au-
tem quasi orbatus absque libe-
ris ero. [15] Tulerunt ergo viri mu-
nera, et pecuniam duplicem, et
Benjamin: descenderuntque in
Ægyptum, et steterunt coram
Joseph.

[16] Quos cum ille vidisset, et
Benjamin simul, præcepit di-
spensatori domus suæ, dicens:
Introduc viros domum, et oc-

ir musų kudikiai. [9] Aš laiduoju
už vaikiną; iš mano rankos jo
jieškok; jei aš jo neatvesiu at-
gal ir tau neatiduosiu, busiu
tau prasikaltęs visuomet. [10] Jei
nebutu buvę atidėliota, jau bu-
tumʼm antrą sykį sugrįžę. [11]
Taigi, jų tėvas Izraėlis jiems
tarė: Jei taip reikia, darykite,
ką norite; pasiimkite su savim
geriausių žemės vaisių ir nuneš-
kite anam vyrui dovanų: trupu-
tį sakų ir medaus, storakso, my-
ros sulčių, pistacijos riešutų ir
migdolų. [12] Taipogi pinigų neš-
kitės su savim dvigubai; nuneš-
kite atgal ir tuos, kuriuos ra-
dote maišuose; rasi tai buvo
padaryta per paklydimą. [13] Im-
kite taipogi ir jusų brolį ir ei-
kite pas vyrą. [14] O mano visa-
galis Dievas tepadaro jį jums
maloningą, kad jis sugrąžintu
su jumis jusų brolį, kurį laiko
surištą, ir šitą Benjaminą; aš gi
pasiliksiu kaip našlaitis be vai-
kų. [15] Taigi, vyrai ėmė dovanų
ir dvigubai pinigų ir Benjami-
ną, ir nukeliavo Aigyptan, ir
stojosi prieš Juozapą.

[16] Jis, juos išvydęs ir draug
Benjaminą, įsakė savo namų už-
veizdui, tardamas: Vesk vyrus
į namus, ir papjauk gyvulių, ir

---

su giminę. Anot ebr. t.: a p i e m u s i r m u s ų g i m i n e s. — (**11**) *Sakų... storakso, myros sulčių.* Plg. 37, 25. Vis tai buvo skaniai kvepintįs ir labai branginami augalų sakai ir sultįs, vartojami Aigypte ypač lavonus balsimuojant. Sakai (ebr. *cori,* m a s t i x) buvo gaunami iš medelio P i s t a c i a l e n t i s c u s; storaksas (ebr. *n'khoth* t r a g a c a n t h u s) — sakai iš augalo vadinamo A s t r a g a l u s; myros sultįs (ebr. *lot,* l a d a n u m) — skaniai kvepintįs sakai, gaunami iš lapų augalo, vadinamo C i s t u s. — (**12**) *Dvigubai.* Plg. 15. eil. Iš šito Jokubo pasakymo nevisai aišku, ar jis, liepdamas sunums pasiimti pinigų dvigubai, turėjo mintyje tik pinigus užmokėtinus už naujus javus ir tiek pat atrastųjų maišuose, ar be paskutiniųjų jis siuntė Aigyptan dvigubai už javus, kurie galėjo tuotarpu pabrangti.

(**16**) *Juos išvydęs...* Juozapas gavęs žinią apie brolių atėjimą, kurie buvo sustoję jo namų kieme, pasižiurėjo į juos

cide victimas, et instrue convi-
vium: quoniam mecum sunt co-
mesturi meridie. 17 Fecit ille
quod sibi fuerat imperatum,
et introduxit viros domum. 18
Ibique exterriti, dixerunt mutuo:
Propter pecuniam, quam retuli-
mus prius in saccis nostris, in-
troducti sumus: ut devolvat in
nos calumniam, et violenter sub-
jiciat servituti et nos, et asinos
nostros. 19 Quamobrem in ipsis
foribus accedentes ad dispensa-
torem domus 20 locuti sunt: Ora-
mus domine ut audias nos. Jam
ante descendimus ut emeremus
escas: 21 quibus emptis, cum ve-
nissemus ad deversorium, ape-
ruimus saccos nostros, et inve-
nimus pecuniam in ore sacco-
rum: quam nunc eodem pondere
reportavimus. 22 Sed et aliud at-
tulimus argentum, ut emamus
quae nobis necessaria sunt: non
est in nostra conscientia quis
posuerit eam in marsupiis no-
stris. 23 At ille respondit: Pax
vobiscum, nolite timere: Deus
vester, et Deus patris vestri de-
dit vobis thesauros in saccis ve-
stris: nam pecuniam, quam de-
distis mihi, probatam ego ha-
beo. Eduxitque ad eos Simeon.
24 Et introductis domum, attu-
lit aquam, et laverunt pedes suos,
deditque pabulum asinis eorum.

prirengk puotą, nes jie valgys
su manim pietus. 17 Tasai pada-
rė, kaip jam buvo įsakyta, ir
įvedė vyrus į namus. 18 Tenai
jie nusigandę sakė kits kitam:
Esame įvesti dėlei pinigų, ku-
riuos pirma parsivežėme savo
maišuose, kad mestu ant musų
neteisingą apkaltinimą ir prievar-
ta pavergtu ir mus ir musų asilus.
19 Todėl pačioje angoje priėję
namų užveizdą, 20 jie kalbėjo:
Meldžiame, pone, kad musų pa-
klausytumei. Jau pirma buvo-
me atėję javų pirktų; 21 ir nu-
sipirkę, kada nuėjome prie už-
eigos, atvėrėme savo maišus ir
radome maišų viršuje pinigus,
kuriuos dabar tiek pat sverian-
čius atnešėme atgal. 22 Bet mes
atsinešėme dar ir kitus pinigus,
kad pirktumėm, kas mums rei-
kalinga; mes visai nejaučiame,
kas juos butu įdėjęs į musų mai-
šus. 23 O jis atsakė: Teesie ra-
mybė su jumis ir nesibijokite.
Jusų Dievas ir jusų tėvo Die-
vas davė jums turtus į jusų mai-
šus; nes pinigus, kuriuos man
davėte, aš tikrai gavau. Ir iš-
vedė prie jų Simeoną. 24 Ir įves-
tiems į namus atnešė vandens,
ir jie nusimazgojo sau kojas. Jis
taipogi davė pašaro jų asilams.
25 Jie gi rengė dovanas, laukda-
mi, kolei neateis Juozapas vi-

---

tik ištolo ir liepė juos priimti tuotarpu savo užveizdui; patsai gi turėjo jiems pasirodyti vėliaus. — *Į namus.* Taip didelių ponų, koks buvo Juozapas, namai susidėdavo anuo metu Aigypte iš keleto dalių. Iš didelio kiemo buvo įeinama į prieškambarį, kame stovėjo kareivių sargyba. Toliaus ėjo didelis valgomasis kambaris; už jo mažas kiemas, aplink kurį buvo virtuvė, miegamieji kambariai, moterų kambariai; sandėliai ir tt. — **(18)** *Nusigandę.* Juozapo broliai, matydami, kad juos veda į vidų, nelaukia nieko gera ir spėja, kad juos nori paimti nelaisvėn; iš čia jų išgąstis. — **(21)** *Kada nuėjome prie užeigos, atvėrėme...* Jie nemini visų atradimo smulkmenų ir rasi sutraukia vienon vieton du atsitikimu: pinigų atradimą viename maiše prie užeigos ir kituose maišuose jau namon sugrįžus. Plg. 43, 27. 28. — **(23)** *Jusų Dievas ir jusų...* Dievas, kurį garbina jusų šeimyna. Užveizdas, kurs regimai buvo gavęs iš Juozapo reikalingus nurodymus,

25 Illi vero parabant munera,
donec ingrederetur Joseph meridie: audierant enim quod ibi
comesturi essent panem.
26 Igitur ingressus est Joseph
domum suam, obtuleruntque ei
munera, tenentes in manibus suis:
et adoraverunt proni in terram.
27 At ille, clementer resalutatis
eis, interrogavit eos, dicens: Salvusne est pater vester senex,
de quo dixeratis mihi? Adhuc
vivit? 28 Qui responderunt: Sospes est servus tuus pater noster, adhuc vivit. Et incurvati,
adoraverunt eum. 29 Attollens
autem Joseph oculos, vidit Benjamin fratrem suum uterinum,
et ait: Iste est frater vester parvulus, de quo dixeratis mihi?
Et rursum: Deus, inquit, misereatur tui, fili mi. 30 Festinavit-
que quia commota fuerant viscera ejus super fratre suo, et
erumpebant lacrimæ: et introiens cubiculum flevit. 31 Rur-
sumque lota facie egressus, continuit se, et ait: Ponite panes.
32 Quibus appositis, seorsum Joseph, et seorsum fratribus, Ægyptiis quoque qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim
Ægyptiis comedere cum Hebræis, et profanum putant hujuscemodi convivium) 33 sederunt
coram eo, primogenitus juxta primogenita sua, et minimus juxta ætatem suam. Et mirabantur

dudienyje, nes buvo girdėję, kad tenai valgys pietus.

26 Taigi, Juozapas įėjo į savo
namus, ir jie jam atidavė dovanas, kurias laikė savo rankose,
ir nusilenkė iki žemei. 27 O jis,
maloningai atsakęs į pasveikinimą, paklausė jų, tardamas: Ar
sveikas jusų senas tėvas, apie
kurį man buvote kalbėję? ar dar
gyvas? 28 Jie atsakė: Tavo tarnas, musų tėvas, sveikas; jis dar
gyvas. Ir nusilenkdami parpuolė prieš jį. 29 O Juozapas, pakėlęs akis, pamatė savo tikrąjį brolį ir tarė: Ar tai šitas jusų mažasis brolis, apie kurį man buvote kalbėję? Ir vėl tarė: Dievas teesie tau maloningas, mano sunau! 30 Ir jis pasiskubino
išeiti, nes jo širdis buvo susigraudenusi dėlei jo brolio ir
veržėsi ašaros; ir įėjęs savo kambarin jis verkė. 31 Ir vėl nusiplovęs veidą išėjo ir susilaikydamas tarė: Atneškite valgius.
32 Kada buvo atnešta skyrium
Juozapui ir skyrium broliams,
taipogi kartu valgiusiems Aigyptiečiams skyrium (nes Aigyptiečiams uždrausta valgyti draug
su Ebrajais, ir jie skaito tokį
pokilį suteptu), 33 jie sėdėjo ties
juo, pirmgimis pagal savo pirmgimystę ir jauniausis pagal savo amžį. Ir jie labai stebėjosi,

nuramina dešimtį brolių, aiškindamas pinigų atsiradimą maišuose Dievo malone ir atvesdamas prie jų Simeoną.

(**27**) *O jis, maloningai...* Anot ebr. t. ir LXX: O jis pasiklausė apie jų sveikatą ir tarė. — (**29**) *Pakėlęs akis.* Regimai lig tai valandai jis laikė akis nuleistas; bet noras pamatyti Benjaminą jį privertė jas pakelti. Juozapas atsiliepia į jį kaip mylintis tėvas. — (**30**) *Į savo kambarį.* Miegamasis kambaris buvo visai arti valgomojo. — (**32**) *Skyrium Juozapui...* Juozapas valgo prie atskiro stalo, kaipo Aigypto valdovas. Pakviestieji į pietus Aigyptiečiai sėdasi skyrium nuo Juozapo brolių, laikydamies savo papročio nevalgyti iš vieno indo su svetimtaučiais (plg. Herodot. 2, 41). — (**33**) *Stebėjosi.* Nustebimo priežastimi buvo visupirma brolių susodinimas pagal jų

nimis, [34] sumptis partibus quas ab eo acceperant: majorque pars venit Benjamin, ita ut quinque partibus excederet. Biberuntque et inebriati sunt cum eo.

Caput XLIV. [1] Præcepit autem Joseph dispensatori domus suæ, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere: et pone pecuniam singulorum in summitate sacci. [2] Scyphum autem meum argenteum, et pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci junioris. Factumque est ita. [3] Et orto mane, dimissi sunt cum asinis suis. [4] Jamque urbem exierant, et processerant paululum: tunc Joseph accersito dispensatore domus, Surge, inquit, et persequere viros: et apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono? [5] Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, et in quo augurari solet: pessimam rem fecistis. [6] Fecit ille ut jusserat. Et apprehensis per ordinem locutus est. [7] Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, ut servi tui tantum flagitii commiserint? [8] Pecuniam, quam inveni-

[34] ėmę dalis, kurias iš jo buvo gavę; ir visudidžiausi dalis teko Benjaminui, taip kad penkis sykius buvo didesnė negu kitų. Ir jie gėrė ir linksmai pokiliavo su juomi.

44. perskyrimas. [1] O Juozapas įsakė savo namų užveizdui, tardamas: Pripilk jų maišus javais, kiek gali tilpti, ir įdėk kiekvieno pinigus į jo maišo viršų. [2] Mano gi sidabrinę taurę ir kainą, kurią davė už kviečius, įdėk jaunesniajam į jo maišo viršų. Ir buvo taip padaryta. [3] Rytui išaušus, jie buvo išleiti su asilais. [4] Ir jau buvo iškeliavę iš miesto ir truputį paėję, kuomet Juozapas, pasivadinęs namų užveizdą, tarė: Kelkies ir vykies vyrus, ir suėmęs sakyk: Kam atsilyginotę piktu už gerą? [5] Taurė, kurią pavogėte, yra ta pati, iš kurios mano ponas geria ir kuria paprastai buria; jųs padarėte pikčiausį dalyką. [6] Tasai padarė, kaip buvo lieptas. Ir juos sugavęs kalbėjo sulig įsakymo. [7] Jie atsakė: Kodėl musų ponas taip kalba? lyg-kad tavo tarnai butu padarę taip bjaurų dalyką? [8] Pinigus, kuriuos radome maišų

amžį. — (**34**) *Kurias iš jo buvo gavę...* Rytų kraštuose svečiai, kuriuos norėdavo ypatingu budu pagerbti, gaudavo be kitų valgių dar dalį to, ką valgė pats pakvietėjas. Didžiausi dalis, taigi ir didžiausi pagarba teko Benjaminui. Plg. 1 Kar. 9, 23. 24. — *Linksmai pokiliavo.* Ebr. ž. *šakhar* nereiškia apsigėrimo, kaip butu galima spėti iš Vulgatos (inebriati), bet tik gėrimą lig sočiai, linksmą pokiliavimą.

(**44, 1**) *O Juozapas...* Nauju brolių ištyrimu Juozapas nori pažinti, kokie santikiai yra tarp jų ir Benjamino, ar reikalui atsiradus jie stengsis jį ginti, arba rasi nelaimėje jį visai apleis.—(**5**) *Geria... ir buria...* Dvi aplinkybi, daranti padarytąjį nuostolį skaudesniu ir žymiai padidinanti tariamą brolių kaltybę. Taip įvairių burimo budų buvo Aigypte prasiplatinus taipogi ir taip vadinama kylikomantija arba ydromantija. Įpylę taurėn vandens mesdavo į jį auksinius arba sidabrinius pinigėlius arba brangius akmenis ir iš pasidariusio vandens judėjimo darydavo spėjimus. Juozapas, Dievo apdovanotas gale atspėti ateitį, regimai to kiuo burimu ištikrųjų neužsiimdavo ir tik apsimeta taip darąs. — (**8**) *Pinigus, kuriuos...* Apkaltinti Juozapo broliai savo pasiteisinimui primena tą svarbią aplinkybę, kad jie nepasisavino pinigų, rastų maišuose, ir norėjo juos sugrąžinti; todėl juo mažiaus galėjo pavogti neperdaug bran-

mus in summitate saccorum, re-
portavimus ad te de terra Cha-
naan; et quomodo consequens
est ut furati simus de domo do-
mini tui aurum vel argentum?
9 Apud quemcumque fuerit in-
ventum servorum tuorum quod
quæris, moriatur, et nos erimus
servi domini nostri. 10 Qui dixit
eis: Fiat juxta vestram senten-
tiam: apud quemcumque fuerit
inventum, ipse sit servus meus,
vos autem eritis innoxii. 11 Ita-
que festinato deponentes in ter-
ram saccos, aperuerunt singuli.
12 Quos scrutatus, incipiens a
majore usque ad minimum, in-
venit scyphum in sacco Benja-
min. 13 At illi, scissis vestibus,
oneratisque rursum asinis, re-
versi sunt in oppidum.

14 Primusque Judas cum fra-
tribus ingressus est ad Joseph
(necdum enim de loco abierat)
omnesque ante eum pariter in
terram corruerunt. 15 Quibus il-
le ait: Cur sic agere voluistis?
an ignoratis quod non sit simi-
lis mei in augurandi scientia?
16 Cui Judas: Quid respondebi-
mus, inquit, domino meo? vel
quid loquemur, aut juste pote-
rimus obtendere? Deus invenit
iniquitatem servorum tuorum:
en omnes servi sumus domini
mei, et nos, et apud quem in-
ventus est scyphus. 17 Respon-
dit Joseph: Absit a me ut sic
agam: qui furatus est scyphum,

viršuose, mes atnešėme atgal
pas tave iš Kanaano žemės, ir
kaip gi tat galima manyti, kad
mes butumėm vogę iš tavo po-
no namų auksą ar sidabrą? 9 Pas
kurį-nors iš tavo tarnų bus ras-
ta, ko jieškai, tenumiršta, ir mes
busime musų pono vergais. 10
Jis jiems tarė: Tebuna pagal ju-
sų nutarimą; pas kurį-nors bus
rasta, tas tebuna mano vergas,
jųs gi busite nekalti. 11 Taigi,
skubiai nukėlę maišus žemėn,
kiekvienas atrišo savąjį. 12 Juos
iškratęs, pradėdamas nuo vyriau-
siojo iki jauniausiam, rado tau-
rę Benjamino maiše. 13 O jie
perplėšę savo rubus ir atgal su-
krovę naštą ant asilų, sugrįžo į
miestą.

14 Judas pirmasis įėjo pas Juo-
zapą broliais vedinas (nes jis dar
nebuvo išėjęs iš vietos), ir visi
draug sukniubo prieš jį ant že-
mės. 15 Jis jiems tarė: Kodėl jųs
norėjote taip padaryti? ar neži-
note, kad nėra man lygaus mo-
kėjime žiniuoti? 16 Judas jam
tarė: Ką atsakysime mano po-
nui? arba ką kalbėsime, arba
kuo galėsime pasiteisinti? Die-
vas rado tavo tarnų neteisybę;
štai visi esame mano pono ver-
gai, ir mes ir tas, pas kurį ras-
ta taurę. 17 Juozapas atsakė: Sau-
gok Dieve, kad aš taip dary-
čiau; kas taurę pavogė, tas te-
esie mano vergas; jųs gi eikite

gią jų akyse taurę. Jie taip pasitiki savo nekaltumu, kad išanksto patįs skiria sunkiausią bausmę už tariamą vagystę. — (10) *Tebuna mano vergas.* Užveizdas laikydamos savo pono pamokymų sutinka skaityti kaltininku tik vieną ir jam permaino mirties bausmę į vergystę. — (13) *Perplėšę rubus... sugrįžo..* Plg. 37, 34. Broliai nedaro tariamam kaltininkui jokių prikaišiojimų ir pasiryžę kentėti draug su juo.

(14) *Ir Judas..* Judas pirmas eina pas Juozapą ir toliaus užtaria už Benjaminą, nes už jį laidavo savo tėvui (plg. 43, 8—10). — (15) *Kad nėra man...* Anot ebr. t.: kad toks vyras kaip aš žiniavimu sužino (t. y. apie tai, kas atsitiko su taure). — (17) *Juozapas*

ipse sit servus meus: vos autem
abite liberi ad patrem vestrum.
18 Accedens autem propius Ju-
das, confidenter ait: Oro domi-
ne mi, loquatur servus tuus ver-
bum in auribus tuis, et ne ira-
scaris famulo tuo: tu es enim
post Pharaonem 19 dominus me-
us. Interrogasti prius servos tu-
os: Habetis patrem, aut fratrem?
20 Et nos respondimus tibi do-
mino meo: Est nobis pater se-
nex, et puer parvulus, qui in se-
nectute illius natus est; cujus
uterinus frater mortuus est: et
ipsum solum habet mater sua,
pater vero tenere diligit eum.
21 Dixistique servis tuis: Addu-
cite eum ad mè, ut ponam ocu-
los meos super illum. 22 Sugges-
simus domino meo: Non potest
puer relinquere patrem suum: si
enim illum dimiserit, morietur
23 Et dixisti servis tuis: Nisi ve-
nerit frater vester minimus vo-
biscum, non videbitis amplius
faciem meam. 24 Cum ergo as
cendissemus ad famulum tuum
patrem nostrum, narravimus ei
omnia quæ locutus est dominus
meus. 25 Et dixit pater noster:
Revertimini, et emite nobis pa-
rum tritici. 26 Cui diximus: Ire
non possumus: si frater noster
minimus descenderit nobiscum,
proficiscemur simul: alioquin il-
lo absente, non audemus vide-
re faciem viri. 27 Ad quæ ille
respondit: Vos scitis quod duos
genuerit mihi uxor mea. 28 E-
gressus est unus, et dixistis: Be-

sau liuosi pas jusų tėvą. 18 O
arčiaus priėjęs Judas drąsiai kal-
bėjo: Meldžiu, mano pone, pa-
velyk savo vergui atsiliepti ke-
letu žodžių į tavo ausis ir ne-
pykk ant savo tarno; nes po Po-
raonu tu 19 mano ponas. Tu klau-
seisi pirmiaus savo vergų: Ar
turite tėvą arba brolį? 20 Ir mes
atsakėme tau, mano ponui: Mes
turime pasenusį tėvą ir jauną
brolį, jam gimusį senatvėje, ku-
rio tikrasis brolis mirė; ir jį
vieną jam tepaliko jo motina;
tėvas gi jį myli nuoširdžiai. 21
Tu sakei savo vergams: Atves-
kite jį pas mane, kad į jį pa-
žvelgčiau savo akimis. 22 Mes
minėjome musų ponui: Vaikinas
negali palikti savo tėvo, nes jei
apleistu, tėvas numirs. 23 Ir tu
kalbėjai savo vergams: Jei nea-
teis draug su jumis jusų jau-
niausis brolis, neišvysite dau-
giaus mano veido. 24 Nukeliavę
tat pas tavo tarną, musų tėvą,
jam papasakojome visa, ką ma-
no ponas kalbėjo. 25 Ir musų
tėvas tarė: Grįžkite ir mums
nupirkkite truputį javų. 26 Mes
jam tarėme: Negalime eiti; jei
musų jauniausis brolis keliaus
su mumis, eisime draug; kitaip
gi, jam neeinant, nedrįstame sto
ti prieš vyro veidą. 27 Jis į tai
atsakė: Jus žinote, kad du sunu
man pagimdė mano pati. 28 Iš-
ėjo vienas, ir jus sakėte: žvėris
jį prarijo, ir iki šiolei jo nebe-
matyti. 29 Jei atsiimsite ir šitą,
ir jam kas nors atsitiks kelyje.

atsakė... Juozapas nepriima Judo pasisiulymo, kadangi toks pasielgimas butu išrodęs neteisingas. — **(18)** *O arčiaus...* Čionai prasideda gražiausis ir graudus Judo atsiliepimas, kuriame jis maldauja Juozapą paliuosuoti Benjaminą iš atžvilgio į nieku nekaltą savo tėvą Jokubą. — *Mano pati:* mylimoji Rakėlė. — **(28)** *Iki šiolei jo nebematyti.* Iš tų žodžių pasirodo, kad Jokubas dar nebuvo visiškai nustojęs vilties, jog jo pražuvusis sunus Juozapas gali kada nors atsirasti.

stia devoravit eum: et hucusque
non comparet. 29 Si tuleritis et
istum, et aliquid ei in via con-
tigerit, deducetis canos meos
cum mœrore ad inferos. 30 Igi-
tur si intravero ad servum tu-
um patrem nostrum, et puer de-
fuerit, (cum anima illius ex hu-
jus anima pendeat) 31 videritque
eum non esse nobiscum, morie-
tur, et deducent famuli tui ca-
nos ejus cum dolore ad inferos.
32 Ego proprie servus tuus sim,
qui in meam hunc recepi fidem,
et spopondi dicens: Nisi redu-
xero eum, peccati reus ero in
patrem meum omni tempore. 33
Manebo itaque servus tuus pro
puero in ministerio domini mei,
et puer ascendat cum fratribus
suis. 34 Non enim possum redi-
re ad patrem meum, absente
puero: ne calamitatis, quæ op-
pressura est patrem meum, te-
stis assistam.

įvarysite mano žilus plaukus su
skausmu į pažemes. 30 Taigi, jei
aš ateisiu pas tavo tarną, musų
tėvą, ir su manim nebus vaiki-
no (kadangi su jo dušia surišta
yra ano dušia), 31 ir jis išvys jo-
su mumis neesant, jis numirs,
ir tavo tarnai įvarys jo žilus
plaukus su skausmu į pažemes.
32 Velyk aš tebusiu tavo vergas,
kurs už jį laidavau ir apsižadėjau,
sakydamas: jei jo neatvesiu at-
gal, busiu prasikaltęs savo tėvui
visuomet. 33 Taigi, aš tavo ver-
gas, pasiliksiu užuot vaikino ma-
no pono tarnystėje, o vaikinas
tegul eina su savo broliais. 34
Nes aš negaliu sugrįžti pas sa-
vo tėvą be vaikino, kad nebu-
čiau liudytoju didžios nelaimės,
prislėgsiančios mano tėvą.

Caput XLV. 1 Non se poté-
rat ultra cohibere Joseph mul-
tis coram adstantibus: unde præ-
cepit ut egrederentur cuncti fo-
ras, et nullus interesset alienus
agnitioni mutuæ. 2 Elevavitque
vocem cum fletu: quam audie-
runt Ægyptii, omnisque domus
Pharaonis. 3 Et dixit fratribus
suis: Ego sum Joseph: adhuc
pater meus vivit? Non poterant
respondere fratres nimio terro-
re perterriti. 4 Ad quos ille cle-
menter: Accedite, inquit, ad me.

45. perskyrimas. 1 Juozapas
nebegalėjo ilgiaus susilaikyti
akyse daugelio tenai buvusių;
todėl įsakė visiems išeiti laukan,
kad nebutu neivieno svetimo,
kada jis turėjo duoties pažinti
broliams. 2 Ir jis ėmė taip gar-
siai verkti, kad tai išgirdo visi
Aigyptiečiai ir visi Paraono na-
mai. 3 Paskui jis tarė savo bro-
liams: Aš esu Juozapas; ar dar
gyvas mano tėvas? Broliai, apim-
ti didžiausio išgąsčio, negalėjo
atsakoti. 4 O jis jiems kalbėjo

(45, 1) *Juozapas nebegalėjo...* Karštas Judo atsiliepimas, kuriame apsireiškė jo meilė į Benjaminą, ypač gi į seną tėvą, paminėjimas didžiausio nuliudimo, kuriuo prisipildytu Jokubo širdis, jei jo mylimas sunus nebesugrįžtu, taip sugriaudeno Juozapo širdį, kad jis nebegalėjo ilgiaus susilaikyti ir, liepęs išeiti svetimiems, ėmė balsiai raudoti ir pasisakė broliams, kas jis esąs.—**(2)** *Visi Aigyptiečiai,* — buvusieji Juozapo namuose, kurie išgirstus žodžius pasiskubino pranešti pačiam Paraonui ir jo namiškiams. — **(3)** *Apimti didžiausiu išgąsčiu.* Pirmas jausmas, kurs kilo Juozapo broliuose, kada jie išgirdo taip netikėtą dalyką, buvo didžiausis išgąstis, nes jie tuojau atsiminė savo baisią neteisybę nekaltam broliui padarytą.

Et cum accessissent prope, Ego
sum, ait, Joseph, frater vester,
quem vendidistis in Ægyptum.
5 Nolite pavere, neque vobis
durum esse videatur quod ven-
didistis me in his regionibus:
pro salute enim vestra misit me
Deus ante vos in Ægyptum. 6
Biennium est enim quod cœpit
fames esse in terra: et adhuc
quinque anni restant, quibus nec
arari poterit, nec meti. 7 Præ-
misitque me Deus ut reservemi-
ni super terram, et escas ad vi-
vendum habere possitis. 8 Non
vestro consilio, sed Dei voluntā-
te huc missus sum: qui fecit me
quasi patrem Pharaonis, et do-
minum universæ domus ejus, ac
principem in omni terra Ægyp-
ti. 9 Festinate, et ascendite ad
patrem meum, et dicetis ei. Hæc
mandat filius tuus Joseph: De-
us fecit me dominum univereæ
terræ Ægypti: descende ad me,
ne moreris, 10 et habitabis in
terra Gessen: erisque juxta me
tu, et filii tui, et filii filiorum
tuorum, oves tuæ, et armenta
tua, et universa quæ possides.
11 Ibique te pascam (adhuc enim
quinque anni residui sunt famis)
ne et tu pereas, et domus tua,
et omnia quæ possides. 12 En
oculi vestri, et oculi fratris mei
Benjamin vident quod os meum

maloniai: Prisiartinkite prie ma-
nęs. O jiems visiškai prisiarti-
nus, tarė: Aš esu Juozapas, jusų
brolis, kurį pardavėte Aigyptan.
5 Nesibijokite ir nesisielokite la-
bai mane pardavę šitan kraštan;
nes dėl jusų išgelbėjimo Dievas
mane siuntė pirm jusų Aigyp-
tan. 6 Nes tik dveji metai kaip
badas prasidėjo ant žemės: ir
dar lieka penkeri, kuriais nebus
galima nei arti, nei pjauti. 7 Die-
vas mane siuntė pirma, kad jus
butumėt užlaikyti ant žemės ir
galėtumėt turėti maisto jusų gy-
vybei užlaikyti. 8 Ne jusų už-
manymu, bet Dievo valia aš čia
atsiųstas. Jis mane padarė tar-
si Paraono tėvu ir visų jo na-
mų ponu ir visos Aigypto že-
mės kunigaikščiu. 9 Skubinkitės
ir eikite pas mano tėvą ir jam
tarsite: Tai sakydina tavo sunus
Juozapas. Dievas mane padarė
visos Aigypto žemės ponu; ateik
pas mane, kad nenumirtumei, 10
ir gyvensi Geseno krašte, ir bu-
si arti manęs tu, ir tavo sunųs,
ir tavo sunų sunųs, tavo avįs
ir tavo galvijai, ir visa, ką turi.
11 Tenai tave maitinsiu (nes dar
lieka penkeri bado metai), kad
nepražutumėte tu ir tavo namai
ir visa, ką turi. 12 Štai jusų akįs
ir mano brolio Benjamino akįs
mato, kad aš pats į jus kalbu

— (5) *Dėl jusų išgelbėjimo.* Juozapas užmiršta visus savo iškentėtus vargus, stengiasi sumažinti brolių kaltybę ir atkreipia jų atidę į įvykusius Dievo Apveizdos užmanymus. — *Paraono tėvu.* Taip Aigypto karaliai vadindavo vyriausius savo valdininkus. Plg. 2 Kron. 2, 13. Est. 13, 6. Mak. 11, 32. — (10) *Geseno krašte.* Ebr. *'erec Gošen.* Taip vadinosi Aigypto dalis tarp Taniškos Nilo rankovės, Tarpžemės juros, slėnio, kuriuo dabar pravestas Suеco kanalas, ir kalnelių einančių nuo Karčiųjų vandenų Nilo linkon. Juozapo laikais Geseno kraštas buvo žymiai didesnis negu dabar, kadangi prie jo priderėjo taipogi labai derlingas slėnis paskiaus užpiltas ežero Menzaleh vandenimis. — (12) *Jusų akįs... mato...* Broliai galės pranešti Jokubui ne savo spėjimą, ne paskalą, ne kitų pasakojimą, bet tai, ką patįs matė ir girdėjo, taigi tikrųtikriausius dalykus, ir tokiuo budu Juozapo tėvas greičiaus sutiks palikti Žadėtąją žemę ir keliauti pas sunų.

loquator ad vos. [13] Nuntiate pa-
tri meo universam gloriam me-
am, et cuncta quæ vidistis in
Ægypto: festinate, et adducite
eum ad me. [14] Cumque ample-
xatus recidisset in collum Ben-
jamin fratris sui, flevit: illo quo-
que similiter flente super col-
lum ejus. [15] Osculatusque est
Joseph omnes fratres suos, et
ploravit super singulos: post quæ
ausi sunt loqui ad eum.
[16] Auditumque est, et celebri
sermone vulgatum in aula regis:
Venerunt fratres Joseph: et ga-
visus est Pharao, atque omnis
familia ejus. [17] Dixitque ad Jo-
seph ut imperaret fratribus suis,
dicens: Onerantes jumenta, ite
in terram Chanaan, [18] et tollite
inde patrem vestrum et cogna-
tionem, et venite ad me: et ego
dabo vobis omnia bona Ægyp-
ti, ut comedatis medullam ter-
ræ. [19] Præcipe etiam ut tollant
plaustra de terra Ægypti, ad
subvectionem parvulorum suo-
rum ac conjugum: et dicito: Tol-
lite patrem vestrum, et prope-
rate quantocius venientes. [20] Nec
dimittatis quidquam de supel-
lectili vestra: quia omnes opes
Ægypti, vestræ erunt. [21] Fece-
runtque filii Israel ut eis man-
datum fuerat. Quibus dedit Jo-
seph plaustra, secundum Pharao-
nis imperium: et cibaria in iti-
nere. [22] Singulis quoque proferri
jussit binas stolas: Benjamin ve-

savo burna. [13] Apsakykite mano
tėvui visą mano šlovę ir visa,
ką matėte Aigypte; skubinkitės
jį atvesti pas mane. [14] Ir puo-
lęs savo broliui Benjaminui ant
kaklo ir jį apkabinęs, verkė, tam
taip-pat verkiant ant jo kaklo
[15] Juozapas pabučiavo taipogi
visus savo brolius ir ant kiek-
vieno apsiverkė, ir tuomet jie
išdrįso į jį kalbėti.

[16] Ir pasidarė žinoma ir imta
garsiai šnekėti karaliaus rumuo-
se: Atėjo Juozapo broliai! Ir Pa-
raonas apsidžiaugė, o taipogi vi-
sa jo šeimyna. [17] Ir jis kalbėjo
Juozapui, kad įsakytu savo bro-
liams: Sukrovę naštą ant gyvu-
lių, eikite Kanaano žemėn; [18]
imkite iš ten savo tėvą ir gimi-
nes ir ateikite pas mane, ir aš
jums duosiu visas Aigypto gė-
rybes, kad maitintumėtės žemės
riebumu. [19] Liepk taipogi imti
iš Aigypto žemės vežimų jų vai-
kams ir pačioms vežti ir sakyk:
Imkite savo tėvą ir skubinkitės
kuogreičiausiai čia ateiti. [20] Ir
nepalikkite nieko iš savo rakan-
dų, nes visos Aigypto gėrybės
bus jusų. [21] O Izraėlio sunųs pa-
darė, kaip jiems buvo liepta.
Juozapas jiems davė vežimų su-
lig Paraono paliepimo ir pavir-
žio kelionei. [22] Jis liepė taipo-
gi atnešti kiekvienam po dve-
jus rubus; Benjaminui gi davė
tris šimtus sidabrinių draug su

(18) *Visas Aigypto gėrybes*. Anot. ebr. t.: A i g y p t o ž e m e s g ė r y b e s. — (19) *Vežimų*. Aigypto vežimai buvo dvejopi: vienais vežiodavo visokius sunkumus, kitais naudodavosi karėje. — (20) *Nepalikkite nieko*.. Tikriaus anot ebr. t: J u s ų a k į s t e n e s i g a i l i j u s ų r a k a n d ų. Persikraustant į taip tolimą kraštą, reikėjo kaikurie dalykai palikti ant vietos, kadangi jų nebuvo galima pasiimti su savim. Jokubo šeimyna neprivalo jų gailėties, nes Paraonas žada suteikti daug daugiaus Aigypto gėrybių. — (22) *Rubus*. Ebr. *śimlah* vadinosi ilgas apsiaustas, kuriuo apdengdavo kitus apatinius drabužius. Paprotys pagerbti ką nors iš žemesniųjų už save, duodant jam gražius išviršinius rubus, tebėra ir dabar-

ro dedit trecentos argenteos cum
quinque stolis optimis: [23] tan-
tumdem pecuniæ et vestium mit-
tens patri suo. addens et asinos
decem, qui subveherent ex om-
nibus divitiis Ægypti: et toti-
dem asinas, triticum in itinere,
panesque portantes. [24] Dimisit
ergo fratres suos, et proficiscen-
tibus ait: Ne irascamini in via.
[25] Qui ascendentes ex Ægypto,
venerunt in terram Chanaan ad
patrem suum Jacob. [26] Et nun-
tiaverunt ei, dicentes: Joseph
filius tuus vivit: et ipse domi-
natur in omni terra Ægypti.
Quo audito Jacob, quasi de gra-
vi somno evigilans, tamen non
credebat eis. [27] Illi econtra re-
ferebant omnem ordinem rei.
Cumque vidisset plaustra, et uni-
versa quæ miserat, revixit spi-
ritus ejus, [28] et ait: Sufficit mi-
hi si adhuc Joseph filius meus
vivit: vadam, et videbo illum
antequam moriar.

penkiais geriausiais rubais; [23]
tiek pat pinigų ir rubų nusiun-
tė savo tėvui, pridėdamas dar
dešimtį asilų, apkrautų visokiais
Aigypto turtais, ir tiek pat asi-
lių, kurios nešė javus ir maistą
kelionei. [24] Taigi, jis išleido sa-
vo brolius ir išeinantiems tarė:
Nesivaidinkite kelyje. [25] Jie, iš-
keliavę iš Aigypto, atėjo Kana-
ano žemėn pas savo tėvą Joku-
bą [26] ir jam pranešė, sakydami:
Tavo sunus Juozapas gyvas, ir
jis valdo visą Aigypto žemę.
Tai išgridęs Jokubas jautėsi tar-
si pabudęs iš gilaus miego, vie-
nok jiems netikėjo. [27] Bet jie
jam pasakojo visa išeilios. O ka-
da pamatė vežimus ir visa, ką
buvo atsiuntęs, jo dvasia atgijo,
[28] ir jis tarė: Gana man, jei dar
mano sunus Juozapas gyvas; ei-
siu ir jį pamatysiu, pirma negu
numirsiu.

c) Jokubas su savo šeimyna Aigypte. 1) Jokubo atvykimas Aigyptan.

Caput XLVI. [1] Profectusque
Israel cum omnibus quæ habe-
bat, venit ad puteum juramen-
ti: et mactatis ibi victimis Deo

46. perskyrimas. [1] Izraėlis, iš-
keliavęs su visu, ką turėjo, atė-
jo prie Prisiekos šulinio ir at-
našavęs tenai savo tėvo Izaoko

Rytų kraštuose. — *Sidabrinių.* Plg. 37, 26. — **(24)** *Nesivaidinkite...* Duodamas dar broliams perspėjimas, kad jie nekeltų tarp savęs jokių ginčų apie tai, kas iš jų buvo labiaus prasikaltęs Juozapo pardavime Aigyptan. — **(26)** *Jautėsi tarsi pabudęs...* Anot. ebr. t.: jo širdis pasiliko užšalus, nes jiems netikėjo. — **(28)** *Gana man, jei...* Pilna meilės Jokubo širdis visulabiausiai džiaugiasi vienu dalyku, kad jo sunus gyvas.

46, 1 - 34. Dievui liepiant Jokubas paklauso savo sunaus pakvietimo ir keliauja su saviškiais, kurių vardai išskaitomi, Aigyptan, kame jį meilingai priima Juozapas ir pataria prašyti iš Paraono, kad jiems leistu apsigyventi Geseno krašte.

(46, 1) *Prie Prisiekos šulinio*: Bersabėjon, į pietus nuo Ebrono. Veiz. 21, 33; 26, 25. — *Atnašavęs... aukas.* Vietoje, pašvęstoje apsilankymu Abraomo ir Izaoko, Jokubas norėjo aukomis padėkoti Dievui už suteiktas malones ir ieškoti pas jį pamokymo apie jau pradėtą kelionę, kuri jį vedė iš tiek sykių pažadėtosios jo tėvams, jam pačiam ir jo ainiams Kanaano žemės į visai svetimą šalį. — **(2)**

patris sui Isaac, 2 audivit eum per visionem noctis vocantem se, et dicentem sibi: Jacob, Jacob. Cui respondit: Ecce adsum. 3 Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Ægyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi. 4 Ego descendam tecum illuc, et ego inde adducam te revertentem: Joseph quoque ponet manus suas super oculos tuos. 5 Surrexit autem Jacob a puteo juramenti: tuleruntque eum filii cum parvulis et uxoribus suis in plaustris quæ miserat Pharao ad portandum senem, 6 et omnia quæ possederat in terra Chanaan: venitque in Ægyptum cum omni semine suo, 7 filii ejus, et nepotes, filiæ, et cuncta simul progenies.

8 Hæc sunt autem nomina filiorum Israel, qui ingressi sunt in Ægyptum, ipse cum liberis suis. Primogenitus Ruben. 9 Filii Ruben: Henoch et Phallu et Hesron et Charmi. 10 Filii Simeon: Jamuel et Jamin et Ahod, et Jachin et Sohar, et Saul filius Chanaanitidis. 11 Filii Levi: Gerson et Caath et Merari. 12 Filii Juda: Her et Onan et Sela et Phares et Zara: mortui sunt autem Her et Onan in terra Chanaan. Natique sunt filii Phares:

Dievui aukas, 2 išgirdo nakčia regėjime jį šaukiantį ir jam tariantį: Jokube, Jokube. Jis jam atsakė: Štai aš. 3 Dievas jam tarė: Aš esu galingiausis tavo tėvo Dievas: nesibijok; eik Aigyptan, nes aš tenai padarysiu iš tavęs didelę tautą. 4 Aš tenai eisiu draug su tavim, ir aš tave atvesiu iš ten atgal grįžtantį, o Juozapas savo rankomis užspaus tavo akis. 5 Taigi, Jokubas pakilo nuo Prisiekos šulinio; ir jo sunųs ėmė jį draug su savo vaikais ir pačiomis į vežimus, kuriuos Paraonas buvo atsiuntęs vežti seneliui 6 ir visam, ką jis turėjo Kanaano žemėje; ir jis atvyko Aigyptan su visa savo ainija, 7 su savo sunumis ir anukais, su dukterimis ir draug su visa savo gimine.

8 Šitie yra Izraėlio sunų vardai, kuomet jis draug su savo vaikais įėjo Aigyptan. Pirmgimis Rubenas. 9 Rubeno sunųs: Enokas, Pallus, Hesronas ir Karmis. 10 Simeono sunųs: Jamuėlis, Jaminas, Ahodas, Jakinas, Soharas ir Kananietės sunus Saulius. 11 Lėvio sunųs: Gersonas, Kaatas ir Meraris. 12 Judo sunųs: Hėras, Onanas, Sėla, Parėsas ir Zara. Bet Hėras ir Onanas mirė Kanaano žemėje. O Parėsui gimė sunudu: Hezronas ir Hamu-

---

Išgirdo... Jokubui čionai paskutinį sykį apsireiškė Dievas ir davė reikalingus pamokymus... — **(4)** *Tave atvesiu:* Ne patį Jokubą jo ypatoje, bet tik kilusią iš jo tautą. — **(6. 7)** *Ir visam...* Ebr. t. bent kiek daugiaus žodžių, nors mintis visai ta pati: I r ė m ė s a v o g a l v i j u s i r k ą b u v o į g i j ę K a n a a n o ž e m ė j e, i r a t ė j o A i g y p t a n J o k u b a s i r d r a u g s u j u o v i s a j o a i n i j a. J i s a t s i v e d ė s u s a v i m A i g y p t a n s a v o s u n u s i r s a v o s u n ų s u n u s, s a v o d u k t e r i s i r s a v o d u k t e r ų d u k t e r i s.

(8) *Šitie yra...* Išskaitomi čionai Jokubo ainiai nevisi ištikrųjų draug su tėvu įėjo Aigyptan, nes vieni iš jų buvo jau mirę Kanaane, kiti gi gimė tik paskiaus Aigypte. Minimi čionai vardai, apskritai sakant, tie patįs, ką ir kitur atkartojami (plg. 2 Moz. 6, 14-16. 4 Moz. 26, 1. 1 Kron. 2-8 persk.); bet rasi kaikuriais iš jų paskesniojo rašytojo pakeisti senesnieji vardai. — **(10)** *Ahodas.* To vardo nė-

Hesron et Hamul. 13 Filii Issa-
char: Thola et Phua et Job et
Semron. 14 Filii Zabulon: Sared
et Elon et Jahelel. 15 Hi filii
Liæ quos genuit in Mesopota-
mia Syriæ cum Dina filia sua:
omnes animæ filiorum ejus et
filiarum, triginta tres. 16 Filii
Gad: Sephion et Haggi et Suni
et Esebon et Heri et Arodi et
Areli. 17 Filii Aser: Jamne et
Jesua et Jessui et Beria, Sara
quoque soror eorum. Filii Beria:
Heber et Melchiel. 18 Hi filii
Zelphæ, quam dedit Laban Liæ
filiæ suæ: et hos genuit Jacob
sedecim animas. 19 Filii Rachel
uxoris Jacob: Joseph et Benja-
min. 20 Natique sunt Joseph fi-
lii in terra Ægypti, quos genu-
it ei Aseneth filia Putiphare sa-
cerdotis Heliopoleos: Manasses
et Ephraim. 21 Filii Benjamin:
Bela et Bechor et Asbel et Ge-
ra et Naaman et Echi et Ros
et Mophim et Ophim et Ared.
22 Hi filii Rachel quos genuit
Jacob: omnes animæ, quatuor-
decim. 23 Filii Dan: Husim. 24
Filii Nephtali: Jasiel et Guni
et Jeser et Sallem. 25 Hi filii
Balæ quam dedit Laban Rache-
li filiæ suæ: et hos genuit Ja-
cob: omnes animæ, septem. 26
Cunctæ animæ, quæ ingressæ
sunt cum Jacob in Ægyptum,
et egressæ sunt de femore il-
lius, absque uxoribus filiorum
ejus, sexaginta sex. 27 Filii au-
tem Joseph, qui nati sunt ei in
terra Ægypti, animæ duæ. Om-

lis. 13 Isakaro sunųs: Tola, Pua,
Jobas ir Semronas. 14 Zabulono
sunųs: Sarėdas, Elonas ir Jahe-
lėlis. 15 Šitie yra Lijos sunųs,
kuriuos ji pagimdė Syrijos Me-
zopotamijoje, ir taipogi jos duk-
tė Dina; išviso jos sunų ir duk-
terų trįs dešimtįs trįs dušios. 16
Gado sunųs: Sepionas, Haggis,
Sunis, Esėbonas, Hėris, Arodis
ir Arėlis. 17 Asero sunųs: Jamnė,
Jėsua, Jėsuis ir Bėrija; taipogi
jų sesuo Sara. Bėrijos sunųs: Hė-
beris ir Melkiėlis. 18 Šitie yra
Zėlpos sunųs, kurią Labanas da-
vė savo dukteriai Lijai. Ir ši-
tuos šešioliką dušių ji pagimdė
Jokubui. 19 Jokubo pačios Ra-
kėlės sunu du: Juozapas ir Ben-
jaminas, 20 O Juozapui gimė Ai-
gypto žemėje sunudu, kuriuodu
jam pagimdė Eliopolies kunigo
Putifarės duktė Asenėtė: Mana-
sas ir Efraimas. 21 Benjamino
sunųs: Bėla, Bekoras, Asbėlis,
Gėra, Naamanas, Echis, Rosas,
Mopimas, Opimas ir Arėdas. 22
Šitie yra Rakėlės sunųs, kuriuos
ji pagimdė Jokubui; išviso ke-
turiolika dušių. 23 Dano sunųs:
Husimas. 24 Neftalio sunųs: Ja-
siėlis, Gunis, Jėsėris, ir Salėmas.
25 Šitie yra sunųs Balos, kurią
Labanas davė savo dukteriai Ra-
kėlei, ir šituos ji pagimdė Joku-
bui; išviso septynios dušios. 26
Išviso dušių, įėjusių Aigyptan
su Jokubu ir iš jo kilusių, be
jo sunų pačių, šešios dešimtįs
šešios. 27 Juozapo gi sunų, jam
gimusių Aigypto žemėje, dvi du-

ra 4 Moz. 26, 12 ir 1 Kron. 4, 24. — (**15**) *Išviso jos sunų...* Norint iš augščiaus paminėtųjų vardų padaryti skaitlinę 33, reikia kurs nors iš jų apleisti.—(**16**) *Gado sunus...* Kitokius vardus randame 1 Kron. 5, 12. — (**17**) *Asero sunųs...* Anot 4 Moz. 26, 44-46 Aseras turėjo tik tris sunus; taigi, Jėsua ir Jėsuis rasi buvo viena ir ta pati ypata.—(**21**) *Benjamino* .. Anot 4 Moz. 26, 38-40 Benjaminui gimę penki sunųs ir du anuku; anot 1 Kron. 7, 6-12 trįs sunųs ir daug anukų, o anot 1 Kron. 8, 1-4 penki sunųs ir keletas anukų.

nes animæ domus Jacob, quæ
ingressæ sunt in Aegyptum, fu-
ere septuaginta.
28 Misit autem Judam ante se
ad Joseph, ut nuntiaret ei, et
occurreret in Gessen. 29 Quo cum
pervenisset, juncto Joseph cur-
ru suo, ascendit obviam patri
suo ad eumdem locum: vidensque
eum, irruit super collum ejus,
et inter amplexus flevit. 30 Di-
xitque pater ad Joseph: Jam læ-
tus moriar, quia vidi faciem tu-
am, et superstitem te relinquo.
31 At ille locutus est ad fratres
suos, et ad omnem domum pa-
tris sui: Ascendam, et nuntiabo
Pharaoni, dicamque ei: Fratres
mei, et domus patris mei, qui
erant in terra Chanaan, vene-
runt ad me: 32 et sunt viri pa-
stores ovium, curamque habent
alendorum gregum: pecora sua,
et armenta, et omnia quæ ha-
bere potuerunt, adduxerunt se-
cum. 33 Cumque vocaverit vos,
et dixerit: Quod est opus ve-
strum? 34 respondebitis: Viri pa-
stores sumus servi tui, ab in-
fantia nostra usque in præsens,
et nos et patres nostri. Hæc au-
tem dicetis, ut habitare possitis
in terra Gessen: quia detestantur
Ægyptii omnes pastores ovium.

ši. Ir visų Jokubo namų dušių,
įėjusių Aigyptan, buvo septynios
dešimtįs.
28 Jis nusiuntė Judą pirm sa-
vęs pas Juozapą jam žinios nu-
neštų, kad jį pasitiktu Gesene.
29 O kada Jokubas tenai atvyko,
Juozapas, pasikinkęs savo veži-
mą, nuvažiavo ton pačion vie-
ton tėvo pasitiktų, o jį išvydęs
puolė jam ant kaklo ir apsika-
binęs verkė. 30 Ir tėvas tarė Juo-
zapui: Jau linksmas numirsiu,
nes mačiau tavo veidą ir pa-
lieku tave gyvą. 31 O jis kal-
bėjo savo broliams ir visiems
savo tėvo namams: Eisiu ir pra-
nešiu Paraonui ir jam sakysiu:
Mano broliai ir mano tėvo na-
miškiai, buvusieji Kanaano že-
mėje, atėjo pas mane; 32 jie vy-
rai avigoniai ir užsiima bandų
auginimu; jie atsivarė draug su
savim savo avis ir galvijus ir
visa, ką galėjo turėti. 33 Ir kad
jis jus pasivadins ir tars: Koks
jusų užsiėmimas? 34 atsakysite:
Mes, tavo vergai, esame pieme-
nįs nuo musų jaunystės iki da-
bar, kaip mes, taip ir musų tė-
vai. Taip gi sakysite, kad ga-
lėtumėt apsigyventi Geseno že-
mėje; nes Aigyptiečiai bjaurisi
visais avigoniais.

(**28**) *Nusiuntė Judą,* – kurs buvo įgijęs didesnį Jokubo pasitikėjima, išpildydamas savo pažadėjimą apie Benjaminą. — *Gesene.* Anot LXX vertimo, prie Heroonpolies, Ramėsės krašte. Rasi tarp Aleksandrijiečių buvo užsilikęs padavimas, kad Juozapas susitikęs su Jokubu vietoje, kurioje paskiaus atsirado miestas Pitomas, paskiaus pramintas Heroonpoliu. — (**34**) *Kad galėtumėt apsigyventi...* Juozapui iš daugelio atžvilgių rupėjo, kad jo tėvo šeimyna apsigyventu Gesene. Visupirma tame krašte buvo geriausios ganyklos; jis buvo mažai teapgyventas, todėl čia pasilikdami Izraėlitai buvo beveik visai atskirti nuo Aigyptiečių. Jis pigiaus buvo galima išgauti iš Paraono, pasisakius esant avigoniais, kurie draug su žemdirbiais Aigypte skaitėsi paskutiniais žmonėmis. Gesene apsigyvenę Jokubo sunųs galėjo gerai tarpti ir pasilikti liuosi nuo svetimos, negeistinos įtekmės.

47, 1 - 26. Jokubas, taikydamos prie savo sunaus patarties, gauna iš Paraono leidimą apsigyventi Gesenė; Juozapas gi

2) Izraêlis Aigypte bado metu.

Caput XLVII. 1 Ingressus ergo Joseph nuntiavit Pharaoni, dicens: Pater meus et fratres, oves eorum et armenta, et cuncta quæ possident, venerunt de terra Chanaan: et ecce consistunt in terra Gessen. 2 Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege: 3 quos ille interrogavit: Quid habetis operis? Responderunt: Pastores ovium sumus servi tui, et nos, et patres nostri. 4 Ad peregrinandum in terra tua venimus: quoniam non est herba gregibus servorum tuorum, ingravescente fame in terra Chanaan: petimusque ut esse nos jubeas servos tuos in terra Gessen. 5 Dixit itaque rex ad Joseph: Pater tuus et fratres tui venerunt ad te. 6 Terra Ægypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, et trade eis terram Gessen. Quod si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum. 7 Post hæc introduxit Joseph patrem suum ad regem, et statuit eum coram eo: qui benedicens illi, 8 et interrogatus ab eo: Quot sunt dies annorum vitæ tuæ? 9 respondit: Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt, parvi et mali, et non pervenerunt usque

47. perskyrimas. 1 Taigi, Juozapas įėjęs apskelbė Paraonui, tardamas: Mano tėvas ir broliai, jų avįs ir galvijai ir visa, ką jie turi, atvyko iš Kanaano žemės ir štai apsistojo Geseno krašte. 2 Jis pastatė taipogi karaliaus akyvaizdon penkis jauniausius iš savo brolių, 3 kuriuos tasai paklausė: Koks jusų užsiėmimas? Jie atsakė: Esame avigoniai ir mes, tavo vergai, ir musų tėvai. 4 Mes atėjome pabutų kokį laiką tavo žemėje, kadangi nebėra žolės tavo vergų bandoms, vis didyn einant badui Kanaano žemėje, ir meldžiame paliepti, kad mes, tavo vergai, pasiliktumėm Geseno krašte. 5 Taigi, karalius tarė Juozapui: Tavo tėvas ir tavo broliai atėjo pas tave. 6 Aigypto žemė yra po tavo akių: apgyvendink juos geriausioje vietoje ir atiduok jiems Geseno kraštą. O jei žinai tarp jų tinkamus vyrus, įstatyk mano bandų viršininkais. 7 Paskui Juozapas įvedė pas karalių savo tėvą ir pastatė jo akyvaizdon. Jokubas, jį palaiminęs 8 ir jo paklaustas: Kiek yra metų tavo amžio? 9 atsakė: Mano keleivystės dienų šimtas trįs dešimtįs metų; jos neskaitlingos ir blogos ir nepasiekė dienų, kurias keleiviavo mano tėvai; 10 ir palaiminęs kara-

pasilieka prie karaliaus ir už suteikiamą Aigyptiečiams maistą įgyja bado metais Paraonui visą jų lobį.

(**47, 2**) *Jauniausius.* Ebr. t.: Iš savo brolių skaitliaus. — (**7**) *Palaiminęs.* Patriarkas prie savo pasveikinimo, laikydamos anų laikų papročio, prideda maldas už karalių. — (**9**) *Mano keleivystės...* Jokubas savo ir savo tėvų gyvenimą vadina keleivyste ne tik dėlto, kad jie neturėjo nuolatinės buveinės ant žemės, bet ypač dėlto kad, tikėdami į kitą gyvenimą po mirties, nuolat į jį artinosi. Jokubo keleivystė buvo trumpa, sulyginant su Abraomo ir Izaoko amžiu, kuriųdviejų pirmasis gyveno 175 m., o antrasis 180 m.; ji buvo bloga, nes patriarkus nemaža iškentėjo savo gyvenime nuo Ezavo, Labano ir savo paties vaikų ir tai

ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt. 10 Et benedicto rege, egressus est foras. 11 Joseph vero patri et fratribus suis dedit possessionem in Ægypto in optimo terræ loco, Ramesses, ut præceperat Pharao. 12 Et alebat eos, omnemque domum patris sui, præbens cibaria singulis.

13 In toto enim orbe panis deerat, et oppresserat fames terram, maxime Ægypti et Chanaan. 14 E quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti, et intulit eam in ærarium regis. 15 Cumque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Ægyptus ad Joseph, dicens: Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia? 16 Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra, et dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis. 17 Quæ cum adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, et ovibus, et bobus, et asinis: sustentavitque eos illo anno pro commutatione pecorum. 18 Venerunt quoque anno secundo, et dixerunt ei: Non celabimus dominum nostrum quod deficiente pecunia, pecora simul defecerunt: nec clam te est, quod absque corporibus et terra nihil habeamus. 19 Cur ergo moriemur te vidente? et nos et terra nostra tui erimus: eme nos in servitutem regiam, et præbe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem. 20 Emit

lių jis išėjo laukan. 11 O Juozapas davė savo tėvui ir broliams valdyti geriausią Aigypto žemės vietą Ramėsėje, taip kaip buvo įsakęs Paraonas, 12 ir maitino juos ir visus savo tėvo namus, duodamas kiekvienam valgių.

13 Nes visose šalyse nebuvo duonos, ir badas buvo prislėgęs žemę, ypač gi Aigyptą ir Kanaaną. 14 Iš tų šalių Juozapas surinko už parduodamus javus visus pinigus ir juos sukrovė į karaliaus iždą. 15 O pristigus pirkėjams pinigų, visas Aigyptas atėjo pas Juozapą ir sakė: Duok mums duonos; kodėl mes turėtumėm mirti tavo akyse dėlei pinigų stokos? 16 Jis jiems atsakė: Atveskite savo galvijus, ir aš jums duosiu už juos duonos, jei nebeturite pinigų. 17 O juos atvedus, jis jiems davė maisto už arklius, už avis, už jaučius ir už asilus; ir juos maitino tais metais mainais už galvijus. 18 Jie atėjo taipogi ir kitais metais ir jam tarė: Neslėpsime nuo musų pono, jog, pristigus pinigų, nebetekome taipogi ir galvijų; ir tau ne paslaptis, kad, atskyrus musų kunus ir žemę, mes nieko nebeturime. 19 Kodėl gi tat turėtumėm mirti tavo akyse? Ir mes ir musų žemė busime tavo; pirkk mus karaliaus vergijon ir suteikk sėklų, kad, pražunant artojui, žemė nepavirstu

nevisuomet be savo kalčios. — (11) *Ramėsėje.* Ramėsė buvo didžiausis miestas Geseno krašte; nuo miesto vardo ir visas kraštas vadinosi Ramėse.

(13) *Visose šalyse,* — kurios buvo arčiaus Aigypto. — (15) *Atėjo pas Juozapą,* — nes žinojo, kad jis dar turi gana javų ir gali juos išgelbėti nuo bado. — (18) *Kitais metais,* — po to kaip buvo pardavę savo galvijus. — (19) *Kad... žemė nepavirstu tyrais.* Taigi, ir bado metais šis tas galėjo užderėti Aigypte,

igitur Joseph omnem terram
Ægypti, vendentibus singulis
possessiones suas præ magnitu-
dine famis. Subjecitque eam Pha-
raoni, 21 et cunctos populos ejus
a novissimis terminis Ægypti
usque ad extremos fines ejus,
22 præter terram sacerdotum,
quæ a rege tradita fuerat eis:
quibus et statuta cibaria ex hor-
reis publicis præbebantur, et id-
circo non sunt compulsi vende-
re possessiones suas. 23 Dixit er-
go Joseph ad populos: En ut
cernitis, et vos et terram ve-
stram Pharao possidet: accipite
semina, et serite agros, 24 ut fru-
ges habere possitis. Quintam
partem regi dabitis: quatuor re-
liquas permitto vobis in semen-
tem, et in cibum familiis et li-
beris vestris. 25 Qui responde-
runt: Salus nostra in manu tua
est: respiciat nos tantum domi-
nus noster, et læti serviemus
regi. 26 Ex eo tempore usque in
præsentem diem in universa ter-
ra Ægypti regibus quinta pars
solvitur, et factum est quasi in
legem, absque terra sacerdotali,
quæ libera ab hac conditione
fuit.

tyrais. 20 Taigi, Juozapas nupir-
ko visą Aigypto žemę, kiekvie-
nam parduodant savo dalį dėlei
bado didumo. Ir jis pavergė Pa-
raonui ją 21 ir visus jos gyven-
tojus nuo vieno Aigypto galo
iki kitam, 22 atskyrus kunigų že-
mę, kuri jiems buvo karaliaus
duota. Jiems buvo taipogi su-
teikiamas paskirtas maistas iš
viešų kluonų; ir todėl jie nebu-
vo priversti parduoti savo nuo-
savybės. 23 Tuomet Juozapas ta-
rė žmonėms: Štai, kaip matote,
ir jųs ir jusų žemė priderate Pa-
raonui; imkite sėklą ir apsėkite
laukus, 24 kad galėtumėt turėti
vaisius. Penktą dalį duosite ka-
raliui, keturias dalis palieku jums
sėklai ir jusų šeimynų bei vai-
kų maistui. 25 Jie atsakė: Musų
išgelbėjimas tavo rankose; tik
musų ponas tepažvelgia į mus,
ir su džiaugsmu tarnausime ka-
raliui. 26 Nuo ano laiko lig da-
bartiniai dienai visoje Aigypto
žemėje atiduodama karaliams
penkta dalis, ir tai pavirto tar-
si įstatymu; atskyrus kunigų že-
mę, kuri pasiliko liuosa nuo tos
sutarties.

---

tik gyventojai nebeturėjo javų sėklai, ir derlius buvo menkas. — (21) *Visus jos gyventojus...* Dabartinis ebr. t., kurs šitoje vietoje išrodo gana sudarkytas ir neaiškus, reiktų išversti kitaip: Ir jis perkėlė žmones į miestus nuo vienų Aigypto ribų lig kitų.— (22) *Atskyrus...* Anot ebr. t.: tik kunigų žemės jis nenupirko. — (24) *Penktą dalį...* Juozapas paliko buvusius žemės savininkus jų vietose, tik jie jau skaitėsi Paraono vergais ir už dirbamą žemę turėjo atiduoti karaliui penktą vaisių dalį. Aigyptiečiai priėmė su džiaugsmu Juozapo pasiulymą, ir nestebėtina, nes naujos gyvenimo sąlygos nebuvo perdaug sunkios; pvd. jos buvo be palyginimo geresnės kad ir už musų taip vadinamų pusininkų sąlygas, kurie turi atiduoti žemės savininkui pusę gautųjų vaisių, o kaikada net ir daugiaus; todėl Juozapas pasielgė kaip tikrai rupestingas ir išmintingas karaliaus valdininkas, kuriam rupėjo ne tik karaliaus iždas, bet ir pavaldinių gerovė. — (26) *Nuo ano laiko...* Paskui aplinkybėms persimainius Aigypto žemė vėl perėjo žmonių nuosavybėn, bet dar ir Mozės laikais jie turėdavo atiduoti savo karaliui penktą vaisių dalį; liuosi gi nuo tos duoklės pasiliko tik kunigai.

47, 27—50, 13. Jokubas, išgyvenęs Aigypte septynioliką metų, jaučia prisiartinant savo mirtį ir išgauna iš Juozapo pažadėjimą, kad bus palaidotas savo tėvų

3) Paskutiniai Jokubo įsakymai ir jo mirtis.

27 Habitavit ergo Israel in
Ægypto, id est, in terra Gessen,
et possedit eam: auctusque est,
et multiplicatus nimis. 28 Et vi-
xit in ea decem et septem an-
nis: factique sunt omnes dies
vitæ illius, centum quadraginta
septem annorum. 29 Cumque ap-
propinquare cerneret diem mor-
tis suæ, vocavit filium suum Jo-
seph, et dixit ad eum: Si inve-
ni gratiam in conspectu tuo, po-
ne manum tuam sub femore meo:
et facies mihi misericordiam et
veritatem, ut non sepelias me
in Ægypto: 30 sed dormiam cum
patribus meis, et auferas me de
terra hac, condasque in sepul-
cro majorum meorum. Cui re-
spondit Joseph: Ego faciam quod
jussisti. 31 Et ille: Jura ergo, in-
quit, mihi. Quo jurante, adora-
vit Israel Deum, conversus ad
lectuli caput.

Caput XLVIII. 1 His ita trans-
actis nuntiatum est Joseph quod
ægrotaret pater suus: qui, as
sumptis duobus filiis Manasse
et Ephraim, ire perrexit. 2 Di-

27 Izraėlis tat gyveno Aigypte,
tai yra Geseno žemėje, ir ją val-
dė; jis išsiplėtė ir begalo pasi-
daugino. 28 Ir gyveno joje sep-
tynioliką metų; ir jam suka-
ko jo gyvenimo dienų išviso šim-
tas keturios dešimtįs septyneri
metai. 29 Ir matydamas prisiar-
tinant savo mirties dieną pa-
sivadino savo sunų Juozapą ir
jam tarė: Jei radau malonę ta-
vo akyse, padėk savo ranką po
mano kulšimi, kad man suteiksi
tą mielaširdystę ir ištikimybę ir
manęs nepalaidosi Aigypte; 30
bet aš ilsėsiuos su savo tėvais,
ir tu mane paimsi iš šitos žemės
ir palaidosi mano pranokėjų ka-
pe. Juozapas jam atsakė: Aš pa-
darysiu, ką liepei. 31 O jisai ta-
rė: Taigi, prisiekk man. Jam pri-
siekiant, Izraėlis pagarbino Die-
vą, nusigręžęs prie lovos galo.

48. perskyrimas. 1 Po tų at-
sitikimų buvo pranešta Juozapui,
kad jo tėvas serga. Jis, ėmęs du
savo sunu, Manasą ir Efraimą,
leidosi kelionėn. 2 Ir buvo pasa-

kapuose; jis ima du Juozapo sunu į savųjų skaitlių ir suteikdamas jiemdviem palaiminimą įstato vyresniuoju Efraimą. Galop, suteikęs palaiminimus-pranašystes savo sunums, kiekvienam atskirai, jis miršta, o Juozapas, pildydamas savo pažadėjimą, jį palaidoja iškilmingai Ebrone, dvailoje oloje.

(**27**) *Ją valdė.* Geseno kraštas skaitėsi Izraėlio nuosavybe ir buvo visai liuosas nuo duoklės. — (**29**) *Padėk savo ranką...* Veiz. 24, 2. — (**30**) *Su savo tėvais:* Abraomu ir Izaoku. Pilnai tikėdamas Dievo apreiškimams Jokubas neskaito Aigypto nuolatine savo ainijos buveine, todėl nori, kad jo kaulai butu palaidoti Žadėtojoje žemėje, Palestinoje. — (**31**) *Izraėlis pagarbino...* Anot LXX vertimo: p a g a r b i n o (nusilenkdamas) a n t j o l a z d o s v i r š u n ė s. Taip-pat skaitė šitą vietą šv. Povilas Žyd. 11, 21. Skirtumas radosi dėlei permainos, įvykusios vieno žodžio balsėse. LXX skaitė *matteh* (lazda) vietoje *mittah* (lova). Ebr. t. ir Vulgatos prasmė ta, kad Jokubas pagarbino Dievą, pasilenkdamas taip, kaip jis galėjo savo lovos galo pusėn. Anot LXX ir šv. Povilo Jokubas matė Juozapo lazdoje karališkos Kristaus lazdos (skėptro) figurą, o Juozape paties Kristaus figurą, ir nusilenkdamas ant lazdos pagarbino Kristų, arba dėkojo Dievui už tai, kad jis buvo išaugštinęs jo sunų ir jį padaręs Aigypto valdovu ir išrinktosios Dievo giminės išgelbėtoju.

(**48, 1**) Kiek laiko ištikrųjų buvo pra-

ctumque est seni: Ecce filius tu-
us Joseph venit ad te. Qui con-
fortatus sedit in lectulo. [3] Et
ingresso ad se ait: Deus omni-
potens apparuit mihi in Luza,
quæ est in terra Chanaan: bene-
dixitque mihi, [4] et ait: Ego te
augebo et multiplicabo, et fa-
ciam te in turbas populorum:
daboque tibi terram hanc, et se-
mini tuo post te in possessio-
nem sempiternam. [5] Duo ergo
filii tui, qui nati sunt tibi in
terra Ægypti antequam huc ve-
nirem ad te, mei erunt: Eph-
raim et Manasses, sicut Ruben
et Simeon reputabuntur mihi.
[6] Reliquos autem quos genueris
post eos, tui erunt, et nomine
fratrum suorum vocabuntur in
possessionibus suis. [7] Mihi enim.
quando veniebam de Mesopota-
mia, mortua est Rachel in ter-
ra Chanaan in ipso itinere, erat-
que vernum tempus: et ingre-
diebar Ephratam, et sepelivi
eam juxta viam Ephratæ, quæ
alio nomine appellatur Bethle-
hem.

[8] Videns autem filios ejus di-
xit ad eum: Qui sunt isti? [9] Re-
spondit: Filii mei sunt, quos do-
navit mihi Deus in hoc loco.
Adduc, inquit, eos ad me ut be-
nedicam illis. [10] Oculi enim I-
rael caligabant præ nimia sene-
tute, et clare videre non pote-
rat. Applicatosque ad se, de-
osculatus et circumplexus eos,
dixit ad filium suum: Non suo

kyta seneliui: Štai tavo sunus
Juozapas ateina pas tave. Jis, su-
rinkęs savo jiegas, atsisėdo lo-
voje [3] ir įėjusiam tarė: Visaga-
lis Dievas man apsireiškė Luzoje,
esančioje Kanaano žemėje, ma-
ne palaimino [4] ir tarė: Aš tave
išplėsiu ir padauginsiu, ir pada-
rysiu iš tavęs tautų minias, ir
tau ir tavo ainijai po tavęs
duosiu šitą žemę valdyti amži-
nai. [5] Du tat tavo sunu, tau gi-
musiu Aigypto žemėje, pirma
negu aš atėjau čia pas tave, bus
mano: Efraimas ir Manasas skai-
tysis manaisiais, kaip Rubenas
ir Simeonas. [6] Kiti gi, kurie tau
gims paskui juos, bus tavo ir
vadinsis savo brolių vardais da-
lyse, kurias jie paveldės. [7] Nes
man ateinant iš Mezopotamijos,
mirė Rakėlė Kanaano žemėje,
pačiame kelyje; buvo gi pava-
sario metas. Ir aš keliavau Efra-
ton ir ją palaidojau šaly kelio į
Efratą, kuri kitu vardu vadina-
si Betlėėmas.

[8] O pamatęs du jo sunu, tarė į
jį: Kas yra šituodu? [9] Jis atsa-
kė: Tai du mano sunu, kuriuo-
du man Dievas padovanojo ši-
toje vietoje. Privesk, tarė, juo-
du prie manęs, kad aš juos pa-
laiminčiau. [10] Nes Izraėlio akis
buvo aptemusios dėlei didžios
senatvės, ir jis nebegalėjo aiš-
kiai matyti. Ir pabučiavęs pri-
vestuosius prie savęs ir juodu

slinkę nuo augščiaus (47, 29...) aprašytų jų atsitikimų, tikrai nežinia. — (3) *Apsireiškė Luzoje...* Veiz. 28, 13... 35, 9... Pirma priežastis, kad Jokubas nori Juozapo vaikus padaryti savo įsuniais, yra Dievo duotasis pažadėjimas apie jo giminės išsiplėtimą. — (5) *Skaitysis manaisiais...* t. y. bus Jokubo įsuniais, lygiais jo vyriausiems sunums Rubenui ir Simeonui, ir bus tėvais dviejų atskirų, jų vardais vadinamų, Izraėlio giminių užuot priderėti prie vienos Juozapo giminės. — (6) *Kiti gi, kurie...* Jų vardų šv. Rašte nėra paminėta. — (7) *Iš Mezopotamijos.* Ebr. *Paddan.* Veiz. 35, 16-19. Kita priežastis paskyrimo Efraimo ir Manaso Jo-

fraudatus aspectu tuo: insuper
ostendit mihi Deus semen tu-
um. 12 Cumque tulisset eos Jo-
seph de gremio patris, adoravit
pronus in terram. 13 Et posuit
Ephraim ad dexteram suam, id
est, ad sinistram Israel: Manas-
sen vero in sinistra sua, ad dex-
teram scilicet patris, applicuit-
que ambos ad eum. 14 Qui ex-
tendens manum dexteram, po-
suit super caput Ephraim mino-
ris fratris: sinistram autem su-
per caput Manasse qui major
natu erat, commutans manus. 15
Benedixitque Jacob filiis Joseph,
et ait: Deus, in cujus conspectu
ambulaverunt patres mei Abra-
ham, et Isaac, Deus qui pascit
me ab adolescentia mea usque
in præsentem diem: 16 Angelus,
qui eruit me de cunctis malis,
benedicat pueris istis: et invo-
cetur super eos nomen meum,
nomina quoque patrum meorum
Abraham, et Isaac, et crescant
in multitudinem super terram.
17 Videns autem Joseph quod
posuisset pater suus dexteram
manum super caput Ephraim,
graviter accepit: et apprehen-
sam manum patris levare cona-

apkabinęs, 11 tarė savo sunui:
Man dar teko pamatyti tavo vei-
das; be to Dievas man parodė ta-
vo ainiją. 12 Ir ėmęs juodu iš
tėvo prieglobsčio Juozapas nu-
silenkė iki žemei. 13 Ir pastatė
Efraimą savo dešinėn, tai yra
ties Jokubo kaire; Manasą gi sa-
vo kairėn, taigi ties tėvo deši-
ne ir juodu priartino prie jo.
14 Tasai, ištiesęs dešinę ranką,
padėjo ant jaunesniojo brolio
Efraimo galvos, kairę gi ant gal-
vos Manaso, kurs buvo vyres-
nysis, sukryžiuodamas rankas. 15
Ir Jokubas laimino du Juozapo
sunu ir tarė: Dievas, kurio aky-
vaizdoje vaikščiojo mano tėvai
Abraomas ir Izaokas, Dievas,
kurs yra mano ganytojas iš ma-
no jaunystės iki šiai dienai, 16
Aniolas, kurs mane išgelbėjo iš
visokio piktumo, tepalaimina ši-
tuodu vaiku; ir juodu tesivadi-
na mano vardu ir mano tėvų
Abraomo ir Izaoko vardais ir
labai tesidaugina ant žemės. 17
O Juozapui matant, kad jo tė-
vas buvo padėjęs savo dešinę
ranką ant Efraimo galvos, tai
nepatiko; ir ėmęs tėvo ranką mė-
gino ją pakelti nuo Efraimo gal-

---

kubo įsuniais buvo neišdildoma atmintis jo mylimos be laiko mirusios pačios Rakėlės, iš kurios jis turėjo tik du sunu.

(11) *Man dar teko...* Anot ebr. t.: Aš nebesitikėjau išvysti tavo veidą, o dabar man Viešpats leido pamatyti net ir tavo sunus. —(12) *Iš... prieglobsčio.* Ebr. t.: Iš tarp kelių. Jokubas sėdėjo ant lovos, kojas nuleidęs žemyn, todėl du Juozapo sunu, prisiartindamu prie savo senelio, buvo atsiradusiu tarp jo kelių. — *Juozapas nusilenkė...* Juozapas, patraukęs prie savęs Efraimą ir Manasą, draug su jiemdviem išreiškė pagarbą Jokubui, nusilenkdami prieš jį iki žemei. — (14) *Jisai, ištiesęs...* Čionai randame pirmą sykį paminėtą laiminimo budą rankas ištiesiant. Plg. Žyd. 11, 21. — *Sukryžiuodamas rankas.* Anot ebr. t.: Davė savo rankoms išmanyti, t. y. taip padarė ne išnetyčių, bet gerai išmanydamas, ką daro. — (15) *Kurio akyvaizdoje...* Plg. 17, 1. — *Mano ganytojas.* Plg. Ps. 22, 1; 73, 1 ir k. Iz. 40, 11. Jer. 23, 1... ir k. — (16) *Aniolas:* tas pats Viešpats, sandoros Aniolas (plg. Mal. 3, 1). Anot kaikurių šv. tėvų (Atan., Ambr., Aug.), Dievo Sunus. — *Tesivadina mano...* Efraimas ir Manasas gauna teisę vadinties Abraomo, Izaoko ir Jokubo sunumis; todėl jie dalyvaus ir ypatinguose patriarkams Dievo suteiktuose žadėjimuose. Plg. 49, 22... (17) *O Juozapui...* Juozapas nori, kad didesnis palaiminimas tektu jo vyresniajam sunui, kurį jis buvo pastatęs

tus est de capite Ephraim, et
transferre super caput Manasse.
18 Dixitque ad patrem: Non ita
convenit, pater: quia hic est pri-
mogenitus, pone dexteram tuam
super caput ejus. 19 Qui renuens,
ait: Scio fili mi, scio: et iste
quidem erit in populos, et mul-
tiplicabitur: sed frater ejus mi-
nor, major erit illo: et semen
illius crescet in gentes. 20 Be-
nedixitque eis in tempore illo,
dicens: In te benedicetur Israel,
atque dicetur: Faciat tibi Deus
sicut Ephraim, et sicut Manas-
se. Constituitque Ephraim ante
Manassen. 21 Et ait ad Joseph
filium suum: En ego morior, et
erit Deus vobiscum, reducetque
vos ad terram patrum vestro-
rum. 22 Do tibi partem unam
extra fratres tuos, quam tuli de
manu Amorrhæi in gladio et ar-
cu meo.

Caput XLIX. 1 Vocavit autem
Jacob filios suos, et ait eis: Con-

vos ir perkelti ant Manaso gal-
vos. 18 Ir tarė tėvui: Ne taip tu-
ri buti, tėve; nes šitas yra pirm-
gimis; padėk savo dešinę ant jo
galvos. 19 O jis nesutikdamas ta-
rė: Žinau, mano sunau, žinau; ir
iš šito kils tautos, ir jis pasi-
daugins; bet jo jaunesnysis bro-
lis bus už jį didesnis: jo ainija
išaugs į tautas. 20 Taigi, jis tuo
metu juodu palaimino, tardamas:
Tavyje bus palaimintas Izraėlis
ir bus sakoma: Tepadaro tau
Dievas kaip Efraimui ir Manasui.
Taip jis įstatė Efraimą viršes-
niu už Manasą. 21 Paskui jis ta-
rė savo sunui Juozapui: Štai aš
mirštu, bet Dievas bus su jumis
ir nuves jus atgal į jusų tėvų
žemę. 22 Aš tau duodu viena da-
limi daugiaus už tavo brolius,
kurią atėmiau iš Amoriečių sa-
vo kalaviju ir kilpiniu.

49. perskyrimas. 1 O Jokubas
suvadino savo sunus ir jiems ta-

ties tėvo dešine ranka; todėl jis pertraukia Jokubo žodžius ir stengiasi perkeisti sukryžiuotas tėvo rankas. — (**19**) *Jo jaunesnysis brolis bus už jį didesnis.* Jokubo palaiminimas ir pranašystė išsipildė paskiaus žydų istorijoje. Efraimo ir Manaso ainija tapo skaitlinga ir paveldėjo didžiausias Palestinos dalis; tečiaus daug galingesnė ir skaitlingesnė tapo Efraimo ainija, ir galop aplink ją susispietė, Saliamonui mirus, devynios kitos žydų giminės ir padarė atskirą Izraėlio karalystę. — (**20**) *Tavyje*: Juozape, t. y. Efraime ir Manase, kadangi čionai Juozapas gauna palaiminimą savo sunų ypatoje. Jam suteiktas palaiminimas vadinsis geriausio ir apsčiausio palaiminimo paveizdu. — (**22**) *Aš tau duodu...* Jokubas be augščiaus minėto palaiminimo dovanoja Juozapui lauką, kurį jis buvo pirkęs iš Emoro sunų arti Sikėmo miesto. Veiz. 33, 19. Tekstas, tą dalyką išreiškiantis, nevisai aiškus. Ebr. ž. *šᵉkhem* gali reikšti d a l į, o taipogi buti Sikėmo miesto vardas. Bet regimai ne apie Sikėmą čionai kalba Jokubas, kadangi jis pats žem. 49, 6... prakeikia savo sunų Simeono ir Lėvio užpuolimą ant to miesto. Iš kitos vėl pusės tiesa, kad laukas arti Sikėmo buvo ne atimtas, o tik ramiu keliu įgytas už pinigus; bet paskiaus kada žydai išėję iš Aigypto užėmė Palestiną, tuomet ir seniaus pirktasis laukas reikėjo atimti jau kalaviju ir kilpiniu. Taigi, Jokubas jį atėmė ne pats, bet per savo ainius.

(**49**, **1**) Čionai prasideda vienas gražiausių ir svarbiausių Pradžios knygos straipsnių. Jo mintįs pilnos nepaprastos gilybės ir išreikštos gražiausiais vaizdais. Žymiausią jame vietą užima pranašystė apie Mesiją. Ar išviršinė to straipsnio forma paeina taip-pat nuo Jokubo, kaip ir jo turinys, nežinia. Galima vienok spėti, kad Jokubas tuos nepaprastus vaizdus, kuriuos matė jo Dievo apšviesta duši, turėjo išreikšti prakilnių minčių pilnais žodžiais, kurie giliai įsmego į jo sunų širdis ir atmintis ir nepermainyti užsiliko lig Mozės laikais. — *Jokubas suvadino.* Jokubas, matydamas savo mirties valan-

gregamini, ut annuntiem quæ
ventura sunt vobis in diebus no-
vissimis. 2 Congregamini, et au-
dite filii Jacob, audite Israel
patrem vestrum:
3 Ruben primogenitus meus,
tu fortitudo mea, et principium
doloris mei: prior in donis, ma-
jor in imperio. 4 Effusus es si-
cut aqua, non crescas: quia a-
scendisti cubile patris tui, et ma-
culasti stratum ejus.
5 Simeon et Levi fratres: va-
sa iniquitatis bellantia. 6 In con-
silium eorum non veniat anima
mea, et in cœtu illorum non sit
gloria mea: quia in furore suo
occiderunt virum, et in volun-
tate sua suffoderunt murum. 7
Maledictus furor eorum, quia

rė: Susirinkkite, kad apskelbčiau,
kas jums turi atsitikti pasku-
čiausiose dienose. 2 Susirinkkite
ir klausykite, Jokubo vaikai, pa-
klausykite savo tėvo Izraėlio.
3 Rubene, mano pirmgimis, tu
mano galybė ir mano skausmo
pradžia, pirmasis dovanose, di-
džiausis valdžioje. 4 Išsiliejai kaip
vanduo. Tau neaugti, nes tu už-
kopai ant savo tėvo patalo ir
sutepei jo lovą.
5 Simeonas ir Lėvis broliai; juo-
du kariaujantįs neteisybės įran-
kiai. 6 Įjųdviejų tarybą teneeina
mano dušia, ir jųdviejų susirin-
kime tenebuna mano garbės; nes
savo įtužime jie užmušė žmones
ir savo valia juodu išgriovė mu-
rą. 7 Prakeiktas jųdviejų įtuži-

dą prisiartinant, suvadina savo sunus, kad jiems suteiktu iškilmingai savo paskutinį palaiminimą. Gavęs iš Dievo įkvėpimą, jis jaučia, kad jo palaiminimas, jo žodžiai bus tikra pranašystė, išsipildysianti jo vaikų istorijoje. Jokubo palaiminimas jau ir tuo skiriasi nuo palaiminimo, kurį jis pats buvo gavęs iš savo tėvo, kad čionai nebe vienas įstatomas Dievo padarytųjų žadėjimų tėvainiu, bet visi jo sunųs skiriami busiančių žydų giminių tėvais. — *Paskučiausiose dienose.* Taip vadinasi ne ateitis apskritai, bet laikas siekiantis Mesiją, kadangi šv. Raštas visą pasaulio istoriją dalina į du laikotarpiu, — pirmasias dienas užsibaigsiančias Kristaus atėjimu ir paskučiausias lig jo antram jau kaipo Teisėjo atėjimui. Tiesa, dauguma Jokubo pranašysčių turėjo išsipildyti, žydams užėmus Palestiną, bet jos visos turi taipogi sąryšį ir su Mesiju, Judui gi suteiktoji tiesiog jį paliečia; ji gi yra lyg koks vidurys visų Jokubo žodžių.

(**3**) *Rubene...* Toje eil. Jokubas su skausmu mini, kuo Rubenas turėjo buti kaipo jo pirmgimis. Jam turėjo tekti didesnė tėvainystės dalis, valdžia ant brolių ir ypatingas tėvo palaiminimas, bet savo bjauriu nusidėjimu (veiz. 35, 22) jis viso ko nustojo. — *Mano skausmo pradžia.* Tikriaus anot ebr. t.: m a n o s t i p r y b ė s p i r m u o n ė; nes čionai paraleliškai išreiškiama ta pati mintis, ką ir žodžiuose: *mano pirmgimis.*—(**4**) *Išsiliejai...* Nurodomas aiškiaus Rubeno prasikaltimas ir bausmė už nuodėmę. Rubeno paleistuvystė palyginama su vandenimi, kurs užviręs inde pradeda lieties per jo kraštus. Jis tarsi galvatrukčiais puolė į nuodėmę.—*Tau neaugti.* Rubeno giminė ištikrųjų nebuvo žymi nei savo skaitliumi, nei savo darbais.

(**5**) *Simeonas ir Lėvis.* Po Rubeno juodu buvo didžiausi prasikaltėliai Jokubo akyse; ir juodu užuot palaiminimo gauna smarkų papeikimą už baisias žudynes Sikėmo gyventojų tarpe padarytas. — *Broliai.* Vadindamas Simeoną ir Lėvį broliais Jokubas turi mintyje ne tik tą aplinkybę, kad juodu buvo vienos motinos sunųs, bet ir tai, kad tarp jųdviejų buvo dar kita dvasiška brolystė — jų žiaurus budas: *juodu kariaujantįs neteisybės įrankiai,* arba anot ebr. t.: j ų d v i e j ų k a l a v i j a i ž u d y n i ų į r a n k i a i.—(**6**) *Įjųdviejų...* Jokubas bjaurėjosi ir bjaurisi jųdviejų pasielgimu ir nenori turėti su jais nieko bendra. — *Mano garbės.* Garbė čionai reiškia tą pat, ką ir *mano dušia.* — *Nes savo...* Aiškiaus išreiškiamas dviejų brolių prasikaltimas. Plg. 34, 25-28. — *Išgriovė murą.* Anot ebr. t.: s u ž e i d ė j a u t į, t. y. savo pyktyje jie neaplenkė net gyvulių, darydami juos nebetinkančiais darbams. — (**7**) *Prakeiktas...*

pertinax: et indignatio eorum,
quia dura: dividam eos in Jacob,
et dispergam eos in Israel.

8 Juda, te laudabunt fratres
tui: manus tua in cervicibus inimicorum
tuorum, adorabunt te
filii patris tui. 9 Catulus leonis
Juda: ad prædam fili mi ascendisti
requiescens accubuisti ut
leo, et quasi leæna, quis suscitabit
eum? 10 NON AUFERETUR
sceptrum de Juda, et dux
de femore ejus, donec veniat

mas, nes kietsprandiškas, ir jųdviejų
pyktis, kadangi žiaurus;
padalinsiu juodu Jokube ir išskirstysiu
juodu Izraėlyje.

8 Judai, tave šlovins tavo broliai;
tavo ranka ant tavo neprietelių
sprandų; prieš tave nusilenks
tavo tėvo sunus. 9 Judas
jaunas liutas. Tu, mano sunau,
pakilai dėlei grobio; ilsėdamos
atsigulai kaip liutas ir liutienė,
Kas drįs jį pažadinti? 10 NEBUS
ATIMTA iš Judo lazda ir vadas
iš jo ainijos, kolei neateis siųs-

Patriarkas smarkiais žodžiais pasmerkia savo sunų sauvalią ir jiemdviem skiria tinkamą bausmę: *padalinsiu..* Ta pranašystė išsipildė tokiuo budu, kad silpna Simeono giminė gavo Palestinos padalinime atskirus miestelius ir sodžius į pietus nuo Judo menkoje Negebo šalyje, o paskui žymi jos dalis visai išsiskirstė tarp kitų giminių; Lėvio gi giminė buvo iškarto išskirstyta tarp kitų giminių; bet jai, kaipo nesykį parodžiusiai savo uolumą apie Dievo garbę, buvo suteiktos Sen. Įstatymo kunigystės pareigos, taip kad Dievas, imdamas ją savo tarnystėn, prakeikimą permainė į palaiminimą. — *Jokube... Izraėlyje.* Tiemdviem vardais pavadinta čionai visa žydų tauta.

(8) *Judai,..* Ir Judo sąžinė buvo sutepta nevienu nusidėjimu (plg. 37, 26. 27; 38, 1...), bet savo rupesniu apie Benjaminą ir karšta tėvo meile jis užsipelnė garbingiausį palaiminimą ir geriausius pažadėjimus. Jis paveldėjo pirmgimystės teises ir tapo paskirtas vyresniuoju tarp brolių; iš jo ainijos turėjo kilti žydų tautos karaliai, jo giminė turėjo gauti geriausią Palestinos dalį; bet visusvarbiausia buvo tai, kad iš jo giminės turėjo užgimti karalių Karalius, musų Viešpats Jėzus Kristus. Pranašystė apie Judo likimą prasideda gražiu žaidimu žodžiais, paremtu ant jo vardo prasmės, kurs reiškia šlovę (plg. 29, 35). Ebr. t. *J^ehudah 'atthah, jodukha...* T u š l o v e, t a v e t a v e š l o v i n s... Judo giminė įgijo šlovę, ir prieš ją lenkėsi kitos giminės jau kelionėje iš Aigypto Palestinon, o dar labiaus, kada iš jos radosi karaliai. — *Tavo ranka...* Tais žodžiais žadami Judui neprietelių pergalėjimai Palestinos užkariavime, Dovido, Saliamono ir kitų karalių karėse. — (9) *Judas jaunas liutas...* Palyginimas Judo su liutu jaunu iš užaugusiu, su liutiene, ginančia savo vaikus, įvaizdžiai išreiškia jo viršenybę tarp brolių ir pažymi jo ainių drąsumą kovoje su priešais. Pats Kristus vadina save šv. Rašte liutu iš Judo giminės. Vz. Apr. 5, 5. Plg. 1 Kor. 15, 15. — (10) *NEBUS ATIMTA...* Čionai prasideda svarbiausioji pranašystės dalis; žydai ir krikščionįs supranta ją išimtinai apie Mesiją. — *Lazda*: Skėptras, t. y. karališkos valdžios ženklas.— *Vadas.* Ebr. ž. *m^echoqeq* paprastai verčiamas žodžiu v a d a s, į s t a t y m d a v i s; bet jis gali taipogi reikšti v a l d ž i o s l a z d ą, todėl gali buti synonimas skėptro. Priimant tą antrą prasmę ž. *m^echoqeq,* reiktu sekantįs *de femore eius, iš jo ainijos* išversti labiaus prisilaikant ebr. t.: i š t a r p j o k o j ų; butu tai aliuzija į budą, kaip senobės monarkai laikydavo rankose savo ilgą skėptrą: kada jie sėdėdavo, apatinis jų skėptro galas budavo nuleistas tarp jų kojų lig žemei. Todėl visą pirmą šitos eil. dalį galima butu išreikšti taip: Nebus atimtas iš Judo skėptras, ir karališkos valdžios lazda iš tarp jo kelių. — *Kolei neateis.* Atsižvelgiant į šituos žodžius galima dvejopai suprasti laiką, kuriame karališkoji valdžia pasiliks Judo giminėje. Egzegėtų dauguma supranta taip, kad skėptras pasiliks prie Judo lig paskirtam laikui, o kada skėptras bus atimtas, tai bus ženklas, jog veikiai turi ateiti Mesijas. Egzegėtų mažuma, remdamasi panašiais išsireiškimais kitose šv. Rašto vietose (augšč. 8, 7; 28, 15. Ps. 109, 1; 111, 8 ir k.) ir visais Jokubo žodžiais, mano, kad čionai

qui mittendus est, et ipse erit
exspectatio gentium. [11] Ligans
ad vineam pullum suum, et ad
vitem, o fili mi, asinam suam.
Lavabit in vino stolam suam,
es in sanguine uvæ pallium su-
um. [12] Pulchriores sunt oculi
ejus vino, et dentes ejus lacte
candidiores.
[13] Zabulon in littore maris ha-
bitabit, et in statione navium
pertingens usque ad Sidonem.
[14] Issachar asinus fortis accu-
bans inter terminos. [15] Vidit re-
quiem quod esset bona: et ter-
ram quod optima: et supposuit
humerum suum ad portandum,
factusque est tributis serviens.

tinasis, ir jo tai lauks tautos. [11]
O mano sunau! Jis riša prie vyn-
uogyno savo asilaitį ir prie vyn-
medžio savo asilę. Jis skalbs vy-
ne savo rubą ir vynuogių krau-
juje savo apsiaustą. [12] Jo akįs
gražesnės už vyną, jo dantįs bal-
tesni už pieną.
[13] Zabulonas gyvens ant juros
kranto ir arti laivų stoties, siek-
damas iki Sidonui.
[14] Isakaras stipras asilas gulįs
savo tvarte. [15] Jis matė gerą
esant atilsį ir žemę esant geriau-
sią, ir pakišo savo pėtį po naš-
tomis ir tapo muitą mokančiu
bernu.

---

pranašaujama apie amžiną karališko skėptro pasilikimą prie Judo; tik paskirtame laike jo karaliavimas turi pasidaryti prakilnesnis ir tobulesnis. — *Siųstinasis.* Visi senobiniai vertimai ir aiškintojai supranta tą žodį apie Mesiją, o kaikuriuose vertimuose, kaip chaldaiškame, tiesiog pasakyta: Kolei neateis Mesijas. Bet pats dabartinio ebraiško teksto žodis *šiloh* davė progą įvairiems ginčams, kadangi tikra jo kilmė ir prasmė neaiškios. Šv. Jieronymas, kurs jį išvertė žodžiais *qui mittendus est,* regimai rado savo egzemplioriuose ne žodį *šiloh,* bet kokį nors kitą išsireiškimą, padarytą iš žodžio *šalach,* s i ų s t i. Tikriausiai *šiloh* atsirado per perrašinėtojų paklydimą vietoje žodžio *šelloh,* sutrumpinto iš *'ašer,* k u r s a i ir *lo,* j a m arba j o (plg. Ez. 21, 32); todėl sakinio prasmė turėtų buti: kolei neateis tas, k u r i o j i s (skėptras) y r a, arba k u r i a m j i s p a s k i r t a s. — *Ir jo tai lauks tautos.* Geriaus: J a m b u s p a k l u s n i o s t a u t o s. Taigi visos 10. eil. mintis toki: Judas nesiliaus valdęs karališkąją lazdą ir ją laikęs tarp savo kelių, kolei neateis tasai, kuriam karališkoji valdžia pridera kaipo jo nuosavybė, kurs bus karalius ne vienos žydų tautos, bet visų, kurio jos laukia ir kurio jos noriai klausys. — (11) *O mano sunau...* Geriaus anot ebr. t.: J i s, t. y. Judas r i š a p r i e v y n u o g y n o s a v o a s i l a i t į i r p r i e v y n m e d ž i o s a v o a s i l ė s v a i k ą. Šitoje eil. nurodomas derlingumas tos Palestinos dalies, kuri turėjo tekti Judui. Jos vynmedžiai bus taip stori, kad prie jų, kaip prie kokio medžio, galės pririšti asilaitį; vyno gi bus tiek, kad bus galima jame skalbti rubus kaip vandenyje. Pats Išganytojas lygino save su vynmedžiu, o savo ištikimuosius su vynmedžio atžalomis.—(12) *Jo akįs...* Geriaus anot ebr. t.: J o a k į s a p t e m o n u o v y n o, i r j o d a n t į s p a b a l o n u o p i e n o. Kitokiuo budu išreiškiama vyno ir pieno apstumas. Dar ir dabar Judos kalnuose auga puikiausi vynuogynai; bet be palyginimo derlingesnė čia buvo žemė ir gražesnės pievos anais senobiniais laikais, kuomet visa Palestina įeinantiems į ją iš Aigypto žydams rodėsi papludusi pienu ir medumi. Pienu ir vynu čionai dar yra išreikšta dvasiškų gėrybių apstumas, kurias atnešė visai žmonijai Kristus.

(13) *Zabulonas...* Zabulono giminei iš-tikrųjų teko siauras žemės plotas nuo Genezarėto ežero lig Tarpžemei jurai, vienu savo kraštu beveik siekusis ribų Penikijos (Sidonijos), kurios sostinė ilgą laiką buvo Sidonas. Artima jura ir kaimynystė su Sidonu nemaž prisidėjo prie Zabulono giminės pralobimo.

(14. 15) *Isakaras...* Isakaro giminė, gavus derlingo Ezdrelono slėnio dalį ir kalnuotą Galiliejos apylinkę tarp Taboro ir Genezarėto, nieko daugiaus netroško ir dalino savo laiką tarp žemdirbystės ir atilsio. Kadangi be to per tą plotą dar ėjo žymus vieškelis iš-už Jordano Tarpžemes

16 Dan judicabit populum su-
um sicut et alia tribus in Israel.
17 Fiat Dan coluber in via, ce-
rastes in semita, mordens ungu-
las equi, ut cadat ascensor ejus
retro. 18 SALUTARE tuum ex-
spectabo Domine.
19 Gad, accinctus prœliabitur
ante eum: et ipse accingetur re-
trorsum.
20 Aser, pinguis panis ejus, et
præbebit delicias regibus.
21 Nephthali, cervus emissus,
et dans eloquia pulchritudinis.
22 Filius accrescens Joseph,
filius accrescens et decorus aspe-
ctu: filiae discurrerunt super mu-
rum. 23 Sed exasperaverunt eum,

16 Danas teis savo tautą, kaip
ir kitos giminės Izraėlyje. 17 Da-
nas tebuna žalčiu ant kelio ir
angiu ant tako, įkandančiu ark-
lio kulnis, kad jo raitelis nukris-
tu atbulas. 18 Aš lauksiu, Vieš-
patie, tavo IŠGANYMO.
19 Gadas apsišarvojęs kariaus
jo priekyje ir su šarvais jis grįš
atgal.
20 Riebi Asero duona, ir jis
suteiks karaliams skanumynus.
21 Neftalis ištrukęs briedis ir
mokąs gražiai kalbėti.
22 Juozapas vis auga ir auga.
Jis dailus pasižiurėti; jo atžalos
skėčiasi ant muro. 23 Bet šau-
liai jį įerzino ir su juo vaidijo-

juros linkon, todėl ir Isakaro ainiai užsiimdavo prekių vežiojimu, už kurias reikėjo mokėti muitas. Palyginime su stipriu asilu Palestinoje nėra nieko pažeminančio.

(16) *Danas teis...* Ebr. *Dan jadin.* Kadangi žodis t e i s t i ebr. kalboje reiškia taipogi apskritai buti visokios teisybės apgynėju, todėl čionai pranašaujama ne tik tai, kad Danas bus savo giminės teisėjas, lygiai kaip ir kiti jo broliai, nors jis gimęs iš tarnaitės, bet rasi taipogi ir tai, ką Dano giminė yra padariusi žydų tautų teisėms apginti kovoje su nprietėliais. Taipogi iš Dano giminės kilo žymus teisėjas Samsonas. — **(17)** *Tebuna:* bus. Daniečiai turėjo buti ne tik galingi teisybės apgynėjai, bet ir gudrųs. Tos gudrybės vaizdu čionai yra angis, kurs pasislėpęs prie kelio tykoja juo einančiųjų arba jojančiųjų. Toks baisus ir gudrus angis Pilistimams buvo Samsonas. — **(18)** *Aš lauksiu...* Paminėjęs teisėją ir teisybės apgynėją, Jokubas mintimi persikelia į tolesnius paskučiausius laikus ir atsidusta prie to, kurs turėjo buti ne tik teisėjų Teisėjas, bet ir Išganytojas.

(19) *Gadas...* Pranašystė apie Gado giminę susideda iš gražiausio žaidimo žodžiais, kurių prasmė užtat labai neaiški. Ebr. *Gad g^{e}dud j^{e}gudennu v^{e}hu' jagud 'aqeb* butu galima taip išreikšti: Gadas! neprietelių buriai ant jo grusis, bet jis grusis ant jų kulnių. Anot tų žodžių, apsigyvenusi už Jordano Gado giminė turėjo nuolat buti užpuldinėjama neprietelių (Arabų), tečiaus jai buvo pažadėtas taippat nuolatinis pergalėjimas užpuolikų. Anot Vulgatos teksto, kaip paaiškino pats šv. Jieronymas, pranašystė išsipildė tame, kad, Gado giminei užėmus draug su Rubeno ir Manaso ainiais kraštą anapus Jordano, ji ėjo draug su kitais Izraėlitais užkariautų Palestinos ir paskui grįžo apkrauta grobiu ir šarvais atgal savo vieton.

(20) *Riebi Asero...* Gražiais palyginimais aprašomas derlingas kviečių ir alyvmedžių žemės plotas prie Penikijos ribų, kurs turėjo tekti Asero giminei.

(21) *Neftalis... mokąs gražiai kalbėti.* Ką reiškia šitie palyginimai nevisai aišku. Antrosios eil. dalies išsipildymą kaikurie mato giesmėse Deboros ir Barako, kuriuodu buvo iš Neftalio giminės. Plg. Teis. 4, 10; 5, 1... Kiti gi egzegėtai, laikydamies LXX vertimo, kame kitaip skaityta ebr. t, 21. eil. mintį išreiškia taip: Neftalis opus žolynas išaugs į augštą ir puikų medį.

(22) *Juozapas...* Ebr. t. aiškiai parodo, ką reiškia Vulgatos žodžiai. Jis galima taip išversti: J u o z a p a s y r a v a i s i n g o m e d ž i o a t ž a l a, v a i s i n g o m e d ž i o a t ž a l a p r i e š a l t i n i o; j o š a k o s s k ė č i a s i v i r š u j e m u r o. Taip Juozapas palyginamas su vynmedžiu, pasodintu atkaitoje geriausiose sąlygose, kurio šaknįs turi reikalingą drėgmę, o šakos gali liuosai skėsties ant čia-pat esančio muro. — **(23)** *Bet šauliai...* Šau-

et jurgati sunt, inviderurtque
illi habentes jacula. 24 Sedit in
forti arcus ejus, et dissoluta sunt
vincula brachiorum et manuum
illius per manus potentis Jacob:
inde pastor egressus est, lapis
Israel. 25 Deus patris tui erit
adjutor tuus, et omnipotens be-
nedicet tibi benedictionibus cœli
desuper, benedictionibus abyssi
jacentis deorsum, benedictioni-
bus uberum et vulvæ. 26 Bene-
dictiones patris tui confortatæ
sunt benedictionibus patrum ejus:
donec veniret desiderium colli-
um æternorum: fiant in capite
Joseph, et in vertice Nazaræi
inter fratres suos.
27 Benjamin lupus rapax, ma-
ne comedet prædam, et vespere
dividet spolia.
28 Omnes hi in tribubus Israel
duodecim: hæc locutus est eis
pater suus, benedixitque singu-
lis, benedictionibus propriis.

si ir jam pavydėjo. 24 Jo kilpi-
nis pasiliko stiprai įtemptas, ir
atrišti liko jo pečių ir rankų
pančiai rankomis galingojo Die-
vo Jokubo. Iš ten išėjo ganyto-
jas ir Izraėlio uola. 25 Tavo tė-
vo Dievas bus tavo padėjėjas ir
Visagalis tave palaimins dangaus
palaiminimais iš augštybių, ir
palaiminimais gelmės, esančios
apačioje, palaiminimais kručių
ir įsčios. 26 Tavo tėvo palaimi-
nimai perviršija jo tėvų palai-
minimus, kolei neateis amžinų-
jų kalvų troškimas. Tegul jis
ateina ant Juozapo galvos ir ant
Nazarajo momenies jo brolių
tarpe.
27 Benjaminas vilkas plėšikas;
rytą jis ės grobį, ir vakare da-
lins išplėšas.
28 Visi šitie yra dvylika Izraė-
lio giminių; tai jiems kalbėjo jų
tėvas ir kiekvieną palaimino at-
skiru palaiminimu.

---

liais, turinčiais vilyčias, pavadinti Juozapo broliai, kurie jį vargino, pardavė Aigyptan, kame buvo pakliuvęs net kalėjiman. — (24) *Jo kilpinis...* Ir Juozapas turėjo savo kilpinį tik geresnį už brolių. Tuo kilpiniu buvo jo gyvas tikėjimas į Dievą, kurį išpažino jo tėvas. Per tą Dievą, sutraukiusį jo pančius, jis išėjo iš kalėjimo, kad taptu ganytoju ir uola visos Izraėlio giminės. — *Atrišti liko...* Anot ebr. t.: j o r a n k o s p a s i l i k o l a n k s č i o s. — (25) *Tavo tėvo Dievas..* Čionai prasideda paties palaiminimo žodžiai. Jokubas linki Juozapui palaiminimo iš dangaus, t. y. lietaus, rasos ir saulės, palaiminimo iš žemės gilybės, t. y. derlingos žemės, vandens apstumo, žemės turtų, galop palaiminimo motinoms, kad butu vaisingos. — (26) *Tavo tėvo palaiminimai..* Jokubas priduria, kad jis pats nėra gavęs taip didžių palaiminimų iš savo tėvo, kaip jo dabar suteikiamieji Juozapui. — *Kolei neateis...*: kolei neateis tasai, kurio laukia visa žemė ir trokšta visi žmonės, pradedant Adomu, t.y. kolei neateis Mesijas. — *Nazarajo*. Ebr. ž. *nazir* reiškia tą pat, ką ir a t s k i r t a s, p a š v ę s t a s, galop k u n i g a i k š t i s. Juozapas buvo ištikrųjų išskirtas iš savo brolių tarpo dėlei didžios savo vertybės. — Visų tų palaiminimų tėvainiais tapo dvi iš Juozapo kilusi gimini Efraimo ir Manaso, gavusi geriausią vidurinės Palestinos ir Užjordanio dalį.

(27) *Benjaminas...* Benjaminui duotas vilko-plėšiko vardas visai išsipildė jo karžygiškos ainijos istorijoje. Iš jo giminės buvo teisėjas Aodas, karalius Saulius, o vėliaus šv. Povilas, prie kurio šv. tėvai ypač taiko Jokubo pranašystę. Taip šv Ambroziejus sako: „Jis buvo vilku, kada gaudė ir rijo Bažnyčios avis. Bet tas, kurs buvo atėjęs vilku, paskui pasidarė piemenimi. Ramiai gyveno namuose, kuriuos pirma teriojo. Gyveno Kristaus šėtrose tas, kurs pirma kaip vilkas valkiojosi po miškus“.

(28) *Visi šitie...* t. y. visi šitie yra dvylikos Izraėlio giminių tėvai. Kaip čionai taip kitur šv. Rašte, kame kalbama apie Jokubo ainiją, Efraimas ir Manasas skaitosi viena Juozapo giminė; o kalbant apie Palestinos padalinimą Efraimas ir Manasas skaitosi jau dviem atskirom giminėm,

29 Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quæ est in agro Ephron Hethæi, 30 contra Mambre in terra Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in possessionem sepulcri. 31 Ibi sepelierunt eum, et Saram uxorem ejus: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca conjuge sua: ibi et Lia condita jacet. 32 Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, et obiit: appositusque est ad populum suum.

Caput L. 1 Quod cernens Joseph, ruit super faciem patris flens et deosculans eum. 2 Præcepitque servis suis medicis ut aromatibus condirent patrem. 3 Quibus jussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadaverum conditorum: flevitque eum Ægyptus septuaginta diebus. 4 Et expleto planctus tempore, locutus est Joseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis: 5 eo quod pater meus adjuraverit me, dicens: En morior, in sepulcro meo quod fodi mihi in terra Chanaan, se-

29 Ir jis jiems įsakė, tardamas: Aš esu suvienijamas su mano tauta. Palaidokite mane su mano tėvais dvailoje oloje, esančioje Hetiečio Efrono lauke, 30 ties Mambre Kanaano žemėje, kurią draug su lauku Abraomas nusipirko iš Hetiečio Efrono, kad turėtu nuosavų kapą. 31 Tenai palaidojo jį ir jo pačią Sarą; tenai palaidotas Izaokas su savo pačia Rebėka; tenai guli palaidota taipogi Lija. 32 O pabaigęs įsakymus, kuriais mokė sunus, sukėlė savo kojas lovon ir numirė, ir buvo suvienytas su savo tauta.

50. perskyrimas. 1 Tai matydamas Juozapas puolė ant savo tėvo veido, raudodamas ir jį bučiuodamas. 2 Ir liepė buvusiems jo tarnystėje gydytojams įbalsimuoti tėvą. 3 Jiems paliepimą pildant, praslinko keturios dešimtis dienų, nes toksai buvo lavonų balsimavimo budas. Ir Aigyptas jo verkė septynias dešimtis dienų. 4 Ir pasibaigus raudojimo metui, Juozapas kalbėjo Paraono šeimininkams: Jei radau malonę jusų akyse, tai pasakykite Paraonui: 5 Kadangi mano tėvas mane prisiekdė, tardamas: štai aš mirštu; tu mane palaidosi mano kape, kurį sau iš-

bet tuomet apleidžiama Lėvio giminė, negavusi atskiros teritorijos.

(29) *Ir jis jiems įsakė...* Ko Jokubas prašė Juozapą (47, 30), tai dabar įsako padaryti visiems sunums. — (31) *Tenai palaidojo...* Iš čia patiriame, kad Makpėloje buvo palaidoti, be Abraomo ir Saros, dar Izaokas, Rebėka ir Lija. — (32) *Buvo suvienytas...* Plg. 24, 8. 17; 35, 29.

(50, 2) *Ir liepė buvusiems...* Lavonų balsimavimas buvo Aigyptiečių paprotys. Buvo tai gana sunkus ir daug laiko reikalaująs darbas. Juo užsiimdavo tam tikri gydytojai iš kunigų skyriaus. Balsimuodami, smagenis ir vidurius sudėdavo į atskirus indus, kuną gi pripildydavo kvepinčiomis žolėmis, sakais ir kitais panašiais dalykais. Aigypte taip gerai mokėjo balsimuoti, kad lig musų dienoms užsilaikė nepagedusios Aigypto mumijos, turinčios lig 5000 metų. — (3) *Verkė...* Karalių verkdavo 72 dieni; beveik tiek pat verkta ir Jokubo. — (4) *Juozapas kalbėjo...* Gedulas neleido pačiam Juozapui ypatiškai kreipties į Paraoną; todėl jis kreipiasi į jį per jo namiškius. — (5) *Kurį sau išsikasiau...* Jokubas buvo regimai padidinęs Makpėlos olą ir išanksto

pelies me. Ascendam igitur, et
sepeliam patrem meum, ac re-
vertar. [6] Dixitque ei Pharao: A-
scende et sepeli patrem tuum si-
cut adjuratus es. [7] Quo ascen-
dente, ierunt cum eo omnes se-
nes domus Pharaonis, cunctique
majores natu terrae Ægypti: [8]
domus Joseph cum fratribus suis,
absque parvulis et gregibus, at-
que armentis quae dereliquerunt
in terra Gessen. [9] Habuit quo-
que in comitatu currus et equi-
tes: et facta est turba non mo-
dica. [10] Veneruntque ad Aream
Atad, quae sita est trans Jorda-
nem: ubi celebrantes exsequias
planctu magno atque vehemen-
ti, impleverunt septem dies. [11]
Quod cum vidissent habitatores
terrae Chanaan, dixerunt: Plan-
ctus magnus est iste Aegyptiis.
Ed idcirco vocatus est nomen
loci illius, Planctus Ægypti. [12]
Fecerunt ergo filii Jacob sicut
praeceperat eis: [13] et portantes
eum in terram Chanaan, sepe-
lierunt eum in spelunca duplici,
quam emerat Abraham cum ag-
ro in possessionem sepulcri ab
Ephron Hethaeo contra faciem
Mambre.

sikasiau Kanaano žemėje. Taigi,
aš eisiu ir palaidosiu savo tėvą,
o paskui sugrįšiu. Paraonas jam
tarė: Eik ir palaidok savo tėvą,
kaip esi prisiekdytas. [7] Jam ei-
nant, ėjo draug su juo visi augš-
tesnieji Paraono namų valdinin-
kai ir visi Aigypto žemės vyres-
nieji, [8] Juozapo namai draug su
jo broliais, tik be vaikų, bandų
ir galvijų, kuriuos jie buvo pa-
likę Geseno žemėje. [9] Jis turė-
jo taipogi tarp palydovų veži-
mus ir raitėlius, ir buvo pasida-
ręs nemažas burys. [10] Ir jie at-
vyko prie Atado klojimo, esan-
čio anapus Jordano, kame kėlė
pakasynas didžiu ir graudžiu rau-
dojimu per septynias dienas. [11]
Tai pamatę Kanaano žemės gy-
ventojai kalbėjo: Tas didis rau-
dojimas tai Aigyptiečių. Ir to
dėl ana vieta buvo praminta var-
du Aigyptiečių raudojimas. [12]
Taigi, Jokubo sunųs padarė, kaip
jis jiems buvo įsakęs, [13] ir jį nu-
gabenę Kanaano žemėn palaido-
jo dvailoje oloje, kurią draug su
lauku Abraomas buvo pirkęs
nuosaviems kapams iš Hetiečio
Efrono ties Mambre.

4) Juozapo mirtis.

[14] Reversusque est Joseph in
Ægyptum cum fratribus suis,

[14] O Juozapas, palaidojęs tė-
vą, sugrįžo Aigyptan draug su

prirengęs vietą savo grabui. — (10) *Prie Atado klojimo.* Ebr. *goren ha'atad.* Ta vieta anot aiškintojų daugumos buvo ties Jėriko miestu anoje Jordano pusėje. Taigi, lydintįs Jokubo lavoną atėjo į čia iš Aigypto ne tiesiu keliu, bet aplink Mirties jurą, taip-pat kaip paskui Mozės vedami Izraėlitai ėjo Palestinon. Padaryta taip rasi dėlto, kad tas kelias turėjo buti mažiaus pavojingas. — *Kėlė pakasynas...* Kodėl jau čionai, gana toli nuo laidojimo vietos, atlikta gedulingos apeigos, nevisai aišku. Rasi palydovai Aigyptiečiai neturėjo užmanymo eiti pačion Kanaano žemėn ir jau toje vietoje atsisveikino su Jokubo lavonu, kurį toliaus nubaigė nešti pats Juozapas su broliais ir be jokių iškilmių palaidojo Makpėloje. — (11) *Tai pamatę...* Kananiečiai galėjo matyti tas ilgai besitęsiančias pakasynų apeigas, kadangi gyveno čia pat už Jordano.

50, 14-25. Mirus Jokubui, Juozapas nesiliauja mylėjęs savo brolius, pranašauja

et omni comitatu, sepulto patre.
15 Quo mortuo, timentes fratres
ejus, et mutuo colloquentes: Ne
forte memor sit injuriae quam
passus est, et reddat nobis om-
ne malum quod fecimus, 16 man-
daverunt ei dicentes: Pater tu-
us praecepit nobis antequam mo-
reretur, 17 ut haec tibi verbis
illius diceremus: Obsecro ut ob-
liviscaris sceleris fratrum tuo-
rum, et peccati atque malitiae
quam exercuerunt in te: nos quo-
que oramus ut servis Dei patris
tui dimittas iniquitatem hanc.
Quibus auditis flevit Joseph. 18
Veneruntque ad eum fratres sui:
et proni adorantes in terram di-
xerunt: Servi tui sumus. 19 Qui-
bus ille respondit: Nolite time-
re: num Dei possumus resistere
voluntati? 20 Vos cogitastis de
me malum: sed Deus vertit il-
lud in bonum, ut exaltaret me,
sicut in præsentiarum cernitis,
et salvos faceret multos popu-
los. 21 Nolite timere: ego pascam
vos et parvulos vestros: conso-
latusque est eos, et blande ac
leniter est locutus. 22 Et habi-
tavit in Ægypto cum omni do-
mo patris sui: vixitque centum
decem annis. Et vidit Ephraim
filios usque ad tertiam genera-
tionem. Filii quoque Machir fi-
lii Manasse nati sunt in genibus
Joseph. 23 Quibus transactis, lo-
cutus est fratribus suis: Post
mortem meam Deus visitabit vos,

savo broliais ir visais palydo-
vais. 15 Jokubui mirus, Juozapo
broliai bijojosi ir kalbėjosi tarp
savęs: Kad jis kartais neatsimin-
tu iškentėtos neteisybės ir mums
neatkeršintu už visa pikta, ku-
rį padarėme. 16 Taigi, jie nusiun-
tė jam pasakytų: Tavo tėvas
mums liepė, pirma negu numi-
rė, 17 kad mes tau tai sakytu
mėm jo žodžiais: Maldauju, kad
užmirštumei savo brolių pikta-
darystę, nusidėjimą ir piktumą,
kurį tau parodė. Mes taipogi
meldžiame atleisti šitą neteisy-
bę tavo tėvo Dievo tarnams.
Juozapas tai išgirdęs apsiverkė.
18 Ir jo broliai atėjo pas jį ir
kniupšti nusilenkę prieš jį iki
žemei tarė: Esame tavo vergai.
19 Jis jiems atsakė: Nesibijokite;
argi mes galime priešinties Die-
vo valiai? 20 Jus turėjote piktus
apie mane užmanymus, bet Die-
vas tai apvertė į gerą, kad ma-
ne išaugštintu, kaip dabar ma-
tote, ir kad išgelbėtu daugelį
tautų. 21 Nesibijokite; aš mai-
tinsiu jus ir jusų vaikus. Ir jis
juos nuramino ir meiliai bei ro-
miai kalbėjo. 22 Jis gyveno Ai-
gypte su visais savo tėvo namais
ir susilaukė šimto dešimties me-
tų amžio. Ir matė Efraimo su-
nus iki trečiajai kartai. Taipogi
Manaso sunaus Machiro sunus
gimė ant Juozapo kelių. 23 Po
tų atsitikimų jis kalbėjo savo
broliams: Po mano mirties Die-

apie jų ainijos sugrįžimą Kanaanan, pra-šo, kad tuomet paimtu su savim jo kaulus ir galop miršta.

(**16**) *Jie nusiuntė...* Prie gyvos Jokubo galvos Juozapo broliams nereikėjo bijoties jo keršto; bet dabar jie nebeturi sau apgynėjo, todėl labai rupinasi tariamo pavojaus prašalinimu. Jie skubinasi priminti Juozapui Jokubo žodžius, kurių atkartojimas tuojau po jo mirties negalėjo nepadaryti įspudžio ant jų brolio; be to jie ir patįs meldžia nuolankiausiai dovanoti seną prasikaltimą.— (**19**) *Jis jiems atsakė...* Juozapas iš savo pusės atkartoja, ką jau buvo pasakęs pirm 17 metų (45, 5). — (**22**) *Gimė ant Juozapo kelių,*

et ascendere vos faciet de ter-
ra ista ad terram quam juravit
Abraham, Isaac, et Jacob. 24
Cumque adjurasset eos atque
dixisset: Deus visitabit vos, as-
portate ossa mea vobiscum de
loco isto: 25 mortuus est, exple-
tis centum decem vitæ suæ an-
nis. Et conditus aromatibus, re-
positus est in loculo in Ægypto.

vas jus aplankys ir išves iš ši-
tos žemės šalin, kurią prisiekė
duoti Abraomui ir Izaokui ir
Jokubui. 24 Ir juos prisiekdęs ir
pasakęs: Dievas jus aplankys; iš-
sineškite draug su savim iš ši-
tos vietos mano kaulus, 25 jis
numirė, užbaigęs šimtą dešimtį
savo amžio metų. Ir įbalsimuo-
tas jis buvo padėtas graban Ai
gypte.

t. y. Juozapas juos padarė savo įsuniais (plg. 30, 3). — (**24**) *Išsineškite...* Tas Juozapo meldimas paskiaus buvo išpildytas. Izraėlitai išeidami iš Aigypto pasiėmė jo kaulus ir, užėmę Palestiną, palaidojo arti Sikėmo, kape, iškastame aut lauko, kurį jam buvo padovanojęs Jokubas (veiz. 33, 19; 48. 22. Iš. 13, 19. Joz. 24, 32). — (**25**) *Jis numirė...* Anot vienų šv. Rašto aiškintojų 1538 metais, o anot kitų 1830 m. pirm Kristaus.

